

Melding for året 1964
fra
Stortingets Ombudsmann for forvaltningen

Avgitt til Stortinget i mars 1965

Dokument nr. 6.

(1964—65)

Melding for året 1964

fra

Stortingets Ombudsmann for forvaltningen

Avgitt til Stortinget i mars 1965

STATE OF TEXAS

COUNTY OF DALLAS

WITNESSETH THAT

THE FOREGOING IS A TRUE AND CORRECT COPY OF THE ORIGINAL AS THE SAME APPEARS IN THE RECORDS OF THE CLERK OF SAID COUNTY.

Innhold.

	Side
Innledning	5
I. Alminnelige forhold	
1. Personalet	6
2. Kontorlokaler	6
3. Arbeidsområdet	6
II. Opplysninger om sakene	
A. Sak-tilgangen	6
B. Geografisk fordeling av klagene	7
C. Statistikkføring av avviste og undersøkte saker	7
D. Avviste saker	8
E. Saker opptatt til undersøkelse	8
F. Saker som det er tatt standpunkt til	9
III. Tilleggsopplysninger om saker, referert i melding for 1963	10
IV. Referat av saker i henhold til instruksens § 14.	
1. Opplysninger gitt til Stortingskomité	11
2. Innstilling fra regjeringsoppnevnt granskingsutvalg	12
3. Eksportrett for tilvirker av kunstig tørket fisk	12
4. Skade på eiendom ved militære arbeider	15
5. Virkning på anbudspris av senere prisstigning	16
6. Feste av statsgrunn i Finnmark	17
7. Hemmeligholdelse av revisjonsrapport	17
8. Parts rett til å få avgjørelser av riksadvokat og departement behandlet av Kongen i statsråd	18
9. Oppsigelse av vaktmester ved fengsel	18
10. Ansettelse av politilege	20
11. Undervisningskompetanse i yrkesskolen	21
12. Manglende underretning til yrkesskolelærer om lønnsendring	22
13. Skoledirektørs bistand ved beriktigelse av lønnsberegning for folkeskolelærer	23
14. Manglende svar på forespørsler	24
15. Avgjørelse av anke over kommunevalg	25
16. Konesjon på kjøp av dyrket mark til hyttetomt	25
17. Konesjon på kjøp av heiområde	26
18. Prisreguleringsbestemmelser som behandles av Stortinget	28
19. Fravikelse av krav til utdanning, stillet i kunngjøring om ledig stilling	28
20. Kompetanseforhold i sak om skolebarnkjøring	29
21. Forbigåelse ved tildeling av drosjeløyve	32
22. Fordeling av erstatning til politisk fanges etterlatte	34
23. Ansettelse av ligningssjef omgjort av ankeinstansen	35
24. Tjenestemanns krav på foreløpig attest	36
25. Tjenestemannsrepresentasjon i innstillingsråd	37
26. Behandling av ansettelsessak	39
27. Kommunestyres omgjøring av vedtak om ansettelse	41
28. Vilkår for dagpenger av arbeidsløsetrygden	42
29. Isolasjon som sikkerhetstiltak i fengsel	43
30. Vilkår for overføring av innsatte til arbeidshus	44
31. Tjenestemanns taushetsplikt	44

	Side
32. Kostholdsreglens bestemmelser om kaffe i fengselsanstalter	44
33. Ansvar for skade på innsattes effekter	45
34. Registrering av innsattes eiendeler	46
35. Innsattes adgang til fyrstikker	47
36. Innsattes adgang til å disponere over egne midler	48
37. D. s.	48
38. Forståelsen av straffeprosesslovens § 239, femte ledd	48
39. Manglende besvarelse av søknad om løslatelse fra varetektsfengsel; overskridelse av fengslingsfrist	49
40. Manglende besvarelse av søknad om prøveløslatelse	50
41. Henleggelse av anmeldelse for overtredelse av lukningsvedtekt	50
42. Nektelse av vikariat i høyere stilling	51
43. Spørsmål om fribilletter ved N. S. B. for kvinnelige funksjonærers familie	52
44. Behandling av søknad stillet i bero uten underretning til part	52
45. Samsvar mellom Husbankens praksis og Stortingsvedtak	53
46. Samordning av pensjoner fra stat og kommune. Grunnlovens § 97	56
47. Tilståelse av statsarbeiderpensjon	56
48. Mangelfulle opplysninger om pensjongivende tjenestetid	57
49. Utgangspunktet for beregning av karenstid i Statens pensjonskasse	57
50. Trygdeforhold for svenske sjøfolk, bosatt i Norge, men forhyrt på svenske skip	59
51. Oppsigelse av tjenestemann etter dom for straffbart forhold utenfor tjenesten	60
52. Behandlingstid i trygdekasses kassenemnd	61
53. Trygdekasses plikt til å betale utgifter ved overføring av pasient til annet sykehus	62
54. Tidspunktet for tilståelse av uførepensjon	63
55. Attføringspenger i ventetid før mottagelse i attføringsinstitutt	64
56. Medisinsk uførhet etter uføretrygdloven	64
57. Behandlingstid i fylkesnemnd	64
58. Manglende utbetaling av erstatning etter lov om ulykkestrygd for sjømenn	65
59. Hjelpestønad av uføretrygden	66
60. Ventetid ved øvelseskjøring for vanføre	67
61. Legemlig førlighet som vilkår for førerkort til offentlig personbefordring	68
62. Manglende besvarelse av brev	69
63. D. s.	71
64. Erstatning for vannskade som følge av arbeid på riksvei	71
65. Utilfredsstillende forhold ved underfogdkontor	72
66. Distriktsleges tjenesteforhold	73
67. Omkostninger ved appell-leges undersøkelse av sjømenn	73
68. Sjømannsskatt for fartøy under 100 br. reg.tonn	74
69. Oppkreving av straffeporto ved utilstrekkelig frankering med tjenestemerker	74
70. Kontroll med ekspedisjon av saker	75

Til Stortinget.

I henhold til § 12 i lov om Stortingets ombudsmann for forvaltningen av 22. juni 1962, jfr. § 14 i Stortingets instruks av 8. november s.å., skal jeg med dette få gi melding for året 1964.

Avsnitt I omhandler kontor- og personalforhold m. v., og i avsnitt II er inntatt opplysninger om sakene og saksbehandlingen. I avsnitt III er gitt supplerende opplysninger om enkelte saker som er omhandlet i beretningen for 1963, og i avsnitt IV er referert en del saker, som har gitt grunn til kritikk eller henstillinger eller som før øvrig kan ha alminnelig interesse.

Oslo, i mars 1965.

Andreas Schei.

I. Institusjonens alminnelige forhold.

1. Personalet.

Kontorsjef Johs. Risting ble våren 1964 utnevnt til sorenskriver i Indre Sogn og fratrådte sin stilling som kontorsjef ved ombudsmannsinstitusjonen den 31. mai 1964. Som ny kontorsjef ansatte Stortingets Presidentskap den 14. februar s. å., i samsvar med min innstilling, juridisk sekretær ved Høyesterett, Jacob Walnum.

Sekretær Leif Hovlandsdal sluttet ved kontoret den 1. april 1964 for å overta stilling som konsulent ved Oslo og Akershus fylkeskontor. Stortingets Presidentskap tiltrådte den 6. mars s. å. min innstilling om å ansette sekretær i Samferdselsdepartementet, Leif Eldring, som ny sekretær.

I nyopprettede stillinger som kontorassistent og sekretær ansatte Stortingets Presidentskap den 30. oktober og 15. desember 1964 henholdsvis frk. Bjørg Nilsen og sekretær i Straffelovrådet, Ole-Erik Øie, begge etter innstilling fra meg.

2. Kontorlokaler.

Kontorets nye lokaler i Akersgaten 45 ble tatt i bruk den 3. november 1964. De bedre plassforhold har gjort det mulig å gjennomføre en nødvendig forsterkning av personalet og vil også ellers bety meget for institusjonens virksomhet.

3. Arbeidsområdet.

Kompetanseforholdet til ombudsmannsordningen i Forsvaret ble drøftet i forbindelse med den midlertidige forlengelse av funksjonstiden for Forsvarets om-

budsmannsnemnd til 31. desember 1965. Stortinget vedtok 17. juni 1964 at det for tiden ikke skulle gjøres noen endring i de bestående forhold. Spørsmålet er forutsatt tatt opp igjen i år.

Spørsmålet om ombudsmannskontrollen bør omfatte også den kommunale forvaltning eller deler av den, ble kort berørt av Forvaltningskomitéen, som fant at det foreløpig burde utstå og tas opp igjen senere, når erfaring var vunnet. Denne oppfatning fikk tilslutning i Ot. prp. nr. 30 (1959—60), jfr. Ot. prp. nr. 18 (1961—62) om lov om Stortingets Ombudsmann for forvaltningen, og ved sakens behandling i Stortinget. Etter loven og instruksen omfatter ombudsmannstilsynet kommunale forhold og avgjørelser i to tilfeller: Ombudsmannen har full kompetanse i saker som angår eller har sammenheng med personlig frihetsberøvelse, og han kan ellers se på kommunale avgjørelser, når de har betydning for en sak han har til behandling, — lovens § 4, jfr. instruksens § 2.

Jeg har overfor Stortingets Presidentskap pekt på forholdet til kommunalforvaltningen og anført som min oppfatning at spørsmålet om ombudsmannsordningen og kommunene trenger å utredes nærmere før det kan tas standpunkt til det. Etter min mening vil dette, ikke minst på grunn av de særlige spørsmål som forholdet til det kommunale selvstyre reiser, mest hensiktsmessig kunne gjøres av en komité, der også kommunene er representert. Slik ble det også gjort i Sverige og Danmark.

II. Opplysninger om sakene.

A. Sak-tilgangen.

Tilgangen på klager i 1963 og 1964 har stillet seg således:

	1963	1964
Januar	172	123
februar	106	93
mars	131	67
april	110	98
mai	121	65
juni	73	89
juli	61	82
august	75	89
september	73	94
oktober	129	97
november	129	88
desember	77	75
	1257	1060

Hertil kommer saker som er tatt opp av eget tiltak, — 18 i 1963 og 16 i 1964.

I ganske mange tilfeller har en og samme klage angått flere forhold. Klagen er i så fall registrert som én sak og betegnet ved det forhold som har vært ansett for vesentligst.

Nedgangen i klagetallet fra i fjor antas i første rekke å henge sammen med den oppsamling av klager som hadde funnet sted da ordningen ble satt i verk, — et forhold som preget tallene i den første tiden. Januar 1963 hadde et vesentlig høyere klagetall enn noen måned senere. Når klagetilgangen i oktober og november 1963 forbigående var særlig stor, er det grunn til å anta at det for en del hadde sin årsak i den publisitet forskjellige forhold i Departementet for industri og håndverk fikk høsten samme år. Etterhvert er klagetilgangen blitt jevnere og synes for tiden å ha stabilisert seg på noe under 100 klager for måneden.

B. Geografisk fordeling av klagen.

Klagene kommer fra hele landet og fordeler seg slik geografisk:

Fylke	Fylkenes folke- mengde i % av rikets — 1960	1963		1964	
		Antall klager	% av samlet klagetall	Antall klager	% av samlet klagetall
Østfold	5,6	48	3,8	30	2,8
Akershus	7,0	60	4,8	45	4,3
Oslo	13,2	223	17,7	131	12,3
Hedmark	4,8	30	2,4	37	3,5
Oppland	4,5	35	2,8	21	2,0
Buskerud	5,1	49	3,9	42	4,0
Vestfold	4,4	44	3,5	33	3,1
Telemark	4,2	47	3,7	31	2,9
Aust-Agder	2,1	21	1,7	30	2,8
Vest-Agder	3,1	37	2,9	22	2,1
Rogaland	6,7	62	4,9	50	4,7
Hordaland	6,3	55	4,4	45	4,3
Bergen	3,2	38	3,0	32	3,0
Sogn og Fjordane	2,7	36	2,9	17	1,6
Møre og Romsdal	5,9	74	6,0	44	4,2
Sør-Trøndelag	5,9	51	4,1	45	4,3
Nord-Trøndelag	3,2	24	1,9	17	1,6
Nordland	6,6	120	9,5	98	9,3
Troms	3,5	67	5,3	46	4,3
Finnmark	2,0	47	3,7	45	4,3
Fengsler		57	4,5	171	16,0
Sykehus for sinnslidende		15	1,2	17	1,6
Utland		17	1,4	11	1,0
	100 %	1257	100 %	1060	100 %

Når klager fra innsatte og fra pasienter i sykehus for sinnslidende er holdt utenfor fylkesfordelingen og ført opp som egne grupper, skyldes det at den alt overveiende del av disse klager kommer fra sentrale anstalter som har belegg fra hele landet eller fra større deler av det.

Som tabellen viser, har enkelte fylker høye klagetall, sett i forhold til folke­mengden. Så kort tid som statistikken omfatter, er det imidlertid helt uvisst om dette gir uttrykk for en varigere tendens eller om årsakene er av forbigående art. Skulle det over en lengere periode vise seg at bestemte distrikter ligger påtagelig høyere enn landet ellers, når klagetallet ses i relasjon til folke­mengden, kan det være grunn til å se nærmere på forholdet og undersøke hvilke kategorier av klager ulikheten særlig knytter seg til.

Antall klager fra innsatte i fengselsvesenets anstalter viser sterk stigning siden i fjor. Klagene fra innsatte utgjorde for 1964 hele 16 % av det samlede klagetall, mot 4,5 % i 1963. Utviklingen her følges nøye, og det blir lagt vekt på å få en best mulig oversikt over hvilke forhold det er klagenes retter seg mot og over resultatet av klagebehandlingen.

C. Statistikkføring av avviste og undersøkte saker.

Klagene er i statistikken delt i to hovedgrupper: De som er avvist (eller henlagt) og de som er undersøkt nærmere og realitetsbehandlet. Grensen mellom disse hovedgrupper er på ett punkt trukket noe anderledes enn for 1963. I meldingen for 1963, side 8, er som gruppe 4 under avviste saker ført opp «Klager uten tilstrekkelig grunnlag». Alle klager som ble vraket av denne grunn, ble tatt med her, så sant forvaltningsorganets uttalelse ikke var innhentet. Dette kriterium, om klagen var forelagt for forvaltningsorganet eller ikke, er det samme som instruksens § 7 bruker: klager som finnes åpenbart grunnløse kan avvises, mens klager ellers i alminnelighet skal forelegges for det forvaltningsorgan de er rettet mot.

Forholdet er imidlertid at klagenes eget innhold ofte ikke er tilstrekkelig til å vise om de er ugrunnet. Fremstillingen må kontrolleres og suppleres, og i mange tilfeller er det nødvendig å få utlånt saksdokumentene for å få oversikt over saken. Mulige uklare punkter søkes avklart gjennom konferanser med forvaltningsorganet og ved spørsmål til klageren. I de tilfeller der dette er nok til å klarlegge

saksforholdet og resultatet er at klagen ikke fører frem, er det unødvendig å forelegge klagen for administrasjonen til uttalelse. Det arbeid som er forbundet med disse undersøkelser, er i mange tilfeller like stort og til dels større enn i mange saker som forvaltningsorganene gir redegjørelse i. I begge tilfeller foretas det en realitetsvurdering av sakene, og det standpunkt som tas, begrunnes ikke mindre utførlig der forvaltningsorganet ikke har uttalt seg, enn i saker der uttalelse foreligger. Siden disse sakene således både er undersøkt nærmere og behandlet i realiteten, er det misvisende å føre dem opp som avviste saker. I statistikken for 1964 er de derfor tatt med som en egen gruppe under saker som er undersøkt nærmere, forutsatt at undersøkelserne har vært av noen betydning. I tilfeller der det allerede etter forholdsvis uvesentlige undersøkelser er klart at en klage er ugrunnet, statistikkføres den som avvist, på samme måten som i fjor.

D. Avviste saker.

Av i alt 1060 klager og henvendelser, innkommet i 1964, er 708 avvist. Det svarer til ca. 2/3 av det samlede antall saker. Etter avvissningsgrunnen kan de grupperes slik:

1. Forhold utenfor kompetanseområdet:		
a) Domstolenes virksomhet	101	
b) Tidligere behandlet av Stortinget	7	
c) Avgjørelser i statsråd	5	
d) Kommunale forhold	71	
e) Private og andre utenforliggende forhold	109	293
2. Forholdet foreldet		52
3. Klagerett til høyere administrativ myndighet		136
4. Åpenbart grunnløse klager		61
5. Tilbakekalte klager		40
6. Anonyme og uforståelige henvendelser		3
7. Ikke egentlige klager, forespørsler o. l.		123
		<hr/> 708

42 av de avviste saker er oversendt til rette myndighet.

Gruppe 7, «Ikke egentlige klager, forespørsler o. l.», omfatter bl. a. henvendelser om juridiske spørsmål uten tilknytning til konkrete klager. Noen alminnelig juridisk konsultasjonsvirksomhet kan ombudsmannen ikke innlate seg på. Det ligger utenfor oppgaven, og ville også langt overstige grensene for det overkommelige. Så langt det er rimelig grunn til det, blir imidlertid også forespørsler besvart av parten rettleidet, slik at henvendelsene for

så vidt ikke er avvist. Det dreier seg imidlertid her ikke om saker i egentlig forstand, og i statistikken føres også disse henvendelsene sammen med avviste saker.

Som oversikten viser, er tallet på avviste klager høyt. Så mange som disse klagenes er, legger de beslag på atskillig tid og arbeid, og det vil være av betydning om tallet kan bli brakt ned. Også av den grunn har det vært lagt vekt på å få gjort bestemmelsene om institusjonen og dens arbeidsområde m. v. best mulig kjent. Det er i første rekke gjort ved intervjuer og uttalelser i aviser og kringkasting, ved spredning av særtrykk av lovens og instruksens bestemmelser og ved foredrag i foreninger og forsamlinger som i denne forbindelse har særlig interesse. Tallet på klager utenfor arbeidsområdet er gått ned fra 393 i 1963 til 293 i 1964. Det er imidlertid trolig at forholdet med de mange utenforliggende klager ikke bare bunder i mangelfullt kjennskap til gjeldende bestemmelser. Man må regne med at det alltid vil være et betydelig antall klagere som under enhver omstendighet vil prøve klageveien når de mener at de har lidt urett, — uten å legge vekt på hvor grensene for arbeidsområdet går. Dette bekreftes også av tallene for avviste saker i Danmark. Etter siste beretning fra Folketingets ombudsmand lå prosentandelen av klager utenfor kompetanseområdet så sent som i 1963 like høyt som hos oss.

E. Saker opptatt til undersøkelse.

Av et samlet antall saker i 1964 på 1076 — heri medregnet 16 som er tatt opp av eget tiltak — er 368 gjort til gjenstand for nærmere undersøkelse. De fordeler seg slik på de forskjellige forvaltningsorganer:

1. Departementer	
Statsministerens kontor	1
Finans- og tolldepartementet	16
Fiskeridepartementet	3
Forsvarsdepartementet	3
Departementet for handel og skipsfart	1
Departementet for industri og håndverk	3
Justis- og politidepartementet	12
Kirke- og undervisningsdepartementet	16
Kommunal- og arbeidsdepartementet	7
Landbruksdepartementet	13
Lønns- og prisdepartementet	3
Samferdselsdepartementet	10
Sosialdepartementet	43*
	<hr/> 131

*) (Herav 32 som ankeinstans i uføretrygden)

2. Andre forvaltningsorganer

Arbeidsdirektoratet	3
Avgiftsdirektoratet	1
Barnevernsnemnder	1
Direktoratet for statens skoger	3
Distriktenes utbyggingsfond	1
Fengselsstyret	36
Fengselsanstalter	21
Fylkeslandbruksstyrer	4
Fylkesmenn	5
Fylkesnemnd for uføretrygd	2
Fyrdirektoratet	1
Helsedirektoratet	3
Hotell- og turistdirektoratet	1
Legekontor for sjømenn	2
Lotterikomitéen	1
Kassenemnd for trygdekasse	2
Klagenemnd for omsetningsavgift	3
Norges eksportråd	1
Norges Statsbaner	10
Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen	1
Politi- og påtalemyndighet	57
Postverket	3
Prisdirektoratet	2
Rikstrygdeverket	22
Raufoss Ammunisjonsfabrikker	1
Sykehus for sinnslidende	9
Sivilforsvaret, tilsettingsrådet	1
Skattefogder	1
Skatteinspektører	5
Skoledirektører	1
Skoler	5
Småbruk- og bustadbanken	1
Statens bygge- og eiendomsdirektorat	1
Statens Kornforretning	1
Statens lånekasse for studerende ungdom	4
Statens pensjonskasse	8
Telegrafverket	2
Tolldirektoratet	3
Vegdirektoratet	4
Vegsjefer	3
Andssvakehem	1

237

368

Der en og samme sak har berørt flere forvaltningsorganer, er saken ført under det forvaltningsorgan som den i hovedsaken har angått.

285 saker har angått forvaltningsavgjørelser, og i mange av dem har det dessuten vært reist innvendinger mot saksbehandlingen. De øvrige 83 saker har angått saksbehandling eller forhold av mer generell karakter.

De største klagegruppene har vært klager over avgjørelser i trygdesaker, særlig saker

om uføretrygd, klager over forhold i fengselsvesenets anstalter eller over avgjørelser av fengselsmyndighetene, og saker som har angått politi- og påtalemyndighet, — særlig klager over at anmeldelser er henlagt. Mange av disse saker har angått skjønsmessige avgjørelser og er blitt undersøkt bl. a. ved gjennomgåelse av saksdokumentene, uten at det har vært nødvendig å forelegge dem for vedkommende forvaltningsorgan.

Forholdsvis få saker har angått tjenestemenns forhold i tjenesten. Som også Forvaltningskomitéen har pekt på i sin innstilling, berøres ikke forvaltningsorganenes myndighet og ansvar av ombudsmannens virksomhet. At det klages til ombudsmannen over en tjenestemanns forhold, fritar derfor ikke vedkommende forvaltningsmyndighet for selv å foreta undersøkelse og kontroll. Jeg har i slike tilfeller ansett det for riktig i alminnelighet å gjøre forvaltningsorganet kjent med klagen og spørre om forvaltningsorganet selv vil undersøke forholdet som tjenestesak. Det har forvaltningsmyndigheten i alminnelighet villet gjøre, — og min behandling av klagen har da vært stillet i bero i påvente av administrasjonens standpunkt til tjenestesaken. Klagesaken er deretter vurdert under hensyn også til resultatet av administrasjonens behandling av forholdet.

Også i 1964 har det vært mange klager over at behandlingstiden har vært uforholdsmessig lang eller at det ikke har vært svart på henvendelser. Det har til dels foreligget svikt i forvaltningsorganenes kontroll med ekspedisjon av saker, og dette forhold har jeg funnet det riktig å ta opp generelt, jfr. sak referert som nr. 70.

F. Saker som det er tatt standpunkt til.

I 75 saker fra 1963 var behandlingen ikke avsluttet pr. 15. mars 1964, da fjorårets melding ble avgitt. (Hertil kom 5 saker som var sendt tilbake til klagerne, men som deretter ble avvist). Av disse 75 sakene var 2 fremdeles uavsluttet pr. 1. mars 1965, idet klagerne hadde bedt behandlingen utsatt for å skaffe ytterligere opplysninger.

I 53 saker fra 1964 var behandlingen ikke avsluttet pr. 1. mars 1965. Herav var 3 foreløpig stillet i bero, 34 var til uttalelse i administrasjonen eller forelagt for klageren på ny, og 16 var under avsluttende behandling ved kontoret.

I tiden 15. mars 1964—1. mars 1965 ble så-

ledes undersøkt og realitetsbehandlet 73 saker fra 1963 og 315 saker fra 1964 = tils. 388 saker. I 271 av sakene var det innhentet uttalelse fra vedkommende forvaltningsorgan, mens 117 saker, der klagen etter foretatt undersøkelse ikke kunne føre frem, ble avsluttet uten foreleggelse for administrasjonen. 62 saker har gitt grunn til kritikk eller henstillinger. Under klagebehandlingen har forvaltningsorganet i 56 saker rettet det forhold klagen har angått, — i mange tilfeller etter at det var kommet til nye eller fullstendigere opplysninger eller fordi tvilsspørsmål ved ny

overveielse er løst i klagerens favør. I tallet for saker som således er ordnet, er ikke tatt med tilfeller der klagerne har besvært seg over manglende avgjørelser eller svar og forholdet så er ordnet etter henvendelse herfra. I 1 sak har klageren fått fri sakførsel for å bringe det forhold klagen gjaldt, inn for domstolene (sak nr. 9). I 4 saker er det gitt erstatning av statskassen med tils. kr. 19 191,— (sak nr. 4, 22, 33 og 64).

— — —
Det har også i 1964 vært et meget stort antall samtaler med klagerne.

III. Tilleggsopplysninger om saker, referert i melding for 1963.

18.

Godskriving av ansiennitet for vernepliktig befal, utdannet ved Forsvarets skoler med etterfølgende plikttjeneste.

(melding 1963, side 22—23).

I saken tok jeg opp spørsmålet om det er rimelig at ordningen med godskriving av ansiennitet bare gjelder når vernepliktig befal utdannes ved befalsskole, ikke også når utdannelsen skjer ved krigsskole. Forsvarsdepartementet foreslo deretter for Lønns- og prisdepartementet at ordningen skal gjelde for utdanning av vernepliktig befal ved alle Forsvarets skoler, og Lønns- og prisdepartementet har meddelt at det ikke vil gjøre noen innvending mot at Stortingets vedtak av 5. juli 1951 blir praktisert på denne måte. Denne ordning er nå gjennomført.

25.

Sakkyndig utvalg ved godkjenning av farmasøytiske preparater.

(melding 1963, side 27—29).

I saken ble overfor Sosialdepartementet reist spørsmålet om ankeordningen i saker etter lov av 24. juni 1938 om innførsel av apotekvarer og gifter m. v. bør endres, eventuelt om det er behov for utenforstående, sakkyndig bistand ved departementets behandling av anke i disse saker.

Loven av 24. juni 1938 er senere avløst av lov om legemidler og gifter m. v. av 20. juni 1964. Denne lov har i § 3 bestemmelser om sakkyndig, rådgivende utvalg ved utferdigelse av bestemmelser etter § 2 og i § 7 bestemmelser om en spesialistnemnd for godkjenning av spesialpreparater.

40.

Ileggelse av ordensstraff; ansettelsesmyndighetens undersøkelsesplikt

(melding 1963, side 48—49).

I brev til Lønns- og prisdepartementet tok jeg opp spørsmålet om å foranledige inntatt i tjenestemannsloven bestemmelser om plikt for ansettelsesmyndigheten til å sørge for at saker av denne art blir betryggende opplyst før avgjørelse treffes. Brevet ble av departementet oversendt komitéen som arbeidet med spørsmålet om revisjon av tjenestemannsloven. Komitéen har med innstilling av 27. juli 1964 fremlagt utkast til lov om offentlige tjenestemenn, der det i § 21 om fremgangsmåten ved illeggelse av ordensstraff etter § 17 og ved avskjed etter § 19 er foreslått følgende bestemmelse i annet ledd:

«Vedkommende myndighet har plikt til å sørge for at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes».

47.

Klage over at Barnevernsnemndas vedtak om å overta omsorgen for to barn ikke var opphevet.

(melding 1963, side 54—55).

Som nevnt var arbeidet med å få etablert kontakt mellom foreldrene og barna tatt opp, og sosialsekretæren har senere i uttalelser gjort nærmere rede for det som var oppnådd.

Foreldrenes krav om å få barna tilbake ble den 14. desember 1964 behandlet på ny i barnevernsnemnda. I utskriften av møteboken er anført at foreldrene i oktober 1964 var flyttet fra kommunen uten å melde fra om dette, og uten at det har lyktes for politiet å bringe på det rene hvor de nå bor. Barnevernsnemnda

vedtok etter dette at spørsmålet om å la foreldrene få omsorgen for barna må utstå, inn-til nemnda får rede på hvor foreldrene bor, under hvilke boligforhold de lever og hvordan inntektsforholdene er.

50.

Koordinering av refselsmyndighet og underretning om refselse.

(melding 1963, side 57—58).

Med foranledning i den konkrete sak som forelå, tok jeg i brev til Fengselsstyret av 27. januar 1964 opp spørsmålet om det er gjennomført en tilfredsstillende koordinering når det gjelder utøvelsen av refselsmyndighet som er tillagt Fengselsstyret og anstaltens direktør, og ba også overveiet om det ikke bør bestemmes at innsatte som illegges refselse, alltid skal få avskrift av selve beslutningen, — ikke bare en meddelelse i annen hånd om hva den går ut på.

Fengselsstyret har i brev av 1. juli 1964 meddelt at når Fengselsstyret nå beslutter refselse ilagt, får den innsatte gjenpart av beslutningen. Forøvrig anføres i brevet:

«Fengselsstyret har innskjerpet overfor anstaltene at refselsaker skal behandles så snart som mulig, uten unødig opphold. Fengselsstyret søker også selv å behandle disse saker så hurtig det lar seg gjøre.

Anstaltene er pålagt å gjøre innsatte som er refset, kjent med deres rett til å klage. Videre skal vedkommende gjøres kjent med at Fengselsstyret kan illegge refselse med frihetsberøvelse i tillegg til den refselse bestyreren har besluttet...

Til spørsmålet om en mulig bedre koordinering av refselsmyndigheten skal en få uttale:

Det må anses viktig at beslutning om refselse blir truffet og satt i verk snarest mulig etter at bruddet er begått og saken er oppklart. Fengselsstyret har blant annet av den grunn funnet det hensiktsmessig å delegere refselsmyndigheten til bestyrerne i den utstrekning loven gir adgang til det, jfr. fengselsloven § 1 annet ledd. Den begrensning i delegasjonsadgangen som loven oppstiller, gjør det vanskelig å hindre at det i enkelte

tilfelle vil kunne oppstå visse uheldige virkninger for den innsatte i og med den mere tidkrevende saksbehandling.

Fengselsstyret vil overveie om det kan være tilstrekkelig grunn til å foreslå endring i fengselslovens § 1 annet ledd for så vidt gjelder henvisningen til lovens § 26 nr. 5. En vil i denne forbindelse bemerke at det også under den tidligere fengselslov gjaldt en kompetansefordeling mellom anstaltbestyrerne og Fengselsstyret i refsels spørsmål, for så vidt som beslutningen om inndragning av arbeidspenger hørte under Fengselsstyret, jfr. § 33 i lov av 12. desember 1903 med senere endringer».

54.

Læreres opptjening av lønnsansiennitet under videreutdanning.

(melding 1963, side 61—62).

Etter gjeldende ordning er det bare når folkeskole- og framhaldsskolelærere er tilstått tjenestefrihet for å utdanne seg videre for arbeidet i skolen, at de kan få tiden under videreutdannelsen medregnet i sin lønnsansiennitet. Jeg tok opp med Kirke- og undervisningsdepartementet og Lønns- og prisdepartementet spørsmålet om dette er rimelig, og pekte på at det er de enkelte skolestyrere som avgjør om tjenestefrihet skal gis, men at man neppe kan gå ut fra at skolestyrenes praksis her er ensartet. Det syntes ikke uten videre klart at skolestyrenes standpunkt til slike permisjonsøknader bør være avgjørende for om videreutdanningstid skal kunne medregnes i lærerens ansiennitet eller ikke.

Lønns- og prisdepartementet ba Kirke- og undervisningsdepartementet overveie om det er grunn til å forelegge for komitéen som arbeider med revisjon av folkeskoleloven, spørsmålet om adgang til overprøving av permisjonsnektelser i disse saker. Kirke- og undervisningsdepartementet har deretter forelagt saken for komitéen og bedt overveiet om det er hensiktsmessig å utarbeide generelle regler på området.

IV. Referat av saker i henhold til instruksens § 14.

1.

Angivelig uriktige opplysninger, gitt til stortingskomité.

(Jnr. 948/64).

A. klaget over at formannen i en regjeringsoppnevnt granskingskommisjon hadde gitt feilaktige opplysninger om og fremsatt ærekrenkende beskyldninger mot A. i et møte i

den Stortingskomité som behandlet kommisjonens innstilling.

Klagen ble avvist, idet jeg bemerket at jeg ikke kunne ta opp til undersøkelse spørsmålet om riktigheten av opplysninger som en Stortingskomité hadde innhentet til bruk i sitt arbeid. Innvendinger mot det kommisjonsformannen hadde anført, måtte i tilfelle rettes til komitéen selv eller til Stortinget. Komitéens innstilling var senere behandlet av Stortinget.

2.

Klage over innholdet av innstilling fra et regjeringsoppnevnt granskingsutvalg ble ikke tatt under behandling; innstillingen skulle forelegges for Stortinget.

(Jnr. 984/64).

A. klaget over en rekke punkter i innstilling avgitt av et regjeringsoppnevnt granskingsutvalg.

I foredraget som lå til grunn for resolusjonen om oppnevning av utvalget, var bl. a. sagt:

«Utvalget avgir sin innstilling til Regjeringen ved statsministeren. Det er forutsetningen at innstillingen blir lagt fram for Stortinget ved en særskilt melding».

Statsministerens kontor bekreftet at Stortingsmelding om saken var under utarbeidelse.

Jeg anførte at det var på det rene at utvalgets innstilling ville bli forelagt for Stortinget og at jeg da ikke fant å kunne ta klagen opp til behandling. Innvendinger mot rapporten burde i tilfelle fremsettes overfor Regjeringen for å vedlegges saken når meldingen ble sendt Stortinget.

3.

Tilvirker av kunstig tørket fisk nektet eksportrett på usikkert grunnlag.

(Jnr. 185/63).

Et firma som tilvirker kunstig tørket fisk — A. — klaget over at firmaet var nektet eksportrett. Firmaet hadde fått avslag på søknad til departementet om dispensasjon fra kravet om medlemskap i Norges Tørfiskeeksportørers Landsforening — N.T.L. — som vilkår for eksportrett og var også nektet medlemskap i landsforeningen.

Hovedpunktene i saken var følgende:

A. søkte 23. august 1961 Fiskeridepartementet om lisens for eksport av et parti kunstig tørket fisk. Siden firmaet ikke var medlem av N.T.L. og bare medlemmer av denne sammenslutning har eksportrett etter lov av 30. juni 1955 § 3 (fiskeeksportloven), jfr. Kronprinsregentens resolusjon av 3. februar 1956 pkt. 1, ble henvendelsen behandlet som en søknad om dispensasjon fra kravet til medlemskap. I samsvar med uttalelse fra Eksportutvalget for tørrfisk av slo departementet søknaden. En ny søknad kort tid etter ble likeledes avslått.

Firmaet søkte deretter forgjeves om å bli opptatt som medlem av N.T.L. og påanket avslaget til Fiskeridepartementet i henhold til fiskeeksportlovens § 3. I sin uttalelse i ankesaken foreslo Fiskeridirektøren at firmaet skulle få en tidsbegrenset dispensasjon fra kravet om medlemskap, slik at det kunne få en sjanse til å introdusere sitt produkt —

kunstig tørket fisk — på eksportmarkedet, og at man så eventuelt kunne komme tilbake til spørsmålet om medlemskap. Dette forslaget gikk Eksportutvalget for tørrfisk sterkt imot. Fiskeridepartementet forkastet deretter anken over at medlemskap var nektet og meddelte firmaet at det heller ikke fant å kunne dispensere fra kravet om medlemskap. I flere senere henvendelser tok firmaet opp igjen spørsmålet om dispensasjon, men departementet fant ikke å kunne endre sin tidligere avgjørelse.

A. gjorde gjeldende at firmaet står i en særstilling og måtte ha krav på å få eksportrett — enten gjennom medlemskap i N.T.L. eller ved dispensasjon fra kravet til medlemskap. Det ble henvist til at de gamle eksportører klart hadde gitt uttrykk for at de er sterkt mot kunstig tørking av fisk. N.T.L. hadde således advart myndighetene mot kunstig tørking, og henstillet at forsøkene på dette område ble brakt til opphør. På landsforeningens generalforsamling i 1958 ble det også rettet en henstilling til medlemmene om å sikre seg at den fisk de kjøpte nordpå, ikke var kunstig tørket. Firmaet har anført at det ikke kan ha tillit til at eksportørene på tilfredsstillende måte vil ta seg av innarbeidelsen av dets produkt på eksportmarkedet, og har også fremholdt at det prismessig kommer i en vanskelig stilling dersom det skal være henvist til å selge sin vare til medlemmer av foreningen. Det er ingen offentlig vraking av tørrfisk; og selgeren er helt avhengig av kjøperens egen bedømmelse av den kunstig tørkede fisk.

Når det gjelder forholdet med at de vedtektsbestemte vilkår for medlemskap ikke foreligger, har firmaet bl. a. vist til at heller ikke de tilvirkersalgslag som har fått medlemskap etter anke til departementet, har fylt betingelsene for medlemskap.

Firmaet hevder at det ikke er mulig å få brakt tilfredsstillende på det rene hvilke muligheter kunstig tørking av fisk innebærer, med mindre det får anledning til selv å bringe sin vare frem på eksportmarkedene.

Norges Tørfiskeeksportørers Landsforening har vist til at den nevnte henstilling på generalforsamlingen i 1958 senere ikke er gjentatt. Det er anført at når N.T.L. ikke vil gi en utvetydig erklæring om at henstillingen ikke lenger gjelder, kommer det først og fremst av at foreningen er av den oppfatning at henstillingen i dag ikke har noen som helst betydning og at den i tilfelle bare kan bli misbrukt av A. N.T.L. har opplyst at flere firmaer som leilighetsvis har drevet med kunstig tørking, har omsatt fisken gjennom de vanlige kanaler. Foreningen anfører at den «er heller ikke enig i at det ikke

er bevist at kunstig tørket fisk er av dårligere kvalitet enn naturtørket». Den har også gjort gjeldende at såfremt problemene med kunstig tørking blir løst, vil dette kunne føre til at den norske tørrfisknæring får en ødeleggende konkurranse fra utlandet, noe som i første rekke vil gå ut over tilvirkerne i Nord-Norge og fiskerne.

Eksportutvalget for tørrfisk har frarådet dispensasjon for A. «først og fremst fordi ledelsen overhodet ikke har erfaring i tørrfiskeksportbransjen». Det er fremholdt at nettopp når en ny vare som denne skal introduseres, «er det om å gjøre at de firmaer som presenterer varen på markedene har den nødvendige erfaring slik at introduksjonen ikke fører til vanskeligheter og skaffer problemer for våre ordinære varer». Eksportutvalget mener at firmaet kan omsette sine varer innenlands på vanlig måte gjennom medlemmer av N.T.L.

Fiskeridepartementet har anført at det er riktig at firmaer som ikke har hatt den erfaring i tørrfiskeksport som kreves i N.T.L.s vedtekter § 2, nr. 2, i enkelte tilfeller har fått medlemskap etter anke til departementet. Dette gjelder imidlertid firmaer som har hatt mange års erfaring i produksjon og som regel også i sortering og pakking for eksport. Det anføres også at det i noen grad er tatt hensyn til distrikter som har betydelig tilvirkning, men har vært uten eget eksportfirma. Det har bare vært dispensert fra kravet om medlemskap i et par tilfeller, hvor det har dreiet seg om rene bagatellsaker. Noen dispensasjon av den rekkevidde det her var tale om, har — anføres det — ikke vært gitt.

Departementet uttalte at det har lagt vesentlig vekt på Eksportutvalgets standpunkt til saken. Det ble vist til at utvalget består av 5 representanter for eksportørene og 2 representanter for fiskerne, og at også fiskernes representanter så saken på samme måten. Departementet tilføyet forøvrig at det var enig i utvalgets standpunkt. Det ble anført at det er stor sannsynlighet for at vår konkurransevne vil bli svekket såfremt det blir funnet frem til en økonomisk brukbar metode for kunstig tørking av fisk, men at departementet er klar over at en slik utvikling vanskelig vil kunne forhindres.

Departementet mente at A. står i samme stilling som andre tilvirkere som er henvist til å eksportere gjennom firmaer med eksportrett og at også tilvirkerne av kunstig tørket fisk får de priser som markedet betinger. Etter departementets oppfatning er det en betryggelse at eksporten av kunstig tørket fisk foretas av erfarne tørrfiskeksportører.

Etter at de interesserte parter hadde uttalt seg, foretok jeg i et brev til Fiskeridepartementet en oppsummering av saken og pekte på forskjellige punkter som det etter min oppfatning var grunn til å feste seg ved. Samtidig ble det gjort oppmerksom på at klageren hadde spurt om det kunne ha noen hensikt å sende inn ny søknad om dispensasjon fra kravet om medlemskap.

Etter å ha innhentet uttalelse fra N.T.L. utdypet departementet i sitt svarbrev av 14. september 1964 sine tidligere uttalelser. Det heter i brevet bl. a.:

... Departementet fant den foreliggende sak tvilsom, men som tidligere nevnt fant et enstemmig eksportutvalg at det ville være uheldig for næringen å gi klageren relativt fritt slag for egen eksport av kunstig tørket fisk. Departementet la særlig vekt (dermed er ikke sagt avgjørende vekt) på at begge fiskernes representanter — som måtte forutsette å ha all interesse av at der blir åpnet nye anvendelsesmuligheter for fisken — i denne sak gikk sammen med eksportørrepresentantene i utvalget. Det ville være en nærliggende ting for A. å fremheve sin egen vare på bekostning av den tradisjonelle overfor potensielle kunder — hvilket vel ikke behøver å skje på utilbørlig måte — mens en regulær eksportør neppe vil innlate seg på å nedvurdere sitt hovedprodukt. For ordens skyld presiseres at departementet aldri anser seg bundet av et eksportutvalgs vedtak i saker av denne art.

Også departementet anser det på det rene at klageren akter å markedsføre sin fisk som kunstig tørket, og at det derfor er forholdsvis liten fare for at eventuelle mangler kan skade renomméet for naturtørket fisk. En skal dog ikke se helt bort fra muligheten, da en jo ikke kan vite hvordan detaljistene vil fallby denne kunstig tørkede fisk. Denne risiko må imidlertid antas å bli den samme uansett hvem som eksporterer fisken. ...»

Det har vært omdiskutert i saken hvordan kunstig tørket fisk kvalitetsmessig stiller seg i forhold til naturtørket fisk. Et annet forhold som har vært trukket frem, er spørsmålet om hvilke følger det kan få for den norske tørrfisknæring om problemene med kunstig tørking av fisk blir løst.

Jeg understreket i min uttalelse av 16. november 1964 at det i denne sak ikke skal tas standpunkt til noen av disse spørsmål, men pekte på at det hverken i fiskeeksportloven eller i bestemmelser gitt i medhold av den, er lagt andre bånd på eksport av kunstig tørket fisk enn de som gjelder for tørket fisk overhodet. Etter gjeldende bestemmelser vil A. uten videre ha krav på å bli opptatt som medlem i N.T.L. når firmaet fyller vilkårene i vedtektenes § 2, og som medlem vil firmaet ha full eksportrett for sin kunstig tørkede fisk, uansett om man måtte mene at dette kan innebære risiko for vår eksport av naturtør-

ket fisk. En annen sak er at såfremt og så langt det kan antas å ha reell betydning for spørsmålet om det bør gjøres eller ikke bør gjøres unntak fra vedtektenes krav til eksportørføring m. v. at det er kunstig tørket fisk som skal eksporteres, vil det være saklig berettiget å ta også dette forhold i betraktning.

Etter fiskeeksportlovens § 3, første ledd, kan departementet, selv om ikke alle betingelser i vedtektene er til stede, ta til følge en anke over at medlemskap i N.T.L. er nektet, «dersom det vil virke særlig urimelig å nekte medlemskap i sammenslutningen». Likeledes kan departementet etter samme lovs § 6 «i særlige tilfelle» gi dispensasjon for eksport uten medlemskap, etter at Eksportutvalget for tørrfisk har hatt anledning til å uttale seg.

Ved vurderingen av om det er grunnlag for å fravike vedtektenes betingelser etter en av disse bestemmelser, er det et forhold som har vært sterkt fremme, nemlig spørsmålet om A. står i en annen stilling enn andre tørrfisktilvirkere som ikke har eksportrett. Firmaet selv har sterkt fremholdt at det forhold at den fisk det tilvirker er kunstig tørket, bevirker at det kommer i en særstilling. Eksportutvalget og Fiskeridepartementet har, som nevnt, ikke funnet at dette forhold bringer firmaet i en annen stilling enn den ikke eksportberettigede tilvirkere av naturtørket tørrfisk står i. De mener at firmaet kan omsette sin fisk innenlands på samme måten som disse gjør, og antar at også kunstig tørket fisk blir betalt med de priser markedet betinger.

Jeg anførte at det neppe med sikkerhet vil kunne konstateres om omsetning og eksport gjennom de vanlige kanaler faktisk har medført eller vil medføre større ulemper eller vanskeligheter for en tilvirkere av kunstig tørket fisk enn for ikke eksportberettigede tilvirkere av annen tørrfisk. Likevel forelå det i saken forhold som etter min mening gjorde at man ikke uten videre kunne avvise som ugrunnet firmaets frykt for at dets berettigede interesser som tilvirkere av kunstig tørket fisk kunne bli skadelidende dersom omsetning og eksport skulle skje gjennom medlemmer av N.T.L.

N.T.L. hadde selv gitt tydelig uttrykk for en klar innstilling mot kunstig tørking av fisk. I årsberetningen for 1957/58 var således anført:

«Kunstig tørking av tørrfisk.»

I anledning av en oversikt Fiskeridirektoratets Kjemisk-Tekniske Forskningsinstitutt hadde utarbeidet over de forsøk som var gjort for å løse problemene i forbindelse med kun-

stig tørking av råfisk til tørrfisk har vår Landsforening henvendt seg til våre myndigheter, forskningsinstituttet og Nord-Norges fondet og har gjort oppmerksom på at en løsning av disse problemer vil føre til at vi får en ganske annen konkurranse i vår tørrfisk-eksport enn tidligere. En løsning av problemene i forbindelse med kunstig tørking vil nemlig føre til at også de øvrige fiskerinasjoner i verden vil kunne markedsføre kunstig tørket fisk. Vi har derfor frarådet at forsøkene med å løse disse problemer fortsettes fra norsk side».

A. hadde også lagt stor vekt på den henstilling som ble rettet til N.T.L.s medlemmer på generalforsamlingen i 1958 om ved kjøp av fisk nordfra, å ta forbehold om at den ikke var kunstig tørket. Allerede i et brev til landsforeningen av 12. januar 1959 søkte firmaet å få klarhet over forholdet med denne henstilling og ba om å få tilsendt den parole som foreningen skulle ha sendt sine medlemmer med oppfordring om å avholde seg fra å forhandle kunstig tørket fisk. Landsforeningen svarte i brev av 20. s. m. at «Det er ikke riktig at vår forening har sendt våre medlemmer en parole som oppfordrer medlemmerne til å avholde seg fra å forhandle kunstig tørket tørrfisk». Da A. senere gjennom Fiskeridirektøren fikk klarlagt at det muntlig var rettet en slik henstilling til medlemmene, skrev firmaet den 14. mai 1962 til landsforeningen bl. følgende:

«— — Videre tillater vi oss å spørge om dette De skriver» (i brev til Fiskeridirektøren av 30. oktober 1961): ««Nå er det imidlertid gått 3 år siden denne henstillingen ble avgitt og den har ikke vært fornyet» — vil si det samme som at nå er man blitt klar over at kunstig tørket tørrfisk hverken har skadet norsk tørrfisks renome eller at medlemmerne skal fortsette å parere henstillingens ordre. Samt videre, om dette at henstillingen ikke er fornyet er gjort kjendt for medlemmerne i likhet med slik som henstillingen ble det. Og om De vil finne det retferdig at det ble opplyst i pressen at henstillingen er annullert? — —»

Etter at svar på brevet var etterlyst 14. januar 1963, anførte landsforeningen i brev til A. av 23. s. m. at «vi ikke finner grunn til å gi Dem noen ytterligere uttalelser i de spørsmål De har reist».

N.T.L.s styre anførte i brev til Fiskeridirektøren av 30. oktober 1961 at oppfordringen til medlemmene i 1958 ble gitt fordi «erfaringene med hensyn til eksport av kunstig tørket fisk viste, på det tidspunkt, at markedsføringen hadde skadet norsk tørrfisks renomé». Det ble fremholdt at henstillingen ikke hadde vært fornyet senere og at det i mellomtiden hadde vært foretatt en del eksport av kunstig tørket fisk. Styret mente å kunne uttale at henstillingen i 1958 ikke hadde gjort det vanskelig

for produsenter av kunstig tørket fisk å få denne omsatt og eksportert.

Tross anmodninger fra klageren ga N.T.L. ikke nærmere opplysninger om når og på hvilken måte kunstig tørket fisk hadde skadet norsk tørrfisks renommé, hvem som i tilfelle hadde produsert den renommé-skadelige fisken og hvem som hadde markedsført den.

Det er på det rene at henstillingen til N.T.L.s medlemmer ikke var begrenset til noe bestemt tidsrom. Heller ikke var det opplyst noe annet forhold som kunne gjøre det klart for medlemmene at henstillingen uten videre var å anse for bortfalt, i og med at den ikke var gjentatt. Fra departementets side var riktignok nevnt at N.T.L. på generalforsamling i 1960 i forbindelse med en annen dispensasjonssak, uttalte at medlemmene «vil påta seg eksport av alle sorter tørrfisk for tilvirkerne». Det var imidlertid ikke opplyst om den dispensasjonssak som foranlediget uttalelsen, gjaldt kunstig tørket fisk, og denne vare var heller ikke spesielt nevnt. Selv om tørrfisk var omtalt helt generelt, kunne det neppe uten videre anses for klart at uttalelsen også siktet til kunstig tørket fisk; — det var «kurrante» og «mer ukurrante» typer av tørrfisk som ellers ble omtalt. Men uansett hvordan dette måtte være ment, kunne uttalelsen etter min mening under ingen omstendighet sies å fremtre som en tilstrekkelig klar tilbakekallelse av den spesielle oppfordring som var rettet til medlemmene to år tidligere.

Jeg pekte også på at det, såvidt skjønnes, fremdeles er N.T.L.s oppfatning at det vil kunne virke ødeleggende for den norske tørrfisknæring om det blir funnet frem til en tilfredsstillende metode for kunstig tørking av fisk. Når det gjelder spørsmålet om kvalitetsforholdet mellom kunstig tørket og naturtørket fisk, anførte landsforeningen i brev til klageren av 21. juni 1962 at «det har vært og er fremdeles en almindelig oppfatning blant våre medlemmer at kunstig tørket fisk er av dårligere kvalitet enn vanlig naturtørket fisk». Og i brev til Fiskeridepartementet av 14. mai 1964 uttalte foreningen, som før nevnt, at «Vi er heller ikke enig i at det ikke er bevist at kunstig tørket fisk er av dårligere kvalitet enn naturtørket». Også disse forhold, sammenholdt med at det ikke hos oss er offentlig vraking av tørrfisk, var etter min mening egnet til å vekke tvil om hvorvidt en tilvirker av kunstig tørket fisk ved salg til medlemmer av N.T.L. kunne stole på at han ikke kom i en dårligere stilling enn andre tilvirkere som er henvist til å eksportere naturtørket fisk gjennom firmaer med eksportrett.

Ved vurderingen av dette siste spørsmål mente jeg det var grunn til også å legge vekt

på at N.T.L. ikke hadde vært villig til å si fra til sine medlemmer om at oppfordringen fra 1958 ikke står ved makt. Etter min oppfatning måtte tilvirkere av kunstig tørket fisk ha et rimelig krav på at dette forhold ble tydelig klargjort, slik at de i alle fall var trygget mot misforståelser hos medlemmer av foreningen på dette punkt. Selv om N.T.L. for sin del måtte mene at henstillingen hadde vært og var uten reell betydning og at det derfor ikke var grunn til å tilbakekalle den, hadde klageren ingen sikkerhet for at denne oppfatning var riktig. At det etter at henstillingen ble gitt hadde vært eksportert en del kunstig tørket fisk, viste neppe uten videre at den hadde vært betydningsløs.

Etter min mening var disse forhold egnet til å vekke begrunnet tvil om det var riktig å gå ut fra at A. ikke ville bli anderledes stillet enn ikke eksportberettigede tilvirkere av naturtørket fisk, når firmaet ble henvist til å omsette sin vare gjennom eksportørene. Hensett til den usikkerhet som under enhver omstendighet forelå på dette punkt, ville det, slik jeg så det, vært riktigere å regne med at firmaet kunne komme i en uheldig særstilling, dersom det måtte selge sin kunstig tørkede fisk til landsforeningens medlemmer. Hadde dette vært lagt til grunn ved vurderingen av firmaets søknad om eksportrett, ville departementet etter min mening hatt et tryggere grunnlag å bygge sin avgjørelse på.

Under sakens behandling meddelte Fiskeridepartementet at klagerfirmaets disponent var avgått ved døden og at den nye leder av firmaets produksjon og omsetning, sivilingeniør B., hadde søkt om eksportrett for kunstig tørket tørrfisk til alle land. Denne søknad var under forberedende behandling i administrasjonen. Jeg fant uansett dette å burde fullføre behandlingen av den foreliggende sak, som ble avsluttet ved mitt brev til departementet av 16. november 1964. Fiskeridepartementet har deretter i brev av 23. januar 1965 meddelt at det er kommet til at det vil være rimelig å gi sivilingeniør B. adgang til å eksportere kunstig tørket tørrfisk til de markeder han er særlig interessert i, nemlig Sverige og USA, og at departementet med hjemmel i fiskeeksportlovens § 6 har dispensert fra kravet til medlemskap i N.T.L. for så vidt eksport til disse land angår. Dispensasjonen er midlertidig.

4.

Erstatning for skade på eiendom ved militært anlegg.

(Jnr. 17/64).

A. klaget over at staten v/ Forsvarsdepartementet ikke ville betale erstatning for skader

som var påført hans eiendom under bygging av vei til militært anlegg i 1958/59. A. hadde i 1959 krevd skadene erstattet av Forsvarsdepartementet med kr. 15 700,—; og det hadde vært korrespondert med departementet om saken, uten at det var blitt noe resultat. Klagerens advokat hadde sist etterlyst avgjørelsen i brev av 14. juli 1961, og under et besøk på stedet i mai 1962 hadde representanter for departementet lovet at saken skulle bli hurtig avgjort. Noen avgjørelse var imidlertid ennå ikke truffet.

Forsvarsdepartementet anførte at det i brev til klageren av 17. november 1959 hadde sagt seg villig til å erstatte alle skader som eiendommen måtte være påført, men at det var uklart om skader forelå og at kravet under enhver omstendighet var antatt å ligge for høyt. Undersøkelser ble foretatt gjennom Forsvarets bygningstjeneste, men hverken bygningstjenesten eller entreprenøren hadde kjennskap til de skader klageren hevdet å ha lidt. Etter dette ba departementet i brev av 30. desember 1960 sin advokat på stedet om å orientere A.s advokat om hvordan saken sto og avslå erstatningskravet.

Da A.s advokat etterlyste avgjørelsen i brev til Forsvarsdepartementet av 14. juli 1961, skrev departementet den 25. s.m. til sin advokat og ba ham ta kontakt med den annen part. Etter dette hørte ikke departementet noe mer om saken og gikk ut fra at A. hadde oppgitt kravet.

Om sakens videre forløp anførte departementet at det med foranledning i A.s klage hadde konferert med hans advokat den 14. og 15. januar 1964 og fått opplyst at departementets advokat i det hele tatt ikke hadde vært i kontakt med ham. Han hadde heller ikke hørt noe mer om saken fra sin part og hadde gått ut fra at oppgjør var foretatt direkte med denne.

A.s advokat opplyste at klageren tidligere hadde innhentet erklæring fra kommunens rådmann om skadene og omfanget av dem. Erklæringen viste at de faktiske omstendigheter var anderledes enn departementet tidligere hadde antatt og at A.s eiendom var påført skader. Departementet tok deretter saken opp til ny behandling og ble enig med klageren om en erstatning på kr. 14 500,—.

Departementet beklaget det uheldige forløp saken hadde fått. Forsinkelsen av oppgjøret skyldtes dels departementets advokat i saken og dels misforståelser ellers. Da erstatning var ydet straks de foreliggende misforståelser var oppklart, ga saken etter omstendighetene ikke grunn til ytterligere bemerkninger.

5.

Spørsmål om prisforhøyelse, inntrådt etter kontraktsavslutning, ga krav på forhøyelse av anbudspris.

(Jnr. 973/63).

En bransjeforening klaget over at Forsvarsdepartementet etter inntrådt prisstigning på sukker nektet å gå med på forhøyelse av anbudsprisen for sukkerholdige leveranser til Forsvaret. Det ble anført at anbyderne ikke hadde funnet det nødvendig å ta forbehold i sine anbud om forandring i sukkerprisen, fordi departementet tidligere hadde fulgt den linje å forhøye eller nedsette anbudsprisen i forhold til svingninger i sukkerprisen. Videre ble det pekt på at sukkerprisen ikke er gjenstand for fri prisdannelse, men fastsettes av Prisdirektoratet. Anbyderne (fabrikkene) har ikke hånd om importen av sukker, som er underlagt Norges Colonialgrossisters Forbund, Importørutvalget. Sukkermarkedet hadde gjort det umulig for fabrikkene å foreta dekningskjøp eller sikre seg sukkerleveranser ved kontrakt. Sukkerprisene i de perioder det gjaldt, var steget med henholdsvis kr. 0,09, kr. 0,28 og kr. 0,21.

Forsvarsdepartementet uttalte bl. a. at anskaffelser til Forsvaret i alt vesentlig foretas etter de retningslinjer som er trukket opp i «Forskrifter for bortsettelse av leveranser og arbeider for Statens regning». Ved anbudsavgjørelsene er ikke prisen alene den avgjørende faktor, da kvalitet, leveringsbetingelser etc. også tillegges stor vekt. Det tas bl. a. hensyn til om en anbyder tar forbehold mot stigning i råvareprisene. I foreliggende tilfelle, som gjaldt anskaffelse av saft og syltetøy, var det bare én av 24 anbydere som hadde tatt slikt forbehold mot prisendringer på sukker. Departementet fant ikke at det var grunnlag for å anta at anbyderne hadde funnet det overflødig å ta forbehold. Det ble opplyst at Forsvaret i januar 1958 hadde reist spørsmål om reduksjon i anbudsprisene på saft og syltetøy på grunn av nedgang i sukkerprisene, men at dette ikke førte frem. Departementet anså tilbudene fra de produsenter som hadde fått leveransene som bindende og fant ikke at fabrikantenes risiko ved ikke å ta prisforbehold i sine anbud kunne overføres på kjøperen.

De omhandlede prisforhøyelser på sukker skyldtes etter det opplyste, markedssituasjonen.

Etter det som forelå, fant jeg ikke at det var grunnlag for å kritisere departementets standpunkt. Det måtte legges til grunn at departementet ikke tidligere hadde fulgt den linje å forhøye eller nedsette anbudsprisen på sukkerholdige leveranser etter svingninger i

sukkerprisen, men at avgjørelsen i den foreliggende sak var i samsvar med praksis og med anbudsforskriftene. Jeg pekte på at spørsmålet kunne innbringes for domstolene.

6.

Feste av statsgrunn i Finnmark.

(Jnr. 104/64).

A. klaget over at han hadde lidt økonomisk tap på grunn av mangelfulle opplysninger fra myndighetene i forbindelse med søknad om festerett til tomt på statsgrunn i Finnmark.

Den 14. september 1963 inngikk A. kontrakt med B. om overtagelse av en tomt som B.s avdøde far hadde festerett til, og om kjøp av et provisorisk hus som B. hadde på tomten. B. hadde den 15. april s.å. søkt om å få overta festeretten etter sin far, men hadde ennå ikke fått noe svar. A. overtok eiendommen straks og anfører at han foretok reparasjoner på huset for kr. 6000,—. I brev til A. av 19. desember 1963 opplyste C. at han 6. mars 1962 ble tildelt tomten av bygningsrådet og at jordsalgsformannen den 2. november 1963 hadde utferdiget festekontrakt, som var approbert av fylkesmannen den 4. s.m. Han forlangte at A. skulle ryddiggjøre og fravike tomten innen 30. april 1964.

Etter de spesielle regler som gjelder for disse tomtefester, er det bygningsrådet som foretar den egentlige tildeling av tomter, mens jordsalgsformannen oppretter selve festekontraktene som trenger approbasjon av fylkesmannen. Lensmannen bistår under arbeidet med bortfestingen.

Forholdet var at forrige festers enke — B.s mor — allerede i 1961 hadde avgitt erklæring til bygningsrådet om at hun fraskrev seg festeretten til tomten. Bygningsrådet tildelte deretter C. tomten den 6. mars 1962, men underrettet hverken lensmannskontoret eller jordsalgsformannen. B.s søknad av 15. april 1963 om å få overta denne festeretten ble av lensmannen straks ekspedert videre med anbefaling til jordsalgsformannen. Siden han gikk ut fra at det her gjaldt spørsmål om overføring av festerett fra far til sønn, anså han etter vanlig praksis forholdet for kurant. Jordsalgsformannen foretok foreløpig ikke noe med den. Først i oktober 1963 ble lensmannen og jordsalgsformannen kjent med at B.s mor hadde oppsagt festet i 1961 og at bygningsrådet året etter hadde tildelt C. tomten. Lensmannen underrettet straks kommunen og bad om at saken ble forelagt for partene.

Klageren gjør gjeldende at han lider et tap på kr. 6000,— ved at huset må flyttes fra tomten og mener at det offentlige må være ansvarlig for dette. Lensmannen burde ha

visst at tomten 6. mars 1962 var tildelt C. og ikke gitt uttrykk for at overføring av festeretten til A. skulle være kurant.

Etter at klagen hadde vært forelagt for bygningsrådet, vedtok dette å tilby klageren en tomt 140 m fra den tomt klagen gjelder, og å tillate at bebyggelsen flyttes dit. Dette ville klageren ikke benytte seg av, med mindre flytningsomkostningene ble dekket av det offentlige.

Direktoratet for statens skoger har i sin uttalelse pekt på at kommunikasjonene mellom de lokale myndigheter som behandler tomtefestene, ikke har vært de beste. Det tok ca. 2 år før bygningsrådet gav melding om at enken etter forrige fester hadde oppsagt festet. Noe erstatningskrav mot staten kunne det etter direktoratets mening likevel ikke være grunnlag for. Administrasjonsordningen var nå foreslått omlagt, jfr. Ot. prp. nr. 48 for 1963/64 om lov om statens matrikulerte grunn i Finnmark.

Jeg fant at den mangelfulle kontakt mellom de myndigheter som har med disse festesaker å gjøre, måtte beklages. A. måtte imidlertid selv ta en stor del av skylden for det tap som var oppstått, ved at han gikk til betydelige påkostninger på huset, uten å forvise seg om at B. hadde fått festerett til tomten og at den videre overdragelse av festeretten til A. var godkjent. Man kunne imidlertid ikke se bort fra at den vending saken hadde tatt, hadde nye sammenheng med at bygningsrådet hadde unnlatt å melde fra om de forandringer som var gjort med hensyn til festeretten. Jeg fant derfor å burde gjøre fylkesmannen kjent med saken og bad ham ta opp med kommunen spørsmålet om å bistå A. med flytting av huset. Fylkesmannen har senere meddelt at han har tilrådet at kommunen bistår A. med dette.

7.

Et firma, hvis regnskaper etter anmodning av departementet og med samtykke av firmaet var gjennomgått av revisor, hadde krav på å få se revisjonsrapporten.

(Jnr. 774/64).

I forbindelse med Industridepartementets behandling av søknad om driftskreditt til et industriselskap ble det spørsmål om å se nærmere på en salgsordning som var inngått flere år tidligere mellom industriselskapet og firma A. Salgsordningen hadde vært gjenstand for diskusjon i pressen. På et møte i Industridepartementet samtykket A. i at en revisor, oppnevnt av departementet, fikk gå gjennom firmaets regnskaper, slik at man kunne få oversikt over hvilke inntekter og utgifter A. hadde hatt i forbindelse med salg av indu-

striselskapets produkter. Etterat revisors gjennomgåelse var foretatt og revisjonsrapport sendt departementet, ba firmaet om å få tilsendt et eksemplar av rapporten. Departementet av slo begjæringen og anførte at «rapporten er utarbeidet med sikte på internt bruk i departementet». Også nye henvendelser til departementet ble avslått.

A. sendte deretter inn klage og fremholdt at det fra firmaets side hadde vært en selv sagt forutsetning at firmaet skulle gjøres kjent med rapporten. Den kritikk som var reist, hadde vært en belastning, og det var for å få fjernet denne at A. hadde samtykket i at regnskapene ble gjennomgått.

Jeg forela saken for departementet, som deretter meddelte at det hadde funnet å ville omgjøre sin beslutning og at et eksemplar av rapporten var oversendt til A.

I et brev til departementet anførte jeg at det etter min mening var riktig at firmaet hadde fått rapporten. Firmaet hadde en nærliggende interesse i å gjøre seg kjent med den, og gjennomgåelsen av bøkene var mulig gjort ved dets egen medvirkning. Hvis det hadde vært departementets mening at firmaet ikke skulle få se rapporten, ville det vært rimelig å si fra om det på forhånd.

8.

Klager hadde ikke krav på å få innbrakt for Kongen Riksadvokatens henleggelse av anmeldelse og Justis- og Politidepartementets unnløstelse av å gjøre ansvar gjeldende overfor advokat.

(Jnr. 929/64).

A. klaget over at Justis- og politidepartementet hadde avslått å foredra for Kongen en henvendelse fra henne, rettet til Kongen i statsråd. Henvendelsen var en besværing over at Riksadvokaten hadde henlagt anmeldelser som hun hadde inngitt og over at Justis- og politidepartementet ikke hadde villet foreta noe overfor en advokat hun hadde klaget over. Hun hevdet at enhver borger har en ubetinget rett til å henvende seg til Kongen i statsråd og at det var et overgrep fra departementets side når det unnlot å fremme hennes klage.

Når det gjaldt klagen over Riksadvokatens henleggelse av anmeldelsen, anførte Justis- og politidepartementet at det henholdt seg «til det som er sagt på side 5, første spalte, i Stortingsmelding nr. 11 E (1964-65), der det bl. a. er pekt på at man i praksis i et tilfelle som det foreliggende har lagt til grunn at det ikke består noen rett for fornærmede til å få saken behandlet av Kongen i statsråd. Justisdepartementet har i dette tilfellet ikke funnet grunn til å forelegge saken for Kongen».

Om det annet klagepunkt opplyste departementet at det i 1958 hadde undersøkt klagen

mot vedkommende advokat, som hadde avgitt uttalelse. Departementet fant ikke at klagen ga grunn til forføyninger. Klageren hadde deretter reist sak mot advokaten, som ble frifunnet både i byretten og lagmannsretten. Lagmannsrettens dom er endelig. Justis- og politidepartementet fant ikke at det fra departementets side forelå noen avgjørelse som klageren etter regjeringsinstruksens § 5 nr. 2 hadde krav på å få foredratt for Kongen.

Jeg viste i brev av 25. januar 1965 til at det i praksis har vært lagt til grunn at det ikke består noen rett for fornærmede til å få en avgjørelse av Riksadvokaten behandlet av Kongen i statsråd, men at det beror på en vurdering fra departementets side om en slik klage skal forelegges for Kongen. Jeg fant ikke at det kunne reises innvendinger mot at klagerens henvendelse ikke var fremmet for Kongen i statsråd.

Jeg var enig i at Justis- og politidepartementets unnløstelse av å foreta noe overfor advokaten ikke var en avgjørelse som klageren etter regjeringsinstruksens § 5 nr. 2 hadde krav på å få brakt inn for Kongen i statsråd. Om det var tilstrekkelig grunn til likevel å foredra saken for Kongen, ble et vurderings spørsmål, og jeg kunne ikke se at det var grunnlag for å kritisere at dette ikke var gjort.

9.

Spørsmålet om gyldigheten av oppsigelse av vaktmester ved hjelpfengsel; fri sakførsel tilrådet.

(Jnr. 1188/63).

En vaktmester ved hjelpfengsel, A., klaget over den lønsmessige behandling han hadde fått som vaktmester og over at Justis- og politidepartementet hadde oppsagt ham fra stillingen.

A. ble ansatt som leiebetjent ved hjelpfengslet i 1938 og var fra 1. desember 1944 konstituert som vaktmester. Den første tid var han midlertidig lønnet som vaktmester i hovedstilling og fra 1. januar 1953 etter stillingsregulativet.

Jeg fant ikke grunn til å gå inn på den lønsmessige side av saken, og det kunne heller ikke tjene til noe å søke å vurdere om A.s lønn hadde stått i et rimelig forhold til det arbeid og de plikter stillingen medførte. Avgjørende var det under enhver omstendighet at han hele tiden hadde oppebåret den lønn som var fastsatt. Han hadde valgt å fortsette i stillingen, og det kunne ikke endre den rettslige side av saken at han hadde gjort dette etter oppfordring fra bestyreren og i håp om at lønnen skulle bli satt opp.

Oppsigelsen ble gitt i departementets brev til A. av 31. oktober 1963, der det bl. a. heter:

«Departementet har bestemt at X. hjelpefengsel skal nedlegges inntil videre. En sier Dem derfor med dette opp fra Deres stilling som vaktmester til fratredelse 31. januar 1964. Samtidig sier en Dem opp fra Deres tjenestebolig til fraflytting 31. januar 1964».

Om bakgrunnen anførte departementet i uttalelse til klagen av 18. desember 1963 bl. a.:

«En dag i august 1963 ringte A. til undertegnede ekspedisjonssjef... og beklaget seg sterkt over sine lønnsforhold. Både den usedvanlige tiden for oppringningen — han ringte lørdag ettermiddag til min privattelefon — og den eksalterte og nærmest forvirrede måten vaktmesteren snakket på, og den aggressive tone, gjorde at jeg undret meg på om han kunne være edru. Han erklærte at han ville gå til avisene og til ombudsmannen med sin sak. Jeg sa at før han gjorde det, burde han komme og snakke med Fengselsstyret, og vi avtalte at han skulle komme til konferanse 14. august. Det gjorde han, og han fikk forklart hvordan hans lønsmessige stilling var. Samtidig ble det bestemt at to av departementets tjenestemenn skulle reise til X. den neste dag og se nærmere på forholdene i fengslet.

Den 11. september om ettermiddagen ringte vaktmesteren igjen til min privattelefon. Da det syntes å være klart at han var beruset, ringte jeg til sorenskriveren som var fengslets bestyrer, men fikk opplyst at han var bortreist. Jeg konfererte deretter med en av Fengselsstyrets byråsjefer, og bad ham ringe til lensmannen på stedet for å få vaktmesterens tilstand bragt på det rene, og undersøkt om det var noen innsatte i fengslet. Den konstituerte lensmann ringte senere og opplyste at A. var åpenbart beruset, og at det var én innsatt i fengslet.

Videre kan det opplyses at ved to anledninger i september og oktober har en av Fengselsstyrets kontorfullmektiger ringt til vaktmesteren for å purre på fangetallsoppgaver, og har funnet ham beruset.

I brev av 25. oktober 1963 har vaktmesteren opplyst at han ikke var i tjeneste den 11. september, men hadde avtalt med sin sønn at denne skulle føre tilsyn med den innsatte og ha ansvaret for fengslet. Sønnen har i en erklæring bekreftet dette.

Sorenskriver... har i et brev av 20. september 1963 bedt om å bli fritatt for hvervet som bestyrer av fengslet, og departementet har oppnevnt politimesteren i... som ny bestyrer av fengslet.

Etter dette fant departementet det uforvarlig å fortsette driften av fengslet, og traff bestemmelse om at fengslet skulle nedlegges fra 20. oktober 1963, og vaktmesteren sies opp fra sin stilling fra 31. januar 1964».

Det fremgår av opplysningene i saken at spørsmålet om å nedlegge driften av hjelpefengslet hadde vært oppe flere ganger tidligere, men at det standpunkt de lokale myndigheter tok, førte til at departementet be-

stemte seg for å se tiden an. I en Stortingsmelding for 1961—62 regnet departementet med at fengslet skulle nedlegges.

Jeg måtte forstå departementets brev av 18. desember 1963 slik at beslutningen av 31. oktober s.å. om å legge ned hjelpefengslet inntil videre og si opp vaktmesteren, ble truffet på grunn av vaktmesterens eget forhold. Etter de omtalte episoder fant departementet det ikke forsvarlig å fortsette driften av fengslet med A. som vaktmester. At departementet valgte den form å nedlegge fengslet inntil videre og oppsi A. på dette grunnlag, kunne etter min oppfatning ikke endre noe i det som var realiteten i forholdet, nemlig at A. ble oppsagt fordi departementet fant at han ikke var skikket til å fortsette som vaktmester.

A. gjorde gjeldende at det var en feil at han ikke fikk uttale seg, før beslutningen ble tatt. Oppsigelsen var en kamuflert form for avskjed, og han måtte da ha krav på å bli hørt før avgjørelse ble truffet. Han bestred at han var påvirket av alkohol under den første telefonsamtalen med ekspedisjonssjefen, og også ved de to anledninger i september og oktober da han ble oppringt av en kontorfullmektig i Fengselsstyret.

Derimot var det erkjent at han var beruset da han den 11. september ringte ekspedisjonssjefen. A. har beklaget forholdet i brev til departementet av 25. oktober 1963 og anfører videre:

«... Det jeg gjerne vil påpeke er at da jeg onsdag 11./9. d.å. ca. kl. 18.30, ble oppsøkt av konst. lensmann..., var jeg ikke i tjeneste. Dagen før, altså 10./9. d.å. hadde jeg avtalt med min sønn... om at han skulle føre tilsyn og ha ansvar for den ene fangen som på det tidspunkt befant seg i fengslet og dette sa han seg villig til. Det er mulig at min sønn... på det tidspunkt kst. lensmann... oppsøkte meg, ikke var inne, men han var i hvert fall et eller annet sted i nærheten.

Jeg hadde ikke hatt ferie fra fengslet siden 1./4. d.å. hvorfor jeg fra 10./9. d.å. og ca. 4—5 dager framover hadde tenkt å oppholde meg på min hytte på... fra torsdag 12./9. d.å.

Da kst. lensmann... oppsøkte meg onsdag 11./9. d.å., sa han ikke noe om hva saken gjaldt. Han spurte bare om hvor mange fanger jeg hadde i fengslet, hvilket han fikk rede på. Jeg fikk således ikke fortalt han at jeg var fri og hadde ordnet med stedfortreder. Jeg tør hevde at hvis dette faktisk forhold hadde vært anført i kst. lensmann...s rapport, hadde saken vært en annen enn der hvor den står i dag.»

Med brevet fulgte en erklæring, der sønnen bekreftet at han skulle vikariere under farens fravær i tiden 11.—20. september 1963.

Jeg fant ikke grunn til å ta opp spørsmålet om vaktmesterstillingen går inn under tje-

nestemannsloven, fordi det etter min mening ikke hadde avgjørende betydning i saken. Når det måtte legges til grunn at A. ble oppsagt fordi man etter de nevnte episoder fant det uforsvarlig å la ham fortsette i stillingen, måtte spørsmålet om oppsigelsen var berettiget, bero på om grunnlaget for den var til stede. Det var på det rene at A. hadde vært beruset den 11. september om ettermiddagen og at det da var én innsatt i fengslet, men som nevnt hevder han, og sønnen har bekreftet det, at han ved denne anledning ikke var i tjeneste. Når det gjaldt spørsmålet om han var beruset eller påvirket av alkohol i de tre andre tilfeller som er omhandlet, forelå det ikke annet bevismateriale enn opplysningene om det inntrykk vedkommende tjenestemenn fikk under telefonsamtalene med ham. Det var ikke foretatt undersøkelser på stedet for å søke nærmere klarlagt om A. misbruker alkohol.

Jeg fant ikke at det materiale som forelå, var tilstrekkelig til at spørsmålet om berettigelsen av oppsigelsen forsvarlig kunne vurderes. Etter min mening var det nødvendig at det ble søkt tilveiebrakt ytterligere opplysninger til klarleggelse av om A. hadde gjort seg skyldig i et alkoholmisbruk som ga grunnlag for de skritt som var tatt.

Jeg fant at saken som den forelå, naturlig burde finne sin avgjørelse ved domstolene. Forholdet ville best kunne bli klarlagt gjennom domstolsbehandling, ikke minst fordi bevisumiddelbarheten måtte antas å være av betydning. Jeg tilrådet derfor A. å bringe spørsmålet om gyldigheten av oppsigelsen inn for retten. Siden han selv åpenbart ikke hadde økonomisk evne til å betale utgiftene ved et søksmål, ville han imidlertid ikke kunne gå denne vei, med mindre han fikk bevilling til fri sakførsel. Jeg anbefalte at fri sakførsel ble gitt og pekte i den forbindelse også på at A. hadde vært i statens tjeneste i hele 25 år og nå var kommet i en alder da det neppe ville bli lett for ham å få seg ny stilling.

Klagen ble inntil videre stillet i bero i påvente av at det ble avgjort om sak ville bli fremmet for domstolene. Jeg gjorde oppmerksom på at hvis saken ikke ble innbrakt for retten, ville behandlingen av klagen fortsette, og spørsmålet om å begjære bevisopptak ved domstolene bli tatt opp.

Justis- og politidepartementet meddelte senere at A. etter søknad har fått bevilling til fri sakførsel og at det var samtykket i at han inntil videre får bo i vaktmesterleiligheten. Saken er innbrakt for retten.

10.

Innvendinger mot saksbehandling ved ansettelse av politilege.

(Jnr. 1257/63).

To leger klaget over Justis- og politidepartementets og politimesterens behandling av sak om ansettelse av ny politilege i Oslo.

Klagepunktene var at departementet uten tilstrekkelig grunn hadde kunngjort stillingen på ny, at det formelle grunnlag for å kunne gjøre dette var skaffet til veie på krittikkverdige måte, og at saken var trenert med sikte på at en kandidat som departementet gjerne ville ha, skulle melde seg som søker. Dette til tross for at det forelå søknader fra tre andre vel kvalifiserte søkere.

Om det første klagepunkt anførte Justisdepartementet bl. a.:

«— — — Departementet antar — — — at ansettelsesmyndigheten har adgang til å foreta ny kunngjøring. Det er uten videre klart at ansettelsesmyndigheten ikke har plikt til å ansette noen som den ikke anser kvalifisert, men selv om det har meldt seg en søker som i og for seg anses kvalifisert, må ansettelsesmyndigheten ha adgang til gjennom ny kunngjøring å undersøke om det er mulig å få bedre kvalifiserte søkere.

Etter departementets mening vil det kunne lede til lite heldige resultater dersom de søkere som melder seg i rett tid, skulle ha krav på at en av dem blir ansatt. Man finner det — — — klart at ansettelsesmyndigheten også har adgang til å ta i betraktning søknader som kommer inn etter fristen, og man antar at ansettelsesmyndigheten etter omstendighetene endog må kunne oppfordre personer med de nødvendige kvalifikasjoner til å melde seg som søkere. — — —»

Jeg var enig i at en ansettelsesmyndighet i alminnelighet ikke er forpliktet til å ansette noen av de søkere som har meldt seg etter kunngjøring av ledig offentlig stilling. Selv om det har meldt seg søkere som anses for kvalifiserte, må ansettelsesmyndigheten ha adgang til å foreta ny kunngjøring, når den mener at dette bør gjøres for om mulig å finne kandidater som er bedre egnet for stillingen. Det måtte antas at dette også stemmer med forvaltningspraksis.

I den foreliggende sak var det vist til Den norske lægeforenings regler om tilsetting av leger. Det heter der i § 5, nest siste ledd: «Trekker én eller flere av de innstilte seg tilbake, kan tilsetningsmyndigheten kreve ny innstilling». Denne bestemmelse var i klagen oppfattet slik at ny kunngjøring av politilegestillingen ikke kunne foretas, med mindre en eller flere av de innstilte hadde trukket sin søknad tilbake.

Jeg bemerket til dette at lægeforeningens regler retter seg til medlemmene, som etter

§ 16 har plikt til å overholde dem. Det var imidlertid klart at en forening ikke ensidig kunne stille opp regler som også binder staten. Jeg fant det lite tvilsomt at foreningens interne regler ikke uten videre kunne begrense den rett ansettelsesmyndigheten har til å utlyse en offentlig legestilling på ny. Noe annet var at en kollisjon med lægeforeningens regler kunne føre til faktiske vanskeligheter, men dette berørte ikke den rettslige side av saken. Etter min mening hadde tilsettingsmyndigheten i den foreliggende sak adgang til å kunngjøre stillingen på ny, selv om vilkårene etter lægeforeningens regler ikke forelå.

I klagen var anført at det alvorligste ankepunkt var den måten overlegene A. og B. ble overtalt til å trekke sine søknader tilbake på. Det ble hevdet at «det formelle grunnlag for ny avertering er skaffet tilveie på uhederlig vis. — — —»

Jeg uttalte at karakteristikken var uberettiget. Det var intet holdepunkt i saken for at det skulle være gått frem på uredelig vis. Det var på det rene at politimesteren hadde rettet henvendelse til overlege A. for å få denne til å trekke sin søknad tilbake og at A. til slutt også gikk med på dette. Henvendelsen ble gjort for at forholdet med lægeforeningens regler ikke skulle føre til nye vanskeligheter når stillingen ble kunngjort for annen gang, og A. var fullt orientert om dette. Men selv om dette var så, fant jeg at henvendelsen var uheldig og burde ha vært unnlatt. Selv om A. hadde full adgang til å avslå, var det ikke til å unngå at han ble brakt opp i en vanskelig situasjon og måtte føle seg usikker og under press. Ikke minst måtte det for ham være et spørsmål hvilken innvirkning det kunne få for hans sjanser til stillingen om han avslo og følgen ble at man avsto fra ny kunngjøring.

Den annen søker — overlege B. — hadde nettopp tatt imot og tiltrådt en ny overlegestilling, og Helsedirektoratet spurte ham derfor om han fastholdt sin søknad til politilegestillingen eller trakk den tilbake. Dersom han trakk den tilbake, ble han anmodet om å bekrefte dette skriftlig. Etter min oppfatning var det grunn for Helsedirektoratet til å søke forholdet klarlagt, og det kunne ikke reises innvendinger mot henvendelsen.

Til det tredje punkt i klagen, at bakgrunnen for den behandling saken hadde fått, var at departementet ønsket en bestemt kandidat — C. — som ny politilege og hadde fått ham til å søke stillingen 2 måneder etter fristens utløp, anførte departementet at det derfra overhodet ikke hadde vært rettet noen anmodning til C. om å søke stillingen.

Spørsmålet om C.s søknad kunne tas i be-

traktning siden den kom inn lenge etter fristens utløp, var ikke aktuelt lenger, idet stillingen senere ble kunngjort på ny. Jeg tilføyet imidlertid at ansettelsesmyndigheten i alminnelighet ikke kan antas avskåret fra å ta i betraktning søknader som kommer inn etter fristens utløp, og at denne oppfatning også følges i administrasjonens praksis.

Jeg nevnte til slutt at det ikke var holdepunkt for tvil om at det avgjørende hensyn for innstillings- og ansettelsesmyndigheten hadde vært at denne viktige stilling måtte søkes besatt med en så velegnet kandidat som mulig. Det forhold at lægeforeningens regler om ansettelse av leger avviker fra de regler som følges i forvaltningen ved bestettelse av offentlige stillinger, hadde i betydelig grad innvirket både på behandlingsmåten og behandlingstiden.

11.

Klage over at kandidat ikke fikk gå opp til eksamen i pedagogikk for faglærere i yrkesskolen.

(Jnr. 462/64 og 972/64).

A. klaget i brev av 3. juni 1964 over at han ikke fikk gå opp til eksamen i pedagogikk for faglærere i handels- og kontorlag. Eksamen skulle holdes fem dager senere, den 8. juni.

A. hadde tidligere arbeidet som lensmannsbetjent, men ville gjerne skaffe seg den nødvendige utdanning for stilling som faglærer i handels- og kontorlag i yrkesskolen. Han hadde fra før eksamen fra økonomisk gymnas. Han fikk sommeren 1963 opplysninger fra Kirke- og undervisningsdepartementet om vilkårene og mulighetene, og hadde også en personlig konferanse med en byråsjef i departementet. Som ledd i disse planer tok han et års vikariat som lærer i realskolen.

A. fylte de faglige utdanningskrav for å fremstille seg til faglærereksamen i pedagogikk etter det reglement som gjaldt den gang, og med denne eksamen ville han fylle kravene til faglærereksamen i det hele etter reglementet.

A. meldte seg opp til eksamen i pedagogikk som skulle holdes våren 1964 og forberedte seg til eksamen, samtidig som han arbeidet som lærer i realskolen.

Den 11. mars 1964 fastsatte Kirke- og undervisningsdepartementet nytt reglement for faglærereksamen i handels- og kontorlag. Til eksamen i pedagogikk, som skulle holdes etter det gamle reglement, var det etter de nye bestemmelser bare adgang for kandidater som allerede arbeidet i yrkesskolen. A. tilfredstilte ikke de krav som ble stillet i det nye reglement, og siden han ikke arbeidet i yrkesskolen, kunne han ikke få gå opp til den nevnte eksamen.

I betraktning av det klageren anførte om at han hadde planlagt sin utdanning og forberedt seg til eksamen våren 1964 i tillit til opplysninger han hadde fått i Kirke- og undervisningsdepartementet, og uten kjennskap til at nye bestemmelser var under utarbeidelse, tok jeg saken opp med departementet. Dette ble gjort muntlig fordi eksamen var umiddelbart forestående. Etter å ha konferert med Statens yrkeslærerkurs, meddelte departementet at A. skulle få fremstille seg til eksamen. Departementet tok dermed ikke standpunkt til om han skulle få undervisningskompetanse som faglærer om han besto eksamen. Dette spørsmål ville bli behandlet for seg.

A. gjennomførte eksamen. Den 15. januar 1965 meddelte Kirke- og undervisningsdepartementet at det hadde godkjent A.s utdanning for undervisning i yrkesskolene for handel og kontorarbeid fordi A. hadde lagt opp utdannelsen med sikte på eksamen våren 1964 etter det gamle reglement. Siden A. imidlertid ville måtte konkurrere med søkere som har den sterkere utdanning som kreves etter nyordningen, tilrådet departementet ham å skaffe seg ytterligere undervisningskompetanse.

12.

Twist om yrkesskolelærers lønnskrav; underretning om fastsettelse av lønnen først gitt etter 8 måneder.

(Jnr. 548/63).

A., som den 30. juni 1961 av Kirke- og undervisningsdepartementet var blitt ansatt som faglærer i full stilling ved yrkesskole fra 1. august s.å., klaget over at hun for det etterfølgende skoleår — 1962-63 — ble lønnet som timelærer.

I sin uttalelse til klagen anførte departementet bl. a.:

«Etter de bestemmelser som da gjaldt, hadde en faglærer med gjennomsnittlig minst 4½—5 timers undervisning i teoretiske fag pr. uke en pliktig undervisningstid på 32 timer pr. uke. Skoleåret ble vanlig regnet til 40 uker.

Da fru A. ble ansatt, forutsatte departementet at stillingen omfattet en undervisningstid som fylte dette krav. Fru A. hadde også tidligere av Yrkesopplæringsrådet vært tilsatt ved skolen som faglærer og lønnet av bevilgningen til ekstraordinær yrkesopplæring. I brev av 31. august 1961 opplyste X. yrkesskole at fru A.s samlede undervisningstid — i praktisk arbeid og teoretiske fag — ikke ville komme opp i mer enn maksimum 996 timer pr. år. Dette timetallet er ikke stort nok til å gi fullstendig lærerpost, og posten skulle ha vært betraktet som timelærerpost. Departementet fant imidlertid ikke å kunne foreta noen forandring for skoleåret 1961-62, men for skoleåret 1962-63 mente departementet at fru A. måtte lønnes som timelærer etter det antall timer som var lagt til posten.

I brev av 21. desember 1961 gav departe-

mentet X. yrkesskole melding om dette. Skolen hadde da ca. 7 måneders frist til å treffe de nødvendige disposisjoner før neste skoleår begynte. Vi regnet da med at fru A. hadde fått tilstrekkelig varsel til at forholdet kunne omlegges til timelæreravlønning. Etter det fru A.s mann opplyste i mai 1963 under en konferanse i departementet, fikk fru A. først kjennskap til forholdet sommeren 1962. Rektor — — — opplyser at han ikke kan huske når fru A. fikk kjennskap til forholdet.

I brev av 30. august 1962 meddelte X. yrkesskole at skolen hadde underrettet fru A. om at hun måtte lønnes som timelærer for skoleåret 1962-63.

Som en delvis imøtekommelse av fru A.s krav om å få utbetalt full lønn som faglærer også for skoleåret 1962-63, fant departementet å kunne samtykke i at fru A. for skoleåret 1962-63 ble lønnet med 1000/1280 av full årslønn som faglærer. For tiden etter 1. august 1963 samtykket departementet i at hennes månedslønn ble beregnet etter 1000/1240 av full faglærerlønn idet undervisningsplikten for vedkommende lærergruppe da var redusert til 1240 timer pr. år. — — —.

Videre het det i brevet:

«På grunn av manglende elevtilgang ble husmorvikarkurset ved X. yrkesskole innstillet fra 1. august 1963 og fru A. ble sagt opp med tre måneders varsel, til fratreden den 31. oktober 1963».

A. fastholdt kravet om full årslønn for hele tiden frem til 31. oktober 1963.

I brev til skolen av 21. august 1964 anførte departementet:

«— — — Departementet er fortsatt av den oppfatning at en forholdsvis avlønning er den meste korrekte i dette tilfelle. Det er imidlertid uklart når fru A. har fått melding om endringen i lønnsforholdet, og det er derfor mulig at under eventuell rettstvist vil det bli lagt vekt på at hun hadde krav på full lønn under hele oppsigelsestiden, som seinest må settes til den tid skolen begynte høsten 1962 — dvs. fram til ultimo november 1962.

For imidlertid å få hele denne sak ut av verden og fordi fru A. nå er sagt opp, vil departementet ikke motsette seg at hun blir utbetalt full lønn fram til oppsigelsestidens utløp.

Forholdet med de timer som skulle ha vært lest av fru A.s mann er nå oppklart, og vi finner ingen grunn til å gå nærmere inn på det».

A. bekreftet at avgjørelsen var i samsvar med hennes krav.

Jeg ba om redegjørelse fra skolens rektor for når og på hvilken måte A. var blitt underrettet om departementets brev til skolen av 21. desember 1961. Det ble pekt på at det syntes som om A. først var blitt underrettet ca. 8 måneder etter at skolen hadde mottatt brevet.

I sin redegjørelse anførte rektor:

«1. Departementets brev av 21. desember 1961 var en dårlig nyhet, og det var ikke

presisert at skolen skulle underrette fru A. om lønnsendringen. Skolen hadde ikke tidligere fått noen orientering gjennom rundskriv eller på annen måte om den praksis som skal følges i slike tilfeller. Jeg sa ikke fra til fru A. om lønnsendringen før i august 1962. Her ved skolen oppfattet vi departementets melding om lønnsendring som en melding først og fremst til skolens lønnskasserer, men jeg orienterte fru A. muntlig om hennes nye lønn før den ble utbetalt for august måned, 1962.

2. Etter den erfaring vi har fått i det siste praktiserer skolen nå den ordning at lærerne får fotostatkopi av brev fra departementet angående lønnsforhold o. l.»

Kirke- og undervisningsdepartementet uttalte:

«Departementet regnet med at fru A. straks etter mottakelsen av departementets brev av 21. desember 1961 ble orientert. Det var grunnen til at man samtykket i uforandret lønn for hele skoleåret 1961-62. Departementet regnet med at når man fra skoleåret 1962—63 gikk over til ny lønnsberegning hadde hun fått så lang frist at det mere enn tilsvarte vanlig oppsigelsestid.

Praktisk talt alle ekspedisjoner vedrørende lønn for lærere blir sendt skolene som så besørger opplysningene videreført til vedkommende. Enkelte ganger blir det sendt gjensvar med som læreren får utlevert. Bortsett fra et spesielt tilfelle har departementet ikke hørt at en lærer ved en yrkesskole ikke har fått underretning om departementets avgjørelse i lønns-spørsmål. Vi har også særskilt anmodet skolene om å gjøre rundskriv om lønn kjent for lærerpersonalet. Det er derfor vanskelig å forstå hvorfor rektor unnlot å underrette fru A., selv om nyheten var dårlig».

Jeg anførte at det var beklagelig at A. først i august 1962 ble underrettet om departementets brev av 21. desember året før. Selv om departementet ikke uttrykkelig hadde bedt A. underrettet, ville det etter innholdet av brevet vært naturlig at dette var blitt gjort. For at gjentagelser kunne bli forebygget, pekte jeg overfor departementet på at det mest betryggende vel ville være at det i slike brev uttrykkelig anmodes om at innholdet blir meddelt den det angår.

13.

Skoledirektørs plikt til å medvirke til riktige lønnsoppgjør for lærere i folke- og framhaldsskolen. Ubeføyet kritikk fra skoledirektør over lærers klage til ombudsmannen.

(Jnr. 1039/63 og 715/64).

Lærer A. klaget 26. oktober 1963 over at skoledirektøren ikke hadde besvart brev av 6. august s.å. der A. besværet seg over at han og hans hustru, som også var lærer ved samme skole, ikke hadde fått endelig lønnsoppgjør for tiden etter 1. juni 1962. De mente å ha til gode ca. kr. 3000,— og ba skoledirek-

tøren utvirke at utbetaling straks ble foretatt.

A. anførte at han ennå ikke hadde hørt noe fra skoledirektøren, og heller ikke mottatt oppgjør fra kommunen.

Klagen ble forelagt for skoledirektøren som anførte:

«Lærerne A.s skriv av 6. august d.å. ble i samsvar med vanlig praksis med påskrift herfra av 7. s.m. oversendt skoleinspektøren i X. som rette vedkommende, og en slik oversending pleier i alminnelighet å være tilstrekkelig for å påskynde ordning av en uoppgjort sak».

Skoledirektøren anførte videre at når A. og fru A. likevel ikke hadde fått oppgjør

«skulle det ligge nær å vente at lærerne A. heller ville gå til inkasso overfor X. kommune enn å sende klage til Stortingets ombudsmann. Subsidiært måtte det også være mer naturlig først å vende seg til Kirkedepartementet — når lærerne er misfornøyd med skoledirektørens behandling av saken».

A. var ikke blitt underrettet om skoledirektørens ekspedisjon til skoleinspektøren i X. av 7. august s.å.

Kirke- og undervisningsdepartementet viste i sin uttalelse av 7. desember s.å. til lov om folkeskolen av 10. april 1959 § 32 nr. 3 og anførte bl. a.:

«Dersom kommunen holder tilbake en lærers lønn, antar departementet at læreren må kunne henvende seg til skoledirektøren som bør ta saken opp med kommunen og forsøke å få spørsmålet løst. Unnlater imidlertid kommunen fortsatt å utbetale lønnen, antar departementet at spørsmålet til syvende og sist blir en sak mellom læreren og kommunen.

Vi har ellers ved brev av i dag bedt skoledirektøren om å innhente og viderevende til departementet de nødvendige opplysninger og uttalelser til vurdering av det uoppgjorte lønnskrav lærerne A. hevder å ha på X. kommune».

I brev til Kirke- og undervisningsdepartementet av 31. januar 1964 anførte skoledirektøren bl. a. at

«— — — når det gjelder X. så er forholdet det at det er uhyre vanskelig å få skoleinspektøren til å ekspedere sakene i rett tid. Det gjelder ikke bare lønnsoppgjør til lærerne, men f. eks. refusjonskrav til staten, klassedelingsoppgaver osv. Det er ikke mangel på dyktighet som hefter skoleinspektøren i X. Han kan få sakene fra seg både fort og rett når han bare tar fatt. I dette med lønnsoppgjør med lærerne nå har han dog en god medhjelper i uthaling i dette fortvilte lønnsregulativet, som ingen forstår til bunns.

Vi har i påskriften her den 4. november 1963 gitt uttrykk for at det etter vår mening var utidig av lærerparet A. å vende seg til Stortingets ombudsmann for forvaltningen i en sak som denne, og den meningen har jeg framleis.

Jeg har i dag påny snakket med skoleinspektøren i X. om lønnsoppgjøret med lærerparet A. Det er ikke gjort opp ennå. Utregningen er mye innviklet, sier skoleinspektøren, men det er på det rene at paret har svært lite til gode. A. har fått utbetalt ca. kr. 1200 mer enn han skulle ha, mens fru A. trulig har et litt større beløp til gode. Skoleinspektøren lofte nå å sette opp et forslag til oppgjør. Skoledirektørkontoret skal som vanlig hjelpe til med riktig utregning, og så får partene forhandle direkte seg i mellom og prøve å bli enige om oppgjøret».

Skoleinspektøren i X. meddelte deretter i brev til skoledirektøren av 19. februar s.å. at lønnsberegningen nå var ferdig og at A. og fru A. tilsammen hadde til gode kr. 804,06, som var anvist utbetalt. Brevet slutter slik:

«Herr A. har sikkert studert det nye lønnsregulativet inngående og er kommet til at de tilsammen hadde til gode omtrent kr. 3000,—, et beløp som er nesten 4 ganger for stort, sammenlignet med det jeg er kommet fram til. Kanskje ingen av oss har rett. Dette viser hvor vanskelig lønnsutregningen kan være».

A. var ikke enig i skoleinspektørens beregning av lønnen.

I brev til skoledirektøren av 12. mai 1964 ga departementet uttalelse om hvorledes A. og fru A. skulle lønnes og ha lønnen beregnet i samsvar med det som var sagt. Departementet ga A. og fru A. medhold i deres krav. Skoledirektøren mottok departementets brev den 14. mai og sendte samme dag to gjenparter av brevet til X. skolestyre «til iakttaking». A. ble ikke underrettet om departementets avgjørelse.

Da lærerne fremdeles ikke fikk oppgjør fra kommunen, henvendte de seg på ny til meg ved brev av 1. og 9. september 1964. Saken ble igjen tatt opp med departementet, som den 30. september bl. a. ba skoledirektøren påse at klagerne snarest fikk utbetalt det de hadde til gode. Departementet ba om melding så snart forholdet var brakt i orden. Skoledirektøren mottok departementets brev 2. oktober og gjenpart av det ble samme dag sendt skoleinspektøren i X. med pålegg om å ordne saken. Etter purringer 5. og 12. november ble sluttoppgjør foretatt. A. og fru A. fikk tilsammen etterbetalt kr. 2943,60, i tillegg til det tidligere nevnte beløp på kr. 804,06 som ble anvist i februar 1964 som endelig oppgjør.

Jeg uttalte at uansett at det ikke var fastsatt instruks for skoledirektørene, måtte det, som anført av Kirke- og undervisningsdepartementet, antas å gå inn under skoledirektørens oppgave å undersøke en henvendelse som den A. sendte 6. august 1963, og i tilfelle bistå med å få forholdet ordnet. Det var en lite heldig uttrykksmåte som ble brukt, når saken ble oversendt skoleinspektøren i X. «som rette

vedkommende». Det lå nær å oppfatte påtegningen slik at skoledirektøren ikke hadde noe med saken å gjøre og derfor skilte seg med den.

Når det gjaldt skoledirektørens kritikk av at lærer A. hadde henvendt seg til ombudsmannen, bemerket jeg at retten til å klage til ombudsmannen er lovfestet i ombudsmannsloven av 22. juni 1962 § 6. Denne rett har også offentlige tjenestemenn, og de har krav på å få nytte den uten påtale av overordnet tjenestemann. Det gjelder her et viktig prinsipp som ikke må settes til side. Skoledirektørens uttalelse om at det skulle «ligge nær å vente at lærerne A. heller ville gå til inkasso overfor X. kommune enn å sende klage til Stortingets ombudsmann», og at det «var utidig av lærerparet A. å vende seg til Stortingets ombudsmann for forvaltningen i en sak som denne», måtte beklages. Resultatet i saken viste også at klagen var vel begrunnet.

Det måtte også beklages at A. og fru A. ikke ble underrettet om departementets brev av 12. mai 1964 angående beregningen av deres lønn. Skoledirektøren hadde etter det som forelå, ikke foretatt seg noe med saken fra han den 14. mai 1964 sendte gjenpart av departementets brev av 12. mai til skolestyret, og til han, etter å ha mottatt en ny henvendelse fra departementet, purret den 2. oktober 1964. Hensett ikke minst til de feil som tidligere var gjort og til den sendrektighet som var utvist av skolemyndighetene i kommunen, hadde det vært oppfordring for skoledirektøren til å følge med i sakens videre forløp og påse at klagerne uten unødig opphold fikk utbetalt sitt tilgodehavende, i samsvar med departementets brev av 12. mai 1964.

14.

Departement svarte ikke på purrekrivelser og forespørsler.

(Jnr. 498/64).

En advokat ba på vegne av en klient i brev av 12. juni 1964 om assistanse for å få påskyndet behandlingen av en sak i Kommunal- og arbeidsdepartementet. Han opplyste at hans siste redegjørelse i saken var innsendt 20. november 1962 og at han ikke hadde hørt noe fra departementet, skjønt han i brev av 28. mars 1963 og 14. januar 1964 hadde bedt den påskyndet og bedt opplyst når avgjørelse kunne ventes.

Klagen ble forelagt for departementet som opplyste at avgjørelse kunne ventes i den aller nærmeste fremtid. Saken ble senere avgjort ved brev av 27. oktober 1964.

Til klagen over behandlingstiden uttalte departementet:

«Departementet beklager meget at sakens behandling har tatt så vidt lang tid. Dette skyldes foruten at en har funnet avgjørelsen tvilsom også den vanskelige arbeidssituasjon ved Kontoret — —

— — — — —
Det bemerkes for øvrig at en omorganisering av Kontoret — — vil bli gjennomført fra 1. januar 1965, og en regner med at arbeidsforholdene i kontoret da vil bli bedre».

Jeg pekte overfor departementet på at det ikke kunne sees å være foretatt noe med saken fra 20. november 1962 til juni 1964, da klagen kom inn. Foruten henvendelsene fra advokaten den 28. mars 1963 og 14. januar 1964 hadde departementet også mottatt purringer fra den annen part 28. mars og 8. november 1963. Heller ikke disse henvendelser var besvart.

Jeg uttalte at det var meget beklagelig at en sak som den foreliggende hadde ligget ubehandlet i et og et halvt år. Selv om arbeidssituasjonen ved vedkommende kontor hadde vært vanskelig, måtte det kritiseres at partene purrebrev ikke var besvart, således heller ikke det brevet der advokaten utrykkelig spurte om når avgjørelse kunne ventes.

15.

Departementets avgjørelse av anke over kommunevalg var endelig og ga ikke grunn til kritikk.

(Jnr. 4/64).

En advokat klaget på vegne av en velger over at Kommunal- og arbeidsdepartementet ikke hadde tatt til følge hans anke over kommunevalget i X. Han anførte bl. a. at etter kommunevalglovens § 27 skal et medlem av valgstyret «vise den enkelte velger til et avlukket rom hvor han kan legge stemmeseddelen i en konvolutt. Det er åpenbart at dette ikke har skjedd ved dette valg, og derfor skal Departementet etter § 41 nr. 3 kjenne valget ugyldig».

Departementet hadde innhentet nærmere opplysninger om hvordan det var gått frem på valgtinget. I stemmestyrets redegjørelse av 4. oktober 1963 er bl. a. anført:

«Da klokken var 10.00 opplyste formannen i stemmestyret at valgtinget var åpnet og at velgerne kunne avgi stemme. Formannen gjorde oppmerksom på at velgerne måtte gå bak forhenget og legge sin stemmeseddel i konvolutten. Stemmestyrets tre medlemmer fikk til sine tider nok å gjøre med å passe på at alt gikk forskriftsmessig for seg, slik at ingen fikk legge sin stemmeseddel (konvolutt) i urnen før velgerens navn var funnet i manntallet og ble behørig avkrysset.»

De av velgerne som ikke på forhånd hadde fått ordne seg med stemmesedler, tok hver minst en seddel av hver partibunke, fikk så utlevert den lovbestede konvolutt og ble bedd om å gå bak forhenget for der å legge sin stemmeseddel i konvolutten og så komme tilbake for å legge den i urna.

Til slutt vil stemmestyret si at valget ble fremmet som et fritt og hemmelig valg. Samtidig vil stemmestyret, som består av menn i alderen 51—62 år, uttale at valget ble fremmet på samme måte i år som det har vært fremmet så langt tilbake vi kan huske, dette gjelder både kommunevalg og stortingsvalg».

I valgboen er under 28. s. m. bl. a. tilført:

«I tillegg til stemmestyrets redegjørelse av 4/10 d. å. opplyser stemmestyret at når det kom flere velgere inn i lokalet på en gang og alle disse kom frem til bordet og vilde ha konvolutt, så ble alle tre medlemmer i stemmestyret opptatt med å passe på at ingen fikk konvolutt uten at navnet var funnet i manntallet og at ingen fikk legge sin stemmeseddel i urnen uten at navnet var tilbørlig avkrysset i manntallet. I disse tilfelle kunne det være vanskelig samtidig å passe på at hver enkelt gikk inn i det anordnede avlukke, men stemmestyret ga ihvertfall gjentakende beskjed om at avlukke måtte benyttes. Det var gjennom hele avstemningstiden, av stemmestyret iaktatt og varslet om at avlukket måtte benyttes».

Departementet hadde forkastet anken over valget under henvisning til at det ikke var opplyst noe som tydet på at velgere var blitt utsatt for påvirkning. Det kunne ikke skjønnes at feilen kunne ha influert på utfallet av valget. Departementet innskjerpet reglene om fremgangsmåten ved stemmegivninger.

Jeg anførte at spørsmålet om feil som var begått kunne ha hatt innflytelse på utfallet av valget, måtte bedømmes konkret i det enkelte tilfelle. Etter min mening var det ikke grunnlag for å kritisere departementets vurdering i saken.

Jeg tilføyet at departementets avgjørelse under enhver omstendighet var endelig. Departementet kunne ikke selv omgjøre sitt standpunkt, det var neppe heller adgang til å bringe saken inn for domstolene, jfr. Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse inntatt i Norsk Rettstidende 1962 side 571.

16.

Nektelse av konsesjon på kjøp av dyrket mark til hyttetomt var ikke ulovhemlet. At fylkeslandbruksstyret hadde uttalt seg, uaktet dette ikke er foreskrevet, ga ikke grunnlag for å anfekte departementets avgjørelse.

(Jnr. 258/64).

En advokat klaget på vegne av selger og kjøper av en hyttetomt over at Landbruksdepartementet hadde avslått å gi konsesjon på overdragelsen. Etter hans mening bygget avslaget på et grunnlag som var uten hjemmel i loven. Det ble vist til at selgerens eiendom er for liten til at den kan drives som selvstendig jordbruk, at det heller ikke er aktuelt å nytte den som tilleggsjord til annet jordbruk og at hverken stat eller kommune er interessert i å overta den. Det hadde flere ganger tidligere

vært solgt tomter fra eiendommen til innenbygdsboende, og i 1963 hadde fylkeslandbruksstyret gitt generelt samtykke til at eiendommen ble utparsellert til tomter. Siden det ikke ble tatt forbehold om at samtykket bare skulle gjelde for utparsellering til boligtomter, måtte fylkeslandbruksstyret etter advokatens mening være avskåret fra å legge vekt på at det var til hyttetomt parsellen skulle brukes. Når fylkeslandbruksstyret hadde frarådet konsesjon, mente advokaten at forklaringen var den at kjøperen var utenbygdsboende. Etter hans mening var det imidlertid ikke berettiget å gjøre forskjell på utenbygdsboende og innenbygdsboende i et forhold som dette.

Klageren reiste også forskjellige innvendinger mot saksbehandlingen. Det ble bl. a. pekt på at fylkeslandbruksstyret hadde realitetsbehandlet og gitt uttalelse i saken, enda det etter loven ikke har noe med konsesjonsspørsmålet å gjøre, jfr. lov nr. 3 av 10. desember 1920, § 11. I hvert fall mente klageren at de interesserte burde ha blitt varslet på forhånd om at fylkeslandbruksstyret ville behandle saken. Klageren anførte også at departementet ikke hadde foretatt en konkret vurdering av alle forhold, men innskrenket seg til å strø sand på fylkeslandbruksstyrets vedtak. Han så det som en feil at det ikke var gitt begrunnelse for at departementet gikk mot skogutvalgets, jordstyrets og kommunestyrets innstilling.

Fylkeslandbruksstyret uttalte i forbindelse med sin behandling av konsesjonssøknaden bl. a.:

«— Fylkeslandbruksstyret gikk med på at denne eiendom kunne utparselleres fordi det var behov for boligtomter i området. Dette behovet blir ikke avhjulpet ved at eiendommen selges ut som hyttetomter til utenbygdsboende —».

Landbruksdepartementet anførte at «Konsesjonssøknaden ble avslått fordi almene hensyn taler mot å nytte parsellen til hyttetomt. En slik bruk antas også å være i strid med jordlovens § 54, 1. ledd».

I min uttalelse presiserte jeg at det er Landbruksdepartementet som etter lov om ervervelse av dyrket mark av 10. desember 1920 avgjør om konsesjon skal gis. Selv om det skulle være begått feil under fylkeslandbruksstyrets behandling av saken, ville dette ikke berøre gyldigheten av departementets avgjørelse, med mindre det kunne antas at feilen kunne hatt betydning for utfallet.

Selv om det i loven av 10. desember 1920 ikke er bestemt at fylkeslandbruksstyret skal uttale seg om konsesjonsspørsmålet, kunne dette

ikke være til hinder for at uttalelse ble gitt. Jeg pekte i denne forbindelse på den nære tilknytning det er mellom fylkeslandbruksstyrets oppgaver og de formål denne lov skal tjene. Det var i saken også opplyst at det er fast praksis at slike saker forelegges for fylkeslandbruksstyrene. At landbruksstyret hadde uttalt seg i saken av eget tiltak og før den ble sendt til departementet, kunne ikke bringe spørsmålet i en annen stilling. Heller ikke kunne jeg finne at det var en feil at selger og kjøper ikke på forhånd var underrettet om at fylkeslandbruksstyret ville avgi uttalelse.

Innvendingen om at fylkeslandbruksstyret, siden det ikke tok forbehold da eiendommen i 1963 ble tillatt utparsellert, ikke hadde rett til å fraråde konsesjon på det grunnlag at det her ikke gjaldt salg av boligtomt, men hyttetomt, kunne etter min oppfatning ikke føre frem. Fylkeslandbruksstyret måtte ved sin vurdering av om konsesjon burde tilrås eller ikke, kunne legge vekt på hvor viktig det formål var som skulle realiseres ved salget. Selv om det i fylkeslandbruksstyrets uttalelse var nevnt «hyttetomter til utenbygdsboende», var det ikke holdepunkt for å anta at det var kjøperens bostedsforhold som var ansett for avgjørende.

Landbruksdepartementet hadde funnet at almene hensyn talte mot at parsellen, som består av dyrket jord, blir nyttet til hyttetomt, og opplysningene i saken ga ikke holdepunkt for å anta at departementet hadde tatt feil ved sin vurdering av dette utpreget skjønnsmessige spørsmål. Det forelå ikke noe til støtte for anførselen om at departementet ikke hadde foretatt en virkelig vurdering av saken.

17.

Spørsmålet om nektelse av konsesjon på kjøp av heiområde var rettsstridig. Innvendinger mot tvangsauksjon etter skogkonsesjonslovens § 21 hører under namsretten.

(Jnr. 80/64 og 296/64).

En advokat klaget på vegne av A. over at Landbruksdepartementet hadde avslått å gi A. konsesjon på kjøp av en heistrekning.

A. hadde kjøpt heistrekningen i 1955 av et dødsbo som var under offentlig skiftebehandling. Skjøte ble tinglyst uten konsesjonsanmerkning den 22. desember 1955. Skifteretten (dommerfullmektigen) hadde på forhånd skrevet slik til ham:

«Grunnen til at det ble vedtatt at skjøtet skulle tinglyses før 1. januar 1956 er at Jordloven fra denne dag trer i kraft. En skulle på denne måten kunne unngå eventuelle spørsmål om konsesjon etc. Under henvisning til ovenstående tør en be om at det snarest mulig blir innbetalt hertil kr. 4050,—».

Klageren overtok eiendommen og oppførte en kostbar jakthytte på den.

Skogutvalget gjorde i februar 1957 innsigelse mot overdragelsen, fordi A. ikke hadde søkt om konsesjon. A. sendte inn konsesjonsøknad, men kommunen besluttet å gjøre sin forkjøpsrett gjeldende. I en rettssak om forkjøpsretten ble A. frifunnet, idet retten fant at forkjøpsretten var forspilt.

A. anla også sak mot staten ved Justis- og politidepartementet for det tilfelle at konsesjon skulle bli nektet. Han mente at staten måtte være ansvarlig, når skifteretten hadde opplyst at konsesjon ikke trengtes. Saken ble stillet i bero i påvente av avgjørelsen av konsesjonsspørsmålet. Søknaden om konsesjon ble avslått av Landbruksdepartementet, i samsvar med tilråding fra kommunestyret.

I sin klage over konsesjonsnektelsen gjorde advokaten gjeldende at kjøperen måtte kunne stole på skifterettens anførsel om at overdragelsen var konsesjonsfri. Det ble også vist til at det ikke hadde meldt seg andre interesserte kjøpere til eiendommen, til tross for at det var alminnelig kjent at den var til salgs. Etter klagerens mening var det grunn til å tro at hytten som var oppført, hadde påvirket bygdeinteressene og var forklaringen på kommunens innstilling mot at A. fikk konsesjon. Konsesjonsnektelsen måtte derfor anses som et overgrep fra det offentlige side.

Landbruksdepartementets avgjørelse om å nekte konsesjon var truffet mer enn 1 år forut for klagen, som således var inngitt etter den foreldelsesfrist som er fastsatt i ombudsmannslovens § 6, tredje ledd, men jeg fant etter omstendighetene grunn til likevel å se på saken, jfr. instruksens § 6, annet ledd.

Jeg presiserte i min uttalelse at skifterettens virksomhet, herunder dommerfullmektigens forhold, er unntatt fra ombudsmannens arbeidsområde etter lovens § 4, nr. 2. Jeg var alt av den grunn avskåret fra å ta opp dette forhold som etter det opplyste for øvrig forelå for domstolene i saken mot staten.

Selv om det imidlertid skulle være begått en feil fra skifterettens side, kunne dette neppe gi A. krav på å få konsesjon på kjøpet av eiendommen. Det som det i tilfelle kunne være spørsmål om, måtte være om skifterettens forhold kunne gi grunnlag for et erstatningskrav fra A.s side. Dette spørsmål hadde Landbruksdepartementet tidligere forelagt for Justisdepartementet, som bl. a. hadde anført:

«... Prinsipielt synes det imidlertid ikke riktig å trekke dette forhold og et mulig erstatningsansvar for staten inn, når konsesjonsøknaden skal vurderes og avgjøres. Konsesjonsspørsmålet bør i første rekke avgjøres under hensyn til de interesser som konsesjonsinstituttet skal varetta, samtidig som en legger

vekt på konsesjonssøkerens individuelle, beskyttelsesverdige interesser».

Den oppfatning som her var gjort gjeldende og som Landbruksdepartementet hadde lagt til grunn, var etter min oppfatning riktig.

I henhold til konsesjonslovens bestemmelser ble det etter konsesjonsnektelsen holdt tvangsauksjon over heistrekningen, og høyeste bud ble avgitt av A.s hustru, som har særeie. Fra kommunens side ble ikke avgitt bud. I telegram til fylkesmannen meddelte Landbruksdepartementet at ingen av budene kunne antas «da det er overveiende sannsynlig at konsesjon ikke vil bli gitt noen av byderne».

Advokaten klaget deretter over at ingen av budene var antatt. Det ble anført at spørsmålet om approbasjon i det foreliggende tilfelle hørte under fylkesmannen og at det derfor var en feil at Landbruksdepartementet hadde tatt avgjørelsen. Det ble også hevdet at det grunnlag departementet hadde bygget nektelsen på, var uholdbart. Høyeste bud skulle vært antatt og så fikk man senere se om vedkommende ville få konsesjon. Under ingen omstendighet kunne det være adgang til å forkaste et bud fra en innenbygdsboende. Som en tredje innvending ble gjort gjeldende at den neppe var anledning til å kreve ny tvangsauksjon; det måtte antas at loven forutsetter engangs tvangsauksjon.

Advokaten anførte til slutt at han gikk ut fra at det «ikke blir fremmet begjæring om annengangs tvangsauksjon før de spørsmål som er berørt av meg i dette brev er behandlet».

Jeg gjorde advokaten og Landbruksdepartementet oppmerksom på at klager til ombudsmannen ikke har oppsettende virkning; departementet fikk selv overveie advokatens anmodning om å vente med ny auksjon til klagen var behandlet. Landbruksdepartementet meddelte deretter at det anså det naturlig at det ikke ble foretatt ytterligere før det var tatt standpunkt til klagen.

Jeg uttalte at spørsmålet om hvem som er rett saksøker etter skogkonsesjonslovens § 21 og spørsmålet om det er adgang til å holde mer enn en tvangsauksjon, hører under namsretten, men at jeg for min del antok at Landbruksdepartementet hadde rett til å opptre som saksøker. Jeg viste til at etter tvangsfullbyrdelseslovens § 148 er det saksøkeren som avgjør om noen av de avgitte bud skulle antas. For min del kunne jeg ikke finne at Landbruksdepartementet skulle være avskåret fra å forkaste et bud på det grunnlag at byderen ikke kunne antas å få konsesjon.

18.

Klage over prisreguleringsbestemmelser som behandles av Stortinget.

En advokat klaget på vegne av en bransjeforening over at Prisdirektoratet etter vedtak av Lønns- og prisdepartementet hadde fastsatt prisbestemmelser som førte til redusert avanse ved salg av kaffe fra detaljist (kunngjøring nr. 5 av 8. mars 1963).

Det ble anført at Lønns- og prisdepartementets bestemmelse var truffet på grunnlag av uriktige faktiske forutsetninger, at det dreide seg om et myndighetsmisbruk, at bestemmelsen innebar et brudd på avtale eller gjensidige forutsetninger og at det under enhver omstendighet dreide seg om en klart urimelig avgjørelse, som også stred mot god forvaltningspraksis.

Klagen ble forelagt for Lønns- og prisdepartementet. Jeg gjorde klageren og departementet oppmerksom på at jeg anså det for tvilsomt om forholdet lå innenfor ombudsmannens kompetanseområde, men at det var ønskelig å få bedre oversikt over sakens realitet før det ble tatt standpunkt til dette.

Etter at Lønns- og prisdepartementet hadde gitt uttalelse i saken ga advokaten uttrykk for sitt syn på kompetansespørsmålet. Han pekte også på at Stortingsmelding nr. 56 for 1963-64 hvor reguleringsvedtaket var nevnt, først var avgitt etter at det var klaget til ombudsmannen.

Jeg viste i min uttalelse til den kontroll som føres fra Stortingets side når det gjelder pris- og reguleringsvirksomheten. Etter prislovens § 14 skal det hvert år sendes melding til Stortinget om denne virksomhet. Finanskomitéens flertall uttalte i Innstilling 0. II 1953 om prisloven at det anså bestemmelsen i § 14 som en av de viktigste i loven og anførte bl. a. (side 113):

«Det er uråd å drive pris- og konkurranse-regulering uten at det gis ganske vidtgående fullmakter til administrasjonen. Men fordi det her gjelder avgjørelser som kan ha den største betydning for landets næringsliv, bør det være Stortinget som trekker opp hovedlinjene i reguleringspolitikken.

At Stortinget skal ha den høyeste avgjørelsesmyndighet på dette felt, er det i og for seg ikke nødvendig å si i noen lov. Det følger av Grunnloven at Stortinget når som helst kan oppheve eller endre de fullmakter som det gir. Og det følger av vår parlamentariske statskikk at Stortinget — uten å treffe noe formelt vedtak — kan øve avgjørende innflytelse på bruken av fullmaktene.

De regulerings tiltak som loven gir anvisning på, er imidlertid så mangeartede og kompliserte at det kan by på vansker for Stortinget å skaffe seg den oversikt som er nødvendig for å kunne overvåke bruken av fullmaktene på en effektiv måte. Uten spesielle

regler om hvorledes det skal gås fram, vil det hero meget på tilfeldigheter hvilke regulerings spørsmål som kommer under debatt i Stortinget. Og spørsmålene vil ofte komme opp så sent at Stortinget må innskrenke seg til å kritisere ting som alt er gjort, og som ikke lenger kan endres. Meldingsreglene i § 14 tar sikte på å avhjelpe disse praktiske vanskene. Formålet er å gi Stortinget mulighet for på forhånd å trekke opp hovedlinjene i reguleringspolitikken, og for å øve stadig kontroll med at de linjene som er trukket opp, også blir fulgt.

Formålet med meldingsbestemmelsene i § 14 har således vært at Stortinget skal bli satt i stand til å føre en reell kontroll med at reguleringsvirksomheten etter prisloven utøves i samsvar med de retningslinjer Stortinget har godkjent. Når Stortinget således ved lov her har forbeholdt seg spesielle kontrollfunksjoner, kunne ombudsmannen etter min mening vanskelig ta opp til behandling klager over forhold som Stortinget får seg forelagt etter lovens § 14. De reguleringsbestemmelser som gis i medhold av prisloven, vil også i stor utstrekning måtte sees i sammenheng med prispolitikken i det hele. I denne saken var forholdet forøvrig også at det forhold klagen gjaldt, måtte anses for å ha vært behandlet i Stortinget. Beretning etter prislovens § 14 om prismyndighetenes virksomhet i 1962/63 ble avgitt ved Stortingsmelding nr. 56 (1963-64), datert 6. mars 1964. Reguleringen av detaljavansen på kaffe ble omhandlet på side 5 og 18—19, jfr. også side 20. Finanskomitéen avga innstilling i saken 4. juni 1964. Innstilling S. nr. 272 (1963-64), der også denne spesielle sak var nevnt. Komitéen foreslo beretningen vedlagt protokollen, og Stortinget fattet 16. juni vedtak i samsvar hermed.

Jeg fant etter dette ikke å kunne ta klagen opp til realitetsbehandling.

19.

Spørsmål om ansettelsesmyndigheten kan fravike krav til utdannelse, som er stillet i kunngjøring om ledig stilling.

(Jnr. 508/63).

A. klaget over at han var forbigått ved besettelse av stilling som maskinkyndig oppsynsman ved vegvesenets distriktsadministrasjon. Blant annet anførte han at den som var ansatt, ikke hadde slik utdannelse som var krevd i kunngjøring om stillingen. I kunngjøringen var anført at «Det kreves eksamen fra elementærteknisk skole, maskinlinjen, eller tilsvarende utdannelse, samt nødvendig praksis for stillingen». Den som ble ansatt, hadde ikke slik utdannelse, bare langvarig praksis fra bilverksted. A. mente det var en feil at kravet til utdannelse var fraveket.

Vegdirektøren uttalte at den formulering som var brukt, var helt vanlig ved kunngjøring av vegoppsynsmannsstillinger. Uttrykket «eller tilsvarende utdanning» hadde en rekke ganger vært tolket slik at lang praksis kunne erstatte den forholdsvis beskjedne teoretiske utdanning som her var krevet.

Jeg forela deretter saken for Lønns- og prisdepartementet og anførte bl. a. at det syntes mindre heldig at man ved besettelse av en stilling som har vært utlyst ledig med bestemte krav til teoretisk utdanning, fraviker disse krav uten å kunngjøre stillingen på ny. Ved ny korrigert kunngjøring ville også interesserte som mener seg kvalifisert på grunnlag av praksis, men som ikke har den teoretiske utdanning som var krevet, ha oppfordring til å søke. Jeg ba opplyst om det var fastsatt retningslinjer for slike tilfeller eller om det følges noen bestemt praksis i administrasjonen.

Lønns- og prisdepartementet opplyste at det ikke er fastsatt generelle regler for tilfeller som nevnt og at det etter undersøkelser som var foretatt, heller ikke syntes å foreligge noen fast praksis på området. Enkelte etater så imidlertid spørsmålet på samme måten som Vegdirektoratet. Departementet var enig i at når det i kunngjøringen av en ledig stilling stilles krav både om en bestemt teoretisk utdanning og om praksis, kan det ikke utelukkes at interesserte med god praksis, men uten den teoretiske utdanning som kreves, avholder seg fra å søke. Hvis det kan komme på tale å la særlig god praksis ekvivalere den teoretiske utdanning som er krevet, vil det derfor være heldigst om dette fremgår av kunngjøringen.

Jeg anførte at det ikke foreligger noen alminnelig bestemmelse om at oppsynsmannsstillinger bare kan innehas av personer med eksamen fra elementærteknisk skole eller med tilsvarende teoretisk utdanning. For så vidt er det ikke noe til hinder for å ansette oppsynsmenn som ikke har teoretisk utdanning, men har skaffet seg de nødvendige kvalifikasjoner gjennom praksis.

Spørsmålet i denne saken var derfor bare om vegmyndighetene, på grunn av det som var sagt i kunngjøringen, var bundet til å ansette en søker med den teoretiske utdanning som var nevnt. Jeg kunne ikke anta at så var tilfelle. En ting for seg var at når det i en kunngjøring om ledig stilling var krevet en bestemt teoretisk utdanning, ville dette lett medføre at interesserte som manglet denne utdanning, lot være å søke, selv om de etter sin praksis var kvalifisert for stillingen. Det var disse som i tilfelle ville være skadelidende, og av hensyn til dem ville det vært heldigere

om kunngjøringen hadde uttrykt seg klarere på dette punkt. Derimot kunne jeg ikke finne at klageren i og med kunngjøringen hadde fått noe krav på at kunngjøringens vilkår ikke ble fraveket.

Det var ikke grunn til å kritisere ansettelsen.

Lønns- og prisdepartementet opplyste senere at det arbeides med en ordning for sentral kunngjøring av statsstillinger og at også spørsmålet om fremgangsmåten når kunngjorte krav til søkerne fravikes, vil bli overveiet.

20.

Klage over samferdselsmyndighetenes behandling av sak om skolebarnkjøring; samferdselskonsulents manglende kompetanse ikke avhjulpet ved senere godkjenning av rett myndighet.

(Jnr. 152/64).

Rutebileier A. klaget over samferdselsmyndighetenes behandling av en sak om skolebarnkjøring.

Saksforholdet var i store trekk følgende:

I juli 1963 vedtok kommunestyret å opprette en ordning med skolerute for kjøring av elever fra X. til Y. og tilbake, — en strekning på 45 km hver vei. Det ble inngitt anbud fra det stedlige rutebillag og fra rutebileier A.

A. hadde fra før rutekonsesjon på 35 km av strekningen og antydte at han kunne få i stand samkjøring med to rutebileiere som hadde konsesjon på de resterende 10 km. Rutebillaget hadde rutekonsesjon på ca. 5 km av distansen. Både A. og rutebillaget søkte om rutekonsesjon for hele strekningen X.—Y.

Siden skolen snart skulle begynne og noe møte i samferdselsnemnda ikke var umiddelbart forestående, anså samferdselskonsulenten det for nødvendig å få istandbrakt en midlertidig ordning av skoleskyssen. Han skulle selv på ferie og ga en sekretær, som skulle fungere som samferdselskonsulent i hans fravær, i oppdrag sammen med et medlem av samferdselsnemnda, å innhente nærmere opplysninger på stedet og etter samråd med samferdselsnemndas formann å treffe avgjørelse om midlertidig skolekjøring. Etter befarings av ruteområdet og konferanser også med skoleinspektør og ordfører, ble det den 13. august 1963 fastsatt følgende midlertidige ordning:

«N. Rutebillag avvikler transporten av skolebarna fra X., langs riksvegen og fram til Y. om morgenen, mens rutebileier A. dekker tilbakekjøringen fra Y. etter skoletidens slutt».

Partene fikk ikke skriftlig melding om avgjørelsen, men skoleinspektøren ble underrettet om den pr. telefon fra samferdselskonsu-

lentens kontor og gjorde partene kjent med den. Ordningen ble gjennomført.

Samferdselsnemnda behandlet saken i møte den 23. oktober s.å. med følgende resultat:

1. Den midlertidig etablerte kjøreordning ble etter omstendighetene godkjent.
2. Rutebileier A. og de to andre rutebileiere som har konsesjon på strekningen, fikk sammen tillatelse til å utføre skolekjøringen for resten av skoleåret 1963/64, forutsatt at omstigning til annen vogn ikke ble foretatt.
3. Rutebillagets søknad ble avslått, og laget skulle avvikle sin midlertidige kjøring av skoleruten innen utløpet av en ankefrist på 8 dager, eller hvis nemndas avgjørelse ble påanket, når ankeinstansens standpunkt til anken forelå.

Både rutebillaget og de tre rutebileierne som fikk skoleskyssen, anket over vedtaket, — de siste over at omstigning til annen vogn ikke var tillatt.

Samferdselsdepartementet opprettholdt i brev av 11. februar 1964 samferdselsnemndas avgjørelse og ga rutebillaget avviklingsfrist til 1. mars 1964.

A. anførte at han var tilfreds med departementets avgjørelse, men ikke med den måten samferdselsmyndighetene hadde behandlet saken på. Hans klagepunkter var i det vesentlige følgende:

1. At den midlertidige kjøreordning av 13. august 1963 ikke var lovlig istandbrakt.
2. at samferdselsnemnda hadde opprettholdt den ulovlige kjøreordning i ankebehandlingstiden,
3. at Samferdselsdepartementet ikke hadde reagert raskt nok på hans innvendinger mot ordningen av 13. august, og
4. at departementet ikke hadde erstattet ham det tap han var påført ved at skolekjøringen delvis hadde vært overlatt til rutebillaget i en stor del av skoleåret.

Ankepunktene behandles hver for seg.

1. *Den midlertidige kjøreordning av 13. august 1963.*

Etter samferdselslovens § 5, jfr. § 3, hører det under samferdselsnemnda å ta standpunkt til søknader om tillatelse til å utføre rutekjøring. Noen hjemmel for samferdselskonsulenten til å treffe avgjørelse i nemndas sted, gir loven ikke. Derimot kan nemnda etter § 5 i regler for samferdselsnemndenes organisasjon og virksomhet, fastsatt ved kgl. resolusjon av 16. juni 1950, «bemyndige samferdselskonsulenten til å treffe midlertidige avgjørelser på nemndas vegne». Noen slik bemyndigelse var ikke gitt i saken.

Samferdselskonsulenten uttalte at han likevel mente å ha hjemmel til å gjennomføre en midlertidig kjøreordning og bygget da på uttalelse av en tjenestemann i Samferdselsdepartementet i en tidligere sak.

Samferdselsdepartementet anførte til dette at det hadde oppfattet den påberopte uttalelse slik at den omhandlet samferdselsnemndas adgang til å gi samferdselskonsulenten bemyndigelse i presserende saker. Selv om samferdselskonsulentens midlertidige vedtak opprinnelig manglet hjemmel, antok departementet imidlertid at samferdselsnemndas vedtak om å godkjenne konsulentens beslutning førte til at lagets kjøring ble lovlig. Departementet beklaget at det ikke på forhånd var skaffet klar hjemmel for samferdselskonsulentens vedtak av 13. august.

Jeg anførte at samferdselskonsulenten etter min mening ikke hadde kompetanse til å treffe avgjørelse om midlertidig kjøreordning, når han manglet bemyndigelse fra nemnda. Det er en adgang til delegasjon § 5 fastsetter, og det beror på nemnda selv om den vil gjøre bruk av adgangen. At samferdselskonsulentene gjennom praksis skulle ha fått en sedvanerettslig hjemmel til å treffe avgjørelser i nemndenes sted, uavhengig av delegasjon i henhold til reglens § 5, kunne ikke antas. Heller ikke brakte det kompetansespørsmålet i en annen stilling at et medlem av nemnda hadde vært med på avgjørelsen og at nemndas formann var enig i den.

Etter min mening var det for formløst når samferdselskonsulenten nøyde seg med å underrette skoleinspektøren pr. telefon om sin midlertidige avgjørelse og overlot til ham å bringe meddelelsen videre til partene, uten senere å bekrefte dette skriftlig. Det kunne imidlertid ikke sees at forholdet hadde hatt betydning i saken, og jeg gikk derfor ikke nærmere inn på det.

2. *Samferdselsnemndas vedtak av 23. oktober 1963.*

Jeg fant ikke at nemndas etterfølgende godkjenning av den midlertidige ordning kunne avhjelpe mangelen ved samferdselskonsulentens kompetanse. Godkjenningen måtte ses som en ny, selvstendig avgjørelse, som fra 23. oktober trådte i stedet for samferdselskonsulentens bestemmelse av 13. august. Det kunne ikke antas at den nye avgjørelsen kunne virke tilbake og bøte på det forhold at den midlertidige kjøreordning til da hadde vært uten hjemmel.

Jeg fant ikke at det kunne reises innvendinger mot at samferdselsnemnda opprettholdt rutebillagets deltagelse i kjøringen i den fast-

satte avviklingstid. Samferdselskonsulentens kompetanseoverskridelse berodde på en rettsvillfarelse, og mangelen var ikke synbar for rutebilletet. Avgjørelsen av 13. august var etter sin art en avgjørelse som nemnda kunne ha bemyndiget ham til å ta og som en samferdselskonsulent etter det Samferdselsdepartementet har opplyst, vanligvis har alminnelig bemyndigelse fra nemnda til å treffe. Rutebilletet måtte under de foreliggende omstendigheter kunne innrette seg etter den midlertidige kjøretillatelse det hadde fått, og da også ha et berettiget krav på nødvendig avviklingstid. Etter min mening kunne det heller ikke innvendes noe mot tilføyelsen i vedtaket om at avviklingsfristen i tilfelle av anke ble å forlenge med den tid ankebehandlingen tok. En anke ville medføre at nemndas vedtak om å overlate kjøringen til de tre konsesjonshavende rutebileiere ikke kunne settes i verk så lenge anken ikke var avgjort, og nemnda hadde da neppe noe annet å gjøre enn å la den kjøreordning som var i gang, fortsette. Etter reglens § 3 har anke over vedtak i nemnda i alminnelighet oppsettende virkning. Skulle ordningen endres i mellomtiden, måtte det naturlig bli ankeinstansens sak å gjøre dette.

3. Samferdselsdepartementets behandling av anken.

Allerede i brev til Samferdselsdepartementet av 12. september 1963 protesterte A. mot den midlertidige kjøreordning. En tjenestemann fra departementet foretok befarings på stedet den 23. og 24. september. Departementet har opplyst at det kom til at det var riktigst å gi de tre rutebileierne som hadde konsesjon på strekningen, tillatelse til å utføre skolekjøringen som en midlertidig ordning, siden det var meddelt at de var enige om samkjøringen. Det ble i departementet den 30. september 1963 satt opp konsept til brev om avgjørelse i samsvar med dette, men før brevet var skrevet, meddelte A. departementet at det var oppstått uenighet mellom de tre deltagere i samkjøringsavtalen om det økonomiske oppgjør dem imellom og at avtalen derfor ikke kunne settes i verk. Etter dette fant departementet å måtte avvente samferdselsnemndas behandling av saken, og dette erklarte også A. seg enig i. Konseptet av 30. september ble fremlagt i saken.

Først i erklæring av 24. januar 1964 meddelte de tre rutebileierne at de med øyeblikkelig virkning kunne og var villige til å sette i gang skolekjøringen, og i brev til departementet av 5. februar bekreftet A. at det var oppnådd enighet og at kjøringen kunne ut-

føres uten omstigning. A. har ikke gjort innvendinger mot departementets fremstilling, men har anført at det måtte være de konsesjonsgivende myndigheters sak å klare opp den situasjon som var oppstått.

Jeg anførte at det etter min mening hadde vært oppfordring for Samferdselsdepartementet til å undersøke om samferdselskonsulentens avgjørelse av 13. august var truffet i henhold til bemyndigelse fra samferdselsnemnda, — ikke minst etter de innvendinger A. hadde rettet mot avgjørelsen. Jeg kunne imidlertid vanskelig se at det hadde betydning for det videre saksforløp at dette ikke ble gjort.

At A. ikke hadde krav på å få utføre skolebarnkjøringen alene, syntes klart, i og med at han ikke hadde konsesjon på hele strekningen. De to andre ruteinnehaverne hadde like stor rett for sine konsesjonsstrekninger. Men for at konsesjonshaverne skulle kunne utføre skoleskyssen i fellesskap, måtte de bli enige om den nødvendige samkjøring, ikke minst fordi det var skolemyndighetenes krav at omstigning skulle unngås. Når de tre ruteinnehaverne ikke allerede i slutten av september fikk tillatelse til å utføre kjøringen, skyldtes det den uenighet som oppsto dem imellom om det økonomiske oppgjør. Først etter avtalen av 24. januar og A.s brev av 5. februar var det på det rene at samkjøringsordningen kunne settes i verk, og Samferdselsdepartementet traff deretter sin avgjørelse den 11. februar 1964. Jeg kunne etter det som forelå, ikke se at det kunne bebreides Samferdselsdepartementet at ankesaken under disse forhold ikke ble avgjort tidligere.

4. Erstatningsspørsmålet.

A. anførte i klagen at han ville gjøre økonomisk ansvar gjeldende overfor staten og oppga tapt kjøreinntekt vedrørende skolekjøringen til kr. 10 500,— og trafikktap for øvrig til kr. 4 500,—. Nærmere begrunnelse ble ikke gitt.

Departementet anførte at det kunne være atskillig å si til kravet, men gikk ikke nærmere inn på dette idet departementet forutsatte at denne side av saken under de foreliggende forhold ikke kunne tas under behandling i forbindelse med klagen. A. bemerket at han var enig i at det nok kunne komme både fradrag og tillegg om kravet skulle analyseres nærmere.

Jeg fant at erstatningsspørsmålet ikke var tilstrekkelig klarlagt og henviste A. til i tilfelle å ta det opp med Samferdselsdepartementet først. Det er senere opplyst at A. har reist erstatningssak mot staten.

21.

Klage over forbigåelse ved tildeling av drosjeløyve. Mangler ved søkers dokumentasjon av kjøretid. Samferdselsmyndighetenes undersøkelsesplikt.

(Jnr. 627/63).

A. klaget over at han var forbigått ved tildeling av drosjeløyve i X. Samferdselsnemnda hadde 2. oktober 1962 gitt bevillingen til E. og denne avgjørelse var av fire andre søkere — A., B., C. og D. — påanket til Samferdselsdepartementet. Departementet tok B.s anke til følge og tildelte ham drosjeløyvet. Det ble i samsvar med vanlig praksis lagt avgjørende vekt på søkerens ansiennitet som drosjesjåfører på det tidspunkt da samferdselsnemnda traff sin avgjørelse. Sjåførtjeneste som måtte ansees som bibeskjeftigelse, skulle etter de regler som følges, ikke regnes med i ansienniteten. Departementet kom til at B. hadde hatt drosjekjøring som hovedyrke fra 6. juni 1953 til 22. mai 1960 = 6 år og 11 måneder og at han dermed hadde lengst ansiennitet av søkerne. A. sto nest best, og hans ansiennitet ble beregnet til 6 år og 2 måneder.

B. hadde i sin søknad anført at han hadde kjørt som leiesjåfører for andre bileiere «fra 6/6-1953 —» og oppga som arbeidsgivere fem navngitte drosjeeiere. Under rubrikken «Andre hoved- eller bierverv» anførte han «skal slutte i den jobben jeg nu har». Han oppga en inntekt av andre erverv ved siste skatteligning på kr. 12 000,—. I forbindelse med ankesaken skrev samferdselskonsulenten slik til B. i brev av 5. april 1963:

«Ankene over samferdselsnemndas vedtak om besettelse av de 2 ledige drosjebevillinger i X. skal behandles i samferdselsnemndas førstkommande møte.

Da det kan ha betydning for ankebehandlingen tør en be Dem sende hertil så snart som mulig attestert oppgave over den kjøretiden De har hatt som drosjesjåfører.

Det bør fremgå av oppgaven om De har hatt drosjekjøringen som hovedyrke.»

B. fremla så en «attestasjon», datert 16. april 1963, underskrevet «X. Drosjeeierforening, N., formann», sålydende:

«På anmodning bekreftes herved at B. har virket som drosjesjåfører ved X. Drosjeholdplass siden juni 1953.

Siden juni 1960 har han hatt egen bil som holdeplassen har kunnet dratt nytte av i rush-tid og andre presserende tilfeller.

Drosjeyrket har vært B.s hovedbeskjeftigelse, og er det yrket han er interessert i, men uten drosjebevilling har drosjesjåføryrket ikke alltid gitt ham tilstrekkelig inntekt, og har han derfor i de senere år hatt en bijobb ved siden av.»

Etter at ankesaken var oversendt Samferdselsdepartementet, skrev dette i brev til B. bl. a.:

«Det er imidlertid vanskelig for departementet å ta standpunkt til Deres klage på grunnlag av de foreliggende sparsomme opplysninger. En tør derfor be Dem redegjøre nøyaktig for følgende forhold.

1. Var De fast ansatt drosjesjåfører i heldagsstilling i tiden 1953 til 1960?

I så fall oppgi arbeidsgivere og i hvilke tidsrom De kjørte for hver enkelt.

Attestasjon fra arbeidsgiver bes vedlagt.

2. Hvis De ikke var fast ansatt i heldagsstilling i ovennevnte tidsrom, hvilket annet arbeid hadde De ved siden av drosjekjøringen?

Oppgi i så fall arbeidsgivere og hvorledes Deres arbeidstid var fordelt på drosjekjøring og annet inntektsbringende arbeid.

3. Hva slags arbeid har De hatt etter at De anskaffet egen bil i 1960?

Gjør rede for hvorledes Deres arbeidstid etter dette tidspunkt har vært fordelt mellom drosjekjøring og annet erverv.

Hvorledes har Deres inntekt etter 1960 vært mellom drosjekjøring og annen virksomhet?

Påvis dette ved hjelp av attester fra likningsmyndighetene.»

B. svarte i brev av 8. juli 1963 bl. a.:

«Som det vil framgå av de vedlagte bevitnelser har jeg siden 1953 og til nå hatt heldagsstilling som drosjesjåfører. Som vedlagte ligningsattester viser har jeg til og med 1962 også oppebåret lønn ved Y. Kafe & Gjestgiveri, her. Dette var min fars bedrift, og ble jeg lønnet for å virke som altnuligmann ved bedriften, et arbeide som ikke medførte fast arbeidstid og som jeg utførte i ledige stunder. Etter min fars død er driften av Y. Kafe & Gjestgiveri lagt om, og den jobb jeg tidligere hadde er nå falt bort. Min eneste inntekt i dag er således det jeg kan oppnå ved drosjekjøring.»

B. vedla et nytt eksemplar av N.s foran gjengitte «attestasjon» av 16. april 1963 som tidligere var sendt samferdselsnemnda og fulgte saken. Han vedla videre bevitnelser fra tre av de drosjeeiere han før hadde oppgitt som arbeidsgivere for at han hadde «kjørt som leiesjåfører» hos dem i nærmere angitte tidsrom, og likelydende «bevitnelse» utfylt for kjøring for N. 4/2-1955—7/10-56, underskrevet med maskin. Denne bevitnelse var gitt slik påtegning, undertegnet av B.:

«N.s underskrift kan jeg dessverre ikke få da han er reist på ferie.»

I sin søknad hadde B. også angitt å ha kjørt som drosjesjåfører for en femte arbeidsgiver, men denne ble ikke nevnt i hans brev av 8. juli 1963.

Endelig var vedlagte bevitnelse av 11. juli 1963 fra X. ligningskontor, hvor det bl. a. sies:

«Det bevitnes herved at B., f. 24/12-17, har hatt følgende inntekt i:
1960. Y. Kafé & Gjestgiveri . . kr. 13 202,50
Privat bruk av bilen iflg.
oppgjørssk.

Samferdselsdepartementet fant de foreliggende opplysninger tilstrekkelige og anførte i brevet av 14. august 1963 bl. a.:

«B. har lagt fram attestasjon for å ha kjørt som leiesjåfør på drosje fra juni 1953 til mai 1960. Dette gir en ansiennitet på 6 år og 11 måneder. Det er opplyst at han senere har kjørt egen reservedrosje ved siden av annen virksomhet som nå er falt bort.

A. har være leiesjåfør på drosje siden august 1956, og hadde således pr. oktober 1962 en ansiennitet på 6 år og 2 måneder.

B. hadde da større ansiennitet enn E., og enn noen av de andre som har anket.»

A. anførte i klagen at det ikke var riktig at B. hadde hatt drosjekjøring som hovedyrke i denne tiden. Han hadde arbeidet som altnuligmann ved sin fars kafé og tatt leilighetskjøring for forskjellige drosjeeiere når han hadde anledning til det. A. anførte også at det var uriktig når B. hadde oppgitt å ha kjørt for drosjeeier N. inntil 7. oktober 1956. A. var selv ansatt hos N. fra 1. august 1956 og B. var ikke ansatt samtidig med ham.

I brev av 1. oktober 1963 bekreftet X. Drosjeeierforening A.s opplysning om at B. sluttet å arbeide for N. 1. juli 1956 og anførte at A.s opplysninger i klagen om «B.s arbeid ved siden av drosjekjøringen er forsåvidt riktig». Foreningen opplyste at B. hadde kjørt for flere drosjeeiere «i lengere tidsrom ad gangen; i den utstrekning hans arbeid i kafeen har gitt anledning til dette».

A.s klage ble forelagt for Samferdselsdepartementet. Jeg pekte bl. a. på det som var opplyst i drosjeeierforeningens brev av 1. oktober 1963, på at den fremlagte ligningsattest ikke viste noen inntekt som drosjesjåfør i 1960, skjønt han etter den fremlagte attest fra drosjeeier O. skulle ha kjørt som leiesjåfør for denne inntil 22. mai 1960, og på at den fremlagte «bevitnelse» fra drosjeeier N. ikke var underskrevet. Jeg pekte også på at samferdselsnemnda i sin innstilling i ankesaken hadde lagt til grunn at B. ikke hadde hatt drosjekjøring som hovedyrke.

Departementet uttalte bl. a.:

«Da departementet avgjorde ankesaken til fordel for B., var det intet som tydet på at B. ikke hadde hatt drosjeyrket som hovedbeskjeftigelse i de tidsrom han har attestert sin drosjekjøring. Departementet har i tidligere

ankesaker alltid funnet å kunne bygge sine avgjørelser på attester av en slik karakter som de B. har lagt fram, når det ellers ikke er noe som tyder på at attestasjonene bør trekkes i tvil.

I nærværende sak hadde departementet imidlertid all grunn til å gå ut fra at drosjeyrket nettopp hadde vært B.s hovedbeskjeftigelse, idet han foruten de foran omhandlede attester også har lagt fram attest fra X. drosjeeierforening som sier at drosjeyrket har vært B.s hovedbeskjeftigelse (se dok. 24). Det var dengang ikke påstått noe annet fra noe hold. Departementet hadde således ingen foranledning til å anstille ytterligere undersøkelser.»

I et senere brev anførte departementet bl. a.:

«Departementet er klar over at den attest B. har fremlagt fra ligningsvesenet ikke viser at han har hatt noen inntekt som drosjesjåfør i 1960, til tross for at han har lagt fram attest fra drosjeeier O. om at han har vært ansatt som drosjesjåfør hos denne inntil 22. mai 1960. På den annen side viser ligningsattesten heller ikke at han ikke har hatt noen inntekt som drosjesjåfør. Ligningsvesenets attest sier ikke at den gir fullstendig oversikt over B.s forskjellige inntekter i 1960. Attesten er fremskaffet av B. etter oppfordring av departementet i brev av 15. juni 1963. I dette brevet ba departementet B. om bl. a. å redegjøre for hvorledes hans inntekt var fordelt mellom drosjekjøringen og annet arbeid, etter at han hadde anskaffet egen drosje i 1960, og at dette måtte dokumenteres ved hjelp av ligningsattester m. v. Departementet antar at en «ligningsattest» som foreligger, må ses på bakgrunn av de opplysninger departementet ba om.

For øvrig vil departementet bemerke at ved avgjørelse av ankesaker som denne, må det søkes etter å komme fram til den reelle kjøretid, noe man etter departementets oppfatning best vil kunne konstatere ved hjelp av attester fra oppdragsgivere. Man har erfaring for at søkere ikke sjelden unnlater å gi fullstendige opplysninger om sine inntektsforhold til skattemyndighetene.

De undersøkelser som hittil har vært foretatt i saken, og de attestasjoner som er innhentet, synes ikke å underbygge A.s påstand om at departementets ankeavgjørelse bygger på et sviktende faktisk grunnlag.

Departementet har ikke rett til å kreve spesifiserte opplysninger fra ligningsmyndighetene. Etter at B. har fått løyvet, har departementet heller ikke adgang til å kreve at han skal sende inn slike attester fra ligningsvesenet.

Dersom man fikk dokumentert at B.s oppgaver til ligningsmyndighetene ikke var i samsvar med innsendte attester om drosjekjøring, ville dette neppe gi departementet grunnlag for å kalle tilbake den gitte godkjenning.

Under disse omstendigheter antar departementet at de påstander som er fremsatt av A. ikke gir tilstrekkelig grunn til å forsøke å få ytterligere opplysninger om B.s forhold til ligningsmyndighetene.

Dersom A. mener å kunne påvise at departementets avgjørelse bygger på vesentlige uriktige opplysninger, anses det mest hensikts-

messig at han går til søksmål mot departementet og B. En slik fremgangsmåte gir den beste mulighet for å få saken fullstendig opplyst, og den vil gi B. rimelig adgang til å ivareta sine interesser i saken. Departementet vil i tilfelle ikke motsette seg at en slik sak blir anlagt i X.»

Jeg bemerket at etter det opplyste blir i alminnelighet bare den kjøretjeneste søkeren har hatt som hovedyrke, regnet som ansiennitetsskapende drosjekjøring. Har drosjekjøring vært hovedyrket, tas det ved ansiennitetsberegningen på den annen side ikke hensyn til om søkeren ved siden av har hatt annet forefallende arbeid.

Jeg pekte på at departementet hadde funnet det vanskelig å ta standpunkt til saken på grunnlag av de sparsomme opplysninger som forelå om B.s virksomhet som drosjesjåfør og at B. derfor i brev av 15. juni 1963 ble bedt om å gjøre nøyaktig rede for forskjellige forhold som departementet spurte om. Jeg kunne vanskelig finne at de opplysninger som B. deretter hadde skaffet til veie, klargjorde forholdet i nevneverdig grad. Bevitnelsene fra drosjeeierne M., O. og P. gikk bare ut på at B. «har kjørt som leiesjåfør hos meg» i et oppgitt tidsrom og kunne neppe sies å gi en tilstrekkelig klar bevitnelse for at han hadde vært «fast ansatt drosjesjåfør i heldagsstilling» i den tid det gjaldt, jfr. spørsmål 1 i departementets brev. Den runde og generelle formulering som var brukt, ville, såvidt skjønnes, dekke selv mer leilighetspreget kjøring. Fra drosjeeier N. forelå ingen bevitnelse i det hele tatt. Bevitnelsernes likelydende tekst, sammenholdt med den utfylte erklæring for N., som B. ikke kunne få underskrift på fordi N. var på ferie, tydet også på at det var B. som hadde skrevet bevitnelsene og forelagt dem for drosjeeierne til underskrift.

Når det gjaldt forholdet med at den fremlagte ligningsattest ikke viste noen inntekt for B. som drosjesjåfør i 1960, anførte jeg at en ting for seg var at skatteligningen, slik departementet pekte på, ikke kunne tas som bevis for at en skattyter hadde vært uten andre inntekter enn de han hadde oppgitt til beskatning. Det som imidlertid var av betydning i saken, var å få positive opplysninger og bevitnelser som kunne gi et sikrere grunnlag for å fastslå ansienniteten. For så vidt ytet ligningsattesten intet bidrag; tvertom viste den en uoverensstemmelse med B.s opplysninger, som det i alle fall under de foreliggende omstendigheter måtte ha vært oppfordring til å søke klarlagt. At Samferdselsdepartementet ikke kunne kreve opplysninger hos ligningsmyndighetene var så, men i et tilfelle som dette, ville det mest nærliggende ha vært å

vende seg til den ankende part selv, som det måtte påhvile å dokumentere sine opplysninger og som selv kunne ha henvendt seg til ligningskontoret.

Attestasjonen av 16. april 1963 fra drosjeeierforeningens formann N. om at drosjekjøring hadde vært B.s hovedbeskjeftigelse, hadde den svakhet at den ikke ga slike opplysninger at det var mulig å se om hans vurdering hadde tilstrekkelig grunnlag i de faktiske forhold.

Jeg pekte også på at den ankende parts anførsler om egen kjøretid i saker som denne ikke blir gjort kjent for konkurrentene og således ikke er gjenstand for kontroll fra deres side. Kontrollen faller helt på samferdselsmyndighetene selv, og dette forhold må naturlig skjerpe deres undersøkelsesplikt. Som forholdene i saken lå an, var det etter min mening vel begrunnet når departementet i brevet av 15. juni 1963 ba om nøyaktig redegjørelse fra B., med attestasjon fra dem som best kunne gi eksakte opplysninger, nemlig de drosjeeierne han hadde kjørt for. Det nye materiale som B. skaffet frem, var imidlertid uklart og usikkert på vesentlige punkter og ga ikke tilstrekkelig tydelige opplysninger om de forhold det var spurt om. Jeg mente at dette burde ha vært presisert overfor B. og at det måtte ha gått ut over ham hvis han ikke skaffet tilfredsstillende underlag for sine opplysninger.

Departementets avgjørelse var imidlertid endelig og kunne neppe endres, med mindre det kunne konstateres at B. hadde gitt feilaktige opplysninger av betydning for avgjørelsen. Jeg var enig med departementet i at spørsmålet egnet seg best for klarleggelse i rettssak for domstolene, og jeg anførte at jeg ville anse det for rimelig at eventuell søknad fra A. om fri sakførsel ble innvilget, forutsatt at vilkårene for dette for øvrig var til stede.

22.

Feilaktig fordeling av erstatning til politisk fanges etterlatte; forespørsler ikke besvart.

(Jnr. 1230/63).

A. klaget over at Fordelingsstyret for fangeerstatningen hadde fordelt erstatningen etter hans far feilaktig. Saken var foreldet, men ble tatt opp til undersøkelse etter instruksens § 6, annet ledd.

Den tidligere leder av Fordelingsstyrets kontor opplyste at fordelingen av erstatningsmidlene for lengst var avsluttet, men bekreftet at det i det foreliggende tilfelle var gjort en feil ved fordelingen. Avdødes ektefelle var utglemt, og hennes part var utbetalt til

barna. Han mente at de etterlatte fikk ordne saken seg imellom.

Jeg gjorde klageren kjent med uttalelsen, men føyet til at hvis barna avsto å betale tilbake det de hadde fått for meget, kunne klageren komme tilbake til spørsmålet om billighetserstatning.

Klageren meddelte senere at det var vanskelig å få arvingene til å betale tilbake det de hadde fått for meget og ba om at billighetserstatning måtte bli anbefalt. Det ble denne gang gitt nye opplysninger som viste at de etterlatte like etter at den feilaktige fordeling var foretatt, hadde tatt saken opp med Fordelingsstyret og bedt om forklaring. Senere hadde de flere ganger henvendt seg til Sosialdepartementet og Fordelingsstyrets kontor uten å få svar. Siden Fordelingsstyret ikke lenger var i virksomhet, tok jeg saken opp med Sosialdepartementet og pekte overfor departementet på at det forelå en klar og erkjent feil fra Fordelingsstyrets side. Avdødes ektefelle, hvis krav utgjorde kr. 1541,—, var uteglemt ved fordelingen, og hvert av de 11 barn som bare skulle ha kr. 84,—, hadde fått utbetalt kr. 140,— for meget. Utbetalingen var foretatt i september 1962, og allerede i et brev av 20. november 1962 hadde sønnen A. skrevet til Fordelingsstyret og spurt om ikke også moren hadde krav på tilleggserstatning. Brevet var kommet til Sosialdepartementet 23. november og var 9. januar 1963 sendt den tidligere leder av Fordelingsstyrets kontor til behandling. Senere hadde familien gjennom Krigsinvalideforbundet flere ganger gjort henvendelser om saken.

Jeg anførte at det var forståelig at det kunne bli gjort feil i et oppgjør av så stort omfang som det Fordelingsstyret for fangeerstatningen hadde foretatt, men at det ikke var anført noe til forklaring av at de henvendelser som var gjort, ikke var besvart og at saken ikke tidligere var søkt brakt i orden. Hvis det var krevet tilbakebetaling straks Sosialdepartementet og Fordelingsstyrets kontor ble gjort oppmerksom på feilen, ville mulighetene for å få ordnet forholdet ved tilbakebetaling vært større. Dersom brevet av 20. november 1962 hadde vært sendt til Ankenemnda for fangeerstatningen, måtte det under enhver omstendighet antas at henvendelsen ville blitt godtatt som anke over fordelingen, og nemnda kunne neppe ha kommet til annet resultat enn at gjenlevende ektefelle skulle utbetales det hun hadde krav på. Jeg pekte til slutt på at det, såvidt jeg kjente til, fremdeles gjensto udisponert et mindre beløp av fangeerstatningsmidlene.

Sosialdepartementet meddelte senere at det etter samråd med Riksrevisjonen, hadde dek-

ket morens krav av restbeholdningen av fangeerstatningsmidlene så langt denne rakk og for øvrig av andre midler. Forholdet med den feil som var begått, og unnlatelsen av å foreta noe etter henvendelsene fra de etterlatte måtte beklages.

23.

Ligningssjef tilsatt av ansettelsesrådet og tiltrådt uten kjennskap til at Skattedirektøren hadde påanket vedtaket; ansettelsen omgjort av ankeinstansen.

(Jnr. 211/64).

A. klaget over at han ikke var ansatt som ligningssjef i felleskommune, dannet ved sammenslutning av fire kommuner. Før sammenslutningen var A. ligningssjef i en av enkeltkommunene. Ansettelsesrådet for ligningssjefer (jfr. landskattelovens § 70, annet ledd) hadde den 30. november 1963 med 3 mot 2 stemmer ansatt A. Vedtaket ble imidlertid av Skattedirektøren innanket for Finans- og tolldepartementet med tilråding om at mindretallets kandidat — B. — som var ligningssjef i en annen av de sammensluttede kommuner, ble ansatt.

I brev av 15. januar 1964 til fylkesmannen meddelte departementet deretter at det hadde ansatt B. som felleskommunens ligningssjef.

Hverken ansettelsesrådet, kommunen eller A. hadde fått underretning om Skattedirektørens anke. Ankefristen løp ut 30. desember, og kommunens vedkommende gikk ut fra at ansettelsen av A. var endelig. A. overtok stillingen den 2. januar 1964.

Da kommunen mottok underretning om departementets avgjørelse gjennom fylkesmannen, fikk A. muntlig beskjed omkring 20. januar eller noe senere og skriftlig melding ved kopi av Finans- og tolldepartementets brev den 29. januar. Kommunen bestemte seg for å avvente sakens dokumenter før det ble gjennomført skifte i ligningssjefstillingen.

A. gjorde gjeldende at Finans- og tolldepartementets avgjørelse var uriktig. Han anførte blant annet at han hadde langt bedre utdannelse enn B., at det var mangler ved saksbehandlingen og at anken kanskje var fremsett for sent. Han pekte på at fylkesmannen som formann i ansettelsesrådet ikke hadde fått underretning om anken, og at ansettelsesrådet dermed hadde vært avskåret fra å uttale seg.

Finans- og tolldepartementet begrunnet nærmere hvorfor B. var ansatt som best kvalifisert, og jeg kunne ikke finne at det var grunnlag for å reise innvendinger mot den utpreget skjønnsmessige avgjørelse som var truffet.

Når det gjaldt forholdet med at A. hadde overtatt stillingen uten kjennskap til at det var anket, bemerket departementet:

«A. opplyser i sin klage at han «tiltrådte» ligningssjefstillingen den 2. januar 1964. Etter brev av 4. mars 1964 fra X. formannskap til fylkesmannen i Y. (vedlegges i gjenpart) påberoper kommunen seg at den ikke var bekjent med at ansettelsen var påanket og derfor lot A. tiltre stillingen. Og videre: da kommunen senere mottok departementets brev av 15. januar 1964 om ansettelse av B. i ligningssjefstillingen, utløste det ingen øyeblikkelig reaksjon.

Kommunen påberoper seg her at den ville avvente sakens dokumenter for å bli kjent med begrunnelsen for anken og avgjørelsen. Etter avtale med søkeren A. og B. så en tiden noe an med å foreta skifte i stillingen. Da tiden gikk ble det imidlertid til at B. til slutt fikk beskjed om å tiltre stillingen den 1. mars 1964.»

Jeg pekte i min uttalelse på at det ikke er gitt bestemmelser om at anke fra Skattedirektøren over vedtak av ansettelsesrådet skal forelegges for dette, og jeg kunne heller ikke ellers se at det forelå saksbehandlingsfeil som kunne ha betydning for spørsmålet om gyldigheten av departementets vedtak. Anken var inngitt i rett tid.

Den situasjon som var oppstått ved at A. som følge av manglende kjennskap til anken hadde overtatt stillingen, var meget beklagelig og burde ha vært unngått. Det måtte etter min mening være rimelig at Skattedirektøren i slike saker underretter ansettelsesrådet og kommunen om sin anke. Finans- og tolldepartementet har opplyst at det for å forebygge gjentakelser har bedt fylkesmennene om å påse at en ligningssjef ikke får tiltre stillingen før det er på det rene at ansettelsen av ham er endelig.

24.

Tjenestemanns krav på foreløpig attest.

(Jnr. 161/64).

A. som var ansatt ved skatteinspektørkontor, klaget over at skatteinspektøren ikke ville gi ham foreløpig attest til bruk ved søknad om høyere stilling.

Det faktiske forhold var i hovedsaken følgende:

A. henvendte seg til skatteinspektøren den 3. november 1962 og ba om attest, idet han ville søke kontorsjefstilling ved skatteinspektørkontoret. Han oppfattet skatteinspektøren slik at denne ikke ville gi ham attest til bruk ved søknad om stilling ved kontoret.

A. klaget først til Finans- og tolldepartementet over at han var nektet attest. Klagen

ble forelagt for skatteinspektøren, som bl. a. anførte:

«Det er riktig at A. har bedt om attest. Med dette forholder det seg slik at da A. ba om attest sa jeg at jeg helst så at det bare ble referert til meg da det var unødvendig med attest all den stund søknaden gjaldt stilling her på kontoret. Mitt prinsipielle syn er nemlig det at jeg mener det er heldigst med bare sluttattest. Såvidt jeg husker har aldri en søker fra dette kontor vedlagt attest fra meg på søknad på stilling innen kontoret. Men jeg vil på det sterkeste pointere at jeg sa til ham at attest skulle jeg skrive hvis han etter å ha tenkt nærmere over det allikevel ville ha den. Han kom ikke tilbake for å få den.»

Skatteinspektøren fant at A. hadde opptrådt meget uheldig i den samtalen der han ba om attest og ved sin klage til Finans- og tolldepartementet.

I brev av 23. november 1962 uttalte Finans- og tolldepartementet:

«Departementet er av den oppfatning at skatteinspektøren plikter å gi A. attest når han ber om det.

En har imidlertid forstått skatteinspektørens svar derhen at han ikke har ment å nekte A. attest, men bare har villet gi uttrykk for at det måtte være unødvendig med attest til en stilling ved det kontor hvor A. fra før av var ansatt.

Saken gir for øvrig ikke grunn til forføyning fra departementets side.»

I rundskriv til skatteinspektørene av 17. desember s.å. anførte Skattedirektøren:

«Det har vist seg at det ved skatteinspektørkontorene er forskjellig praksis med hensyn til å gi attester til tjenestemenn ved kontoret som søker annen stilling enten innen det enkelte kontor eller ved et annet skatteinspektørkontor. Noen skatteinspektører er av den oppfatning at det i slike tilfelle ikke er nødvendig med attest, i særdeleshet når det gjelder søknad innen kontoret.

Finansdepartementet har imidlertid uttalt at det er av den oppfatning at en skatteinspektør plikter å gi attest når en tjenestemann ber om det. Skattedirektøren vil for sitt vedkommende uttale at en ser helst at alle søknader, også om det gjelder søknad innen det enkelte kontor eller innen etaten, er vedlagt attest, i hvert fall når saken skal forelegges skattedirektøren og Finansdepartementet. Skattedirektøren vil da ved sin ekspedering av saken ha lettere for å vurdere søkerne.»

I desember s.å. ble det igjen lyst ledig en høyere stilling ved samme skatteinspektørkontor. A. sendte inn søknad på stillingen, og fikk noe senere følgende attest fra skatteinspektøren:

«A. har vært ansatt ved skatteinspektørkontor fra

Han har vesentlig arbeidet med saker vedr.

omsetningsavgiften, men har også hatt endel saker vedr. vanlig likning.»

A. anførte om attesten:

«Då eg går ut frå at eit papir som kaller seg attest må innehalda noko meir enn vedlagde fråsegn gjer, ber eg om herr ombodsmannens syn på dette spørsmålet. For meg er vedlagde fråsegn meir til stelp enn til hjelp.»

Skatteinspektøren uttalte at «en mere fyldestgjørende attest fra meg vil desværre nødvendigvis bli enda mer til «stelp enn til hjelp» for A. enn den som er utstedt. Jeg tror derfor jeg har gjort ham en tjeneste ved ikke å utdype min «attest» nærmere».

Saken ble forelagt Skattedirektøren, Finans- og tolldepartementet og Lønns- og prisdepartementet.

I Lønns- og prisdepartementets uttalelse av 30. juli 1964 sies bl. a.:

«Arbeidervernlovens § 45 som gir regler om attester gjelder ikke for dem som går inn under tjenestemannsloven. Forholdet er heller ikke regulert ved tariffavtale eller ved andre bestemmelser, bortsett fra at man i enkelte etater har fastsatt særlige regler om tjenestelike uttalelser.

Det foreligger forøvrig ingen fast ensartet praksis for statsadministrasjonens vedkommende når det gjelder spørsmålet om formen og innholdet av attester.

Det kan imidlertid ikke være tvilsomt at det er vanlig praksis i staten å gi mere uttømmende attester enn den attest som er gitt i nærværende tilfelle.»

Skattedirektøren anførte bl. a.:

«Plikten for en skatteinspektør til å gi attest er klar ifølge skattedirektørens skriv til skatteinspektørene av 17. desember 1962. Hvor fyldig en attest skal være og hvilke opplysninger den skal inneholde, kan det imidlertid etter skattedirektørens oppfatning ikke settes noen norm for. Når skatteinspektør . . . i sin attest uttaler seg så vidt knapt, anser skattedirektøren dette som beklagelig.

En vil tilføye at i alle fall ved skattedirektørens kontor er det praksis å gi mer uttømmende attester.»

Finans- og tolldepartementet erklærte seg i brev av 3. august 1964 enig i Skattedirektørens og Lønns- og prisdepartementets syn.

Jeg henviste til at det ikke er fastsatt alminnelige bestemmelser om utstedelse av attest til tjenestemenn og at det etter de undersøkelser som var foretatt, heller ikke er noen ensartet praksis i statsadministrasjonen på dette område. Finans- og tolldepartementets uttalelse av 23. november og Skattedirektørens rundskriv av 17. desember 1962 måtte imidlertid etter min oppfatning sees som en instruks til skatteinspektørene, og i alle fall på dette grunnlag måtte A. ha krav på å få attest.

Heller ikke når det gjelder spørsmålet om hva som skal medtas i attest til statstjenestemenn, foreligger det generelle regler eller ensartet praksis. Som anført av Lønns- og prisdepartementet kunne det likevel neppe være tvilsomt at det er vanlig i statsadministrasjonen å gi mer uttømmende attester enn den skatteinspektøren hadde gitt A.

Selv om det nok kan være meningsforskjell om hvor omfattende en attest skal være etter skikk og bruk i de forskjellige administrasjonsgrensene, kunne det neppe være tvilsomt at vanlig praksis ikke var fulgt i det foreliggende tilfelle. Opplysningene om tjenestemannens arbeid var angitt helt summarisk og hans kvalifikasjoner og personlige forhold, herunder måten han har utført tjenesten på, var overhodet ikke berørt. Et vesentlig formål med en attest som denne må være at den skal kunne bidra til å klarlegge tjenestemannens forutsetninger for den stilling han søker, — noe som har betydning både for tjenestemennene selv og for ansettelsesmyndigheten. En så kortfattet uttalelse som den foreliggende, kunne neppe gi synderlig veiledning for så vidt.

Skatteinspektøren hadde reist spørsmålet om en etatsjef kunne være forpliktet til å følge vanlig praksis «når det er på det rene at attesten, hvis den skal være i samsvar med de faktiske forhold, vil bli en negativ kritikk av funksjonærens arbeid og forhold forøvrig». Til dette bemerket jeg at en tjenestemann selvsagt ikke har krav på å få en bedre attest enn han etter en samvittighetsfull og loyal vurdering fortjener. At det ikke i alle tilfeller er like lett for den overordnede å gi skriftlig uttrykk for en riktig bedømmelse av en tjenestemann, var en sak for seg. Normalt vil vanskelighetene imidlertid ikke være større enn at de i praksis lar seg løse på en korrekt måte, uten at attesten derfor behøver å være støtende for tjenestemannen. Skulle det foreligge en situasjon der den overordnede etter en loyal og objektiv bedømmelse ikke finner dette mulig, har han under enhver omstendighet den utvei å orientere vedkommende tjenestemann på forhånd.

Det er senere opplyst at saken er ordnet ved at klageren har fått ny attest.

25.

Tjenestemanns-representasjon i innstillingsråd for skatteinspektørkontor.

(Jnr. 1060/64).

A. klaget over at han var forbigått ved besettelsen av konsulentstilling ved et skatteinspektørkontor og anførte bl. a. at innstil-

lingsrådet hadde vært uriktig sammensatt ved behandlingen av saken. Kontorsjefen ved vedkommende skatteinspektørkontor, B., hadde møtt i innstillingsrådet som representant for tjenestemennene, og dette mente A. at det ikke er adgang til.

Reglement for konsulenter, sekretærer, revisorer, kontorfullmektiger og kontorassistenter ved skatteinspektørkontorene (fastsatt ved kgl. resolusjon av 19. september 1958) § 2, første og tredje ledd, lyder slik:

«Konsulenter og sekretærer i stillinger hvor til det kreves høyere utdanning og revisorer ansettes av Finansdepartementet etter innstilling om 3 av søkerne av et innstillingsråd. Innstillingsrådet består av vedkommende fylkesmann og skatteinspektør samt en representant for tjenestemennene oppnevnt av forhandlingsberettiget tjenestemannsorganisasjon eller tjenestemannsorganisasjon tilsluttet forhandlingsberettiget hovedsammenslutning, jfr. lov nr. 2 av 18. juli 1958 om offentlige tjenestetvister.

Er fylkesmannen og/eller skatteinspektøren ugild(e) trer vedkommende kontorsjef(er) inn i rådet istedet.»

A. hadde tidligere tatt spørsmålet om rådets sammensetning opp med Skattedirektøren og bl. a. anført:

«For det første påstås at kontorsjef B. ikke kan møte som representant for konsulentene og sekretærene, for etter § 2 i ansettelsesreglementet fastsatt ved kgl. res. av 19/9 1958 skal innstillingsrådet bestå av fylkesmannen, skatteinspektøren og en representant for tjenestemennene oppnevnt av forhandlingsberettiget organisasjon. Jeg er kjent med at kontorsjefene og de juridiske konsulenter og sekretærer ved skatteinspektørkontorene er tilsluttet samme forhandlingsberettiget organisasjon. Men likevel vil kontorsjefene ikke kunne være medlemmer av innstillingsrådet da de ikke er representanter for de tjenestemenn som omhandles i ansettelsesreglementets § 2. Kontorsjefene omhandles i reglementet utelukkende som skatteinspektørens stedfortreder, jfr. § 2, 3. ledd, og det må jo da være innlysende at kontorsjefen ikke kan være medlem av rådet etter paragrafens første ledd. Kontorsjefenes ansettelse omhandles overhodet ikke av reglementet.»

Norsk Tjenestemannslag ga uttrykk for samme oppfatning.

Skattedirektøren hadde bl. a. uttalt:

«Til dette er å bemerke at B. som konsulent var oppnevnt som representant av Skatteinspektørkontorenes Juristforening og da han møtte i nærværende sak, var han nettopp ansatt som kontorsjef. For øvrig var han ved siden av A., foreningens eneste medlem ved skatteinspektørkontor. Såvel kontorsjefer som konsulenter og sekretærer organiseres av Skatteinspektørkontorenes Juristforening. Foreningens nåværende formann, konsulent

...., ser ikke noe betenkelig i at en kontorsjef er representant i innstillingsrådet — en viser for så vidt til at foreningen i 1960/61 som representant i innstillingsrådet i Aust-Agder hadde oppnevnt kontorsjef, og i Nord-Trøndelag var kontorsjef oppnevnt som varamann.»

Klagen ble forelagt for Finans- og tolldepartementet, som igjen innhentet uttalelse fra Lønns- og prisdepartementet. Lønns- og prisdepartementet uttalte i brev av 11. mai 1964:

«Det foreliggende reglement er bare gjort gjeldende for konsulenter, sekretærer, revisorer, kontorfullmektiger og kontorassistenter ved skatteinspektørkontorene. Reglementet omfatter således ikke kontorsjefene ved disse kontorer. En peker i denne forbindelse også på at kontorsjefene i medhold av reglementets § 2, tredje ledd, forutsettes å skulle tre inn som stedfortreder for administrasjonens representanter i innstillingsrådet, d.v.s. for fylkesmannen og/eller skatteinspektøren.

I samsvar med reglementet er det videre organisasjonen(e) som oppnevner tjenestemennenes representant(er) i innstillingsrådet, jfr. reglementets § 2. Praksis innen staten er stort sett den at tjenestemannsrepresentanten(e) utpekes blant de tjenestemenn innen ansettelseskretsen som omfattes av reglementet, jfr. bl. a. Reglement for regjeringskontorene § 6 og kommentarene til denne bestemmelse. Som det fremgår er imidlertid dette ikke noen ufravikelig regel og i reglementet for skatteinspektørkontorene er der heller ikke noen bestemmelse som regulerer dette forhold. Det er således ikke noe direkte til hinder for at tjenestemannsrepresentanten utpekes utenfor den krets av personer som reglementet omfatter.

Det fremgår av saken at tidligere konsulent B. av organisasjonene var oppnevnt som tjenestemennenes representant i innstillingsrådet og at det ikke av organisasjonene var oppnevnt noen ny representant etter at B. var blitt ansatt som kontorsjef.

Lønns- og prisdepartementet går da ut fra at tjenestemannsorganisasjonen(e) ikke har hatt noe å innvende mot at B. fortsatt gjorde tjeneste som tjenestemennenes representant i innstillingsrådet, og som nevnt ovenfor inneholder ikke reglementet noe direkte forbud mot at tjenestemannsrepresentanten tilhører en tjenestemannsgruppe som ikke omfattes av reglementet. Da det ikke var aktuelt å innkalle B. som varamann i henhold til reglementets § 2, tredje ledd, og da B. ellers tilfredstilte habilitetskravene i reglementets § 3, siste ledd, antar Lønns- og prisdepartementet at B. må ha vært berettiget til å møte som tjenestemannsrepresentant i innstillingsrådet ved behandlingen av omhandlede sak.»

Departementet var imidlertid enig med Norsk Tjenestemannslag i at det i alminnelighet bør foretas nyoppnevning av tjenestemannsrepresentanter i tilfeller som det foreliggende, og Finans- og tolldepartementet sluttet seg til dette.

Jeg var enig med departementet i at regle-

mentet ikke var til hinder for at B. fortsatte som representant for tjenestemennene i innstillingsrådet etter at han var blitt kontorsjef og møtte som tjenestemennenes representant i den foreliggende sak. Det var ikke aktuelt å innkalle B. som varamann for skatteinspektøren i saken.

Det måtte imidlertid anses for uheldig at en kontorsjef etter forholdene kunne møte som tjenestemennenes representant i enkelte saker og i andre som skatteinspektørens varamann, og jeg tok opp med Finans- og tolldepartementet spørsmålet om det ikke var grunn til å endre reglementet på dette punkt.

Finans- og tolldepartementet forela saken for Skattedirektøren. Skattedirektøren opplyste at han i brev til Skatteinspektørkontorenes Juristforening hadde uttalt at tjenestemennenes representant i innstillingsrådet for så vidt konsulent/sekretærgruppen angår ikke bør være en kontorsjef. Skattedirektøren hadde derfor anmodet om at det snarest ble oppnevnt ny representant når et medlem av innstillingsrådet gikk over fra lavere stilling til kontorsjefstilling.

Finans- og tolldepartementet anførte at spørsmålet etter dette var løst i praksis og at spørsmålet om også å få reglementet endret i samsvar med dette ville bli tatt opp i forbindelse med endringer i reglementet for øvrig.

26.

Ansettelse i engasjementsstilling som førstesekretær ved skatteinspektørkontor.

(Jnr. 387/64).

En tjenestemannsorganisasjon klaget på vegne av sekretær A. over at han var forbigått av B. ved besettelse av en engasjementsstilling som førstesekretær ved skatteinspektørkontor.

I utlysingen av stillingen var bl. a. sagt:

«Arbeidet vil bl. a. omfatte personal- og budsjettsaker, kontororganisasjon og andre administrative gjøremål. Det kreves gode teoretiske kunnskaper og/eller solid erfaring på de nevnte arbeidsområder og helst inngående kjennskap til den lokale ligningsforvaltning.»

I samsvar med bestemmelse i reglement fastsatt ved kgl. resolusjon av 19. september 1958 ble saken behandlet av ansettelsesrådet, som besto av fylkesmannen, skatteinspektøren og en representant for tjenestemennene.

Før behandlingen i ansettelsesrådet sirkulerte saken blant medlemmene. Den ble først sendt til tjenestemennenes representant i rådet fra skatteinspektøren, som bl. a. anførte:

«For å fylle denne stilling er det en absolutt betingelse at den ansatte har inngående kjennskap til den lokale likningsforvaltningen. For å kunne avlaste skatteinspektøren i tilfredsstillende grad må han også ha anledning til å bruke egen bil på tjenestereiser.»

Skatteinspektøren opplyste at han ville stemme for B. og henviste til at denne tidligere hadde vært ligningssjef. Han uttalte at B.s kjennskap til den lokale ligningsforvaltning var av avgjørende betydning.

Om A. uttalte skatteinspektøren:

«En annen søker fra kontoret, sekretær A., er også en meget dyktig funksjonær. Han er imidlertid i sin tid i Staten utelukkende arbeidet med saker angående omsetningsavgiften, og kontoret vil være lite tjent med å ta han bort fra dette arbeide. Han kan ikke sies å ha noen kjennskap til likningsforvaltningen. En avgjørende hindring er at han ikke kan bruke bil på tjenestereiser. Jeg vil heller ikke anbefale ham i slik stilling som dette p.g.a. sykdom han lider av. Men jeg gjør uttrykkelig merksam på at hvis det hadde vært tale om ordinært opprykk ville saken stillet seg annerledes.»

Tjenestemennenes representant anførte ved videresendelsen av saken til fylkesmannen at han ville votere for A. og fremholdt at A. hadde lang statlig tjeneste, at han hadde hatt arbeid av ledende og administrativ karakter ved skatteinspektørkontoret og at han fra sitt virke i organisasjonsarbeidet hadde godt innblikk i personal- og lønnsaker. Det ble pekt på at etter kunngjøringen av stillingen var ligningspraksis ingen betingelse, bare en fordel. Skatteinspektørens uttalelse om at det burde ansettes en som kunne bruke egen bil, ble imøtegått. Det ble også anført at det ikke burde virke i A.s disfavør at kontoret ikke var tjent med å ta ham bort fra hans nåværende arbeid.

I ansettelsesrådet stemte fylkesmannen og tjenestemennenes representant på A., mens skatteinspektøren stemte på B. Siden det var dissens i rådet, skulle den endelige avgjørelse etter reglementet treffes av Finans- og tolldepartementet. Skatteinspektøren sendte den 28. januar saken til Skattedirektøren uten bemerkninger, men i et særskilt brev til Riksskattestyret samme dag anførte han følgende:

«Jeg viser til ekspedisjon av idag vedr. engasjementsstilling, og ser meg nødsaget til å melde fra at de opplysninger som er gitt av embedskontorfunksjonærenes representant i ansettelsesrådet på vesentlige punkter er uriktige.

Jeg nevner som eksempel påstanden om at den ansatte har ledende og administrativ stilling ved dette kontor. Videre kan jeg ikke

underskrive de administrative evner som er tillagt ham.

Hvis ansettelsen blir opprettholdt vil kontoret ha vært mere tjent med ikke å ha opprettet denne stilling.

Jordbrukskyndig revisor B. har administrativ erfaring fra 12 års arbeid som ligningssjef.

Jeg mener at representanten for funksjonærene går utenom sin kompetanse ved sin uttalelse.»

Ved videreekspeidisjon av saken fra Skattedirektøren til Finans- og tolldepartementet ble dette brev lagt ved. Finans- og tolldepartementet mottok deretter et brev fra tjenestemannsorganisasjonen, som bl. a. anførte:

«Det er imidlertid å anta at skatteinspektøren i ekspedisjon av 28. januar d. å. sendte saken over til skattedirektøren, men at han samme dag sendte kommentarskriv med ekspedisjonen til skattedirektøren. I den anledning viser vi til Direktøren for skattevesenets sirkulæreskriv nr. 123 avd. III, datert Oslo den 18. mars 1963 hvori det er gitt uttrykkelig beskjed om at slike saker skal ekspederes inn til skattedirektøren uten kommentarer fra skatteinspektøren.

Hvis så er tilfelle at det er kommet til nye opplysninger fra skatteinspektøren etter at saken har vært behandlet av ansettelsesrådet, tillater vi oss å be om at saken sendes tilbake til herr fylkesmannen i til fornyet behandling idet vi mener at rådet i sin helhet må ta stilling til skatteinspektørens eventuelle nye opplysninger. En ber samtidig om at saken sendes direkte til herr fylkesmannen og at han gis fullmakt til i dette tilfelle, å ekspedere saken i retur uten at den går om herr skatteinspektøren.»

I det nevnte rundskriv er det bl. a. sagt at skatteinspektørene skal oversende «ansettelsessaker som har vært behandlet i innstillingsrådet til skattedirektøren uten noen kommentar til innstillingen».

Finans- og tolldepartementet foranlediget deretter saken behandlet på ny i ansettelsesrådet, der medlemmene fastholdt sin tidligere stemmegivning.

I brev til Riksskattestyret av 21. februar anførte skatteinspektøren:

«Jeg viser til mitt skriv av 28. januar 1964.

Dette skriv synes Deres kontor å ha lagt ved saken fra ansettelsesrådet.

Det skulle imidlertid gå tydelig fram av ekspedisjonsmåten at skrevet er en innberetning til bruk for skattedirektørens kontor, og ikke en kommentar til ansettelsesrådets vedtak. Det er en faktisk opplysning som er gitt.

Det var således ikke min mening at skrevet skulle vedlegges ansettelsessaken.

Jeg er takknemlig for å få opplyst om jeg i liknende tilfeller ikke skal beriktige faktiske gitt opplysninger til bruk for Riksskattestyrets vurdering.

Jeg vil i den anledning uttale at jeg ville synes det er ganske merkelig om jeg ikke

overfor Riksskattestyret skulle ha plikt og rett til å beriktige gitte opplysninger i saken.

Jeg vil ellers tilføye at jeg går ut fra at Riksskattestyret ikke har oppfattet mitt skriv som kommentar til ansettelsen idet det ellers burde ha vist så solidarisk overfor en skatteinspektør at skrevet ikke ble distribuert videre.»

Skattedirektøren uttalte i brev av 16. mars bl. a.:

«Finner skatteinspektøren i samband med behandlingen i ansettelsesrådet grunn til overfor de senere instanser å supplere sin første skriftlige uttalelse i saken, bør dette gjøres i ansettelsesrådets protokoll. Samtlige medlemmer blir derved kjent med de dokumenter som fra ansettelsesrådets side skal danne grunnlaget for den videre behandling av saken.»

Jeg fant det klart at skatteinspektørens brev av 28. januar var en slik kommentar som omhandles i det nevnte sirkulæreskriv og at brevet derfor ikke skulle ha vært sendt. Etter skatteinspektørens uttalelse av 21. februar måtte det legges til grunn at han var kjent med sirkulæreskrivet da han sendte brevet av 28. januar. Jeg sluttet meg til det som Skattedirektøren hadde anført i sitt brev av 16. mars 1964, og uttalte at det i ansettelsessaker er om å gjøre at saksbehandlingsreglene blir nøye etterfulgt. Samtlige søkere har krav på det.

På spørsmål herfra om grunnen til at skatteinspektørens supplerende uttalelse til Riksskattestyret av 28. januar 1964 var vedlagt saken ved videreekspeiditionen til Finans- og tolldepartementet uten å ha vært forelagt for ansettelsesrådet, uttalte Skattedirektøren bl. a. at det ikke var ansett for tvilsomt at skatteinspektøren muntlig hadde fremholdt de samme anførsler i rådets møte og at brevet derfor måtte ses som en mer uvesentlig formell feil. Det hadde ingen betydning for Skattedirektørens vurdering og det var ikke grunn til å anta at ny behandling i ansettelsesrådet ville ha fått betydning for utfallet.

Jeg bemerket at det etter min mening hadde vært riktigst at Skattedirektøren under de foreliggende forhold hadde sendt saken tilbake til ansettelsesrådet, eventuelt etter å ha drøftet spørsmålet med Finans- og tolldepartementet.

Når det gjaldt sakens realitet, hadde både Skattedirektøren og Finans- og tolldepartementet presisert at de hadde tatt standpunkt til saken ut fra en selvstendig vurdering og ikke lagt vekt på A.s sykdom, på at han ikke kunne bruke bil på tjenestereiser eller på at kontoret ville være lite tjent med å ta ham bort fra hans arbeid med omsetningsavgiften. Spørsmålet om hvilken av søkerne som var best kvalifisert, var et rent skjønsspørsmål

og det var ikke grunnlag for å kritisere departementets vurdering.

27.

Når kommunestyrevedtak om ansettelse av tjenestemann er bindende for kommunen. Fylkesmannens adgang til å be om ny behandling av vedtak som ikke trenger hans godkjenning.

(Jnr. 392/64).

A. klaget over at kommunestyret, etter først å ha ansatt ham som sosialsjef i kommunen, på foranledning av fylkesmannen behandlet saken på ny i et senere møte og da vedtok å ansette B. A. hevdet at ansettelsen av ham var endelig og bindende og at det var uriktig når fylkesmannen og Kommunal- og arbeidsdepartementet hadde funnet at saken kunne tas opp til ny behandling. Fylkesmannen hadde etter hans mening ikke adgang til å gripe inn i ansettelsessaken.

Saksforholdet var i store trekk følgende: Kommunestyret hadde den 18. mars 1964 med 15 mot 14 stemmer vedtatt å ansette A. som sosialsjef. A. fikk ikke meddelelse om tilsettingen fra ordføreren eller andre som har fullmakt til å gi slik meddelelse på kommunens vegne.

Fylkesmannen sendte med brev av 4. april 1964 saken tilbake til kommunen og anførte bl. a.:

«Fylkesmannen har gjennomgått samtlige søknader. Etter fylkesmannens vurdering ansees B. best kvalifisert til stillingen av samtlige søkere. Det er da tatt hensyn til at søkeren har lang kommunal praksis ved siden av at han er kandidat fra Norges Kommunal- og Sosialskole. Fylkesmannen mener ellers at ansettelsen er i strid med bestemmelsen i § 2 punkt e i fellesbestemmelsene mellom Norges By- og Herredsforbund og Norsk Kommunalforbund og at kommunen må formodes å tape saken om den blir prøvd i relasjon til nevnte bestemmelse.

Fylkesmannen ber om at saken blir forelagt kommunestyret til ny behandling.»

Formannskapet vedtok med 4 mot 3 stemmer å forelegge saken for kommunestyret til ny behandling.

Spørsmålet om fylkesmannens anmodning om ny behandling av saken var å forstå som et påbud eller som en henstilling, ble tatt opp av et medlem av formannskapet i brev til fylkesmannen. Om dette uttalte fylkesmannen i brev til ordføreren bl. a.:

«... Den formelle og juridiske side av kommunestyrevedtakene er således alltid undergitt fylkesmannens godkjenning. I det foreliggende tilfelle gjelder det en ansettelse som i seg selv for såvidt ikke er undergitt fylkesmannens godkjenning etter bestemmelsene i kommuneloven. Ansettelsen er foretatt av kommune-

styret med hjemmel i kommunelovens § 44. Fylkesmannen har imidlertid funnet grunn til å gjøre kommunestyret oppmerksom på at ansettelsen bl. a. er i strid med bestemmelsen i § 2 punkt e i fellesbestemmelsene mellom Norges By- og Herredsforbund og Norsk Kommuneforbund og har antatt at kommunen må regne med å tape saken om den blir prøvd i relasjon til nevnte bestemmelse.

Fylkesmannens anmodning om ny behandling er skjedd med hjemmel i kommunelovens § 60. Fylkesmannen må eventuelt ta forbehold om å forelegge saken for Kommunal- og arbeidsdepartementet og viser for såvidt til kommunelovens § 60, siste ledd.»

Saken ble behandlet på ny av kommunestyret, og ordføreren gjorde da oppmerksom på at det var kommunestyret selv som avgjorde om saken skulle behandles på ny eller ikke. Det ble i møtet først votert over om saken skulle behandles på ny, og dette ble vedtatt. Deretter ble det votert over realiteten, og kommunestyret vedtok med 15 mot 14 stemmer å ansette B. som sosialsjef. Etter krav fra mindretallet ble saken forelagt for Kommunal- og arbeidsdepartementet, som i brev til fylkesmannen bl. a. uttalte:

«A. fikk flertallet av de avgitte stemmer ved kommunestyrets vedtak av 18. mars 1964, og det var dermed gjort gyldig vedtak i saken, jfr. kommunelovens § 16, tredje ledd. Vedtaket antas imidlertid først bindende for kommunen fra det øyeblikk den ansatte har fått melding om det fra ordføreren eller fra en annen som har fullmakt til å gi slik melding. Etter at slik melding er gitt, har kommunestyret ikke adgang til å ta saken opp til ny behandling og avgjørelse.»

A. gjorde i klagen bl. a. gjeldende at vedtaket om å ansette ham som sosialsjef var bindende for kommunen fra det øyeblikk da kommunestyremøtet den 18. mars ble hevet. A. viste til at ansettelsen var foretatt i åpent møte og ikke trengte godkjenning av fylkesmannen eller departementet. Han hevdet at fylkesmannen ikke hadde adgang til å vurdere søkerne til stillingen og heller ikke til å anmode om eller påby ny behandling. Det nye vedtak var etter hans mening gjort ut fra uriktig oppfatning hos kommunestyrets medlemmer om at fylkesmannen kunne kreve ny behandling.

Fylkesmannen uttalte bl. a.:

«Jeg kan vedgå at mine brev i saken kanskje kunne ha vært klarere formulert. Det burde muligens ha gått mere entydig fram at det dreide seg om en henstilling om ny behandling og ikke om et påbud. På den annen side kan jeg vanskelig forstå at det kan spille noen rolle. Det avgjørende må jo være hvordan kommunestyret selv oppfattet saken. I dette tilfelle kan

det ikke herske tvil om at mitt brev av 4. april 1964 ble oppfattet som en uforpliktende henstilling om ny behandling. Hvorfor skulle kommunestyret ellers votere over spørsmålet om ny behandling eller ikke?»

Kommunal- og arbeidsdepartementet uttalte:

«Fylkesmannen har i sitt brev til formannskapet av 4. april 1964 etter departementets oppfatning ikke gitt tilstrekkelig tydelig uttrykk for at det bare gjaldt en henstilling om å behandle saken på nytt. Men da ordføreren, etter det han har opplyst i brev til fylkesmannen av 28. oktober 1964, gjorde kommunestyret oppmerksom på at det ikke var pliktig til å behandle saken på nytt, og kommunestyret dessuten har stemt over spørsmålet om hvorvidt det skulle etterkomme fylkesmannens henvendelse i brev av 4. april 1964, antar departementet at det ikke har hersket villrede med hensyn til spørsmålet om hvorvidt kommunestyret var pliktig til å behandle saken en gang til.»

Jeg anførte at jeg var enig med Kommunal- og arbeidsdepartementet i at et kommunestyrevedtak om ansettelse av tjenestemann først er bindende for kommunen fra det øyeblikk den ansatte har fått melding om vedtaket fra ordføreren eller fra en annen som har fullmakt til å gi melding om dette. A. hadde ikke fått slik melding, og det kunne derfor ikke reises innvendinger mot at fylkesmannen og Kommunal- og arbeidsdepartementet hadde antatt at det var adgang for kommunestyret til å ta saken opp til ny behandling.

Et kommunestyrevedtak om ansettelse av sosialsjef trenger ikke godkjenning av fylkesmannen, og fylkesmannen har ikke hjemmel for å påby ny behandling. Også i saker hvor den endelige avgjørelse hører under kommunestyret, måtte fylkesmannen imidlertid kunne si sin mening om de vedtak som var truffet og henstille til kommunestyret å behandle en sak på ny, når han fant grunn til det.

Jeg var enig med departementet i at fylkesmannen i det foreliggende tilfelle ikke hadde gitt tilstrekkelig tydelig uttrykk for at hans anmodning om ny behandling bare var en uforpliktende henstilling og ikke et påbud. Det måtte imidlertid legges til grunn at forholdet var klarlagt da kommunestyret behandlet saken på ny og at uklarheten i fylkesmannens brev således ikke hadde hatt betydning i saken.

Jeg fremholdt overfor Kommunal- og arbeidsdepartementet betydningen av at det i slike henvendelser fra fylkesmenn til kommunestyrer om ny behandling av saker gjøres klart hvorvidt det dreier seg om påbud eller om uforbindende henstillinger.

28.

Spørsmål om vilkår for dagpenger av arbeidsløysetrygden.

(Jnr. 926/63).

A. klaget over at en søknad fra henne om dagpenger av arbeidsløysetrygden var avslått av arbeidskontoret og avslaget stadfestet i ankeinstansene.

A., som var husmor og bosatt i X. kommune, hadde i de siste 8 år hatt deltidsarbeid ved et privat avdelingskontor som ble nedlagt på grunn av rasjonalisering. Hun meldte seg som arbeidssøker til det stedlige arbeidskontor og gjorde krav på arbeidsløysetrygd. Søknaden ble avslått fordi hun ikke var villig til å ta annet arbeid enn kontorarbeid, og heller ikke var villig til å ta arbeid utenfor X. og nærmeste omegn.

Hun mente at det ikke kunne forlanges av henne som husmor at hun skulle ta deltidsarbeid langt fra hjemmet, men arbeidskontoret fant ikke at dette ga grunnlag for å innvilge søknaden. Hun måtte i tilfelle skaffe legeerklæring for at sykdom var til hinder for at hun tok arbeid utenfor hjemstedet.

Hun innhentet først en legeerklæring som gikk ut på at hun stadig led av følger av en nylig gjennomgått sykdom og at legen bare kunne tilråde halvdagsarbeid for henne. Da arbeidskontoret fant erklæringen for lite opplysende, innhentet hun erklæring fra en annen lege, som uttalte at hun fortsatt var meget plaget av smerter etter sin sykdom og ble tilrådet «lettere arbeid, eventuelt halvdagsjobb», slik at hun kunne bo hjemme.

Arbeidskontoret opprettholdt sitt avslag, og fylkesarbeidsnemnda og Arbeidsdirektoratet, som avgjørelsen ble anket inn for, forkastet anken.

A. gikk ledig i 4 måneder og innga deretter klage.

Jeg innhentet først sakens dokumenter fra Arbeidsdirektoratet og forela deretter klagen for direktoratet. Jeg ba nærmere opplyst hvilke retningslinjer som følges i disse saker og reiste også spørsmålet om det kunne være grunn til å søke hennes helbredstilstand brakt nærmere på det rene.

Arbeidsdirektoratet sendte saken til fylkesarbeidskontoret og anførte bl. a.:

«Direktoratet har ellers antatt at det ikke er på grunn av sykdommen at A. ikke var villig til å ta arbeid utenfor distriktet, men det forhold at hun er gift og ikke vil forlate sitt hjem for å ta arbeid annet sted. Det ville være ønskelig om det gjennom samtale med A. eller på annen måte kunne bli konstatert om dette syn er i samsvar med de faktiske forhold.

Det ville være ønskelig å få ytterligere klarlagt i hvilken utstrekning A. på det tids-

punkt hun søkte om dagpenger, led av følgene av den — — — som hun pådro seg vinteren 1962, og i hvilken utstrekning det som følge av sykdommen ville være umulig for henne på søknadstiden å ta annet arbeid enn kontorarbeid på deltid innenfor distriktet.

For om mulig å få dette forhold nærmere klarlagt, ber en om at saken må bli forelagt den kontrollege som vanligvis blir brukt i saker vedrørende spørsmål i forbindelse med søknad om dagpenger av arbeidsløsetrygden, eventuelt for annen offentlig lege, og at han såvidt mulig gir sin uttalelse om følgende spørsmål:

1. Ville A. da hun søkte om stønad den 31./5. 1963 og den påfølgende tid på grunn av sykdommen bare være i stand til å ta deltidarbeid, f. eks. halvdagspost?
2. Var sykdommen til hinder for at A. i nevnte tidsrom ville kunne ta annet arbeid enn kontorarbeid?
3. Var sykdommen til hinder for at A. kunne ta arbeid utenfor bostedet, f. eks. på Y. eller andre steder på Østlandet?»

Den rådgivende lege for fylkets trygdekasselasag innhentet først nærmere uttalelse fra en av de leger som tidligere hadde gitt erklæring i saken, og anførte deretter selv bl. a.:

«Mitt inntrykk er at pasienten beskriver sine plager på en nøktern måte. Plagene er slik som man ser det hos litt eldre pasienter etter gjennomgått — — —. Man har ingen grunn til å betvile at hennes plager har vært og fremdeles var betydelige 31. mai f. å.

Min konklusjon med hensyn til pasientens arbeidsevne 31./5. 1963 blir derfor:

Det måtte ansees å foreligge medisinsk grunnlag for å frita pasienten for å ta arbeid i yrker hun tidligere ikke hadde hatt for noen måneder fremover. En omstilling til et nytt yrke ville for henne vært en betydelig påkjenning. Ennvidere måtte det være riktig på dette tidspunkt å frita henne for arbeid som betinget lange reiser eller nødvendiggjorde overnatting utenfor hjemmet. For det arbeid hun hadde da hun ble ledig var hun arbeidsfør.»

Arbeidsdirektoratets styreutvalg for trygdesaker gjorde deretter i møte den 9. mars 1964 følgende vedtak:

«Når utvalget ser hen til den konklusjon trygdekassens kontrollege er kommet til etter samtalen med A., og i forhold til konklusjonen vurderer de opplysninger som ellers er kommet fram i denne sak, finner utvalget at søknaden fra A. bør innvilges.»

A. ble utbetalt dagpenger av arbeidsløsetrygden i ledighetsperioden. Grunnlaget for å tilstå dagpenger var erklæringen fra trygdekasselasgets rådgivende lege. Denne erklæring forelå først under klagebehandlingen, og

saken ga ikke grunn til ytterligere bemerkninger.

29.

Isolasjon som sikkerhetstiltak i fengsel.

(Jnr. 620/64 og 640/64).

A. og B., som sammen med seks andre innsatte rømte fra Botsfengslet høsten 1963 og gjorde seg skyldige i flere alvorlige forbrytelser mens de var på frifot, klaget hver for seg over at de under den videre soning ble holdt isolert og ikke fikk delta i noen form for fellesskapsbehandling. A. klaget særlig over at tiltakene bare var iverksatt overfor tre av dem som hadde vært med på rømningen. Både A. og B. fremhevet den sterke påkjenning det var for dem at det ikke var satt noen tidsfrist for isolasjonen.

I sin uttalelse, som Fængselsstyret sluttet seg til, understreket direktøren at tiltakene var tatt av rent sikkerhetsmessige grunner og at bakgrunnen for dem var rømningen høsten 1963 og de forbrytelser som ble begått under denne. Han anførte at det ikke kunne sies noe om hvor lenge det ville være nødvendig å opprettholde isolasjonen, og at det ikke var mulig å fastsette noen lengstetid, slik som ved straffetiltak. Spørsmålet om restriksjonene kunne endres eller oppheves, ble tatt opp til ny vurdering med jevne mellomrom. Når tiltakene var satt iverk overfor bare tre av dem som deltok i rømningen, var det ut fra en individuell vurdering av behovet for sikkerhetstiltak.

Jeg pekte i min uttalelse på fængselslovens § 16 og de nærmere bestemmelser i fængselsreglementets § 53.2, om vilkårene for å holde en innsatt i enrom. Etter § 53.2 kan behandling i enrom brukes når det finnes påkrevet av sikkerhetsmessige grunner. Etter min mening var det ikke tvilsomt at fængselsmyndighetene hadde hjemmel for isolasjonen av klagerne.

Jeg anførte at det var et utpreget skjønsspørsmål hvilken fare for rømning den enkelte representerte og hvilke sikkerhetstiltak som derfor var nødvendige i det enkelte tilfelle. Ved denne vurdering ville også de innsattes tidligere forhold være et moment av betydning. Spørsmålet om det kunne lempes på tiltakene var stadig oppe til overveielse, og det var ikke holdepunkt for at sikkerhetstiltakene i de påklagede tilfeller gikk lenger enn nødvendig.

Jeg kunne ikke finne at det innebar en usaklig forskjellsbehandling at tiltakene bare var iverksatt mot tre av dem som hadde rømt, og ikke også mot de øvrige fem. Tiltakene var sikkerhetstiltak, ikke straff, og behovet for dem måtte bedømmes individuelt.

30.

Vilkår for overføring av innsatte fra fengsel til arbeidshus.

(Jnr. 481/64).

A. klaget over at han mot sin vilje var overført fra fengsel til arbeidshus. Han fremholdt at han var dømt til fengselsstraff og mente at det da ikke kunne være lovlig adgang til å sette ham i arbeidshus. Han anførte også at det var flere innsatte i samme fengsel som ønsket å komme over i arbeidshuset, men som var blitt nektet, og han fant det da under enhver omstendighet urimelig at han skulle bli overført, som bestemt satte seg imot det.

Fengselsstyret pekte på at det etter fengselsloven av 1958, § 12, er adgang til å beslutte at innsatte som utholder fengselsstraff, skal overføres til arbeidshus. Hjemmel for overføring har man hatt siden 1933 og i årenes løp er det gjort utstrakt bruk av den, når det har vært formålstjenlig på grunn av plassforholdene eller av behandlingshensyn. Det blir i slike tilfeller lagt stor vekt på at de som tas ut, kan anses skikket for opphold i arbeidshus. Så langt det er mulig, tas det hensyn til de innsattes eget ønske om soningssted.

Vedkommende fengselsdirektør uttalte at det på grunn av plassforholdene var nødvendig å overføre ca. 15 innsatte til arbeidshuset. 13 innsatte ønsket overflytting, men fengslet kunne bare anbefale fem av disse. Det var derfor nødvendig også å ta ut andre innsatte.

At fengselslovens § 12 ga hjemmel for overføring av innsatte fra fengsel til arbeidshus, var ikke tvilsomt, og jeg var enig med Fengselsstyret i at det ved avgjørelsen av hvem som skulle overføres, måtte være et vesentlig hensyn at vedkommende kunne antas skikket til å utholde straff i arbeidshuset. Det kunne ikke kritiseres at klagerens eget ønske under de foreliggende omstendigheter ikke var tilagt avgjørende vekt.

31.

Taushetsplikt for tjenestemann ved fengselsanstalt.

(Jnr. 1245/63).

A., som sonet straff, klaget over at en tjenestemann ved anstalten på spørsmål fra en utenforstående, B., hadde gitt opplysning om at A. var innsatt i fengslet. A. hadde fått løfte av B. om leie av en hybel hos denne, og mente at det skyldtes tjenestemannens opplysning at B. gikk tilbake på dette. Tjenestemannen uttalte bl. a. at

«— — — det forekommer meg at det en gang ringte en mann til mitt kontor som på

forhånd visste at A. hadde hatt noe med denne anstalt å gjøre, og han gikk sterkt inn på meg for å få min bekreftelse på at dette var riktig, hvilket jeg da kom i skade for å gi ham.»

Justis- og politidepartementet antok at tjenestemannen etter fengselslovens § 7 og tjenesteinstruksens § 2.5 ikke var berettiget til å gi denne bekreftelse.

Jeg var enig med departementet og uttalte at opplysningen ikke burde vært gitt. Betydningen av at bestemmelsene om taushetsplikt nøye overholdes, ble innskjerpet. Vedkommende tjenestemann beklaget at opplysningen var gitt, og saken ga ikke foranledning til noe mer fra min side.

32.

Spørsmål om kaffen i fengselsanstalter var i samsvar med kostholdsreglene.

(Jnr. 668/64).

A. som var innsatt i Kretsfengslet i Oslo, klaget over at kaffen i fengslet er tynnere enn kostholdsreglene bestemmer, 12 gram brenn kaffe til hver porsjon på 4 dl.

Kaffen til de innsatte i Kretsfengslet og Botsfengslet i Oslo tilberedes under ett ved Botsfengslets kjøkken. Klageren tvilte ikke på at det ved tillagingen ble brukt 12 gr tørr kaffe til hver 4 dl vann, men anførte at det oppstår svinn når den ferdige kaffen fordeles i spann til avdelingene og senere øses opp i kopper til de innsatte. For å oppveie dette svinn etterfylles ca. 1 liter vann i hvert spann, og dette medfører at forholdet 12 gr tørr kaffe til hver 4 dl vann forrykkes.

Etter min anmodning innhentet Fengselsstyret redegjørelse om fremgangsmåten ved tilberedning av kaffen. Førstebetjent B. forklarte at forholdet med svinn og overmål var riktig fremstillet av A. Deretter heter det i hans redegjørelse:

«I alle de snart 26 år som jeg har arbeidet her på Botsfengslets kjøkken har vi sendt et overmål fra 1 liter til 1½ liter kaffe i hvert spann til de forskjellige avd. Mengden har stått i forhold til hvor mange innsatte det er i avd. Dette har vi gjort etter ordre fra overordnede, forat betjentene i avd. kunne få nok å dele ut. Vi har flere ganger forsøkt å redusere overmålet, men det har bare resultert i bråk fra avd. betjenten. Kjøkkenets fremgangsmåte blev også godkjent av Landsforeningen for Kosthold og Helse, som vi hadde besøk av i 1961.

Det ville være ønskelig om Fengselsstyret kunne bevilge det nødvendige kvantum tørr kaffe til bruk ved overmålet, i vårt tilfelle ca. 35 liter.»

Direktøren viste til førstebetjentens uttalelse og anførte:

«— — — Det fremgår av dette at han i det store og hele kan bekrefte den fremstilling av de faktiske forhold som A. klager over. Ved kaffetilberedningen på kjøkkenet brukes det fastsatte kvantum kaffe, men ved oppøsing i spannene til avdelingene tas det i tillegg ca. 1 liter til 1½ liter vann, fordi utporsjoneringen i avdelingene nødvendigvis må lede til et visst svinn. Det er ikke i første rekke det som går til spille ved selve utporsjoneringen som gjør dette nødvendig, men i avdelingene må man ha mer kaffe enn den strengt tilmålte, fordi utmålingene i krusene ikke kan bli helt nøyaktig. Det er et større problem at ikke alle får kaffe enn at enkelte klager over at kaffen ikke er sterk nok. Jeg har for øvrig mine tvil om at det overmålet man her må bruke i det hele tatt kan merkes på smaken.

Hvis man her kan få samtykke til å bruke noe mer tørrkaffe for å dekke «overmålet» slik som førstebetjent B. er inne på, ville vi se med glede på det.»

Fengselsstyret anførte at de 1 til 1½ liter vann som kjøkkenet tilsetter ekstra i hvert spann, svarer til et tillegg på ca. 10 %. Det ble understreket at de kvanta som går til hver avdeling, i sin helhet blir fordelt på de innsatte i avdelingen «slik at den enkelte innsatte får de 12 gram brent kaffe som regulativet forutsetter». Fengselsstyret opplyste at den samme praksis med etterfylling av ca. 10 % vann også følges ved andre store fengselsanstalter. Det heter videre i uttalelsen:

«Fengselsstyret samarbeider med Landsforeningen for kosthold og helse med sikte på å bedre kosthold og hygiene i fengselsvesenets anstalter. Det foreligger forslag om en del endringer i det gjeldende kostregulativ, herunder om økning av porsjonsmengden av brent kaffe. Selv små økninger av de varemengder som er nevnt i regulativet gir imidlertid betydelige utslag i de årlige kostutgifter (kostutgiftene stiger eksempelvis med anslagsvis kr. 10 000 til 13 000 for hvert økt gram brent kaffe).

Fengselsstyret tar sikte på å gjennomføre en del endringer i regulativet, men på grunn av de kostnadmessige utslag bør saken antakelig først søkes gjennomført under ett i samband med budsjettet for 1966. Ved fastsettelsen av den mengde tørr kaffe som skal nyttes i det reviderte regulativ vil en være oppmerksom på de opplysninger som er kommet fram i denne sak.»

Reglene om kosthold i fengselsvesenets anstalter, gitt av Fengselsstyret 6. mars 1962, bestemmer i § 4 at til hver porsjon kaffe (0,4 l) brukes 12 gram brent kaffe og 10 gram sukker.

Jeg anførte overfor Fengselsstyret at bestemmelsen kanskje ikke er helt klar, men at det etter min mening er naturlig å forstå den slik at hver innsatt skal få 4 dl kaffeekstrakt som har det styrkeforhold § 4 angir. Siden det på grunn av oppøsing og utporsjonering av kaffen oppstår svinn som må oppveies ved

etterfylling, vil denne styrkegrad ikke kunne opprettholdes, med mindre det blir brukt kaffe i det angitte forhold også til etterfyllingsvannet.

Selv om det er så at den fortykning av kaffen som finner sted, kanskje ikke er vesentlig, måtte det etter min mening være riktig at forholdet ble rettet. Det er i seg selv av betydning at fastsatte regler ikke fravikes til ugunst for de innsatte, og for de innsatte vil selv en mindre forringelse av den reglementsbestemte kaffeporsjon naturlig fremstille seg som et forhold av betydning.

Saken syntes ikke å reise økonomiske spørsmål av betydning. Etter det opplyste dreier det seg for så vidt fengslene i Oslo angår, om kaffe til ca. 30—35 liter vann pr. dag, etter forholdet 12 gram kaffe til 0,4 liter vann. Hertil kommer så det som vil medgå ved de større fengselsanstalter ellers. Under enhver omstendighet syntes det avgjørende å burde være at det ikke var tvil om at de fastsatte kostholdsregler ble fulgt.

Fengselsstyret har 11. mars 1965 bl. a. bestemt at mengden av brent kaffe pr. porsjon økes fra 12 til 14 gram og at vannmengden kan økes med 10 % for å oppveie svinn og ulikhet ved utporsjoneringen.

33.

Statens ansvar for skade på effekter som fengselsanstalter har til oppbevaring for innsatte.

(Jnr. 663/64).

A., som var innsatt i fengsel, klaget over at han ikke fikk erstattet en ny jakke som var ødelagt under oppbevaring i fengslet. Jakken hadde A. fått den 31. desember 1963 fra sin mor i U.S.A. I rapport fra en fengselsbetjent er opplyst at pakken ble åpnet da den kom, og at det var konstatert at jakken var tørr. Den ble deretter innpakket i en plastpose og plassert i fengslets effektlager. Da A.s mor den 13. august 1964 kom for å hente jakken, viste det seg at den var gjennomvåt og råteskadet.

Direktøren fant ikke å kunne treffe avgjørelse om erstatning, og saken ble forelagt for Fengselsstyret.

Justis- og politidepartementet forela saken for Norsk Tekstiltforskningsinstitutt som blant annet uttalte at når tekstilmateriale pakkes inn i plastpose og oppbevares gjennom lengere tid, kan det godt være mulig at det oppstår et råteangrep, dersom tekstilmaterialet ikke er spesielt behandlet mot råteskader. Tekstilmaterialer inneholder alltid en del fuktighet, selv i tørr tilstand.

Justis- og politidepartementet av slo i brev

av 18. september 1964 A.s krav og anførte blant annet at det ikke fant at det var vist erstatningsbetingende uaktsomhet fra noen fengselsbetjents side og at staten ikke var pliktig til å yte erstatning. Departementet fant heller ikke å kunne tilrå billighetserstatning til A.

Jeg tok saken opp igjen med Justisdepartementet og gjorde oppmerksom på den ordning som gjelder i Forsvaret, hvoretter det ytes erstatning for skade på mannskapenes klær, oppstått under oppbevaring ved militære avdelinger. Det ble også pekt på fengselsreglementets § 61.4, der det bl. a. er bestemt at private klær som oppbevares i anstalten, skal etterses og luftes med jevne mellomrom. Det fremgikk ikke av dokumentene om denne bestemmelse var overholdt.

Departementet fant å burde overveie saken på ny og innhentet ny uttalelse fra Norsk Tekstilforskningsinstitutt. Departementet foranlediget deretter innsendt søknad om billighetserstatning fra A. og tilrådet etter omstendighetene overfor Finans- og tolldepartementet at A. fikk en erstatning på kr. 150,—. Det var opplyst at jakken kostet \$ 22,—.

Billighetserstatningsutvalget har i møte 24. februar 1965 vedtatt å gi A. den foreslåtte erstatning på kr. 150,—.

Med foranledning i denne sak tok jeg i brev til Justis- og politidepartementet opp generelt spørsmålet om statens ansvar i tilfeller der innsattes eiendeler blir ødelagt eller skadet mens anstalten har dem til oppbevaring i henhold til fengselsreglementets bestemmelser.

Jeg pekte til sammenligning på bestemmelsene inntatt i kunngjøringer til Forsvaret, avdeling I, nr. 4 B 1964, der det heter:

«4. Klær som mottas til oppbevaring av avdelingene, skal være emballert og merket på forsvarlig måte. Klærne må være tørre ved innleveringen og alle verdigjenstander fjernet. Soldatene gis behørig kvittering for mottakingen.

5. Eventuelle tap eller skader oppstått under oppbevaringen takseres av avdelingene og avgjøres av dertil bemyndiget militær myndighet. En representant for soldatene skal delta i takseringen. Saker av prinsipiell art eller større skadetilfeller oppstått som følge av brann, vanskader eller liknende, forelegges for departementet.

6. Hvis de private klær påføres skade eller går tapt under oppbevaringen, ytes soldatene i den utstrekning tapet ikke dekkes av privat forsikring, erstatning for det oppståtte tap (skade) med inntil kr. 500. I særlige tilfeller kan maksimumsbeløpet økes med kr. 200 hvor vedkommende foruten dress m. m. har innlevert vinterfrakk eller liknende.»

Deretter anførte jeg:

«Jeg skal ikke ta opp spørsmålet om hvor langt statens erstatningsansvar rekker i tilfeller der innsattes eiendeler uten skyld fra hans side skades mens anstalten oppbevarer dem. Uansett hvordan spørsmålet stiller seg rettslig peker jeg imidlertid på at det her gjelder en forvaring som i alminnelighet er obligatorisk for de innsatte, og at den innsatte vel normalt ikke har rimelig mulighet for å føre tilsyn med eller innvirke på måten oppbevaringen skjer på. Selv om oppbevaringsforholdene ved fengslene er vanskelige, bør ikke dette gå ut over de innsatte, og etter reglementet har anstalten også adgang til å sette grenser for hva innsatte kan ta med seg, jfr. fengselsreglementets § 42.2, første og siste ledd.

Det må vel også antas at en innsatt som ved løslatelsen finner eiendeler beskadiget, ikke vil ha lett for å føre bevis for at skaden skyldes uaktsomt forhold fra anstaltens side. Det synes ikke uten videre rimelig at den innsatte i tilfeller der skaden ikke kan legges ham selv til last, skal være henvist til å søke sitt tap erstattet på billighetsgrunnlag.

Jeg finner å burde reise spørsmålet om ikke en ordning som den Forsvaret har innført, vil være rimelig også for fengselsvesenets anstalter. — — —»

34.

Eiendeler tilhørende innsatt var kommet bort i fengslet, som ikke hadde satt opp effektfortegnelse, fengselsreglementets § 43.4.

(Jnr. 236/64).

A. klaget over at noen av hans private eiendeler var kommet bort i Botsfengslet og over at han ikke fikk svar på henvendelser til fengslet og Fengselsstyret om saken. Han var etter eget ønske overført fra Botsfengslet til Oslo kretsfengsel i november 1962, og etter overflyttingen savnet han en del ting. Han skrev til Botsfengslet for å få tingene ettersendt, men tross gjentatte henvendelser fikk han ikke svar.

I november 1963 skrev han til Fengselsstyret om saken og la ved liste over de eiendeler som han hadde mistet. Men han fikk heller ikke svar fra Fengselsstyret. I brevet til Fengselsstyret hadde han bedt om å få listen tilbake dersom Fengselsstyret ikke fant å kunne gjøre noe med saken, men listen ble ikke returnert.

I klagen anførte han at den økonomiske verdi av gjenstandene ikke var stor, men at de hadde affeksjonsverdi for ham.

Klagen ble forelagt for Fengselsstyret som igjen innhentet uttalelser fra Botsfengslet.

Botsfengslet uttalte i påtegning av 2. mai 1964:

«Det finnes i dag ingen gjenstander tilhørende A. på lageret her. Etter de opplysninger jeg har fått, ble A.s eiendeler samlet

sammen og satt på lageret da han uteble fra permisjon i 1962. Jeg legger ved 2 lister som viser hvilke eiendeler A. har fått oversendt etter han kom til Oslo kretsfengsel. Jeg viser særlig til at han har fått oversendt 6 kartonger «m/diverse». Det er ikke tatt opp fortegnelse over innholdet av disse kartonger, men man må vel kunne gå ut fra at det dreier seg om små personlige eiendeler. Jeg har fått opplyst at A. hadde uvanlig mange personlige eiendeler på sin celle.

Det kan kanskje bebreides fengslet at man ikke tok opp en fullstendig fortegnelse over alt A. etterlot seg på sin celle. Jeg tror nok dette skyldes den mengde eiendeler den innsatte hadde fått samlet sammen på cellen, og at en celle som forlattes må ryddiggjøres snarest for å gi plass for nye innsatte. Det gjaldt også selvsagt snarest å få tingene brakt til et sted hvor de ikke kunne komme bort.

Til slutt skal jeg få opplyse at tjenestemenn i fengslet har fortalt meg at A. svært ofte lånte bort sine ting under oppholdet i fengslet, og at man flere ganger måtte bistå ham i å få det utlånte tilbake. Det kan vel derfor hende at A. har lånt bort enkelte av de ting han nå savner, uten at han nå kan erindre dette.»

Fengselsstyret forela deretter saken for Oslo kretsfengsel, og klageren fikk se gjennom de nevnte seks kartonger med diverse, men fant ikke det han savnet. Også to av fengslets tjenestemenn gikk gjennom klagerens effekter uten å finne tingene. Etter de undersøkelser som således var foretatt, erklærte klageren skriftlig at han lot saken falle.

Fengselsstyret uttalte i brev av 1. juni 1964 bl. a.:

«— — —
Når det gjelder domfeltes klage over at hans henvendelser til Fengselsstyret i sakens anledning ikke er blitt besvart, kan opplyses: Domfeltes brev av 3. juni og 15. november 1963 til Fengselsstyret er ved ekspedisjoner av henholdsvis 15. juni og 16. desember 1963 sendt direktøren for Botsfengslet med anmodning om at de påklagede forhold måtte bli nærmere undersøkt. Undersøkelsene har — beklageligvis — tatt lang tid. Dette antas bl. a. å ha sammenheng med at de har vært negative, når det gjelder de fleste av de enkeltgjenstander domfelte angivelig savner.

Til herr Ombudsmannens orientering opplyses videre at fengselsreglementets bestemmelse i § 43.4 er innskjerpet overfor fengslet.»

Jeg fant at det måtte beklages at det ikke var satt opp fortegnelse over klagerens eiendeler slik som fengselsreglementets § 43.4 bestemmer. Det dreier seg imidlertid etter det opplyste om et uvanlig stort antall ting, og dette forhold hadde bidratt til de faktiske uklarheter som forelå i saken. A.s henvendelser burde også ha vært besvart tidligere. Etter at Fengselsstyret hadde innskjerpet bestemmelsene om registrering av innsattes eiendeler og klageren hadde meddelt at han

fracfalt klagen med hensyn til de gjenstander som ikke kunne finnes, ga saken etter omstendighetene ikke tilstrekkelig grunn til ytterligere forføyninger.

35.

Innsattes adgang til fyrstikker ved Oppstad arbeidshus; ordning med røyketillatelse.

(Jnr. 795/64).

A. klaget over at de innsatte ved Oppstad arbeidshus ikke får ha fyrstikker eller tenner hos seg, bortsett fra elektriske tennere som er montert på celler og brakker. Når de innsatte er ute i arbeid, har de derfor ikke noen mulighet til å skaffe seg fyr. Han pekte på at de innsatte både ved Botsfengslet og andre fengsler har adgang til å kjøpe fyrstikker.

Arbeidshusets direktør uttalte bl. a.:

«Jeg tillater meg å vise til § 61.7 i Reglement for Fengselsvesenet:

§ 61.7: «Tobakksrøking er etter bestyrelsens bestemmelse tillatt til bestemte tider og på bestemte steder i anstalten. Røking på verksteder skal ikke tillates.

De innsatte må ikke ha hos seg fyrstikker eller fyrtøy, hvis det er fare for misbruk.»

Bestemmelsen tar sikte på å forebygge at ildsvåde oppstår. Verksteder med malersaker, lakker og oljer m. v. er i alle bedrifter undergitt strenge regler mot bruk av åpen ild.

Fjøs og stall med henimot 300 hester og storfe, foruten kalver — samt på høsttiden lagrede avlinger, representerer med høy og høystøv samt kornavlinger en høyst ildsfarlig enhet, som alene representerer millionverdier. En oppstått ildebrann som det ikke lykkes å kvele omgående, vil kunne forårsake total-skade av materielle verdier og medføre fare for tap av menneskeliv. I de korte tørkeperioder her borte om våren og på forsommeren vil en gress- og/eller -lyngbrann raskt spre seg kilometervis. Det har hendt flere ganger i de 10 år jeg har bestyrt Oppstad. I et bestemt tilfelle skyldtes en større gressbrann på sommertid at en betjent hadde overlatt fyrstikker til en innsatt i en hvilepause.

Vi har i de senere år bygget opp en relativt god brannslukningsorganisasjon med brannbil og moderne utstyr og med regelmessige øvelser og drill og eget brannkorps sammensatt av anstaltens funksjonærer — parat til funksjon til alle døgnet tider. Dette tar i dag i første rekke sikte på å redde liv hvor slikt måtte være truet. I branntilfelle er vi henvist i alt vesentlig til å greie oss selv, idet bygdens brannkorps under alle omstendigheter vil trenge en viss tid for å nå hit.»

På spørsmål om hvilke bestemmelser bestyreren hadde truffet i medhold av § 61.7, første pkt., om når og hvor tobakksrøking er tillatt, svarte direktøren at innsatte som var «på frigang» og arbeidet utenfor anstaltens område, fikk utlevert fyrsaker om mor-

genen og leverte dem tilbake når de kom til anstalten etter arbeidstidens slutt. Ellers var det ikke tillatt å røyke i arbeidstiden. Derimot var røyking tillatt i hobbyrom, forsamlingsrom og i «kirken» utenom gudstjenester. De innsatte ville her kunne få fyr ved henvendelse til ansvarshavende funksjonær.

Jeg pekte i min uttalelse på at det etter bestemmelsene i reglementet er bestyreren ved den enkelte anstalt som fastsetter regler om røyking. Siden forholdene med hensyn til brannfare m. v. ikke er like ved de forskjellige anstalter, vil også anstaltenes regler på dette område kunne avvike fra hverandre. De særlige restriksjoner som gjelder ved Oppstad arbeidshus, var begrunnet i de spesielle forhold for arbeidshuset og var ikke, slik klageren hadde ment, pålagt som en ekstra straff. Det var i utpreget grad et skjønnsspørsmål hvilke bånd det av hensyn til brannfaren måtte legges på de innsattes adgang til fyrstikker, og jeg fant ikke at det var grunn til å kritisere den ordening som var fastsatt. At bestemmelsene kunne føles strenge, var likevel forståelig, og direktøren hadde også fremholdt denne side av saken. Han opplyste at spørsmålet om lempninger stadig var under observasjon og at det for tiden ble behandlet av samarbeidsutvalget.

36.

Innsattes adgang til å disponere over egne midler til formål utenfor anstalten.

(Jnr. 242/64).

A., som var innsatt i sikringsanstalt, klaget over at han ikke fikk bruke private midler (tilbakebetalt forskuddsskatt) etter eget ønske. A. ville sende pengene til sin mor for at hun skulle kjøpe to stoler for ham, men dette nektet direktøren.

Jeg forela spørsmålet for Fængselsstyret og pekte på at det syntes tvilsomt om gjeldende bestemmelser ga fængselsmyndighetene hjemmel til å begrense en innsatts anvendelse av private midler til formål utenfor anstalten.

Fængselsstyret uttalte bl. a.:

«Bestemmelsen i § 63.8 i Reglement for fængselsvesenet omhandler bare adgangen til å regulere den innsattes bruk av egne midler til fordel for seg selv i anstalten.

Hensynet til den innsattes resosialisering etter løslatingen kan imidlertid gjøre det nødvendig for anstalten å søke å påvirke den innsatte til en fornuftig disponering av sine private midler også ellers. Det er dette hensyn direktøren — — har søkt å ivareta, og som det er søkt gitt uttrykk for i anstaltens skriftlige meddelelse til domfelte. Dersom domfelte fastholder sitt krav om å få disponere midler til det aktuelle formål, vil han få adgang til det.»

Fængselsstyret anførte til slutt i sin uttalelse:

«Når anstalten i forbindelse med løslatingen skal vurdere spørsmålet om økonomisk støtte til domfelte (til klær m. v.) vil den imidlertid måtte ta i betraktning hvilken mulighet han har hatt til å dekke løslatingsutgiftene av private midler.»

Jeg bemerket at jeg var enig i det syn Fængselsstyret hadde gitt uttrykk for. A. ville etter dette kunne få bruke pengene slik han ønsket dersom han fastholdt kravet om dette, men jeg rådet ham til nøye å overveie også den side av saken som Fængselsstyret hadde omhandlet til slutt i sitt brev.

37.

Innsattes adgang til å disponere over egne midler til bruk utenfor anstalten.

(Jnr. 65/64).

A. som var innsatt i sikringsanstalt, klaget over at han av anstaltens ledelse var nektet å sende et beløp på kr. 155,— til sin søster. Pengene var et refusjonsbeløp han hadde fått fra skattemyndighetene, og han ønsket å overføre pengene til søsteren, for at hun fra tid til annen skulle kjøpe blomster til morens grav, og betale fremkalling av fargefilm som han hadde tatt ved morens begravelse.

Jeg tok saken opp i telefonsamtale med direktøren for sikringsanstalten, som fremhevet betydningen av at de innsatte sparer sine penger, slik at de står bedre rustet ved løslatingen. Etter ny vurdering av saken ville han imidlertid tillate klageren å overføre kr. 75,— til søsteren.

I et brev umiddelbart etter erklærte klageren seg tilfreds med avgjørelsen.

38.

At sak var sendt forhørsretten til pådømmelse, gjorde ikke ny fængslingskjennelse overflødig.

(Jnr. 577/64).

A. klaget den 11. juli 1964 over at han satt i varetektfængsel uten at det var hjemmel for dette, idet den frist som var satt i fængslingskjennelsen, utløp 3. juli.

Klagen innkom den 14. juli, og jeg henvendte meg pr. telefon til vedkommende politimester, som i brev av 15. s. m. opplyste at A.s sak den 22. juni var sendt forhørsretten til pådømmelse. A. hadde imidlertid rømt den 21. juni og var pågrepet igjen den 25. juni etter å ha gjort seg skyldig i nye straffbare forhold. Behandlingen av saken var derved blitt forsinket.

Etter politimesterens mening fulgte det av straffeprosesslovens § 239, femte ledd, at A.

kunne holdes fengslet uten ny fengslingskjennelse i inntil fire uker fra oversendelsen av saken til forhørsretten 22. juni, dvs. til 20. juli.

Den 16. juli avsa forhørsretten kjennelse om fortsatt fengsling i 14 dager, regnet fra 20. juli. I og med at forhørsretten hadde tatt standpunkt til spørsmålet, falt saken utenfor ombudsmannens arbeidsområde, jfr. lov av 22. juni 1962, § 4, første ledd nr. 2. Dette meddelte jeg klageren i brev av 20. juli og pekte samtidig på at kjennelsen kunne påkjæres.

Jeg hadde tidligere orientert Riksadvokaten om saken, idet jeg fant politimesterens forståelse av straffeprosesslovens § 239, femte ledd nr. 1, tvilsom.

Riksadvokaten tok spørsmålet opp i rundskriv til statsadvokatene av 24. juli 1964 og ga der uttrykk for at bestemmelsen i straffeprosesslovens § 239, femte ledd, om at tiltalte kan holdes fengslet i inntil fire uker ut over fengslingsfristen etter at tiltale ble reist, etter hans oppfatning må forstås slik at den bare gjelder når formell tiltale er reist, ikke også når saken er sendt forhørsretten med begjæring om pådømmelse.

39.

Søknader om løslatelse fra varetektsfengsel og om soningsavbrudd ikke besvart; tiltalebeslutning som grunnlag for fengsling.

(Jnr. 30/64).

A. klaget over at han ikke hadde fått svar på søknad om løslatelse fra varetektsfengsel og om soningsavbrudd, og over at han hadde sittet fengslet utover fengslingsfristen som utløp 31. august. Det forelå uforbeholden tilståelse og A. sendte den 28. august søknad til statsadvokaten om å bli løslatt fra varetektsfengslet. Henvendelsen ble ikke besvart.

Tiltalebeslutning ble utferdiget 30. august og samme dag sendt aktor til behandling.

A. ble 3. september gjort kjent med tiltalebeslutningen som imidlertid først ble forkynt for ham 12. oktober.

A. ble 6. november s. å. dømt til 10 måneders fengsel og søkte to dager senere statsadvokaten om soningsavbrudd. Heller ikke denne søknad ble besvart.

Statsadvokatene i Oslo anførte:

«Tiltalte søkte om løslatelse, — — —. Denne søknad ble sendt over til politiet til uttalelse og videresendt aktor 28. september f. å. Det er da underforstått at løslatelse ikke kunne finne sted, men jeg må beklage at tiltalte ikke ble gitt noen uttrykkelig melding om dette.

Domfeltes søknad om løslatelse og straffavbrudd etter dommen, — — —, lot jeg bero inntil dommen var rettskraftig. Dommen ble sendt over til fullbyrdelse 4. desember f. å. og

jeg meddelte da at jeg ikke fant grunn til å samtykke i noen løslatelse og utsettelse med fullbyrdelsen. Jeg går ut fra at domfelte er underrettet herom i forbindelse med at han ble overført til soning.»

Riksadvokaten uttalte i brev til statsadvokatene bl. a.:

«Klagen til Riksadvokaten av 26. november f. å. er med den begjærte uttalelse innkommet hertil først ved ekspedisjon av 17. januar d. å.

Klagerens søknad av 28. august f. å. om løslatelse fra varetektsarresten er ikke formelt avgjort av påtalemyndigheten, og klageren har derfor heller ikke fått noen underretning om søknadens avgjørelse.

For så vidt angår klagerens søknad av 8. november f. å. om løslatelse fra varetektsarresten, er avgjørelse truffet 4. desember f. å. Man kan dog ikke gå ut fra at klageren har fått underretning om denne avgjørelse uten at det fremgår av saksdokumentene. Jeg forutsetter at dette iakttas for fremtiden.

Den påpekte uformelle fremgangsmåte gir grunn til kritikk.

Klageren bes underrettet.»

Siden Riksadvokaten hadde kritisert saksbehandlingen og innskjerpet at det for fremtiden måtte iakttas at underretning ble gitt, ga saken ikke foranledning til bemerkninger fra min side.

Med hensyn til klagen over at A. hadde sittet fengslet uten fengslingskjennelse, uttalte statsadvokaten bl. a.:

«A. ble innsatt i varetektsarrest 9. august f. å. og fengslingskjennelse avsaft den følgende dag, — — —. Fengslingsfristen er senere forlenget til 31. august f. å. Tiltalebeslutning ble utferdiget 30. august f. å. og samme dag sendt aktor til behandling. Videre ble fengslet på vanlig måte underrettet om at tiltalte var utferdiget.»

Jeg viste til at beslutning om tiltale etter gjeldende bestemmelser bryter fengslingsfristens løp. Det avgjørende er tidspunktet for tiltalens utferdigelse, og det var derfor uten betydning for fengslingslovligheten at forkynnelsen skjedde etter dette tidspunkt.

Om forholdet med at tiltalebeslutningen av 30. august 1963 først ble forkynt for tiltalte den 12. oktober s. å., anførte aktor i brev av 8. april 1964:

«— — — Jeg mottok sakens dokumenter den 2/9 og sendte dem over til Oslo byrett med min påtegning på tiltalebeslutningen den 9/9 1963. Mitt eksemplar av tiltalebeslutningen med gjenpart av min påtegning vedlegges. Hovedforhandling i saken ble berammet til 6/11 uten at jeg nå kan si når jeg fikk underretning herom. Stevning og vitnestevninger ble utferdiget og sendt til forkynning den 10/10-63. Den forkynte stevning — — — ved-

legges. Tiltalebeslutningen. — — — har påtegning om at den er sendt til forkynnelse den 10/9. Det er meget mulig at dette er en skrivefeil for 10/10 uten at jeg kan si noe bestemt herom. Jeg kan heller ikke si noe om hva som i tilfelle har vært grunnen til at tiltalebeslutningen først ble sendt til forkynnelse den 10/10.»

Statsadvokaten ga følgende uttalelse:

«Vanlig praksis ved Oslo statsadvokatem-bete når det utferdiges tiltalebeslutning mot personer som sitter i varetektsarrest, er at fengslet straks underrettes om at tiltalebeslutning er utferdiget og sendes en gjenpart av tiltalebeslutningen, mens aktor besørger tiltalebeslutningen forkynt, etter at forsvarer er oppnevnt og slik at tiltalte samtidig kan underrettes om forsvareroppnevningen.

Det er forholdt på samme måte i denne sak — — — og dokumentene ble ekspedert herfra med tiltalebeslutning til aktor, straks tiltalebeslutning ble utferdiget. Noe ytterligere om grunnen til at tiltalebeslutningen av 30. august 1963 først ble forkynt 12. oktober f. å. kan nå vanskelig opplyses.»

Spørsmålet om de nærmere omstendigheter ved forsinkelsen og om ansvaret for denne, var etter dette uklart og kunne vanskelig bringes nærmere på det rene. Forholdet måtte beklages.

40.

Domfelt ikke underrettet om avslag på søknad om prøveløslatelse; henvendelse fra domfelt ubesvart.

(Jnr. 543/64).

Ved byrettens dom av 16. mars 1964 fikk påtalemyndigheten bemyndigelse til å anbringe A. i tvangsarbeidshus eller kuranstalt.

I brev til statsadvokaten i Buskerud og Oppland av 27. april s. å. søkte domfelte om prøveutsettelse med anbringelsen. Av brevet syntes å fremgå at han også hadde påanket dommen. Statsadvokaten sendte brevet over til politimesteren med følgende påtegning:

«Denne sak kan ikke sees å ha passert her. Domfelte synes å ha påanket dommen. Dette bes undersøkt nærmere.

Spørsmålet om domfelte deretter skal gis prøve forutsettes forelagt meg.»

Den 13. mai 1964 ble domfelte, som da satt i varetektsarrest, gjort kjent med at ankesaken ville bli foretatt uten ytterligere varsel til ham. Den 15. mai s. å. skrev han til politimesteren bl. a. om prøveutsettelsen og brevet ble den 27. s. m. videresendt til statsadvokaten. Høyesteretts kjøremålsutvalg avviste anken den 29. mai 1964, og statsadvokaten sendte sakens dokumenter til politimesteren med påtegning av 1. juni s. å. hvor det bl. a. heter:

«Saken bes snarest sendt meg med innstilling i anledning spørsmålet om domfelte skal innrømmes prøve.»

Etter at saken var kommet tilbake med politimesterens innstilling av 5. juni, besluttet statsadvokaten den 8. s. m. at domfelte ikke skulle gis prøveutsettelse. Den 22. s. m. ble han besluttet anbrakt i arbeidshus i samsvar med tilråding fra overlegen for alkoholistforsorgen og beslutningen iverksatt 2. juli s. å.

Statsadvokaten anførte bl. a. at han hadde oppfattet domfeltes brev av 27. april først og fremst som en nærmere begrunnelse av anken og også brevet av 15. mai hadde han sett som et supplement til denne. Statsadvokaten bemerket til slutt:

«Det var etter min mening ingen foranledning for påtalemyndigheten til å gi domfelte svar på hans brev av 27. april og 15. mai d. å., men jeg innrømmer at det er begått en feil i dette tilfelle når han, etter at spørsmålet om prøve var avgjort og prøve avslått den 8. juni, ikke ble varslet om dette.

Da spørsmålet om prøve tas opp og avgjøres av påtalemyndigheten ex officio og domfeltes brev først og fremst måtte oppfattes å ha tilknytning til anken, mener jeg at brevene ikke ga påtalemyndigheten noen særlig oppfordring til å gi forannevnte varsel.»

Jeg anførte at klageren, straks, søknaden om prøveutsettelse var avgjort den 8. juni 1964, burde ha vært underrettet om avgjørelsen. Etter det opplyste, er det også fast praksis at underretning blir gitt i slike tilfeller, og det måtte antas å skyldes en uoppmerksomhet at dette ikke var gjort i den foreliggende sak.

41.

Politiets henleggelse av anmeldelse mot hand-lende for å ha overtrådt kommunal lukningsvedtekt, ga ikke grunn til kritikk. Ubeføyet kritikk fra lensmannsbetjent over klagerens henvendelse til ombudsmannen.

(Jnr. 564/63).

En forretningsdrivende — A. — klaget over at politimesteren og lensmannen tross skriftlig anmeldelse og gjentatte henvendelser ikke hadde grepet inn overfor en forretning som gjennom lengere tid hadde overtrådt stedets lukningsbestemmelser.

Det fremgikk av sakens dokumenter at man ved politikammeret og lensmannskontoret til å begynne med hadde gått ut fra at det ikke var fastsatt lukningsvedtekter for kommunen. Lensmannen hadde, ved henvendelse til daværende rådmannssekretær fått opplyst at vedtekter ikke forelå, men senere undersøkelser viste at lukningsvedtekter var vedtatt av kommunestyret og stadfestet av Sosialdeparte-

mentet i 1938. Når hverken politikammeret eller lensmannskontoret hadde notert seg vedtektene, måtte dette antas å ha sammenheng med krigsforholdene, som hadde bevirket at vedtektene ikke ble trykt. Heller ikke de handlende hadde etter det som forelå, vært oppmerksomme på at det forelå lukningsvedtekter. De hadde i alminnelighet fulgt lukningsbestemmelsene for nabobyen.

Hensett til de uklare forhold som hadde foreligget med hensyn til vedtektene og til at den forretning anmeldelsen var rettet mot, hadde overholdt lukningsvedtektene etter at disse var forandret sommeren 1963, ga saken ikke tilstrekkelig grunn til bemerkninger.

I et senere brev besværet klageren seg over at lensmannsbetjent B. hadde kritisert ham for at han hadde klaget til ombudsmannen. Betjenten hadde sagt til ham «At jeg skader meg mest selv og at jeg vel også skal leve i bygda siden».

Lensmannen uttalte om dette bl. a.:

«Til dette skal anføres at lensmannsbetjent B. har hatt mange samtaler med A. i anledning denne sak, og det er nu meget vanskelig å erindre nøyaktig hvordan en slik bemerkning kan være falt. Herr B. mener å kunne erindre at han under en samtale hadde rådet A. til fortsatt å benytte o.r.sakfører — —, slik at han kunde få råd og veiledning i saken, også hva angår eventuelle henvendelser til ombudsmannen. Til dette hadde A. svart at han var blitt misfornøyd også med o.r.sakfører — —, at det ble uforholdsmessig kostbart, og at han heller vilde skrive «fra sitt eget kontor». Det skal her anføres at herr B.s uttalelser var ment som et råd, ikke som kritikk.»

Politimesteren meddelte at han aktet «å innskjerpe overfor lensmannsbetjent B. at slik kritikk som der er nevnt ikke må forekomme i noen sak som han behandler».

Jeg viste til at etter ombudsmannslovens § 6, første ledd, kan enhver som mener seg å ha vært utsatt for urett fra det offentlige side, klage til ombudsmannen. A. nyttet bare sin rett etter loven når han klaget i saken. Hans klage var ikke ugrunnet, og lensmannsbetjenten hadde ikke noe med å gi uttrykk for kritikk eller misnøye med den.

42.

Eldste tjenestemann ble i strid med praksis og på usaklig grunnlag nektet å vikariere i høyere stilling under midlertidig ledighet.

(Jnr. 1123/63).

En stasjonsformann ved Norges Statsbaner — A. — klaget over to forhold:

1) At han var forbigått ved ansettelser som stasjonsformann i særklasse ved X. stasjon. Denne klagen ble forkastet.

2) At han heller ikke lenger fikk vikariere ved ledighet i slike stillinger fordi han i sine klager over forbigåelser hadde påberopt seg sine tidligere vikariater i høyere stillinger.

I sin uttalelse til klagen anførte vedkommende stasjonsmester bl. a.:

«— — — Når en stasjonsformannstilling i særklasse er ledig, blir vanligvis eldste stasjonsformann på vedkommende avdeling beordret til å tjenestegjøre i den ledige høyere stilling. Dette praktiseres også under ferier, sykdom o.l.

Det er ikke dermed sagt at eldstemann er den best kvalifiserte, men av lett forståelige grunner er det den beste løsning på avdelinger med flere formenn. Dette gjelder ledighet i stillinger av kortere varighet og det blir stasjonsmesterens (godssjefens) oppgave å kontrollere og påse at trafikken avvikles tilfredsstillende. Om nødvendig må arbeidsoppgavene legges om.

A. har god kjennskap til at han ved å tjenestegjøre i en høyere stilling under ledighet, ikke dermed ansees kvalifisert for stillingen. Jeg har ved flere anledninger forklart ham hvorfor det praktiseres slik.

Da jeg fikk kjennskap til at han benyttet sin tjenestegjøring i høyere stilling under ledighet som argument ved klager over forbigåelser, ga jeg beskjed til tjenestefordeleren, fullmektig — — —, at nest eldste formann skulle tjenestegjøre under ledighet etter særlig stasjonsformann B., da denne gikk av med pensjon.

Da A. ringte til — — — for å høre årsaken til at han ikke skulle tjenestegjøre under ledigheten, fikk han grei beskjed om årsaken. — — —»

Hovedstyret for Norges Statsbaner uttalte at like lite som en tjenestemann kan kreve å bli ansatt i en bestemt stilling, antas han å kunne kreve å få gjøre tjeneste i bestemte stillinger under midlertidig ledighet. Også ved uttaking til slik tjenestegjøring måtte etter hovedstyrets oppfatning, kvalifikasjoner og skikkethet for vedkommende stilling tillegges større vekt enn tjenestetid. I uttalelsen ble videre bl. a. anført:

«— — — Det forhold at stasjonsformann A. bl. a. har nyttet tidligere tjenestegjøring i høyere stillinger som argument i forbindelse med sin klage over forbigåelse ved besettelse av visse stillinger, kan ikke ansees som saklig grunnlag for å nekte ham å vikariere i ledig stilling som stasjonsformann i særklasse ved X. stasjon. — — —»

Jeg uttalte at etter det som var opplyst av stasjonsmesteren, måtte det legges til grunn at det ved denne stasjon hadde vært lagt avgjørende vekt på ansienniteten når tjenestemenn ble satt til midlertidig vikartjeneste i høyere stilling. Stasjonsmesterens uttalelse måtte også forstås slik at når A. ikke fikk gjøre tjeneste under ledigheten etter stasjons-

formann B., skyldtes dette ikke at man ville endre praksis og gå over til å vurdere kandidatene etter kvalifikasjoner m. v. i stedet for å bygge på ansiennitet. Grunnen var at A. hadde «benyttet sin tjenestegjøring i høyere stilling under ledighet som argument ved klager over forbigåelser». Jeg var enig med hovedstyret i at dette ikke kunne anses som saklig grunnlag for å nekte A. å vikariere i stillingen og fant at forholdet måtte kritiseres. Uansett at A. ikke hadde fått gjøre tjeneste som vikar ut fra en vurdering av kvalifikasjoner m. v., men bare i kraft av sin ansiennitet, måtte det forhold at han faktisk hadde arbeidet i de høyere stillinger, i seg selv være et moment som ikke var uten betydning og som det var naturlig at han henviste til.

43.

Spørsmål om fribilletter ved Norges Statsbaner for kvinnelige funksjonærers familie.

(Jnr. 333/64).

En kvinnelig kontorassistent ved Norges Statsbaner klaget over at Statsbanene avslø å gi fribillett til familien, som hun forsørger helt. Hennes mann var sluttet i sin stilling for å gå på skole.

Klageren viste til at menn som arbeider ved N. S. B. får fribillett for hustru og barn, selv om hustruen har arbeid ved siden av husmøyrket. Hun mente at den forskjell som således ble gjort, var urimelig og diskriminerende for de kvinnelige arbeidstakere.

N. S. B.s avgjørelse var i samsvar med «Reglement om fribilletter og frifrakt», fastsatt ved kgl. resolusjon av 25. juni 1936. Noen feil forelå således ikke.

Jeg fant imidlertid å burde henlede N. S. B.s oppmerksomhet på saken og oversendte klagerens henvendelse til Statsbanene.

N. S. B. anførte i svarbrev av 14. juli 1964:

«Reglement om fribilletter og frifrakt» fastsatt ved kgl. res. av 25.6.36, er bygget på den forutsetning at det er tjenestemannen som er familiens forsørger og at dette forhold er beregnet på varighet.

For den alt overveiende del av de mannlige tjenestemenn er det tjenestemannen som er forsørgeren, mens det for de kvinnelige tjenestemenns vedkommende derimot er ektefellen som er hovedforsørgeren.

Spørsmålet om å utvide gjeldende bestemmelser slik at en kvinnelig tjenestemanns ektefelle og barn kunne bli innvilget fribilletter, har vært fremmet underhånden gjentatte ganger. Som regel har spørsmålet kommet opp i forbindelse med at ektefellen for et kortere tidsrom har vært uten arbeid i forbindelse med skolegang o. l. Det vil imidlertid være meget vanskelig å kunne øve kontroll med slike korte endringer i forsørgelsesforholdet, og Hovedstyret har ikke funnet å burde fremme forslag til en slik utvidelse av reglementet.

I de tilfelle gifte kvinnelige tjenestemenn har hele forsørgelsesbyrden p. g. a. at ektefellen for lengre tid er ervervsudyktig, gis det fribillett for barna i full utstrekning og dessuten for ektefellen ved flytting m. m. jfr. «Reglement om fribilletter og frifrakt», Gjennomføringsbestemmelsenes punkt 1.

Etter det foreliggende vil vi imidlertid ta opp til vurdering om det er hensiktsmessig å fremme forslag til endringer i bestemmelsene som til en viss grad vil kunne imøtekomme den henvendelse som er fremkommet gjennom Sivilombudsmannen. Det forutsettes at det vil ta en tid å få saken utredet.»

Jeg har bedt om å bli holdt underrettet om sakens videre utvikling.

44.

Søknad om kjøp av parsell av statseiendom ubehandlet gjennom lengere tid uten underretning til søkeren.

(Jnr. 365/64).

A. klaget over at Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen ikke hadde svart på hans søknad av 11. september 1956 om å få kjøpe en parsell av eiendommen X. som tilhørte Vassdragsvesenet. Klageren har beite- og vedrett i X.s utmark og parsellen ligger inntil hans eiendom. Da A. ikke fikk noe svar på søknaden fra 1956, tok han i september 1961 saken opp på ny, og jordstyret forela den for Vassdragsvesenet med brev av 12. desember 1961, som det heller ikke er svart på.

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen opplyste at det i oktober 1956 besluttet ikke å ta standpunkt til A.s søknad på det daværende tidspunkt, fordi et eventuelt salg måtte utstå til man var ferdig med arbeidet på et anlegg som bl. a. denne eiendom var ervervet til. Vassdragsvesenet anførte videre at etter det man kunne se, ble beslutningen ikke meddelt søkeren, noe som var i strid med den praksis som ellers følges. Dokumentene bærer ingen påtegning om grunnen til dette, og noen forklaring på henleggelsen kunne derfor ikke gis.

Henvendelsen fra jordstyret i desember 1961 hadde Vassdragsvesenet besvart i brev av 27. februar 1962, der det bl. a. var anført:

«En har ikke kunnet ta standpunkt til søknaden fra A. så lenge NVE's anleggsvirksomhet ved — — — ikke er avsluttet og spørsmålet om NVE's (— — —) behov for omsøkte område ikke er avklart.

Det dreier seg dessuten her om hvorvidt et gårdsbruk skal tillates å erverve tilleggsjord og -skog. Dette spørsmål anser NVE seg ikke som rette vedkommende til å avgjøre. Da NVE med virkning fra 1. januar d. å. har overført eiendommen — — — med unntak av et område ved — — — til Direktoratet for statens skoger, har en derfor i dag sendt sakens dokumenter dit.»

Jordstyret ble bedt om å underrette A.

Jeg uttalte at det var beklagelig at A. ikke straks var blitt underrettet om Vassdragsvesenets beslutning i 1956, men at det etter så lang tid neppe var mulig å få brakt nærmere på det rene hva som var årsaken til dette.

Saken ble deretter forelagt for Direktoratet for statens skoger, som i brev av 4. juli 1964 uttalte:

«I august 1959 ble det innledet forhandlinger mellom Vassdragsvesenet og dette direktorat om overføring av X. skog til direktoratets forvaltning.

Forhandlingene trakk atskillig i langdrag, og fremdeles er ikke formell overføringserklæring utferdiget.

Den 23. juni d. å. ble det holdt et møte mellom representanter for Vassdragsvesenet og dette direktorat, og det ble oppnådd enighet om innholdet i den erklæring som skal ligge til grunn for disposisjonsrettsoverføringen.

En regner derfor med at formell erklæring kan ordnes med det aller første.

Som kjent fikk direktoratet i skriv av 27. februar 1962 fra Vassdragsvesenet tilsendt A.s søknad om kjøp av tilleggsjord.

Direktoratet fant det riktig å vente med behandling av denne søknad til arbeidet med overføring av disposisjonsretten var avsluttet.

Bl. a. ønsket Vassdragsvesenet en rekke klausuleringer, og dessuten lå omsøkte parsell i et område — — — — som Vassdragsvesenet ønsket å beholde.

Når Vassdragsvesenet skrev til — — — jordstyre 27. febr. 1962 om søknaden og ba søkeren underrettet, fant ikke direktoratet grunn til — slik saka lå an — å gi melding til søkeren før saka kunne tas opp til realitetsbehandling.»

Jeg pekte i brev til direktoratet av 10. s. m. på at Vassdragsvesenet i brevet til jordstyret av 27. februar 1962 hadde opplyst at søknaden om kjøp av parsellen var sendt Direktoratet for statens skoger samme dag og at eiendommen var overført til Direktoratet fra 1. januar s. å. Jeg anførte videre:

«— — — Vassdragsvesenet har således bygget på at omhandlede områder fra nevnte datum var overført til direktoratet.

Hvis det er så at spørsmålet om overføring av den formelle disposisjonsrett over X. skog fra den ene statsetat til den annen har medvirket til å forsinke behandlingen av denne sak, er det beklagelig. Uansett om formell erklæring nå blir ordnet eller ikke, bør dette forhold ikke lede til ytterligere forsinkelse av avgjørelsen.

I betraktning av den lange tid som er gått siden A. tok opp denne sak og hensett blant annet til at A.s søknad av 10. september 1956 ikke ble besvart, må det være oppfordring for den myndighet som har den reelle disposisjonsrett over eiendommen til å bringe denne sak til avslutning snarest mulig.»

Den 11. november 1964 besluttet Direktoratet for statens skoger ikke å selge parsellen til klageren. Jeg uttalte i brev til direktoratet:

«— — — Når direktoratet, etter å ha tatt A.s søknad med Norges vassdrags- og elektrisitetsvesens brev av 27. februar 1962, fant å burde vente med å ta standpunkt til den, må det, uansett Vassdragsvesenets brev til — — — jordstyre av s. d., kritiseres at A. ikke ble underrettet. A.s søknad var sendt Vassdragsvesenet allerede 10. september 1956, og var således mellom 5 og 6 år gammel da Vassdragsvesenet sendte den til direktoratet. Noen underretning til klageren var, såvidt skjønnes, i det hele tatt ikke gitt i hele denne tid, før Vassdragsvesenets brev av 27. februar 1962. Dette beklagelige forhold burde i det minste ha tilsagt at klageren ble gitt beskjed om at det fremdeles ville trekke ut med avgjørelsen, — — —.»

45.

Spørsmålet om Husbankens praksis var i samsvar med vedtak i Stortinget, hadde Stortinget selv tatt standpunkt til; spørsmål om dispensasjon.

(Jnr. 853/63).

En forening klaget over Husbankens praksis når det gjelder stønad til leiligheter for enslige. Foreningen anførte at det ikke var i samsvar med Stortingets vedtak av 26. februar 1958 når Husbanken nekter enslige stønadslån til regulære 2-roms leiligheter, og bare yter dem lån til leiligheter med soverom hvor det ikke er plass til mer enn én seng. Det ble henvist til at Stortinget i sitt vedtak hadde henstilt til Regjeringen å utforme stønadsreglene slik at også enslige kan få stønadslån på linje med andre boligsøkende når inntekts- og formuesforholdene tilsier det. Foreningen mente at Husbankens praksis viste at den ikke gir enslige stønadslån på linje med familier. Det ble hevdet at praksis tvertom er den at Husbanken plukker ut av byggelagens lister enslige og nekter dem stønadslån til 2-roms leiligheter, uansett alder og økonomisk stilling. Det ble nevnt fire konkrete tilfeller der enslige som bor i 2-roms leiligheter i X. sambyggelag A/S, flere år etter innflyttingen måtte betale tilbake sine stønadslån. En av disse fire var pensjonert.

Klagen ble forelagt for Husbanken og for Kommunal- og arbeidsdepartementet. Husbanken ga i brev av 2. oktober 1963 følgende uttalelse om de retningslinjer som blir lagt til grunn ved avgjørelsen av spørsmålet om stønad til leiligheter for enslige:

«I brevet fra — — — Forening henvises det til Stortingets vedtak av «26. februar 1958, der det henstilles til Regjeringen å utforme Husbankens stønadsregler slik at også enslige kan få stønadslån på linje med andre bolig-

søkende, når inntekts- og formuesforhold tilsier det». Regjeringen tok deretter opp spørsmålet om hvordan Husbankens stønadsregler burde utformes for å imøtekomme denne henstilling i Stortingsmelding nr. 61/1958, datert 11. april 1958. Spørsmålet er omhandlet på side 44—48 i meldingen, der også hovedtrekkene i sakens forhistorie er gjengitt. Departementets konklusjon er gitt på side 47 i annen spalte og på side 48 i første spalte. Den går ut på at Husbanken heretter bør gi stønads-lån også til leiligheter for enslige. Departementet presiserer imidlertid at «Husbanken må fortsatt påse at vanlige familieleiligheter som hovedregel ikke blir tatt i bruk av en enslig person» (side 47 annen spalte, nest siste avsnitt). Kommunalkomiteen sluttet seg til departementet i sin innstilling av 26. november 1958 (innstilling S. nr. 258). Komiteens standpunkt til dette spørsmål er her gjengitt nederst i annen spalte på side 428 og øverst i første spalte på side 429. Med Stortingets vedtak av 5. desember 1958 ble meldingen vedtatt vedlagt protokollen uten at Stortinget fant grunn til å gjøre spesielle merknader.

Den her refererte stortingsbehandling av denne sak har senere ligget til grunn for Husbankens praksis på dette området. Med Husbankens rundskriv nr. K 49 av 27. januar 1959, pkt. 2, ble kommunene og Husbankens taksbestyrere gjort kjent med den nye praksis. Det ble her også gitt en fortolkning av hva som vanligvis skulle forstås som familieleiligheter, som ordinært ikke skulle kunne besettes av en enslig. Fortolkningen er gitt i begynnelsen av 2. fullstendige avsnitt på side 2 i rundskrivet, og går ut på at med vanlige familieleiligheter skal forstås «leiligheter med 2 rom og kjøkken eller mer hvor soverommet regulært kan nyttes av mer enn en person». Denne fortolkningen er gjengitt i Husbankens årsmelding for 1958, som ble lagt frem for Stortinget med Stortingsmelding nr. 66/1959, datert 28. mai 1959. I Stortingsmeldingen finner en fortolkningen omtrent midt i annen spalte på side 6. Kommunalkomiteens innstilling om denne Stortingsmelding er innstilling S. nr. 28/1959—60 av 13. november 1959, som ble behandlet av Stortinget i møte den 30. november 1959. Innstillingen refererer til avsnittet om enslige i årsmeldingen, men har ingen merknader. Stortinget sluttet seg enstemmig til komiteens innstilling, uten at den korte debatten berørte dette punktet.

Husbankens praksis med hensyn til hvilke hus og leilighetstyper den finansierer, bygger altså blant annet på en sontring mellom boliger som er beregnet for enslige og boliger som er beregnet for husstander med flere husstandsmedlemmer. Etter Husbankens oppfatning er det ikke noen motstrid mellom den praksis som følges og Stortingets vedtak av 26. februar 1958. Spørsmålet om hvilken romstandard og standard forøvrig en skal ta sikte på når det gjelder boliger for enslige, er et omstridt boligpolitisk spørsmål, som særlig har vært oppe i relasjon til boligformidlingsloven. Som det vil fremgå har Stortinget vært fullt underrettet om bankens praksis og har ikke hatt noe å bemerke til den.»

På spørsmål om hvilke retningslinjer som følges når det gjelder dispensasjon fra regelen

om at vanlige 2-roms leiligheter bare kan stilles til disposisjon for husstander med flere medlemmer, uttalte Husbanken i brev av 17. oktober 1963:

«Spørsmålet om dispensasjon som nevnt avgjøres av Husbanken i det enkelte tilfelle og på grunnlag av nærmere opplysninger om bakgrunnen for ønsket om at vedkommende enslige person besetter en familieleilighet. Ofte vil det være aktuelt å innhente den kommunale husnemnds uttalelse i saken.

De vanligste dispensasjonstilfelle har tilknytning til høy alder og/eller sykdom, der det kan være behov for tilsyn. Også ellers kan det være aktuelt å gi dispensasjon, f. eks. når en person er blitt enslig og sitter igjen med en større eller mindre privatfinansiert familieleilighet og av den ene eller annen grunn ønsker å overta en mindre familieleilighet i husbankbelant bygg. Slik dispensasjon vil oftest forekomme i forbindelse med bytte av leiligheter. Spesielt når det gjelder familieleiligheter i borettslagseiendommer, kan godkjenning ikke nektes når overdragelsen av leiligheten er et ledd i bytte av boliger, jfr. lov om borettslag av 4.2.1960 § 16, 3. ledd.

Blir dispensasjon gitt, tar Husbanken i det enkelte tilfelle standpunkt til om det skal få finansielle konsekvenser. Det vil da vanligvis bli spørsmål om en skal inndra den kapitalsubvensjon som har vært ytet i form av nedskrivningsbidrag eller stønads-lån eller om kapitalsubvensjonen kan beholdes. Som en mildere reaksjon enn en inndragning av kapitalsubvensjonen, kan overføring fra stønads-lån til rentebærende tilleggs-lån komme på tale. Det kan også bli spørsmål om inndragning av et eventuelt tilleggs-lån som måtte være ytet istedenfor stønads-lån. Under denne prøving legges det da til grunn en behovsvurdering. Eldre mennesker som i det vesentlige er henvist til å leve av alderstrygd eller av mindre pensjonsinntekt, vil få beholde kapitalsubvensjonen, mens det vanlige for mennesker i ervervsfor alder er at det blir tale om å inndra kapitalsubvensjonen til leiligheten.»

I tilknytning til det som var anført om de fire medlemmer av X. Sambyggelag A/S som måtte betale inn stønads-lånet fire år etter innflyttingen, uttalte Husbanken i brev av 13. november 1963 bl. a.:

«De fire omhandlede personer er medlemmer av X. Sambyggelag A/L. Dette borettslag fikk konverteringstilsagn den 18/12-57. Blant betingelsene i konverteringstilsagnet er anført: «Det forutsettes at leilighetene på minst 2 rom og kjøkken skal disponeres av familier og ikke enkeltpersoner.»

I forbindelse med konverteringssøknaden ble det konstatert at ovennevnte forutsetning ikke var tilstede. Husbanken tok saken opp med laget. Vi viser for så vidt til vedlagte brev av 19/8-60 fra lagets forretningsfører og 15/9 s. å. fra X. kommune. Det fremgår herav at laget og kommunen ville bringe saken i orden. På dette grunnlag ble lånebevilgning gitt den 6/10-60. I lånebevilgningen er blant annet anført: «Disponeringen av leilighetene må være brakt i samsvar med betingelsene i konver-

teringstilsagnet senest innen 1 år fra dags dato.» Husbanken har senere i en rekke brev purret på saken. Da det imidlertid ved utgangen av 1962 ennå ikke var kommet i stand en ordning, fant Husbanken det etter så lang tid, betenkelig å fremtvinge en gjennomføring av de fastsatte vilkår. I brev av 8/1 d. å. ga vi derfor kommunen melding om at stønadslånet for de familieleiligheter som ble disponert av enslige, måtte innbetales (kr. 4900 pr. leilighet). Til orientering legger vi ved brev av 24/6 d. å., undertegnet av lagets formann.

Det dreier seg her om leiligheter på 2 rom og kjøkken som kommer under den kategori som er omtalt i vårt brev til Ombudsmannen av 2/10 d. å. (jfr. side 1 nederst og følgende side). For så vidt den prinsipielle side av saken angår, viser vi til det som er fremholdt i sistnevnte brev (jfr. også brev til Ombudsmannen av 17. s. m.).»

Jeg pekte i brev til klageren av 2. mars 1964 bl. a. på at spørsmålet om utformingen av Husbankens stønadsregler ble tatt opp i Stortingsmelding nr. 61/1958. I meldingen er det først redegjort for den praksis som var fulgt til den tid, jfr. side 44 flg., og departementet konkluderte slik:

«Under henvisning til dette og til de uttalelser som er falt i Stortinget mot den gjeldende ordning vil departementet gå inn for at boligbankene som alminnelig regel går over til å stille hybler, hybelleiligheter og småleiligheter likt med større leiligheter når det gjelder adgangen til å oppnå stønads lån. Denne adgangen vil da ikke lenger bli en særbeholdning for aldersboliger. Husbanken må fortsatt påse at vanlige familieleiligheter som hovedregel ikke blir tatt i bruk av en enslig person. På samme måte som når det gjelder større leiligheter for husstander med flere medlemmer, skal tildelingen av stønads lån til småleiligheter for enslige avhenge av alminnelige formues- og inntektsgrenser.»

Kommunalkomiteén sluttet seg til departementet i innstilling av 26. november 1958 — Innst. S. nr. 258. Det heter om dette på side 428—429:

«Det framgår av meldingen at Husbanken under spesielle omstendigheter har samtykket i at også fler-romsleilighet (leilighet med 2 eller flere rom og kjøkken) blir overtatt av en enslig og etter en konkret prøving gitt tilleggs lån. Søknad om stønads lån er hittil som hovedregel avslått (når det ikke gjelder gamle og uføre) under henvisning til at det ikke ville være rimelig at søkeren skulle få bedre vilkår ved overtagelse av en fler-romsleilighet enn han kunne få ved overtagelse av en ett-romsleilighet (på inntil 50 m²). Komiteén vil peke på at banken heretter vil ha anledning til å innrømme stønads lån i slike tilfelle, når den etter en vurdering av forholdene i det enkelte tilfelle finner at det er grunn til det.»

Innstillingen ble behandlet av Stortinget den 5. desember 1958 og ble uten merknad vedlagt protokollen.

Husbanken utferdiget deretter rundskriv nr. K 49, datert 27. januar 1959, der kommunene og Husbankens takstbestyrere ble gjort kjent med de nye retningslinjer. I rundskrivet ble også gitt en fortolkning av hva som vanligvis skulle forstås med familieleiligheter, som ordinært ikke skulle kunne besettes av enslige. Det heter i rundskrivet side 2:

«Vanlige familieleiligheter — og med dette forstås leiligheter med to rom og kjøkken eller mer, hvor soverommet regulært kan nyttes av mer enn én person — skal fortsatt være forbeholdt husstander med flere medlemmer. Hverken personlige låntakere eller boligselskaper må stille slike leiligheter til rådighet for en enslig.»

Denne fortolkning ble gjengitt i Husbankens årsmelding for 1958, som ble lagt frem for Stortinget med Stortingsmelding nr. 66 for 1959. Stortingsmeldingen ble behandlet av Kommunalkomiteén i Innst. S. nr. 28/1959—60. Kommunalkomiteén uttalte at Husbanken hadde drevet sin virksomhet i samsvar med Stortingets retningslinjer, og Stortinget sluttet seg til komitéens forslag om å vedlegge meldingen protokollen.

Stortinget hadde således tatt standpunkt til spørsmålet om Husbankens retningslinjer var i samsvar med Stortingets vedtak av 26. februar 1958, og spørsmålet kunne da etter instruksens § 5, tredje ledd, ikke behandles av ombudsmannen.

I mitt brev til foreningen ble videre anført:

«Når det gjelder de fire medlemmer av X. sambyggelag A/S som ble pålagt å betale tilbake stønadslånet, fremgår det av Husbankens brev av 13. november 1963 at det for konverteringstilsagnet ble satt som vilkår at leilighetene på minst to rom og kjøkken skulle disponeres av familier og ikke av enkeltpersoner. I forbindelse med konverteringssøknaden ble det konstatert at denne forutsetning ikke var til stede, men laget og kommunen erklærte at det ville bringe forholdet i orden. Forholdet ble imidlertid tross gjentatte purringer ikke brakt i orden, og Husbanken fant ikke å ville gjennomføre de fastsatte vilkår fordi det nå var gått så lang tid. Husbanken ga deretter i brev av 8. januar 1963 kommunen melding om at stønads lånene for de familieleiligheter som ble disponert av enslige måtte innbetales, det vil si kr. 4900,— pr. leilighet.

I ovenfor nevnte rundskriv har Husbanken bestemt at:

«Dispensasjon fra regelen om at vanlige to-roms leiligheter bare må stilles til disposisjon for husstander med flere medlemmer, vil bare kunne påregnes under helt spesielle forhold; spørsmålet må i tilfelle forelegges Husbanken. Blir dispensasjon gitt, vil banken ta standpunkt til om det skal ytes tilleggs lån — eventuelt stønads lån — i tillegg til det ordinære rentebærende lån.»

Det går frem av Husbankens brev av 17. oktober 1963 at dispensasjon i praksis blir gitt f. eks. i tilfeller hvor vedkommende enslige på grunn av høy alder eller sykdom trenger tilsyn, eller hvor en søker er blitt enslig og sitter igjen med en større leilighet som ønskes byttet i en mindre.

Spørsmålet om dispensasjon skal gis og om det skal få økonomiske konsekvenser, er av skjønnsmessig art. I det foreliggende tilfelle er dispensasjon gitt til tross for at det var bankens forutsetning at byggets to-roms leiligheter skulle bebos av familier.

Som det fremgår av Husbankens brev av 17. oktober 1963, er det bankens praksis at eldre mennesker som i det vesentlige er henvist til å leve av alderstrygd eller av mindre pensjonsinntekt, vil få beholde kapitalsubvensjonen, mens det vanlige for folk i ervervsfør alder er at det blir tale om å inndra kapitalsubvensjonen til leiligheten når dispensasjon blir gitt.

I nærværende tilfelle er det, såvidt skjønnes, bare en — B. — som er pensjonist. Hun har en formue på kr. 21 700,— og en bruttopensjon på kr. 1221,— pr. måned.

Ved underhåndshenvendelse til Husbanken har jeg fått opplyst at B., etter den praksis som har vært fulgt, ikke vil kunne få beholde kapitalsubvensjonen.»

Jeg konkluderte med at jeg etter det som forelå, ikke kunne se at Husbankens avgjørelse var i strid med de retningslinjer som var fastlagt og med den praksis som følges. Det var etter min mening ikke grunnlag for å kritisere avgjørelsen.

46.

Samordning av pensjoner fra stat og kommune; grunnlovens § 97.

(Jnr. 370/64).

A. hadde tjenestegjort i statsstilling fra 1917 til 1948, da han gikk av etter nådd aldersgrense som kaptein. Han arbeidet deretter i Oslo kommune fra 1950 til 1960. For å oppnå pensjonsrett i kommunen betalte han etter overenskomst et engangsbeløp på kr. 4684,25 til den kommunale pensjonskasse.

Da han fylte 70 år i 1963 fikk han meddelelse om at hans pensjon fra kommunen i henhold til bestemmelsene i lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser § 7, 1., ikke ville komme til utbetaling. Han anket avgjørelsen inn for Sosialdepartementet og fremholdt at grunnlovens § 97 etter hans mening var til hinder for at samordningsloven kunne anvendes på hans pensjonsrettigheter. Subsidiært søkte han om at departementet i medhold av lovens § 26, jfr. § 27, tredje ledd, måtte fravike samordningsbestemmelsen i hans tilfelle.

Departementet forkastet anken og fant ikke

å kunne unnta den kommunale pensjon fra samordning etter loven. Det ble pekt på at hans nettoppensjon (samordnet pensjon) ved oppnådd aldersgrense i kommunen var høyere enn summen av de pensjoner han hadde opptjent ved samordningslovens ikrafttredelse. I samsvar med departementets tilråding hadde Oslo kommunale pensjonskasse meddelt klageren at han kunne få tilbakebetalt kr. 4310,— av de kr. 4684,— han hadde betalt inn som engangspremie for å bli medlem. De resterende kr. 374,— skulle dekke risiko.

Jeg viste til at tjenestepensjoner fra stat og kommune etter samordningsloven skal samordnes etter nærmere regler gitt i loven. Loven bygger på det prinsipp at den som i sin tjenestetid har vært medlem av flere pensjonsordninger, ikke skal stilles gunstigere enn den som bare har vært knyttet til en og samme pensjonsordning. Etter min mening kunne det neppe være tvilsomt at loven kom til anvendelse også i et tilfelle som dette, hvor pensjonen i Statens pensjonskasse helt var opptjent før samordningsloven trådte i kraft, mens pensjonen i kommunen på dette tidspunkt bare delvis var opptjent. Samordningen var gjennomført i samsvar med departementets overgangsbestemmelser. Pensjonen av Statens pensjonskasse pr. 1. februar 1963 var høyere enn summen av de to pensjoner han hadde opptjent ved samordningslovens ikrafttreden 1. januar 1959.

Når dette var så, kunne det etter min oppfatning neppe antas at grunnlovens § 97 var til hinder for at samordningsloven ble anvendt. Jeg gjorde oppmerksom på at klageren kunne bringe dette spørsmål inn for domstolene.

Når det gjaldt spørsmålet om å gjøre unntak fra samordningslovens § 27, opplyste departementet at dispensasjon ville være i strid med praksis som ble fulgt. Ikke i noe tilfelle som det foreliggende var dispensasjon gitt.

Jeg kunne etter det som forelå, ikke se at det var begått noen feil fra departementets side og heller ikke at det var grunn til å kritisere at dispensasjon ikke var gitt.

47.

At B. ved en feil var tilstått statsarbeiderpensjon, ga ikke A. rett til pensjon i et analogt tilfelle. På grunn av sterk tilknytning mellom de to tilfeller fikk A. likevel pensjon av rimelighetsgrunner.

(Jnr. 376/64).

A. klaget over at hans søknad om pensjon fra Pensjonsordningen for statens arbeidere var blitt avslått. Han hadde sluttet i stats-

arbeid i 1944, og hans pensjonsgivende tjenestetid var fastsatt til 53 måneder. Dette er vesentlig mindre enn nødvendig for å oppnå pensjon, og han var klar over at lovens vilkår for pensjon ikke forelå. Når han likevel ikke kunne slå seg til ro med avgjørelsen, var det fordi en arbeidskamerat av ham — B. —, som sto i nøyaktig samme stilling med hensyn til pensjonsberettiget arbeidstid, hadde fått pensjon. Begge hadde i tiden 1948—1958 arbeidet ved ett og samme bygdeveganlegg. Arbeid ved bygdeveganlegg uten statsbidrag gir ikke rett til pensjon, men B. hadde likevel fått denne tiden medregnet som pensjonsgivende, mens A. ikke hadde fått det. A. hadde forgivevis lagt sin sak frem for Vegdirektoratet, Sosialdepartementet og Pensjonsordningen for statens arbeidere. Til sammenligningen med B. hadde Vegdirektoratet og pensjonsordningen anført at B. fikk rett til pensjon fordi han sluttet i pensjonsgivende arbeid i 1954, mens A. sluttet i 1948. A. bemerket i klagen at han ikke kunne forstå at dette var riktig. Både han og B. hadde arbeidet sammen på bygdeveganlegget fra 1948 til 1958, og ingen i bygden hadde kjennskap til at B. hadde hatt annet arbeid for det offentlige i denne tiden.

Uansett at lovens vilkår for pensjon etter klagerens egne anførsler ikke forelå, fant jeg grunn til å ta saken opp med Vegdirektoratet. Jeg ba dokumentene utlån og pekte på uoverensstemmelsen i opplysningene om B.s arbeid ved pensjonsberettigede anlegg.

Vegdirektoratet meddelte deretter at «man etter nærmere undersøkelser hadde funnet B.s pensjon uberettiget, og at derfor hverken B. eller A. tilkom pensjon». Det ble opplyst at pensjonsordningen hadde sendt sakene vedrørende A. og B. til Sosialdepartementet med spørsmål om det kunne antas at disse to arbeidstakere ville ha fått pensjon av statskassen etter de tidligere retningslinjer.

Lønns- og prisdepartementet, som saken ble forelagt for, uttalte til Sosialdepartementet:

«Lønns- og prisdepartementet antar at A. og B. ikke ville ha blitt tilstått pensjon av statskassen. Departementet vil imidlertid etter omstendighetene ikke ha noe å merke til at A. tilstås pensjon. En har da lagt vekt på at B. er tilstått pensjon for tilsvarende tjenestetid.»

A. fikk deretter pensjon.

Etter opplysningene i saken måtte det legges til grunn at det berodde på en feil når B. var tilstått pensjon. Denne avgjørelsen kunne derfor ikke begrunne noen rett for A. I betraktning av at disse to helt ut sto i samme stilling og hadde arbeidet ved ett og samme bygdeveganlegg i den tiden det var spørsmål om, var det imidlertid utilfredsstillende at

de skulle stilles forskjellig når det gjaldt pensjon, og sterke rimelighetsgrunner talte derfor etter min mening for den ordning som var truffet.

48.

Mangelfulle opplysninger om pensjonsgivende tjenestetid i pensjonsordningen for Statens arbeidere.

(Jnr. 521/63).

A. klaget over at han ikke hadde fått pensjon for tjeneste som statsarbeider i årene 1913—1920, da han etter det han selv opplyste, hadde vært ansatt i Statens havnevesen.

Klagen ble forelagt for Pensjonsordningen for statens arbeidere, som igjen forela den for Havnedirektøren og Rikstrygdeverket. Hverken Havnedirektoratet eller Rikstrygdeverket kunne finne opplysninger som viste at klageren hadde gjort tjeneste i Havnevesenet før 1920.

Etter at disse uttalelser var forelagt for klageren, sendte han inn en erklæring om at han hadde arbeidet i Havnevesenet før 1920, avgitt av en arbeidskamerat som hadde gjort tjeneste der samtidig. Saken ble på ny sendt til pensjonsordningen, som foretok ytterligere undersøkelser. Pensjonsordningen meddelte deretter at den på grunnlag av nye opplysninger som nå forelå, fant å kunne godkjenne A.s tjenestetid i omhandlede tidsrom, i alt 42 tjenestemåneder. Pensjonen ble deretter omregnet, og etterbetaling fant sted for de tre siste år før kravet ble reist.

Den tjenestetid saken gjaldt, lå langt forut for innføringen av pensjonsordning for statens arbeidere, og det kunne neppe bebreides Havnevesenet eller trygdemyndighetene at de ikke hadde funnet opplysninger om forholdet mer enn 40 år etter at tjenesten var opphørt. Den pensjonsberettigede hadde tidligere ikke gitt tilstrekkelige opplysninger, og da saken også var ordnet, ga den ikke grunn til bemerkninger.

49.

Utgangspunktet for beregning av karenstid etter lov om Statens pensjonskasse §§ 27, tredje ledd, og 33, første ledd, litra a.

(Jnr. 757/64).

A., som i mai 1963, ble utnevnt i et embete og tiltrådte dette den 1. oktober s. å., klaget blant annet over at karenstiden etter lov om Statens pensjonskasse, § 33, første ledd, litra a, ble regnet fra den dag han tiltrådte embetet, — ikke fra tidspunktet for utnevnelsen.

Han var i tvil om dette er riktig etter loven, men mente under enhver omstendighet at forholdet slik hans tilfelle lå an, var urimelig.

Statens pensjonskasse anførte:

«A er meldt inn i Pensjonskassen som — fra 1/10 1963 og fra denne dato er han registrert som medlem her. Selv om han ble utnevnt i embetet på et tidligere tidspunkt, kan han likevel ikke opptas som medlem her før han tiltrådte tjenesten og fikk utbetalt lønn. Eventuell karenstid etter bestemmelsene i pensjonslovens § 33, punkt a vil derfor måtte regnes fra 1/10 1963.»

Sosialdepartementet sluttet seg til dette.

Lov om Statens pensjonskasse § 33, første ledd, litra a, lyder slik:

«Rett til enkepensjon inntreer ikke:

- a) når medlemmet er død innen to år etter tilsetningen eller etter at ekteskapet er inngått, og dødsfallet skyldes sykdom som han led av ved tilsetningen eller vigselen og som en av ektefellene da antas å ha kjent til.»

Tilsvarende bestemmelse er gitt i § 27, tredje ledd, om rett til invalidepensjon.

Jeg fant pensjonskassens og Sosialdepartementets forståelse av bestemmelsen tvilsom og tok spørsmålet opp med departementet på ny.

Jeg pekte innledningsvis på at karenstiden etter § 33, 1. a, ikke er knyttet til medlemskapet i pensjonskassen, men til tilsetningen. Dette i motsetning til bestemmelsen i lovens § 8, annet ledd, som sier at det kan bestemmes at medlemskapet i et nærmere angitt tidsrom ikke skal gi rett til enkepensjon. Tilsetningstidspunktet er i § 33, 1. a, tillagt betydning i to henseender: Før det første er det fra tilsetningen to-årsfristen regnes og dessuten må medlemmet ved tilsetningen lide av den sykdom det gjelder og på dette tidspunkt også vite om at han gjør det. Ordet «tilsetningen» må i begge tilfeller antas brukt i samme betydning.

Ordet «tilsetting» syntes i seg selv å peke hen på tidspunktet for vedtaket om tilsetting, ikke på den faktiske tiltredelse i stillingen. Den tilsvarende bestemmelse i pensjonsloven av 1921 § 18, brukte ordet «ansettelse», og det ville neppe være i samsvar med vanlig språkbruk å oppfatte noen av disse ord som ensbetydende med tiltredelse.

Bestemmelsen i § 18 i pensjonsloven av 1921 ble i Ot. prp. nr. 38 for 1921 begrunnet slik (side 49, spalte 2):

«Ad nr. 1, litr. a. Kassen foreslår for enkepensjoner innført en delvis karenstid på to år, svarende til, hvad der gjelder for invalid-

pensjoner (§ 13, nr. 6, litr. b). Der vil — uttaler Kassen — ellers være anledning til spekulasjon til skade for Kassen, enten ved at en gift mann søker ansettelse eller en allerede ansatt tjenestemann inngår ekteskap, mens han lider av en sykdom, som må forutsettes å medføre døden innen forholdsvis kort tid. Dette vil kunne ha ganske betydelige økonomiske følger for Kassen.»

I Innst. O. VIII — 1921 ble det for så vidt § 18, 1. a, angår, vist til bemerkningene ved § 13, 6. b, der det bl. a. er sagt (side 17, spalte 2):

«Hvad det nemlig gjelder er å utelukke invalidpensjon i tilfeller, hvor vedkommende allerede ved ansettelsen led av sykdom eller sykdomsanlegg, hvorom han selv var vidende, og som han har fortiet overfor ansettelsesmyndighetene.»

Forarbeidene syntes således å vise at det man hadde hatt for øye, var sykdom som vedkommende led av og visste om da han ble ansatt, ikke sykdom oppstått etter dette tidspunkt, men før tiltredelsen.

Jeg pekte også på at det i enkelte tilfeller kunne føre til urimelige resultater om bestemmelsen skulle få anvendelse i tilfeller der sykdommen oppstår etter ansettelsen, men før tiltredelsen. Ansettelsen gir den ansatte et krav på å få overta stillingen og han må kunne innrette seg etter det. Også reelle grunner talte etter min mening for at bare sykdom som vedkommende led av og kjente til da vedtaket om ansettelse ble gjort, her burde komme i betraktning.

Pensjonskassen hadde også vist til at A. var utnevnt «fra den tid departementet bestemmer.» Jeg pekte på at grunnen til at det ved embetsutnevnelser (og beskikkelser i statsråd) blir bestemt at utnevnelsen gjelder fra en fastsatt dato eller fra det tidspunkt departementet bestemmer, er at embetsmenn, i likhet med tjenestemenn ellers, i alminnelighet først skal få krav på lønn fra tiltredelsesdagen, ikke fra ansettelsen (Lønns- og prisdepartementets rundskriv nr. 20/1958 av 5. desember 1958). På bakgrunn av dette syntes det tvilsomt om det ville være grunnlag for å gjøre noen forskjell i relasjon til pensjonslovens § 33, 1. a, på embetsmenn og tjenestemenn ellers og på embetsmenn som utnevnes med virkning først fra et senere tidspunkt, og embetsmenn som utnevnes uten at det er sagt noe om tidspunktet, men som først overtar embetet etter en viss tid.

Departementet anførte i brev av 21. januar 1965 at det etter nærmere overveielse antok at § 27, tredje ledd, og § 33, første ledd, litra a, må forstås slik at karenstiden i tilfeller som det foreliggende skal regnes fra datoen for vedtaket om tilsetting.

50.

Spørsmål om svenske sjøfolk, som er bosatt i Norge, men som arbeider på svenske skip og betaler trygdepremie til Sverige, også skal betale trygdepremie i Norge.

(Jnr. 825/63).

En kvinneforening klaget over at svenske sjømenn som er bosatt i Narvik og omegn og arbeider ombord i svenske malmbåter, må betale trygdepremie til Norge. Disse sjømenn betaler skatt til Sverige, og i skatten er medregnet trygdepremie til Sverige.

Foreningen mente at sjømennene for sin egen del skulle være fritatt for å betale trygdepremie til Norge og at hustru og barn skulle klassføres i klasse 00. Det ble anført at dette også er praksis i enkelte andre trygdekasse-distrikter.

Rikstrygdeverket uttalte bl. a.:

«Etter syketrygdlovens § 1 skal enhver som har bosted her i landet være trygdet etter lovens bestemmelser uten hensyn til om han er norsk statsborger eller ikke. Når trygdekassen skal ta stilling til spørsmålet om hvorvidt en sjømann (norsk eller utenlandsk) har bosted her i landet legges avgjørende vekt på de faktiske bostedsforhold til sjømannen og hans familie.

For så vidt angår A.s bostedsforhold er det opplyst at han har eget hus i Ankenes hvor hans familie bor. Det er ikke opplyst at han har bosted noe annet sted. Under henvisning til dette, antar Rikstrygdeverket at A. må regnes for bosatt her i landet (i Ankenes trygdekassedistrikt) i syketrygdlovens forstand.

Unntatt fra medlemskap i syketrygden er den som ifølge utenlandsk lov er sikret sykestønad under sitt opphold her i landet. jfr. lovens § 2, litra c. Så vidt en kjenner til har sjøfolk på svenske båter i henhold til svensk sjømannslov rett til en viss sykehjelp av rederen. Rederens stønadspått er imidlertid tidsbegrenset. Sjømenn som har bosted i Norge kan, så vidt en kjenner til, ikke bli manntallsskriven i Sverige og da heller ikke medlemmer av svensk sjukkasse og antas derfor ikke å ha rett til sykestønad etter svensk lovgivning i slik utstrekning at de kan unntas fra medlemskap etter bestemmelsen i syketrygdlovens § 2, litra c.

Under henvisning til foranstående antar en at A. fyller vilkårene for medlemskap i syketrygden etter lovens § 1 og at han ikke kan unntas fra denne trygdeplikt.

For medlem av norsk trygdekasse som midlertidig oppholder seg utenfor landet fortsetter medlemskapet i inntil tre måneder, og deretter så lenge premie etter § 82, punkt 1 blir betalt i rett tid, jfr. syketrygdlovens § 23. Opphold ombord i svensk båt i utenriks fart regnes som midlertidig opphold utenfor landet i denne forbindelse. Når båten anløper norsk havn, avbrytes den foran nevnte frist. Ny frist regnes fra avreisen i hvert enkelt tilfelle. De fleste av de malmbåter som går på Narvik anløper norsk havn med kortere mellomrom enn tre måneder (hver 2. eller 3. uke), og det antas at sjømenn med bosted i Norge som er

forhyrt på en slik båt, vil være kontinuerlig trygdet i norsk trygdekasse.

Spørsmålet om hvorvidt norsk sjømann som — uten å være bosatt eller manntallsskriven i Sverige — tjenestegjør på svensk båt, gjennom beskatningen i Sverige betaler avgift til den svenske sykeforsikring, har tidligere vært forelagt Riksforsäkringsverket i Stockholm, som uttaler:

«Jämlikt gällande bestämmelser skal norsk sjöman, som är anställd ombord på svenskt handelsfartyg, erlägga sjömannsskatt. Nämnnda skatt tillfaller staten.

Den av norsk sjöman sålunde erlagda skatten kommer icke till någon del den svenska sjukförsäkringen tillgode.»

For så vidt angår medlemskap i syketrygden for sjømannshustru som har bosted i Norge og hvis mann enten er unntatt fra trygden etter bestemmelsen i lovens § 2, litra c, eller som oppholder seg utenfor landet i mer enn tre måneder uten å bevare sitt medlemskap ved frivillig premiebetaling, skal trygdes som selvstendig medlem og klassføres etter bestemmelsen i syketrygdlovens § 27, punkt 1. Underholdsbidrag fra mannen skal regnes med ved klasseføringen dersom bidraget etter vanlige skatteregler beskattes som inntekt på hustruens hånd.

Rikstrygdeverket er enig i at det er uheldig om sjøfolk som har bosted i Norge og som er forhyrt på svenske båter må betale premie til de sosiale trygder både i Norge og i Sverige. Men en kan ikke være enig når kritikken reises ensidig mot medlemskap i norsk trygdekasse. Sjømenn som er bosatt i Norge og har sin familie bosatt her, har rett til stønad etter vanlige regler fra samtlige sosiale trygder både for seg selv og sin familie, en rettighet som selvsagt også blir benyttet i aktuelle stønadstilfelle. Rikstrygdeverket finner det naturlig at den som har den trygdemessige risiko også bør få innbetalt den premie som vedkommende trygdelov krever.

Rikstrygdeverket er klar over at reglene om trygdeforholdene for de sjøfolk som her er omhandlet ikke er gode, men det byr på en rekke vanskeligheter å komme fram til en brukbar nyordning. En skal imidlertid nevne at Den nordiske sosialpolitiske komité har nedsett et «Underutvalg til utredning av nordiske sjøfolks sosiale rettigheter». Nevnte utvalg har avgitt sin Innstilling i oktober 1962, hvor den har utredet spørsmålet om felles regler om syketrygd for nordiske sjøfolk. Komitéen peker her på mulighetene av å løse de omhandlede trygdeproblemer ved inngåelse av konvensjoner mellom de nordiske land.»

Klageren anførte at Narvik og Ankenes trygdekommuner er de eneste i landet som krever full syketrygdpremie i tilfeller som de foreliggende og viste til konkrete eksempler om praksis.

Ved nærmere undersøkelse viste det seg at et av de tilfeller som var anført til sammenligning, sto for Rikstrygdeverket som ankesak. Rikstrygdeverket opplyste at spørsmålet om de svenske sjøfolks trygdestatus var tatt opp prinsipielt med de svenske trygdemyndigheter på grunnlag av denne ankesaken. Resultatet

måtte antas å få betydning også for andre svenske sjømenn i samme stilling.

Da Rikstrygdeverkets kjennelse i ankesaken forelå, ba jeg opplyst hvordan spørsmålet var blitt løst for de øvrige sjøfolk som er bosatt i Narvik og Ankenes og har påmønstrert svenske skip.

I sin uttalelse pekte Rikstrygdeverket på at de berørte sjøfolk representerer tre grupper, nemlig:

- «1. Svensk sjømann forhyrt i svensk rederi, beskjeftiget i malmtrafikken over Narvik, bosatt og «kyrkobokførd» i Sverige med opphold på svensk fartøy på Narvik havn.
2. Svensk sjømann forhyrt i svensk rederi, beskjeftiget i malmtrafikken over Narvik, «kyrkobokførd» i Sverige, som oppholder seg sammen med sin familie i Narvik, hvor familien er bosatt. — — —
3. Norsk sjømann forhyrt i svensk rederi, beskjeftiget i malmtrafikken over Narvik, bosatt i Narvik. — — —»

For gruppe 1 og 2 var Rikstrygdeverket i sine kjennelser kommet til at sjømannen er unntatt fra pliktig trygd her i landet, fordi han må anses sikret sykestønad etter den alminnelige svenske syketrygdordning under sitt opphold her i riket. Den svenske ordning gjelder imidlertid bare for sjømannen selv. Hans familie, bosatt her i landet, må derfor stå trygdet etter norsk syketrygdlov, med hustruen som personlig medlem og barna som familiemedlemmer. Dersom hun ikke har personlig inntekt over kr. 1000,—, skal hun etter syketrygdlovens § 27 føres i klasse 00 med premie kr. 1,10 pr. uke, idet forsørgerens bidrag til familiens underhold ikke regnes som inntekt i lovens forstand. Familien er da berettiget til stønad etter syketrygdloven, lov om barnetrygd, forsørgertrygdloven og alderstrygdloven.

Sjømann i gruppe 3 er imidlertid ikke sikret sykestønad etter svensk syketrygdordning selv om han på samme måte som svensk statsborger i samme stilling, betaler skatt til Sverige. Av den skatt han betaler, blir det ikke overført en viss prosent til den lokale svenske trygdekasse og han er bare sikret en begrenset sykehjelp etter svensk sjømannslov. Han er derfor ikke fritatt for trygdeplikt i Norge etter syketrygdlovens § 2 c slik som svenske sjømenn.

Da norsk sjømann, forhyrt med svensk skip i utenriks fart, ikke har sitt arbeidssted her i landet, er hans medlemskap i norsk trygdekasse knyttet til bostedet, og han er trygdepliktig som ikke-arbeidstaker. Han anses for å ha midlertidig opphold utenfor landet, med fortsatt bosted her, og trygdeforholdets varighet er da i syketrygdlovens § 23 begrenset til

tre måneder. Rikstrygdeverket antok at trygdeforholdet i bostedets trygdekasse fortsetter kontinuerlig så lenge skipet innenfor nevnte tre måneders frist anløper norsk havn. Ved fravær utover fristen regnes ny tre måneders frist fra skipets anløp av norsk havn.

I uttalelsen anførte Rikstrygdeverket til slutt:

«Trygdekassen, som er bundet av Rikstrygdeverkets avgjørelse i de nevnte ankesaker — jfr. syketrygdlovens § 111, punkt 1 — vil i sin framtidige praksis legge disse avgjørelser til grunn ved behandlingen av trygdeforholdet for medlemmer i de nevnte grupper. Narvik og Ankenes trygdekasser er tilstillet gjenpart av denne uttalelse. Det er derfor ikke nødvendig for de enkelte medlemmer å ta opp spørsmålet om sine trygdeforhold med trygdekassen eller Rikstrygdeverket.

Det bemerkes at Rikstrygdeverket har tatt opp, blant annet med de svenske myndigheter, spørsmålet om en mer tilfredsstillende løsning enn den som følger av gjeldende svensk og norsk trygdelovgivning.»

Saken ga ikke grunn til ytterligere bemerkninger.

51.

Spørsmål om det var berettiget å si opp trygdekasserevisor, etter dom for straffbart forhold utenfor tjenesten.

(Jnr. 467/64).

A. klaget over at han uberettiget var oppsagt som revisor ved trygdekasse. Han var 16. juni 1961 dømt til fengsel i 1 år og 1 måned for forbrytelser mot straffelovens § 212, annet ledd, 2. straffealternativ, og dommen ble sonet i tiden 22. januar til 1. november 1963, med soningsavbrudd fra 11. juli til 11. august s. å. Den 7. november 1963 ble han av Rikstrygdeverket sagt opp fra sin stilling, etter at trygdekassens styre 22. oktober s. å. hadde innberettet at revisor for tiden sonet en dom på ca. 1 år. A. hadde innbrakt Rikstrygdeverkets avgjørelse for Sosialdepartementet, som stadfestet avgjørelsen.

A. gjorde i sin klage gjeldende at soningen av dommen ikke hadde medført noe brudd på hans plikter som revisor. Han hadde før innsettelsen til soning inngått avtale med sin medrevisor om at denne skulle foreta revisjonen alene, og under soningsavbruddet hadde han utført sitt revisorarbeid uten innsigelse. Etter A.s mening hadde ikke Rikstrygdeverket rett til å si ham opp på grunn av det forhold han var dømt for, etter at han i 21 år hadde virket i stillingen uten klage. Dommen gjaldt forhold som ikke hadde noe med økonomiske disposisjoner å gjøre, og for øvrig hevdet han at han var uskyldig dømt.

Sosialdepartementet anførte bl. a.:

«Revisorstillingene ved trygdekassene er offentlige stillinger. Innehaverne av stillingene har adgang til trygdekassens arkiv og har krav på å få lagt fram for seg et hvert dokument som kan være av interesse for revisjonen, likesom de kan avkreve trygdekassens tjenestemenn alle opplysninger de anser nødvendige for sitt arbeid, jfr. vedlagte normalinstruks for revisorene i trygdekassen, § 1, pkt. 5. Dette medfører at en revisor kan få det nøyeste innblikk i andre menneskers private forhold. På et mindre sted vil det ofte dreie seg om de private forhold hos mennesker revisoren kjenner eller vet hvem er.

Etter departementets syn er det absolutt nødvendig at en kan stole på (ha tillit til) personer som innehar stillinger av denne art.

Ut fra de foreliggende opplysninger i denne sak fant departementet at A. som følge av de forhold han ble dømt skyldig i — og som av lagmannsretten er karakterisert som grovt tillitsbrudd — ikke lenger nøyte den almene tillit eller kunne antas å inneha de personlige egenskaper som må anses nødvendige for stillingen som revisor ved en trygdekasse.

En fant dette forhold alene å være tilstrekkelig grunnlag til å stadfeste avskjedigelsen. Rikstrygdeverket antar også avskjedigelsen begrunnet i den omstendighet at A. ved sitt fravær under soningen av den idømte straff ikke har oppfylt sine plikter som revisor...»

Jeg fant det klart at det ved spørsmål om avskjedigelse av tjenestemann i offentlig stilling kunne tas hensyn også til forhold utenfor tjenesten som medførte tap av den for stillingen nødvendige tillit. I sin uttalelse hadde departementet gjort rede for hvilke forhold ved revisorstillingen det særlig var lagt vekt på ved vurderingen av tillitsspørsmålet. Det kunne ikke reises innvendinger mot det faktiske grunnlag bedømmelsen bygget på, og jeg kunne ikke se at departementet hadde tatt feil når det fant A. — etter det forhold han var dømt for — ikke lenger hadde den tillit som trengtes i stillingen. Selv om A. hevdet at han var uskyldig dømt, var Rikstrygdeverket og departementet henvist til å legge dommen til grunn for sin avgjørelse.

Spørsmålet om det avbrudd i A.s revisorarbeid som soningen hadde medført, var å betrakte som et brudd på A.s tjenesteplikter, var det etter dette ikke grunn til å gå inn på.

Klageren ble gjort oppmerksom på at han kunne bringe spørsmålet om oppsigelsens lovliggheit inn for domstolene.

52.

Sendrektig saksbehandling i trygdekasses
kassenemnd.

(Jnr. 770/63).

A. klaget i brev av 25. juli 1963 over at kassenemnda for X. trygdekasse ennå ikke hadde truffet avgjørelse i en sak som han hadde brakt inn for nemnda 28. mars 1961.

Klagen ble forelagt for trygdekassen, som i brev av 13. september 1963 opplyste at saken nå var tatt opp til behandling i kassenemnda. Saken ble avgjort av nemnda den 28. september 1963, og Rikstrygdeverket traff endelig avgjørelse den 12. november 1963, etter at trygdekassen hadde anket.

Trygdekassen redegjorde for saken i brev av 20. november 1963, der det bl. a. uttales:

«A. har fått utskrift av kjennelsene. Han har vært til konferanse i trygdekassen. Under konferansen ga man uttrykk for kassens beklagelse over at behandlingen av denne sak har trukket så lenge ut i kassenemnda. Forsinkelsen skyldes forhold som trygdekassen ikke har vært herre over.

Som det fremgår av sakens dokumenter, har både trygdekassen og Rikstrygdeverket gjentatte ganger skrevet til kassenemnda og bedt om at saken ble tatt under behandling straks. Det har også vært purret pr. telefon. Første gang det ble purret på saken var den 26. oktober 1961. Men først den 28. september d. å. avsa kassenemnda sin kjennelse.»

I brev av 8. januar 1964 til Rikstrygdeverket pekte jeg på at det ikke var gitt noen forklaring på forholdet med behandlingstiden. Da Rikstrygdeverket imidlertid hadde gitt uttrykk for at denne side av saken ville bli tatt opp administrativt, avventet jeg resultatet av behandlingen.

A.s anke til kassenemnda var den 8. april 1961 sendt fra trygdekassen til formannen, som imidlertid anså seg for inhabil i saken og sendte den videre til varaformannen. Da varaformannen var syk, ble behandlingen av anken noe senere overlatt til et annet medlem av kassenemnda, overrettssakfører B., som på purring fra trygdekassen den 26. oktober 1961 opplyste at den da var under arbeid.

Rikstrygdeverket skrev den 22. januar 1964 til B. og bad om en forklaring og antydning at det overveiet å anmelde forholdet til påtalemyndigheten. B. skrev deretter i brev av 31. januar 1964 til Rikstrygdeverket:

«I anledning av Deres brev til meg av 22. ds. vil jeg få meddele at jeg dypt beklager den måten denne saken er blitt behandlet på fra min side. Jeg er også klar over at et hvert forsøk på å forsvare meg vil kunne bli imøtegått med avgjørende argumenter.

Når det gjelder spørsmålet om en eventuell anmeldelse, vil jeg inntrengende henstille at man unnlater å gå til et slikt skritt. Og jeg vil i den anledning få nevne noen hensyn, som det etter min mening vil være rimelig at det blir lagt vekt på i denne forbindelse:

1. Det gjelder her et arbeid innenfor et helt ulønnet verv.
2. Jeg fungerte i egenskap av varamann, uten den rutine i slike saker, som formannen ellers har.

3. Det spiller jo her ingen økonomiske hensyn inn.
4. En slik anmeldelse vil virke mer enn alminnelig generende for en mann i mitt yrke.
5. Ved det forestående nyvalg vil jeg bli utskiftet med en ny mann i kassa-nemnda. Jeg kan forsikre at jeg i lang tid har vært sterkt plaget av dårlig samvittighet for denne sak. Det bør være straff nok.»

Rikstrygdeverket opplyste i brev av 23. mars 1964 at B. ikke var gjenvalgt som medlem av kassenemnda for perioden 1. januar 1964—31. desember 1967 og at det ikke fant å burde anmelde forholdet.

Jeg pekte i brev til B. på at det var gått 2½ år fra A. innbrakte saken for kassenemnda til nemnda traff sin avgjørelse. B. hadde, såvidt jeg kunne se, hatt saken i omkring 2 år. Jeg anførte at det ikke var noe i saken som kunne begrunne en tilnærmedesvis så lang behandlingstid. Saken var enkel, og det måtte antas at den i det alt vesentlige av tiden var blitt liggende uten at det var gjort noe med den. Det at saken allerede fra først av var forsinket på grunn av inhabilitet og sykdom, var en særlig grunn til at behandlingen burde vært påskyndet. Jeg uttalte at B. sterkt måtte kritiseres for sitt forhold i saken, og at jeg ikke kunne se at det i denne forbindelse kunne legges vesentlig vekt på de forhold han hadde vist til i brevet til Rikstrygdeverket, bl. a. at det gjaldt utførelse av tjenesteplikter i et ulønnet arbeid og at han bare var varamann for formannen.

Da B. hadde beklaget forholdet og var trådt ut som medlem av kassenemnda, fant jeg etter forholdene å kunne unnlate videre skritt.

53.

Trygdekassens plikt til å betale utgifter ved overføring av pasient fra et sykehus til et annet på grunn av plassmangel.

(Jnr. 453/63).

En lege klaget over at trygdekassen nektet å refundere utgiftene ved overføring av en pasient fra X. sykehus til sykehus i naboby, fordi overføringen ikke var foretatt av behandlingsmessige grunner, men av hensyn til plassmangel ved X. sykehus.

Da klageren ikke hadde nyttet den administrative ankeadgang etter syketrygdloven, oversendte jeg klagen til kassenemnda og bad den betraktet som anke til nemnda over trygdekassens avgjørelse. Kassenemnda behandlet saken i møte den 13. august 1963 og uttalte:

«I det foreliggende tilfelle synes all rimelighet å tale for at Y. trygdekasse bør dekke transporten av pasient fra X. til Z. Alene

hensynet til best mulig utnyttelse av de dyre plasser ved et sykehus som X. burde tilsi at trygdekassene dekker transporter til sekundære sykehus av pasienter som med fordel kan behandles der. Dette så meget mer som kurløpene ved slike sykehus visstnok regelmessig er lavere — etter hva der er opplyst er ihvertfall dette tilfelle i den foreliggende sak.

Dessverre finner imidlertid ikke ankenemnda hjemmel i syketrygdloven for å kjenne trygdekassen pliktig til å betale, og må derfor avsi følgende

K j e n n e l s e:

Anken avvises.»

Saken ble deretter anket inn for Rikstrygdeverket.

Rikstrygdeverket henstilte til trygdekassen å ta saken opp til ny vurdering. Trygdekassen erklarte seg deretter villig til å betale transportutgiftene, og ankesaken ble henlagt.

Av hensyn til sakens prinsipielle betydning bad jeg i brev til Rikstrygdeverket av 24. mars 1964 opplyst om dette var slik å forstå at Rikstrygdeverket hadde en annen forståelse av loven enn kassenemnda.

Rikstrygdeverket uttalte i tilknytning til dette:

«Etter syketrygdlovens § 57, punkt 1, plikter trygdekassen å dekke de nødvendige utgifter til skyss når en trygdet må reise til sykehus på grunn av sykdom som trygdekassen yter stønad for. Trygdekassen er i alminnelighet ansett berettiget til å begrense skyssgodtgjøringen til det det koster å reise på billigste forsvarlige reisemåte til nærmeste offentlige sykehus hvor det kan skaffes plass og hvor adekvat behandling kan finne sted.

Nevnte bestemmelse berører ikke direkte spørsmålet om trygdekassens plikt til å godtgjøre transportutgifter ved overføring av trygdede fra offentlig sykehus til annet sykehus og Rikstrygdeverket har ikke ansett nevnte bestemmelse — isolert sett — som direkte hjemmel for trygdekassens plikt til å godtgjøre slike overføringsutgifter.

Dersom imidlertid behandlingsmessige (medisinske) grunner gjør det nødvendig å overføre trygdede til et annet sykehus, er trygdekassen ansett pliktig til å dekke de nødvendige transportutgifter i forbindelse hermed som en med sykehusoppholdet forbundet utgift, jfr. syketrygdlovens §§ 38 og 39. I denne forbindelse bemerkes at Rikstrygdeverket ikke tidligere har funnet hjemmel i syketrygdloven for å kunne pålegge trygdekassen å godtgjøre overføringsutgifter fra offentlig sykehus til annet sykehus, når grunnen for overføringen skyldtes plassmangel ved det offentlige sykehus.

Under behandlingen av ankesaken fant Rikstrygdeverket det ikke godtgjort at overføringen fra X. sykehus til Z. ble foretatt av nødvendige medisinske grunner. Trygdekassen kunne da ikke tilpliktes å godtgjøre omhandlede overføringsutgifter på det grunnlag at overføringen var foretatt av nødvendige behandlingsmessige grunner.

Da det imidlertid i saken forelå erklæring fra overlegen ved X. sykehus om at over-

føringen var skjedd på grunn av manglende plass ved det offentlige sykehus, reiste spørsmålet seg — som tvist i ankesak — om trygdekassen av den grunn var pliktig til å godtgjøre overføringsutgiftene.

I denne forbindelse bemerkes at Rikstrygdeverket — før ankesaken innkam hertil den 3. september 1963 — allerede hadde tatt opp spørsmålet herom i annen forbindelse. Den 19. juli 1963 var Lønns- og prisdepartementet tilskrevet, idet en etter nærmere utredning utba seg departementets uttalelse om hvorvidt slike overføringsutgifter kunne anses inkludert i kurprisen ved offentlige sykehus — eller om sykehusene hadde adgang til å kreve særskilt godtgjøring for nevnte skyssutgifter i tillegg til vanlig kurpris.

I skriv til Rikstrygdeverket av 13. september 1963 uttalte departementet:

«Lønns- og Prisdepartementet antar at utgifter som et sykehus måtte ha til transport av pasienter til et annet sykehus av andre enn medisinske grunner ikke er slike utgifter som skal dekkes av de kurpriser for offentlige sykehus som er fastsatt i Lønns- og Prisdepartementets bestemmelser av 9. april og 3. juli 1962. Slike utgifter er i relasjon til disse bestemmelser særutgifter som sykehuset kan kreve dekket utenom de maksimale kurpriser.»

Etter denne uttalelse fant Rikstrygdeverket senere at trygdekassen måtte anses pliktig til å dekke skyssutgifter ved overføring av trygdede fra offentlig sykehus til annet sykehus også når overføringen skyldtes plassmangel, idet overføringsutgiftene også da måtte anses som en med sykehusbehandlingen forbundet utgift, idet disse utgifter etter departementets bestemmelse av 9. april og 3. juli 1962 var særutgifter som sykehuset kunne kreve dekket utenom de maksimale kurpriser. — — —

Av foranstående vil fremgå at Rikstrygdeverket ikke lenger er enig i den forståelse av syketryktdoven som den lokale kassenemnd bygget på under sin avgjørd angående trygdekassens plikt til å dekke de utgifter som ankesaken gjaldt.»

Som nevnt var det i egenskap av administrativ ankeinstans at Rikstrygdeverket hadde foranlediget forholdet rettet. Saken er referert på grunn av dens prinsipielle betydning.

54.

Tidspunktet for tilståelse av uførepensjon.

(Jnr. 666/64).

A. klaget over at han var tilstått uførepensjon med virkning først fra 1. juli 1963, skjønt han hadde søkt om uføretrygd allerede i desember 1960 og deretter på ny 5. januar 1963.

Rikstrygdeverket opplyste at fylkesnemnda ved behandlingen av A.s første søknad hadde fattet vedtak om å forsøke attføring. A. hadde i januar/februar 1961 vært innlagt på diagnoseavdeling ved attføringsinstitutt og ble i mars s. å. innlagt på treningsavdelingen ved

instituttet. Han forsvant imidlertid fra instituttet i mai, og svarte ikke da han ble tilskrevet. Hans søknad om uføretrygd ble avslått av Rikstrygdeverket 24. februar 1962.

A. påanket avgjørelsen. I ankesaken uttalte psykiatrisk sakkyndig at han oppfattet A.s tilstand som en kronisk psykose og tilrådde attføring. A. ble deretter innlagt på sykehus med henblikk på behandling og attføring, uten at dette førte til noe.

Etter at A. i et brev av 9. september 1963 hadde nektet å la seg innlegge i attføringsavdeling ved sykehus og krevet at hans sak nå måtte bli avgjort, ble attføring oppgitt. I et brev av 1. oktober uttalte fylkesnemnda at hans motstand mot attføring burde ses som et symptom på hans sykdom, og nemnda foreslo at han skulle tilstås uførepensjon med virkning fra 1. juli 1963. Rikstrygdeverket traff avgjørelse i samsvar med dette.

A. anket til Sosialdepartementet over at uførepensjon ikke var tilstått fra et tidligere tidspunkt. I forbindelse med ankesaken uttalte fylkesnemnda bl. a.:

«— — — Så sent som i september 1963 var han enda innstillet på å la seg innlegge på — — — sykehus, attføringsavdelingen, men ved brev senere samme måned sier han at han ikke er villig til dette lenger. Med alle de vanskeligheter som har vært med denne klient synes det som om hans sinnslidelse er en vesentlig årsak til at han ikke vil gå med på hverken behandling eller attføring, og nemnda har derfor funnet at hans anke burde tas til følge. Nemnda behandlet saken 1. oktober 1963, og anbefalte at han skulle få uførepensjon 3 måneder tilbake fra den dato, — — —»

Nemnda fant at hans nektelse av å legge seg inn på attføringsavdelingen da var endelig.

Departementet kom til samme resultat som Rikstrygdeverket.

I brev til Sosialdepartementet anførte jeg:

«Det synes som om det har vært lagt avgjørende vekt på A.s brev i september 1963 om at han ikke er villig til innleggelse på attføringsavdeling. Nemnda har funnet at det dermed måtte anses endelig på det rene at attføring var nyttesløst, og at årsaken til dette var A.s sinnslidelse. Såvidt jeg kan se, er det imidlertid ikke noe som viser at A.s standpunkt i september skyldes en forverrelse av sinnslidelsen. Hvis det ikke foreligger noen påviselig forverrelse, må man vel gå ut fra at også de tidligere vanskeligheter med å få A. med på attføringstiltak, skyldes hans sykdom, og i så fall kan det vel kanskje spørres om ikke tidspunktet 1. juli 1963 er noe tilfeldig valgt. Jeg vil gjerne ha det ærede departements uttalelse om dette.»

I sitt svarbrev meddelte departementet at saken var vurdert på ny og at uførepensjon var tilstått med virkning fra 1. januar 1961.

55.

Attføringspenger i ventetid for mottagelse i attføringsinstitutt.

(Jnr. 221/64).

A. hadde 5. juni 1961 søkt om attføringshjelp/uføretrygd, og klaget over at uføretrygd ble tilstått først fra 1. juni 1963, ikke fra søknadsdagen.

Fylkesnemnda hadde behandlet søknaden 20. november 1961 og fattet vedtak om at det på det daværende tidspunkt ikke kunne tas standpunkt til den. Søkeren burde innlegges på attføringsinstitutt og trygdekassen komme tilbake til saken når søknad var ekspedert til attføringsinstitutt.

Attføringsinstituttet mottok søknad 15. februar 1962, og klageren ble satt på venteliste for undersøkelse. Etter at undersøkelse var foretatt den 27. september s. å., ble klageren innkalt til instituttet. Han reiste 5. november 1962 og han kom tilbake 4. desember s. å. Attføring ble ansett nyttesløs. Klageren ble tilstått attføringspenger fra 5. november 1962 til 1. juni 1963, fra hvilken dato han fikk uførepensjon.

Sakens dokumenter ble utlånt, og klagen deretter forelagt for Rikstrygdeverket. Jeg pekte på at klageren etter sin søknad av 5. juni 1961 ble henvist til attføringsinstitutt, hvor han imidlertid først ble mottatt i november 1962. Jeg bad overveiet om ikke vilkårene for å tilstå attføringspenger også i denne ventetiden måtte antas å foreligge.

Under behandlingen av klagen kom Rikstrygdeverket til at vilkårene for å gi klageren attføringspenger fra 5. juni 1961 forelå, jfr. § 5, pkt. 2, litra a, i Regler om attføringshjelp. Etter omstendighetene kunne han sies å ha ventet på bistand av attføringsapparatet fra søknadsdato 5. juni 1961 til han reiste til attføringsinstituttet. I samsvar med dette fikk klageren utbetalt attføringspenger i hele ventetiden.

Avgjørelsen berodde på en konkret vurdering og saken gav ikke grunn til bemerkninger. At klageren hadde fått attføringspenger, ikke uføretrygd, i tiden før 1. juni 1963 var til hans egen fordel, idet attføringspengene etter det opplyste utgjorde et høyere beløp enn uførepensjonen.

56.

Spørsmål om invaliditeten var medisinsk uførhet i lovens forstand.

(Jnr. 533/64).

En tidligere industriarbeiderske klaget over at hennes søknad om uføretrygd var avslått av Rikstrygdeverket og senere av Sosialdepar-

tementet som ankeinstans. Det forelå legeerklæring for at hun var helt arbeidsufør og at denne tilstand måtte anses for varig.

Dokumentene i saken ble utlånt og gjennomgått og klagen deretter forelagt for Sosialdepartementet. Jeg anførte at jeg hadde forstått det slik at når søknaden var avslått uaktet klageren var ansett som helt og varig ufør, skyldtes dette at departementet hadde funnet at hennes uførhet ikke var av en slik karakter at den omfattes av lovens § 2, jfr. Ot. prp. nr. 22/59 side 11—12 (sosiale tilpasningsvansker m. v.). For å få et sikrere grunnlag for vurdering av klagen, bad jeg opplyst hvilke momenter det var som hadde vært avgjørende for at klagerens uførhet ikke var ansett som medisinsk uførhet i lovens mening. Jeg pekte også på at det syntes som om hennes søknad hadde vært avslått på forskjellig grunnlag i de forskjellige instanser.

Sosialdepartementet innhentet deretter ny medisinsk sakkyndig uttalelse i saken og meddelte i brev av 26. september 1964 at det på grunnlag av denne uttalelse og nye medisinske opplysninger hadde tilstått klageren uførepensjon fra 1. september s. å.

Saken gav ikke grunnlag for ytterligere bemerkninger.

57.

Sen behandling av uføretrygdsak i fylkesnemnd.

(Jnr. 391/64).

A. klaget blant annet over at behandlingen av hans søknad om attføringshjelp og uføretrygd hadde tatt uforholdsmessig lang tid.

A. søkte om uførepensjon 23. desember 1960. I samsvar med tilråding fra fylkesnemnda av slo Rikstrygdeverket søknaden 29. juni 1961. A. påanket i august s. å. avgjørelsen til Sosialdepartementet, og trygdekassen ekspederte ankesaken til Rikstrygdeverket 31. august 1961. Rikstrygdeverket sendte 13. september s. å. saken til fylkesnemnda «til uttalelse og retur», — under henvisning til ankeerklæringen.

Vel ett år senere — 25. september 1962 — henvendte fylkesnemnda seg til trygdekassen og ba om at A. måtte bli undersøkt av hjertespesialist. Undersøkelsen fant sted 18. oktober s. å. Den 8. mars 1963 behandlet nemnda anken og foreslo den forkastet. Etter at det på foranledning av Sosialdepartementet var foretatt undersøkelser ved Statens attføringsinstitutt i X. av A.s muligheter for attføring, ble søknaden om uførepensjon avslått av departementet 29. januar 1964.

Fylkesnemnda anførte om behandlingstiden bl. a. «at den langvarige saksbehandling formentlig skyldes en meget vanskelig arbeids-

situasjon ved fylkesnemndas sekretariat». I redegjørelsen heter det videre om dette:

«Noen spesiell forklaring kan ikke gis bortsett fra at saksmengden var meget betydelig og at der i løpet av dette tidsrom var ledighet bl. a. i stillingen for lege ved fylkesnemndas sekretariat. Det kan således nevnes at av 2478 innkomne saker i 1961, ble 2072 ekspedert innenfor samme år, og 406 saker utsto til senere behandling. Tilsvarende tall for 1962 er 2233 innkomne saker hvorav 1630 ble ekspedert innenfor samme år, og 603 var ubehandlet ved årets utgang. Legestillingen var vakant fra overlege — — —s fratreden 31. mars 1962 til overlege — — —s tiltreden 2. mai 1963. Forøvrig var også stillingen som sosialkurator ledig fra 1. august 1962 til 27. mars 1963. Det antas at det er disse omstendigheter som dessverre har ført til at behandlingen av sakene har tatt tilsynelatende uforholdsmessig lang tid.»

Jeg fant at den sene saksbehandling i nemnda måtte kritiseres. Selv om arbeids-situasjonen var vanskelig og arbeidspresset stort, ga dette ingen tilstrekkelig forklaring på at saken ble liggende i nemnda vel 1 år uten at noe ble gjort med den. Særlig uheldig var dette når nemnda selv etter denne langvarige forsinkelsen, ikke kunne realitetsbehandle saken, men måtte forberede den videre gjennom spesialistundersøkelse av A.

Fylkesnemnda har senere på anmodning gitt en redegjørelse for arbeidsforholdene og det som er gjort for å få påskyndet behandlingen av sakene. Nemnda har tatt opp med Sosialdepartementet spørsmålet om å få styrket sekretariatet.

58.

Kontanterstatning etter lov om ulykkestrygd for sjømenn § 11.2 forsømt utbetalt.

(Jnr. 23/64).

A., som var enke etter en norsk skipsmaskinist, omkommet i engelsk tjeneste i 1941, klaget over at hun ikke hadde fått utbetalt engangserstatning etter lov om ulykkestrygd for sjømenn.

Hun var i 1940 flyttet til Tyskland, hvor hun hadde slekt, og giftet seg igjen der i 1946. Under et besøk i Norge i 1950 hadde hun forgyves henvendt seg til X. trygdekasse og etterlyst erstatningen.

Klagen ble forelagt for X. trygdekasse, som etter å ha undersøkt saken, opplyste at Rikstrygdeverkets daværende tilsynskontor på stedet hadde mottatt kontanterstatningen til enken fra Rikstrygdeverket den 9. mai 1946, men at beløpet ikke var blitt utbetalt.

Om grunnen til dette anførte trygdekassen bl. a.:

«Det fremgår ikke av dokumentene her hvorfor utbetaling ikke er foretatt, men det er vel rimelig å anta at det har sammenheng med at enken på dette tidspunkt bodde i Tyskland og at utbetaling av enkepensjon av den grunn var stoppet pr. 31/10.44. Av samme grunn kom heller ikke engangsutløsning på tale da hun giftet seg igjen i Tyskland i juli 1946.

Der foreligger noen brev fra enken vedrørende enkepensjon og engangsutløsning p. g. a. nytt giftermål, men en kan ikke se at hun har fremmet krav om engangserstatningen.

Trygdekassen er allikevel av den oppfatning at det ikke skulle være noe til hinder for å utbetale engangserstatningen, — — —.»

Rikstrygdeverket uttalte at klageren hadde krav på erstatningen etter lovens § 11.2. Rikstrygdeverkets tilsynskontor skulle straks det mottok pengene fra Rikstrygdeverket ha satt beløpet inn i sparebank på enkens navn. Rikstrygdeverket bad trygdekassen om å stille kapitalbeløpet, kr. 15 000,—, med tillegg av renter og rentesrenter fra 9. mai 1946 til rådighet for klageren, og pengene ble deretter utbetalt henne gjennom tysk bank.

Jeg bad deretter Rikstrygdeverket om en redegjørelse for hvordan beløpet hadde vært regnskapsført i alle disse år og opplyst om det fra revisjonens side var gjort bemerkninger til at beløpet var blitt stående ubetalt. Det ble videre spurt om det hadde vært gjort forsøk på å få beløpet overført til enken og om ikke beløp som dette skulle ha vært ført tilbake til Rikstrygdeverket når det ikke var kommet til utbetaling innen rimelig tid.

Rikstrygdeverket uttalte i brev av 15. juli 1964:

«— — — Etter Rikstrygdeverkets bestemmelser skulle disse kontantbeløp settes inn i sparebank på sperret konto på navnet til den som ble tilstått erstatningen. Beløpet kunne dengang ikke disponeres uten Rikstrygdeverkets samtykke. Senere er samtlige sperrede beløp friggitt etter generelt rundskriv til trygdekassene. Bankens kvittering for det innsatte beløp ble utgiftsført på vedkommende trygd i trygdekassens bøker og ved kvartalsregnskapets avslutning sendt Rikstrygdeverkets kontor for bokholderi og revisjon for avstemning av trygdekassens (tilsynskontorets) inntekter (premier) og utgifter (erstatninger og pensjoner). Den kritiske revisjon lå under Rikstrygdeverkets rentekontor. Trygdekassen (tilsynskontoret) hadde på den tid — før, under og etter krigen inntil 1/1-60 ikke lokal revisjon for de utbetalinger som ble foretatt for ulykkestrygdens regning.

I A.s tilfelle ble utbetalingsordre, bilagt med sjekk kr. 15 000,— som kassaforsterkning, sendt X. tilsynskontor den 30/4-46. Beløpet ble inntektsført i kontorets bøker den 9/5-46.

På grunn av at enken hadde reist til Tyskland i oktober 1944 og bosatt seg der, ble utbetaling av hennes enkerente (pensjon) stoppet pr. 1/11-44 i henhold til den gang gjeldende lov om ulykkestrygd for sjømenn § 24 nr. 2.

Behandlingen av denne sak lå den gang (i 1946) under Rikstrygdeverkets tilsynskontor i X. Tilsynskontorene er nå forlenget avviklet og deres funksjoner overført til de respektive trygdekasser. Så også i X.

En har forelagt saken for X. trygdekasse til uttalelse, men det kan ikke nå gis noen nærmere forklaring på hvorfor saken ikke ble ekspedert (av tilsynskontoret) overensstemmende med Rikstrygdeverkets direktiv.

Sannsynligvis er årsaken at enken hadde tatt bopel i Tyskland hvorved enkepensjonen var stanset og at tilsynskontoret derfor var i tvil om beløpet skulle utbetales. Istedetfor å forelegge saken for Rikstrygdeverket straks, er saken under det sterke arbeidspress som tilsynskontoret hadde i de første årene etter krigen, blitt lagt til side og senere glemt.

Med hensyn til Rikstrygdeverkets revisjon bemerkes:

Etter de foreliggende noteringer på bilagene må en anta at kontanterstatningen har vært innført i pensjonskontrollprotokollen. Rikstrygdeverket skulle kontrollere at kvittering var innsendt.

Imidlertid ble det i 1947 utskrevet ny rentekontrollprotokoll. I denne ble tatt med bare pensjonister som hadde løpende pensjon. A.s pensjon var, som nevnt, opphørt i 1944 og hun ble derfor ikke ført opp i den nye protokoll. Dermed falt hun (og kontanterstatningen) utenfor i den videre kontrollrutine, idet en ved omskrivningen antakelig overså at kontanterstatningen ikke var «avhaket» med revisjonsmerke som tegn på at kvittering skulle foreligge.

A.s brev av 16/10-47 til X. tilsynskontor, oversendt til Rikstrygdeverket den 30/10-47, gjaldt den i 1944 stansede pensjon. Da kontanterstatningen var ekspedert fra Rikstrygdeverket så sent som i april 1946 og ikke nevnt i A.s brev, fant Rikstrygdeverket antakelig ikke grunn til å kontrollere om den var betalt (idet revisjonen var en egen rutine på grunnlag av kontrollprotokollen).

Årsaken til den oppståtte feil med revisjonen antas således å ligge i at kontanterstatningen falt utenfor den ordinære rutine ved overgangen til ny protokoll i 1947.»

Forholdet var meget beklagelig, men siden de feil som var gjort, lå så langt tilbake i tiden og det ansvarlige kontor for lengst var avviklet, kunne saken i dag vanskelig klarlegges nærmere. Under disse forhold og da utbetaling med tillegg av renter og rentesrenter nå var foretatt, gav saken ikke grunn til noe mer fra min side.

59.

Hjelpestønad av uføretrygden; forpleining av sinnssyke.

(Jnr. 1225/63).

A., som stelte for sin gamle og syke mor, klaget blant annet over at en søknad om hjelpestønad av uføretrygden til moren var avslått. Hun opplyste at hun selv nå fikk ut-

betalt det meste av morens alderstrygd, uten at hun forsto hvorfor dette ble gjort.

Det faktiske forhold var følgende:

Moren, som ble antatt å være sinnssyk, hadde alderstrygd og ble forpleiet av sin datter A. A. hadde ikke arbeid og ingen andre inntekter enn en kommunal understøttelse på kr. 151,— pr. måned. A. hadde søkt om uførepensjon til seg selv, men søknaden var avslått av Rikstrygdeverket. Under ankebehandling av saken tok Sosialdepartementet opp med Rikstrygdeverket spørsmålet om å få opprettet kontrakt mellom klageren og fylket om forpleining av moren. Departementet ba videre fylkesnemnda ta opp spørsmålet om hjelpestønad til moren.

A. søkte deretter om hjelpestønad for moren. I påtegning på søknaden skrev imidlertid trygdekassen at «Da hun er anbefalt tatt under offentlig forpleining, vil hun ikke kunne tilstås hjelpestønad». Rikstrygdeverket avslø søknaden.

Det ble deretter opprettet forpleiningskontrakt mellom A. og fylket, som foreslått av Sosialdepartementet. Forpleiningsordningen medførte at bare kr. 70,— av alderstrygden ble utbetalt moren, mens resten, kr. 275,—, gikk til det offentlige til dekning av forpleiningsomkostninger. A. fikk av fylket utbetalt kr. 290,— pr. måned i forpleiningsgodtgjørelse.

I brev til Rikstrygdeverket pekte jeg bl. a. på at forpleiningsordningen og alderstrygden tilsammen etter dette bare hadde innbrakt mor og datter kr. 15,— pr. måned utover det moren selv hadde fått i alderstrygd tidligere, og at det i alt ble utbetalt kr. 45,— mindre enn om offentlig forpleiningsordning ikke var opprettet og moren i stedet hadde fått hjelpestønad. Etter Sosialdepartementets brev til Rikstrygdeverket måtte antas at moren ville ha fått hjelpestønad om forpleiningsordningen ikke var kommet i stand. Jeg fremholdt at det etter min mening måtte være rimelig å se forpleiningsordningen og spørsmålet om hjelpestønad i sammenheng, slik at man kom frem til den ordning som var mest fordelaktig for klageren og hennes mor.

Rikstrygdeverket svarte bl. a.:

«Rikstrygdeverket vil forsåvidt angår forpleiningskontrakten ta dette spørsmål opp med rette vedkommende — — — En gjør merk-sam på at under offentlig forpleining vil hjelpestønaden falle bort, jfr. §§ 7 og 12 i Sosialdepartementets regler av 28. juli 1960 for tilståelse av grunn- og hjelpestønad. Forpleiningsgodtgjørelse bør imidlertid også etter Rikstrygdeverkets mening ikke medføre at den økonomiske stilling blir dårligere enn tidligere.»

Rikstrygdeverket meddelte senere at forpleiningsgodtgjørelsen fra fylket var hevet med kr. 720,— pr. år, dvs. med et beløp som svarte til det beløp moren i tilfelle ville ha fått i hjelpestønad.

60.

Lang ventetid for vanføres adgang til øvelseskjøring.

(Jnr. 1274/63).

På grunnlag av artikler i pressen om at vanføre har uforholdsmessig lang ventetid før de kan komme inn på kjøreskolen ved Sophies Minde, rettet jeg henvendelse til Helsedirektoratet og Vegdirektoratet for å få klarlagt forholdet. Jeg ba også om uttalelse om hva som i tilfelle kunne gjøres for å få avhjulpet vanskelighetene.

Helsedirektoratet anførte i brev av 29. oktober 1963:

«Sophies Minde er en privat stiftelse med eget styre. Stiftelsen driver ortopedisk hospital med eget ortopedisk verksted og yrkes-skole. Stiftelsen har ikke egne midler til driften, men driftsmidlene stilles til disposisjon ved årlige bevilgninger over statsbudsjettet, jfr. kap. 770 og 3770.

Etter initiativ fra Norges Vanførelag åpnet Sophies Minde kjøreskolen sin i mars 1959. Staten eller Sophies Minde har ikke plikt til å drive slik undervisning for de vanføre. Kjøreskolen er derfor et rent service-tiltak overfor de vanføre fra Sophies Mindes side.

Kjøreskolen ved Sophies Minde er den eneste kjøreskole spesielt for vanføre. Utenfor Oslo-området lærer de vanføre å kjøre bil ved de vanlige kjøreskolene. Da disse skolene ikke har lærevogner med spesialutstyr for vanføre, foregår opplæringen på de vanføres egne vogner.

Kjøreskolens hensikt er:

1. Å bringe på det rene om vedkommende vanføre som har interesse for det og behov for det, har de nødvendige forutsetningene og egenskapene for å kunne kjøre bil, og i så fall:
2. Å gi eleven praktisk kjøreferdighet og teoretisk innsikt i bilens sammensetning, funksjoner og virkemåte, og godt kjennskap til trafikkreglene. Elevene føres fram til førerprøven.

Skolen disponerer 3 øvelsesvogner, 1 som eies av kjørelæreren og 2 som Norges Vanførelag har formidlet utlånt fra bilforhandlere. Inntil nå har skolen vært drevet med 1 kjørelærer.

Søkingen til skolen har vært meget stor, og ventetiden for den enkelte eleven har kunnet bli svært lang. Intervjuet i — — gir likevel et noe skjævt bilde av de faktiske forholdene. Etter det som er opplyst fra Sophies Minde blir ca. $\frac{2}{3}$ av elevene henvist til kjøreskolen fra Lørenstiftelsen, Attføringsinstituttet, Ullevål sykehus og liknende institusjoner. Disse elevene blir tatt først og har en ventetid på fra 6 til 12 måneder. Den resterende tredjedelen melder seg direkte til skolen uten

henvisning. For disse elevene vil ventetiden i visse tilfelle kunne komme helt opp i 2 år.

Læretiden varierer sterkt fra elev til elev. I 1962 var den gjennomsnittlig 44,7 timer pr. elev. Men det er en rekke av elevene som må ha over 100 timer før de kan slippes opp til førerprøven. Uansett hvor mange timer hver elev behøver, koster hele opplæringen bare kr. 50,—. Dette er vel også en av grunnene til den store søkingen til denne kjøreskolen.

Sophies Minde opplyser at tilgangen på nye elever ved kjøreskolen har vært ca. 80 elever pr. år. En kjørelærer kan føre fram 40 til 50 elever pr. år. Med bare en kjørelærer, har det derfor ikke vært til å unngå at ventelisten er blitt stadig lenger med en tilsvarende utvidelse av ventetiden som resultat for den enkelte eleven. Den 23. august 1962 var det ført opp 131 søkere på ventelisten. I øyeblikket er det ført opp 160. Skolen hevder imidlertid at maksimum 140 av disse er aktuelle elever ved kjøreskolen.

Sophies Minde har selv vært klar over at situasjonen ved kjøreskolen ville bli uholdbar etter hvert. Institusjonen tok derfor saken opp med Sosialdepartementet høsten 1962 og søkte om adgang til å engasjere en kjørelærer til. Samtykke til slikt engasjement ble gitt av Sosialdepartementet i brev til Sophies Minde den 25. april 1963. Det har imidlertid vist seg vanskelig å få noen ny kjørelærer til skolen. Ifølge institusjonen har dette sammenheng med de lønsmessige vilkårene som tilbys. Men Sophies Minde opplyser nå at det er engasjert en lærer til fra januar/februar 1964. Skolens kapasitet vil da komme opp i 80 til 100 elever pr. år. Når ventelisten så er brakt ut av verden, må en ha lov å anta at kjøreskolen ved Sophies Minde ikke vil operere med lenger ventetid enn en vanlig sjåførs-skole.

Når de lønsmessige forholdene for sjåførlærerne er brakt inn i bildet, vil en for ordens skyld opplyse at stillingen som sjåførlærer ved Sophies Minde i budsjettet for 1963 er ført opp i lønnsklasse 9. Ved brev den 12. juli 1963 har Lønns- og prisdepartementet samtykket i at stillingen blir plassert i lønnsklasse 10 med opprykk til lønnsklasse 11 etter 8 år.

Under behandlingen av denne saken har departementet også vært i kontakt med Norges Vanførelag, Statens bilsakkyndige i Oslo, Vegdirektoratet og Rikstrygdeverket. Vanførelaget hadde en del kritikk å reise mot kjøreskolen ved Sophies Minde, en kritikk som for det vesentlige vil falle bort når skolen får to lærere. Vanførelaget reiste ellers spørsmålet om hvordan kjøreopplæringen bør foregå ellers i landet, idet laget prinsipalt mener at alle vanføre, uansett hvor de bor, skal ha adgang til kjøreopplæring til en sterkt redusert pris på autorisert lærevogn med spesialutstyr, slik at de ikke skal være nødt til å kjøpe bil selv før de har lært å kjøre. Da det offentlige ikke har noen plikt på seg til å yte slik service som Sophies Minde i dag yter på dette området, er problemet med kjøreopplæringen av vanføre i resten av landet av en slik karakter at det må utredes nærmere, før departementet kan ta endelig standpunkt til ønskemålene fra Norges Vanførelag. — — —»

Vegdirektoratet ga uttalelse i brev av 7. januar 1964. Saken hadde derfra vært forelagt

for Oslo politikammer, som i brev av 17. desember 1963 bl. a. hadde anført:

«— — —
For å få en oversikt over de problemer som knytter seg til sjåføropplæringen for vanføre, tok politiet initiativet til et møte som ble holdt den 11. desember d. å. med ledelsen for Sophies Minde og sjefen for Statens bilsakkyndige, Oslo. Under nevnte møte var det enighet om at de vanføres sjåføropplæring fortsatt bør skje i Sophies Mindes regi og at det spesielt på grunn av den særlige innsikt i de vanføres handicap som kreves av sjåførlæreren, vil være lite heldig å søke å overføre en del av denne opplæring til de vanlige sjåførskoler. Den omstendighet at hele opplæringen frem til førerprøven ved Sophies Minde kun beløper seg til kr. 50,— for den enkelte vanføre — uansett antall timer — tilsier at virksomheten bør konsentreres og om mulig utbygges ved Sophies Minde, fremfor å henlegge opplæringen til andre skoler hvor de vanføre ville bli påført vesentlig større utgifter.»

Vanskeligheten med å øke kapasiteten ved Sophies Minde har vært å få ansatt det nødvendige antall hjelpelærere på de lønsmessige vilkår som institusjonen har kunnet by på. Sophies Minde tar sikte på å få godkjenning på at hjelpelærerne gis lønsmessig status som yrkeslærer. For tiden har institusjonen en hjelpelærer, men håper å få tilsatt ytterligere en hjelpelærer så snart det oppnås en tilfredsstillende lønsmessig plassering for stillingen. Med to hjelpelærere skulle behovet for sjåførlærere for tiden stort sett være dekket og ventetiden for elevene skulle dermed bli vesentlig redusert. Politikammeret vil anbefale at sjåførlærerne ved Sophies Minde får status som yrkeslærer og antar at man dermed vil ha løst problemet også for andre institusjoner som i fremtiden skal ansette sjåførlærere.»

Vegdirektøren uttalte for sin del:

«Vegdirektøren antar det vil være fordelaktig at forholdene legges slik til rette at personer med sterkere grader av vanførhet kan få nødvendig sjåføropplæring ved institusjoner som Sophies Minde o.l. Fortsatt utbygging av denne opplæringsvirksomhet synes imidlertid først og fremst å være avhengig av økonomisk stønad til opplæringen fra sosialmyndighetenes side.»

Man antar at slik opplæringsvirksomhet bør innordnes under Samferdselsdepartementets autorisasjonsbestemmelser der slike regler gjelder, særlig fordi man da bedre vil kunne tilgodese de kvalitetsmessige krav som bør stilles til opplæringen. Man vil ha saken for øye når sjåføropplæringsbestemmelsene om kort tid skal revideres i samband med utarbeidelsen av den nye vegtrafikklov.»

I et senere brev fra Vegdirektoratet av 13. oktober 1964 ble opplyst at representanter for Vegdirektoratet den 7. september 1964, hadde vært på befaring ved Sophies Mindes kjøreskole for vanføre. Kjøreskolen hadde tidligere hatt planer om ambulerende kurser ute i distriktene, men skolen hadde meddelt at

dette foreløpig var stillet i bero, bl. a. fordi elevene bor så spredt. Som forholdene er for tiden, mente stiftelsen at det er mest hensiktsmessig både av hensyn til opplæringskvalitet, kapasitetsutnyttning og økonomien at opplæringen foregår sentralt, i et hvertfall når det gjelder sterkere grader av vanførhet. Vegdirektoratet anførte at det etter de opplysninger som var gitt, var tilbøyelig til å dele denne oppfatning. I Vegdirektoratets brev heter det til slutt:

«Man har inntrykk av at sjåføropplæringen for invalide er i god gjenge selv om skolen ved Sophies Minde ennå ikke har kapasitet til å dekke behovet fullt ut. Som nevnt i skriv herfra av 7. januar d. å., er imidlertid virksomheten først og fremst avhengig av den økonomiske stønad fra sosialmyndighetenes side.»

Forholdet til reguleringsordningen vil bli søkt ordnet i samband med den utvidelse av skolevognantallet som Samferdselsdepartementet fastsatte for Oslo den 8. juli 1964.

De nærmere detaljer når det gjelder invalides avleggelse av førerprøver vil bli overveid i samband med revisjonen av sjåføropplæringsforskriftene, — — —.»

For budsjetterterminen 1965 er det under kap. 770 og 3770, Sophies Minde, post 13, ført opp kr. 16 900,— til anskaffelse av ytterligere en lærevoغن (Folkevoغن) med invalideutstyr.

61.

Person med håndprotese er ikke uten videre utelukket fra førerkort for offentlig personbefordring.

(Jnr. 113/63).

A. klaget over at Vegdirektoratet hadde avslått å la ham få fremstille seg til kjøreprøve for offentlig personbefordring, fordi han hadde en kunstig hånd. Direktoratet hadde anført at det etter fast praksis kreves full legemlig førighet og helse hos den som skal drive offentlig personbefordring og at denne praksis ikke kunne fravikes.

Klageren, som hadde fått høyre hånd kapet av ved hånleddet i 1947, hadde protese som var laget spesielt med henblikk på hans arbeid som sjåfør. Han hadde i en årrekke kjørt personbil og lastebil, herunder også tømmerbil, og hadde avlagt foreløpig kjøreprøve hos den bilsakkyndige for utvidelse av førerkortet. Prøven falt tilfredsstillende ut, men på grunn av forholdet med protesen, hadde den bilsakkyndige forelagt saken for Vegdirektoratet og anbefalt at A. fikk fremstille seg til fullstendig prøve. Klageren viste også til at det var på det rene at det i Oslo er drosjesjåfører med håndprotese.

Etter motorvognlovens § 15 må den som skal kunne godkjennes som fører av motor-

vogn, legge frem «vitnemål frå lækjar um syn og høyrse, kroppsførleik og helse elles». Andre bestemmelse om førerlygheit har loven ikke.

Jeg forela klagen for Vegdirektoratet med brev av 12. mars 1963 og pekte bl. a. på at direktoratets avslag var generelt begrunnet og at det klageren ba om, bare var å få anledning til å vise ved slik prøve som direktoratet måtte bestemme, at invaliditeten i hans tilfelle ikke gjorde det betenkelig å la ham drive offentlig personbefordring. Han var villig til også å la en medisinsk sakkyndig være til stede ved prøven. Jeg ba overveiet om ikke A. etter de opplysninger som forelå, burde få avlegge kjøreprøve.

Vegdirektoratet meddelte deretter i brev av 21. mai s.å. at det etter ny vurdering av saken, hadde funnet at A. burde få avlegge ny prøve og at den bilsakkyndige var underrettet om dette. Når prøven var holdt, skulle saken på ny sendes Vegdirektøren med den bilsakkyndiges uttalelse.

A. gjennomgikk deretter en praktisk kjøreprøve hos den bilsakkyndige, som i brev til Vegdirektoratet av 6. juni s.å. uttalte at han etter resultatet av prøven, ville anbefale at A. ble gitt «anledning til å fremstille seg til full prøve for offentlig førerkort for drosje».

I brev av 7. august s.å. meddelte deretter Vegdirektoratet at det hadde sett saken i forbindelse med en tilsvarende sak fra Oslo, der de bilsakkyndige hadde uttalt at «en som har armprotese generelt ikke kan ansees skikket til å utføre en drosjesjåførs arbeide». Direktoratet anførte at spørsmålet om utstedelse av førerkort for offentlig personbefordring til personer med fysiske skader ville bli behandlet videre i samråd med Helsedirektoratet og eventuelt interesserte yrkesorganisasjoner.

I brev til Vegdirektoratet av 13. november 1963 uttalte Norges Drosjeeier-Forbund at det var enig med de bilsakkyndige i at en som har armprotese, generelt ikke kan anses skikket til å utføre en drosjesjåførs arbeid. Forbundet opplyste imidlertid at det hadde kjennskap til flere tilfeller hvor drosjesjåfører har kunstig hånd og fremholdt at rutinerte sjåfører som søker om førerkort for offentlig personbefordring, bør behandles individuelt og fremstilles for en meget streng prøve.

Norsk Transportarbeiderforbund opplyste at det i drosjetrafikken i Oslo i mange år har tjenestegjort drosjesjåfører som har arm- eller benprotese og at de har vist at de fullt ut behersker de mange vanskelige situasjoner som en drosjesjåfør blir stilt overfor. En arm- eller benprotese burde derfor ikke uten videre være til hinder for at vedkommende fikk førerkort for offentlig personbefordring.

Helsedirektøren uttalte i brev til Vegdirektoratet bl. a.:

«Helsedirektøren finner ikke å kunne avgi noen generell uttalelse for så vidt angår spørsmålet om utstedelse av førerkort for offentlig personbefordring med drosje til invalide personer. Spørsmålet må avgjøres på grunnlag av de opplysninger som foreligger i hver enkelt konkret sak.

Når det gjelder de to aktuelle sakene finner helsedirektøren at det fra et medisinsk synspunkt ikke er utilrådelig å tilstå søkerne førerkort for offentlig personbefordring med drosje.»

Vegdirektoratet meddelte deretter at A.s sak hadde vært forelagt for Samferdselsdepartementet, som uttalte at det «etter de foreliggende uttalelser om A.s kjørepraksis og etter omstendighetene for øvrig finner å kunne godkjenne at han får førerkort for offentlig personbefordring med drosje dersom han består den fullstendige prøve for Statens bilsakkyndige, jfr. den praktiske prøven som ble avholdt 6. juni 1963».

Klageren opplyste i brev av 6. august 1964 at han har fått førerkort for offentlig personbefordring.

Jeg anså det for tvilsomt om det forhold at en person har håndprotese, uten videre og uten hensyn til om og i tilfelle hvordan forholdet innvirker på hans kjøreferdighet, etter loven kan gi tilstrekkelig grunnlag for å utelukke ham fra førerprøve for offentlig personbefordring. Da forholdet imidlertid var ordnet, ga den konkrete sak ikke foranledning til noe mer fra min side. Jeg pekte overfor Vegdirektoratet på at de prinsipielle retningslinjer for praksis i disse saker neppe hadde vært helt de samme i alle distrikter, og reiste spørsmålet om det var grunn til å foreta noe for å sikre at praksis ble såvidt ensartet som mulig. Vegdirektoratet svarte at det regner med at alle tvilsomme førerkortsaker etter de retningslinjer som er gitt, vil bli behandlet sentralt og at dette også nylig var innskjerpet overfor Statens bilsakkyndige. Direktoratet mente at dette var tilstrekkelig.

62.

Vegdirektoratet og vegkontor unnlot å svare på brev.

(Jnr. 285/64).

A. klaget 30. mars 1964 over at han ikke hadde fått svar på brev av 14. mai 1961 og 11. mai og 23. juli 1962 til fylkets vegkontor og på brev av 20. desember 1962 til Vegdirektoratet.

Det faktiske forhold var i det vesentlige følgende:

A. skrev 24. september 1960 til fylkets vegkontor og klaget over at vegvesenet ikke hadde foretatt visse arbeider som var blitt nødvendige på hans eiendom, fordi vegvesenet hadde hevet vegbanen forbi denne. Da han ikke fikk svar, minnet han om saken i brev av 28. april 1961. Vegsjefen svarte i brev av 8. mai 1961 at vegvesenet ikke fant at det hadde noen forpliktelser overfor ham. Det ble også vist til at A. i 1954 hadde fått tillatelse til å anlegge avkjørsel for sin eiendom, men ikke hadde sendt tilbake i tinglyst stand en erklæring som var forlangt (skjema nr. 67).

A. fastholdt i brev av 14. mai 1961 sitt krav og begrunnet det nærmere. Han viste til at vegformannen hadde lovet å heve, fylle og planere så det ble like pent som før, og at det fra vegvesenets side tidligere overhodet ikke hadde vært spørsmål om hvorvidt skadene skulle utbedres, bare om hvordan det skulle gjøres. A. dokumenterte også at skjema nr. 67 var tilbakesendt vegvesenet i tinglyst stand i 1954. Han ba bl. a. om at en av vegkontorets ingeniører måtte komme på befarings.

Den 11. mai 1962 skrev han på ny og pekte på at han ennå ikke hadde fått svar. Han klaget samtidig over at en avløpskum for overvann fra vegen ikke var satt i orden. Den 23. juli s. å. skrev han igjen og stilte to konkrete spørsmål, men ingen av disse brev er blitt besvart.

Med brev av 20. desember 1962 oversendte A. kopi av sin korrespondanse med vegkontoret til Vegdirektøren og stilte en del spørsmål i forbindelse med saken. Vegdirektoratet sendte brevet til vegsjefen den 3. januar 1963. Vegdirektoratets henvendelse til vegsjefen ble ikke besvart og A. fikk heller ikke svar fra direktoratet.

Det ble innhentet uttalelse fra vegsjefen og Vegdirektoratet. Vegsjefen uttalte bl. a.:

«— — — En må bare beklage at denne sak ikke er blitt besvart tidligere og at det heller ikke er gitt noe svar på herr Vegdirektørens ekspedisjon av 3/1 1963.

Til unnskyldning er det imidlertid flere grunner som jeg skal tillate meg å komme nærmere inn på. Siden våren 1961 har det vært et meget stort skifte i personalet ved vegkontoret i X. Det har vært skifte i vegsjefstillingen, i stillingene som overingeniør og avdelingsingeniør for vedlikeholdet i fylket har det vært skifte 3 ganger i hver av disse 2 stillingene.

Overingeniør B. som tiltrådte overingeniørstillingen 1/1 1963 var svært meget fraværende p. g. a. sykdom og han døde også sommeren 1963. Ny overingeniør for vedlikeholdet tiltrådte først i september 1963.

Ved siden av dette hadde en sommeren 1963 flytting av vegkontoret og det viste seg da at enkelte saker kom på avveier, bl. a. også denne saken som en først har funnet fram igjen nå. — — —»

Vegsjefen anførte også at en av avdelingsingeniørene ved kontoret «mener at han under en telefonsamtale med A. påny avviste de av ham fremsatte krav».

Vegdirektoratet uttalte i brev av 15. juni 1964 bl. a.:

«Vegdirektøren beklager at A. ikke har fått svar fra vegsjefen på sine henvendelser etter den 8. mai 1961. Det tilføyes at vegsjefen i X. overfor vegdirektøren har hevdet at det intet er å tilføye til det han dengang uttalte i sitt brev til A.»

I tilknytning til dette pekte jeg overfor Vegdirektoratet på at direktoratets egen henvendelse til vegsjefen av 3. januar 1963 ikke var besvart og at det ikke av dokumentene kunne ses om direktoratet hadde brakt saken i erindring eller på annen måte søkt behandlingen påskyndet før A.s klage forelå. Heller ikke hadde A. fått noe foreløpig svar på sitt brev til Vegdirektoratet. Jeg ba om uttalelse også om direktoratets eget forhold i saken.

I brev av 29. juni anførte direktoratet at det sterkt beklaget at A. ikke hadde fått beskjed om at hans brev av 20. desember 1962 var sendt vegsjefen til uttalelse den 3. januar 1963. Det beklaget likeledes at saken ikke på et tidligere tidspunkt var brakt i erindring overfor vegsjefen.

Når det gjaldt vegkontorets forhold, fant jeg ikke at det vegsjefen anførte kunne godtas som fyldestgjørende forklaring. Jeg uttalte at A.s brev av 24. september 1960 burde ha vært besvart tidligere og ikke først etter hans purring i april neste år, og kritiserte at kontoret helt hadde unnlatt å svare på de senere henvendelser. A.s brev av 14. mai 1961 og 11. mai 1962 inneholdt nye anførsler, og uansett vegsjefens avslag i brevet av 8. mai 1961 måtte han ha krav på svar. Antydningen om at en av avdelingsingeniørene mente å huske at han hadde hatt en telefonsamtale med A. var for ubestemt til at det kunne legges til grunn at A. hadde fått svar muntlig. En skriftlig henvendelse som denne burde for øvrig under enhver omstendighet ha vært besvart skriftlig, så meget mer som A. i brevet av 11. mai 1962 hadde etterlyst svaret. At saken kom bort ved flytting sommeren 1963, kunne ikke endre bedømmelsen av forholdet. Det var på dette tidspunkt gått mer enn to år siden A.s nye henvendelse av 14. mai 1961 ble sendt vegkontoret.

Når det gjaldt Vegdirektoratets forhold, uttalte jeg at det hadde vært grunn for Vegdirektoratet til å minne vegsjefen om saken når han ikke svarte på ekspedisjonen av 3. januar 1963 med rimelig hurtighet. Etter vegkontorets tidligere forhold i saken var det oppfordring til å søke behandlingen mest

mulig påskyndet. Det hadde også vært rimelig å gi A. et foreløpig svar når behandlingen av saken trakk så lenge ut.

Med hensyn til realiteten i saken kom Vegdirektoratet til at det ikke var grunnlag for A.s krav om at vegvesenet skulle utføre forskjellige arbeider på hans eiendom. Jeg anførte at de faktiske forhold i saken ikke var helt klare og nå vanskelig kunne bringes sikkert på det rene. De opplysninger som forelå, ga imidlertid ikke grunnlag for å fastslå at Vegdirektoratets standpunkt var uriktig. Jeg gjorde A. oppmerksom på at han kunne innbringe Vegdirektoratets avgjørelse for Samferdsdepartementet — og at dette også kunne være naturlig, hensett både til de noe uklare faktiske forhold som forelå og til de vanskeligheter A. hadde hatt med å få saken klarlagt og behandlet rimelig hurtig.

63.

Vegkontor svarte ikke på henvendelser.

(Jnr. 220/64).

A. klaget 23. februar 1964 over at et vegkontor ikke hadde svart på henvendelser fra ham. Han hadde sammen med B. siste gang skrevet til vegkontoret den 30. desember 1963 således:

«6. ds. sendte vi Dem følgende brev:

«For et par måneder siden sendte vi til Deres kontor en søknad om utkjørsel fra vaar garasje paa — — —»

Vi har ennu ikke hørt noe. Naturligvis er vi klar over at en slik sak kan ta tid, og dette er ingen purring paa endelig svar. Imidlertid er vi ikke sikker paa om og hvor en slik søknad skal sendes, og vi tør derfor be Dem bekrefte at søknaden er mottatt, og at rette instans har faatt den i hende.»

Det undrer oss at vi ikke har faatt svar paa dette. Vi ber jo ikke om noe endelig svar, men bare om en bekrefteelse paa at søknaden er kommet Dem i hende.

Som det nu er vet vi jo hverken om saken er i gjenge, eller om vaare to henvendelser i det hele tatt er kommet frem til rette vedkommende. Vi sender dette brev in duplo, og tør be Dem sende det ene i retur, med bekrefteelse for mottagelsen.»

Heller ikke dette brevet ble det svart på og bekrefteelse ble ikke sendt.

Klagen ble forelagt vegsjefen som uttalte:

«Jeg vil her forklare hvorfor søkeren ikke har fått svar på sin forespørsel. Vi har hatt og har et meget stort press med søknader om avkjørsler, bygging nærmere veg enn vegloven tillater m. m. Dette har i vesentlig grad øket i og med den nye veglov som gjelder fra 1. januar 1964 og med overgangsbestemmelser fastsatt ved kgl. resolusjon av 25. oktober 1963.

Arsaken til at søkeren ikke har fått svar på mottakelse av søknaden, er at det foreligger mange søknader om avkjørsel fra garasje på dette sted. Hans purringer er blitt lagt

sammen med de øvrige søknader og en har dessverre i den store saksmengden glemmt å gi den ønskede bekrefteelse. Forøvrig skulle jo dette være unødvendig i og med at brevet ble sendt rekommandert. Noen annen forklaring er det ikke å gi på det forholdet.»

Jeg uttalte at det måtte kritiseres at A.s og B.s brev av 6. og 30. desember 1963 ikke ble besvart. Selv om saksmengden var stor, måtte en slik bekrefteelse som det var bedt om, kunne gis innen en rimelig tid.

Da det også forelå en annen, tilsvarende klage på samme vegkontor (Jnr. 285/64, nr. 62), fant jeg å burde gjøre Vegdirektoratet kjent med forholdet. Vegdirektoratet refererte saken i rundskriv nr. 31/64 Pk av 20. juli 1964 til vegsjefene og de bilsakkyndige og anførte deretter:

«Vegdirektoratet finner det passerte meget beklagelig. En har funnet grunn til å fastsette følgende alminnelige retningslinjer for postbehandlingen:

1. Ved mottakelse av brev og andre forespørsler skal det straks kontrolleres at vegvesenet er rette vedkommende.
2. Det skal gis bekrefteelse for at et brev eller en forespørsel er mottatt, hvis vedkommende ber om det.
3. Er det ved mottakelse av brev eller forespørsel fra private helt på det rene at behandlingen av saken vil ta lengere tid, skal vedkommende straks underrettes om at brevet/forespørselen er mottatt. Om mulig bør man antyde tidspunktet når svar kan ventes.»

64.

Erstatning for vannskader voldt ved oversvømmelse etter oppfylling av riksvei.

(Jnr. 167/64).

A. klaget over at Vegdirektoratet hadde avslått hans krav om erstatning for skade på eiendeler, lagret i en kjeller, som ble oversvømmet av flomvann etter oppfylling av riksvei. I sin søknad om erstatning hadde A. bl. a. anført:

«Av N. A/S har jeg i ca. tre år hatt en kjeller til oppbevaring og lagring av mine eiendeler, møbler og annet innbo, dette på grunn av husmangel. — Jeg har vært kjent med at kjelleren egnet seg godt til formålet, da den ikke fuktet eller var våt på annen måte.

Det viste seg imidlertid at etter fylling av vegen i fjor høst, ble kjelleren liggende lavere enn vegbanen, som igjen har resultert i at flomvannet i vår har strømmet inn i kjelleren og en stor del av mine eiendeler er delvis og total vannskadd.»

Vegdirektoratet hadde begrunnet avslaget således:

«Etter de opplysninger som foreligger finner en ikke å kunne erkjenne erstatningsansvar. En vil i denne forbindelse peke på at angjeldende skade ikke skyldes noen uakt-somhet fra vegvesenets side, og at kravet har sammenheng med en leieavtale mellom Dem

og A/S N. som vegvesenet ikke har hatt noe herredømme over. Etter det opplyste er kjelleren oppsatt etter at veien på dette sted var anlagt. Den er dessuten oppsatt i ulovlig avstand fra offentlig veg, og det er ikke søkt om dispensasjon fra veglovens avstandsbestemmelse. Skaden skyldes således forhold som kjellerens eier selv må bære risikoen for.»

Jeg forela klagen for Vegdirektoratet og anførte bl. a.:

«Jeg er i tvil om de momenter direktoratet har pekt på — — uten videre gir tilstrekkelig begrunnelse for avslaget på hans erstatningskrav. At A. ikke er eier av kjelleren, utelukker neppe Vegvesenets erstatningsplikt, dersom Vegvesenet ved uaktksomhet har voldt skade på ting han har lagret i kjelleren.

Heller ikke kan det vel være avgjørende at veien ble anlagt før kjelleren ble bygget, dersom det, slik A. anfører, var en senere oppfylling av veien som førte til skaden. At så var tilfelle, synes bekreftet av vegoppsynsmannen, som også opplyser at når stikkrenne ikke ble lagt, skyldtes det at man var opptatt med andre arbeider. At kjelleren er ulovlig oppført i strid med avstandsbestemmelsene i vegloven, kunne neppe uten videre frita Vegvesenet for å vise rimelig aktsomhet med hensyn til flomvannet.

X. vegavdeling anfører i brev av 11. desember 1963 at Vegvesenets folk overhodet ikke har vært klar over at kjelleren ble benyttet. Her vil det vel imidlertid kunne bli spørsmål om forholdene var slik at Vegvesenet forsvarlig kunne gå ut fra at kjelleren ikke ble brukt.»

I sitt svarbrev anførte Vegdirektoratet at B., som hadde oppført kjelleren og senere solgt den til N. A/S alt i 1957, hadde fått beskjed om å fjerne kjelleren. Det ble ikke ansett som noen feil at det ikke var anlagt stikkrenne da veien ble hevet ca. 30 cm høsten 1962, idet stikkrenne ikke hadde vært nødvendig om kjelleren ikke hadde vært i bruk. Vegvesenet var ikke klar over at kjelleren var overdratt til N. A/S eller at den var i bruk. Vegvesenet måtte kunne regne med at den tidligere anmodning om fjernelse av kjelleren ville bli etterkommet. N. A/S burde være klar over at kjelleren sto for nær veikant og at Vegvesenet derfor ikke ville treffe særlige tiltak for å sikre den med henblikk på at den ville bli stående.

Siden Vegdirektoratet således fastholdt sitt standpunkt, rådet jeg A. til å innbringe direktoratets avgjørelse for Samferdselsdepartementet og vedlegge korrespondansen mellom ombudsmannen og Vegdirektoratet. Jeg pekte på at det ikke fremgikk av saken om Vegvesenet etter 1957 hadde gjort noe for å få kjelleren fjernet eller om Vegvesenet ellers hadde grunn til å regne med at den ville bli flyttet og ikke brukt i mellomtiden. Det manglet nærmere opplysninger om forholdet med den beskjed B. skulle ha fått i 1957 om å flytte kjelleren.

A. skrev på ny til Vegdirektoratet og opp-

lyste bl. a. at flomvannet hadde vært nær ved å trenge inn også i en annen kjeller i nærheten, men at Vegvesenet fikk avverget dette ved å lage en stikkrenne i siste øyeblikk. På dette tidspunkt var vannet imidlertid allerede trengt inn i N. A/S' kjeller.

Vegdirektoratet innhentet etter dette ytterligere opplysninger fra de lokale vegmyndigheter og det ble brakt på det rene at B. i 1957 bare hadde fått muntlig beskjed fra en vegoppsynsmann om at kjelleren måtte fjernes. Det forelå ikke noe om at det senere var gjort henvendelser om dette.

Etter fornyet overveielse fant Vegdirektoratet etter omstendighetene å kunne erkjenne ansvar for skaden med kr. 3000,—, som var det beløp A. hadde krevet.

65.

Utilfredsstillende forhold ved underfogdkontor.

(Jnr. 1262/63).

Under behandlingen av klage over at en underfogd ikke hadde krevet inn pålagt underholdsbidrag og ikke svarte på klagerens forespørsler og purringer, kom det frem forhold som kunne tyde på at det ikke bare var i den foreliggende sak det var begått forsømmelser. Jeg fant det riktig å henlede Justis- og politidepartementets oppmerksomhet på saken, og anførte at det etter min mening kunne være grunn til å se nærmere på forholdene i det hele ved underfogdens kontor.

Justis- og politidepartementet tok saken opp med fylkesmannen og viste også til to tidligere klager som hadde vært behandlet av departementet. I en av disse sakene hadde underfogden opplyst at forsinkelsen av behandlingen skyldtes sykdom. Overfor meg hadde han påberopt seg for stor arbeidsbyrde og sterk fysisk og psykisk påkjenning i den senere tid. Departementet ba fylkesmannen ta de nødvendige skritt til å få klarlagt nærmere hvordan forholdene er ved underfogdens kontor, herunder hvordan det stiller seg med stedfortreder for underfogden under sykdoms- og feriefravær.

Fylkesmannen tok saken opp med kommunens rådmann, som anførte at det var et faktum at kontoret lå så langt tilbake med bidragssakene at det nødvendigvis måtte foretas noe fra kommunens side for å få brakt forholdene i orden. Underfogden hadde vært inne i en depresjonsperiode og ble av rådmannen oppfordret til å søke om mer hjelp. Dette ble gjort, og bystyret vedtok deretter å opprette en ny stilling som fullmektig ved kontoret. Rådmannen uttalte at det nå burde være godt håp om at det ble skikkelig orden på kontoret.

Jeg ba Justis- og politidepartementet om å bli holdt orientert om utviklingen ved kontoret. Departementet meddelte i brev av 12. januar 1965 at forholdene ved underfogdens kontor etter de foreliggende opplysninger ennå ikke var helt tilfredsstillende og at departementet i brev av samme dag hadde bedt fylkesmannen om ny innberetning pr. 1. juli 1965.

66.

Spørsmål om distriktleges tjenesteforhold.

(Jnr. 1275/63).

I en avisartikkel var opplyst at en distriktslege nektet å behandle medlemmene av ligningsnemnda fordi han mente seg uriktig lignet og på grunn av at ligningsnemnda nektet å ta under behandling hans klage over ligningen, fremsatt etter klagefristens utløp.

I en uttalelse til formannskapet av 29. november 1963, som også ble offentliggjort i pressen, anførte distriktslegen bl. a.:

«Eg følte meg som offer for skattemessig rovdrift, og sette meg føre å redusere arbeidet mitt for dermed betre å kunne ta vare på mine personlege interesser. Det var klart at eg hadde rett til slik reduksjon. Arbeidsmengda mi låg nemleg himmelhøgt over det nokon med rett i hand kunne kreve av meg. Den kjende kunngjeringa blei så sett inn i X-bladet.

Arbeidsmengda skulle reduserast. Neste spørsmål var: Kven skal dette gå utover? Det kunne ikkje gå ut over Per og Pål, som var utan kommunale tillitsverv og var heilt utan ansvar for mi skattesak. Men likningsautoritetane hadde — etter mi mening — vist grov mangel på skjøn, og måtte bli dei første som eg let halde utanfor mi avtaleliste — etter kvart som dei måtte melde seg. Kanskje dei då ville få endra mening om mine skattemessige krav.

Med andre ord: Eg reduserte systematisk og sakleg og med omtanke — ikkje med personforfygging som N. N. har hevda. Om han hadde deltatt i handlinga av mine skattesaker eller ikkje, spelar for meg ingen rolle. Heile den lokale likningsstaben måtte plasserast blant dei første, som fall utanfor mi avtaleliste. På den måten ville eg prøve å bringe dei til ettertanke.»

Jeg gjorde Helsedirektoratet oppmerksom på saken og anmodet om at den måtte bli tatt opp til nærmere undersøkelse. Helsedirektøren behandlet saken som tjenestesak og anførte i brev av 21. april 1964 til distriktslegen:

«Helsedirektøren må bestemt fastholde at distriktslegens brev av 29. november 1963 til Y. formannskap gir uttrykk for et syn som er uforenlig med hva man må kreve av en offentlig lege. Dersom det er eller blir nødvendig å begrense legepraksisen, går helsedirektøren ut fra at distriktslegen bare legger medisinske vurderinger til grunn herfor, jfr. for øvrig Helsedirektoratets brev av 17. januar 1964.»

Siden Helsedirektøren hadde behandlet saken som tjenestesak og etter det klare stand-

punkt som var tatt, ga saken ikke foranledning til forføyning fra min side.

67.

Hvem som skal bære omkostningene ved appellleges undersøkelse av sjømenn.

(Jnr. 881/64).

Etter forskrifter om legeundersøkelse av sjømenn, gitt ved kgl. resolusjon av 2. oktober 1953, kan en sjømann som blir kjent udyktig for tjeneste til sjøs eller som bare får begrenset fartstillatelse, innanke avgjørelsen for en appelllege, oppnevnt av Direktoratet for sjømenn.

I forbindelse med behandlingen av en klagesak over hyrenektelse, ble jeg oppmerksom på at det i et brev fra Handelsdepartementets 1. sjømannskontor til Legekontoret for sjømenn i Oslo bl. a. var anført:

«Appell-legen og sjømannen bes underrettet om at omkostningene i forbindelse med appellundersøkelsen må betales av sjømannen selv. Hvis imidlertid resultatet av undersøkelsen går ham imot, vil utgiftene bli refundert av departementets 1. sjømannskontor.»

Jeg ba i brev til Direktoratet for sjømenn opplyst om det som her var sagt om betaling av omkostninger ved appelllegers undersøkelser, er den ordning som generelt gjelder i disse saker. Dersom dette var tilfelle, ba jeg meddelt hvilke hensyn det var som hadde foranlediget at appellanten skal bære omkostningene ved appellundersøkelser som gir ham medhold, mens han fritas for å betale utgiftene hvis hans appell ikke fører frem.

I sitt svarbrev anførte direktoratet:

«Forskriftene inneholder intet om hvem som skal dekke utgiftene ved appellundersøkelsen. Det har imidlertid vært en forutsetning at sjømannen selv skal bære utgiftene, dog slik at såfremt han taper appellen, vil utgiftene (honorar til appell-legen samt nødvendige reise- og oppholdsutgifter) bli dekket av Direktoratet for sjømenn på statsbudsjettets kap. 857.70, jfr. Stortingsproposisjon nr. 1 (1963—64), side 23. Bakgrunnen for å dekke slike utgifter er rent sosiale hensyn overfor sjømannen som av medisinske grunner blir utestengt fra sitt yrke.

På foranledning av Ombudsmannens brev av 30. oktober 1964 har en imidlertid anbefalt overfor Handelsdepartementet at det offentlige dekker omkostningene også i de tilfelle sjømannen vinner appellen. Det har nemlig vist seg at i de overveiende antall appellsaker går resultatet sjømannen imot, og en endring som antydnet skulle således ikke medføre særlig økede omkostninger for statskassen. Handelsdepartementet har i brev av 23. f. m. uttalt at det — etter at saken har vært forelagt Finansdepartementet — ikke har noe å bemerke til at utgiftene vedrørende appellsaker for fremtiden blir dekket av det offentlige i alle tilfelle.»

Etter min mening var den tidligere ordning med å belaste sjømannen for omkostningene når appell-undersøkelsen gikk i hans favør, lite rimelig. Siden forholdet imidlertid var rettet, ga det ikke grunn til noe mer fra min side.

68.

**Sjømannsskatt for mannskap på båt i rute-
fart, under 100 br.reg. tonn.**

(Jnr. 607/64).

A., som var skipper på en reisendebåt på 41,1 br.reg. tonn, klaget over at skipet ikke var kommet inn under sjømannsskatteordningen.

Sjømenn på skip under 100 br.reg. tonn går ikke uten videre inn under reglene i lov av 21. mars 1947 om skattlegging av sjømenn, men Kongen kan i særlige tilfeller dispensere fra den fastsatte tonnasjegrense. Ved Kronprinsregentens resolusjon av 5. oktober 1956 er det gitt slik dispensasjon bl. a. for «skip som går i rute- og ruteskipfart langs kysten i en slik utstrekning at den direkte distanse målt etter skipsleia fra rutens utgangspunkt til det lengst bortliggende anløpssted i ruten utgjør minst 30 nautiske mil».

Direktoratet for sjømenn hadde etter søknad fra A. først godtatt båten etter sjømannsskattelovens bestemmelser, men omgjorde senere sin avgjørelse. Direktoratet var kommet til at båten likevel ikke gikk i fast rute- og ruteskipfart og derfor ikke kom inn under resolusjonens dispensasjonsbestemmelse.

A. mente det var uriktig når direktoratet hadde lagt til grunn at båten ikke gikk i fast rute, og han redegjorde nærmere for den fart båten hadde hatt. Han anførte også at to andre båter, som etter hans mening gikk i tilsvarende fart, var kommet inn under ordningen med sjømannsskatt.

I sin uttalelse til klagen anførte direktoratet bl. a. at det ved forståelsen av begrepet rute- og ruteskipfart i Kronprinsregentens resolusjon var lagt til grunn uttalelser fra Finans- og tolldepartementet. Opprinnelig hadde direktoratet på grunnlag av opplysninger fra A. funnet at betingelsene for sjømannsskatt var til stede, men hadde endret oppfatning etter undersøkelser hos rederfirmaet og etter at vedkommende ligningskontor hadde uttalt at farten etter kontorets oppfatning «ikke er hva en vanlig mener med rute- og ruteskipfart». Når det gjaldt de båter A. hadde henvist til, var avgjørelsen truffet på grunnlag av uttalelser fra ligningskontorene i båtenes hjemstedskommuner.

Etter de opplysninger som forelå, fant jeg det tvilsomt om det var tilstrekkelig grunnlag for å unnta A. fra sjømannsskatteordningen. Direktoratet hadde i sin uttalelse anført at

det var vanlig at Finans- og tolldepartementet uttalte seg i slike tvilstilfeller, og jeg forela klagesaken for Finans- og tolldepartementet. I uttalelse hertil anførte departementet bl. a.:

Etter gjeldende regler vil skip under 100 brutto registertonn komme inn under ordningen med sjømannsskatt hvis skipet går i rute- og ruteskipfart langs kysten i en slik utstrekning at den direkte distanse målt etter skipsleia fra rutens utgangspunkt til det lengst bortliggende anløpssted i ruten utgjør minst 30 nautiske mil.

Som rute- og ruteskipfart regnes etter gjeldende retningslinjer fart som foregår regelmessig i minst 6 måneder av trekkåret til bestemte tider mellom bestemte anløpssteder. Det kreves etter de gjeldende retningslinjer ikke at driften av ruten skal være avhengig av konseksjon eller at ruten skal være åpen overfor publikum. Også skip som betjener et enkelt firma, vil således etter omstendighetene kunne komme inn under ordningen med sjømannsskatt. Det antas da å måtte kreves at farten foregår i samsvar med en seilingsplan over anløpssteder og anløpstider som på forhånd er meddelt de interesserte forretningsforbindelser. Det forutsettes også i disse tilfelle at farten foregår i minst 6 måneder av året.

I nærværende sak har skipets eier anført at skipet, som er en reisendebåt på 41,1 brutto registertonn, går i fast rute fra X. til Y. Det er videre anført at båten går nordover i februar og returnerer i juni, og at den går nordover igjen i begynnelsen av august og er tilbake i Bergen i desember. Vedkommende likningskontor har opplyst at båten regelmessig besøker eierfirmaets kunder på den nevnte strekning. Skipet har fører og korb samt en agent og prøvekolleksjon om bord. Agenten opptar ordrer på firmaets varer.

Skipets fører har i brev til ombudsmannen av 17. oktober 1964 anført at alle besøk som båten har under sin fart nordover, er advisert på forhånd til rette vedkommende, men at planen kan bli noe forskjøvet på grunn av værforholdene. Skipperen har for øvrig i dette brevet gitt en beskrivelse av den fart båten går i.

Departementet er i tvil om hvorvidt den fart som det er opplyst at M/S — — — går i, kan karakteriseres som rute- og ruteskipfart etter de gjeldende regler og retningslinjer. Under hensyn til den praksis som har vært fulgt i enkelte liknende saker, antar en imidlertid at det vil være riktigst å la reglene om sjømannsskatt komme til anvendelse.»

Saken måtte etter dette anses ordnet for A.s vedkommende og ga for så vidt ikke grunn til noe mer fra min side.

Saken har foranlediget at spørsmålet om hvorledes de fastsatte retningslinjer er blitt praktisert, er tatt opp. Jeg har bedt om å bli orientert om resultatet.

69.

Oppkreving av straffeporto hos mottaker av utilstrekkelig frankert tjenestemerkesending.

(Jnr. 740/64).

En klager besvaret seg over at et tjenestebrev til ham fra ombudsmannens kontor var underfrankert og at han hadde måttet betale

kr. 1,— i straffeporto for å få det utlevert. Brevet var maskin-frankert ved Oslo-Dep. underpostkontor.

Ombudsmannens kontor refunderte straks klagerens portoutlegg, og den prinsipielle side ved saken ble tatt opp med Poststyret.

Poststyret beklaget feilfrankeringen og meddelte at forholdet ville bli tatt opp med bestyreren av underpostkontoret for om mulig å hindre gjentagelser. Det ble imidlertid fremholdt at brevet var behandlet på forskriftsmessig måte og at det var i samsvar med gjeldende bestemmelser at mottakeren måtte betale straffeporto. Maskinfrankert post fra Oslo-Dep. er likestillet med post frankert med tjenestemerker, og for slik post gjelder de vanlige regler for utilstrekkelige frankerte postsendinger. For slike sendinger skal det hos adressaten oppkreves et beløp (straffeporto), — vanligvis det dobbelte av den manglende porto, jfr. Postreglementets kap. III § 37 pkt. 2 sammenholdt med kap. III tillegg 2, § 9.

Jeg underrettet underhånden Finans- og tolldepartementet om saken, og departementet fremholdt overfor Poststyret det urimelige i at en mottaker belastet med straffeporto for underfrankering som Oslo-Dep. underpostkontor er ansvarlig for og således påføres utgifter på grunn av feil, begått av Postverkets tjenestemenn.

Jeg tok deretter saken opp med Samferdselsdepartementet. Etter min mening var det like utilfredsstillende at det ble oppkrevet straffeporto hos private mottakere av tjenestefrankert post, enten det var Postverket som hadde stått for frankeringen eller dette var gjort av det offentlige kontor som hadde sendt brevet. Ordningen med at postsendinger fra et statskontor frankeres med tjenestemerker, innebærer at det er staten som skal bære portoutgiftene — ikke den private adressat. Dersom en slik sending underfrankeres, vil det alltid skyldes feil fra den offentlige tjenestemann som har foretatt frankeringen. Etter min mening var det umiddelbart urimelig at den økonomiske følge av feilen, enten denne nå var begått av postvesenet eller av et annet offentlig kontor, ble belastet den private mottaker, endog med straffetillegg. Såvidt jeg forsto, innebar også ordningen med straffeporto at mottakeren måtte hente underfrankerte brev på postkontoret.

Jeg anførte at forholdet vekker forståelig irritasjon og at det forhold at underfrankering av post fra statsinstitusjoner sjelden forekommer, neppe vil være noe argument overfor den som må betale straffeporto i det enkelte tilfelle. Etter min mening burde det være mulig å finne frem til en ordning slik at det økonomiske oppgjør som underfrankering av

offentlige tjenestesendinger trekker etter seg, blir behandlet som et internt mellomværende innenfor statsadministrasjonen. Departementet ble bedt om å overveie om ikke den nåværende ordning på dette område bør endres.

70.

Manglende journalisering av saker; sviktende kontroll med at saker blir ekspedert.

(Jnr. 996/64).

Ved undersøkelse av klager over sen saksbehandling har det i en del tilfeller vist seg at ordningen med journalisering og kontroll med ekspedisjon av saker har vært mangelfull.

Ved noen distriktskontorer har forholdet vært at ikke alle inngående brev journaliseres, selv om de etter sitt innhold har krav på svar eller behandling for øvrig. Den forklaring som er gitt, er i alminnelighet at arbeidshjelpen ikke er stor nok til at kontoret kan overkomme å registrere alle saker. Det har vært tilfeller der forholdet med ufullstendig journalisering har gjort at det ikke har lætt seg bringe på det rene om saker som har vært etterlyst, var kommet til kontoret eller ikke. Når ujournaliserte klager blir forlagt og glemt, vil det ofte bero på tilfældigheter om de i det hele tatt kommer til rette igjen. Er journaliseringen av saker ufullstendig, vil heller ikke kontorets ledelse ha det nødvendige materiale for å kunne føre kontroll med at alle saker blir behandlet rimelig raskt.

Et annet forhold som er mer utbredt og som også gjør seg gjeldende i sentraladministrasjonen, er at det ikke alltid føres tilstrekkelig kontroll med at sakene blir ekspedert, selv når journalen gir grunnlag for kontroll. Innkomne saker kan bli stående uavskrevet i journalen i lengere tid, uten at det blir reagert på det.

Disse forhold er tatt opp med vedkommende forvaltningsorgan i de konkrete tilfeller der sakene har gitt foranledning til det. Siden de nevnte mangler imidlertid synes å være ganske utbredt og da spesielt når det gjelder svikt i kontrollen med at saker ikke blir stående uekspedert og uavskrevet i journalen, har jeg også tatt forholdet opp generelt i brev til Statsministerens kontor av 21. desember 1964. Etter min mening vil det være nyttig om det fra sentral myndighet blir gitt alminnelige direktiver, slik at de foreliggende mangler kan bli søkt rettet.

Statsministerens kontor har i brev av 9. januar 1965 meddelt at saken er overlatt til et utvalg som ble oppnevnt ved kgl. resolusjon av 4. desember 1964 for å gjennomgå og vurdere gjeldende reglementer og instruksjoner for departementskontorene, og at man vil komme tilbake til saken når utvalgets innstilling foreligger.

Register over saker, referert i meldingene for 1963 og 1964.

(Henvisningene angir år og side i de trykte meldinger.)

- Alderstrygd*, se *Trygdeordninger*.
- Anbud*, prisstignings betydning for anbudspris, 64/16.
- Anke*,
omkostninger ved appell-leges undersøkelse av sjømenn, 64/73.
over ansettelse ikke meddelt ansettelsesrådet eller den ansatte, 64/35.
- Ankeordning*, ved godkjenning av farmasøytiske preparater, 63/27, jfr. 64/10.
- Anmeldelse*, se *Påtalemyndighet*.
- Ansettelse*,
når — binder kommunen, 64/41.
se også *Tjenestemenn*.
- Arbeidshus*, overføring fra fengsel til —, 64/44.
- Arbeidsløsetrygden*, vilkår for dagpenger, 64/42.
- Arrestanter*, politiets forvaring av —'s verdisaker, 63/24.
- Attføring*,
Attføringspenger i ventetid, 64/64.
se også *Trygdeordninger*.
- Barnebidrag*, manglende innfordring av —, 64/72.
- Barnevernsnemnd*, overtagelse av omsorg for barn, 63/54, jfr. 64/10.
- Behandlingstid*, se *Saksbehandling*.
- Bilsakkyndige*, avskilting av motorvogn, 63/15.
- Bygning*, i strid med bygningslovens formelle bestemmelser, 63/14.
- Dagpenger*, fra arbeidsløsetrygden, 64/42.
- Delegasjon*, av myndighet fra politimester til fullmektig, 63/29.
- Den norske stats husbank*, stønadsregler for leilighet til enslige, 64/53.
- Departement*, parts klagerett til Kongen, 64/18.
- Direktoratet for sjømenn*,
omkostninger ved appell-leges undersøkelse, 64/73.
sjømannsskatt, båter under 100 b. r. t., 64/74.
- Direktoratet for statens skoger*, feste av statsgrunn i Finnmark, 64/17.
- Distriktslege*, —'s tjenesteforhold, 64/73.
- Drosjebevilling*, se *Samferdselssaker*.
- Dyrket mark*, til hyttetomt, 64/25.
- Eksportrett*, for kunstig tørket fisk, 64/12.
- Ekspropriasjon*, besittelsestagelse før rettskraftig skjønn, 63/37.
- Embete*, mangler ved kunngjøring, 63/39.
- Enslige*, Husbankens stønadsregler for leilighet til —, 64/53.
- Erstatning*,
for verdisaker bortkommet under forvaring hos politi, 63/24.
feilaktig fordeling av —, 64/34.
for eiendomsskade påført ved Forsvarets arbeider 64/15.
for vannskade etter oppfylling av veibane, 64/71.
for skade på effekter under forvaring i fengselsanstalt, 64/45.
- Ettergivelse*,
av omsetningsavgift, 63/36.
av skatt, se *Skatt*.
- Fangetidserstatning*, 64/34.
- Fanger*, se *Fengselsforhold*.
- Farmasøytiske preparater*, godkjenning av —, 63/27, jfr. 64/10.
- Fartsområde*, begrensning av — for sjømenn, 63/33.
- Fengselsforhold*,
brevveksling mellom innsatte og ombudsmannen, 63/20.
direktørs utøvelse av refselsesmyndighet, 63/57, jfr. 64/11.
erstatning for skade på innsattes effekter, 64/45.
fellesskapsbehandling, 63/39.
fyrstikker, innsattes adgang til — 64/47.
hygieniske forhold, 63/39.
innsattes bevegelsesfrihet, 63/39.
isolasjon, 63/39.
—, som sikkerhetstiltak, 64/43.
kaffe til innsatte etter kostholdsreglene, 64/44.
manglende registrering av innsattes eiendeler, 64/46.
oppsigelse av vaktmester ved hjelpefengsel, 64/18.
overføring av innsatte til arbeidshus, 64/44.
private midler, innsattes bruk av — til formål utenfor anstalten, 64/48.
refselsesbeslutning, fremgangsmåten ved underretning om —, 63/57, jfr. 64/11.
refselsesmyndighet, koordinering av —, 63/57, jfr. 64/11.
røyketillatelse og adgang til fyrstikker for innsatte, 64/47.
sikkerhetstiltak, vilkår og varighet av —, 64/43.
tjenestemanns taushetsplikt, 64/44.
underretning til innsatt om refselse, 63/57, jfr. 64/11.
- Fengslingskjennelse*, når sak er sendt forhørsretten til pådømmelse, 64/48.

- Fengselsreglement*, se *Lovregister*, avd. IV: 12. desember 1961.
- Festekontrakt*, på statsgrunn i Finnmark, 64/17.
- Fiskefartøy*, kondemneringstilskott for —, 63/11, 63/49.
- Foreldremyndighet*, barnevernsnemnds overtagelse av —, 63/54, jfr. 64/10.
- Forelegg*, etter lov av 9. juli 1948 nr. 3, omgjøring av —, 63/63.
- Forpleiningsgodtgjørelse for sinnssyke*, 64/66.
- Forskjellsbehandling*, se *Saksbehandling*.
- Forsvarets skoler*, ansiennitetstillegg i sivil stilling for utdanning ved —, 63/22, jfr. 64/10.
- Fortegnelse*, over en innsatts eiendeler i fengsel, 64/46.
- Forvaltningssaker*,
omkostninger ved appell-leges undersøkelse av sjømenn, 64/73.
utgifter til juridisk bistand, 63/26.
- Forvaltningsvedtak*, bygningsråds pålegg om nedrivning stiftet ikke rett for nabo, 63/14.
- Forvaringsansvar*, fengselsvesenets ansvar for innsattes effekter, 63/24, 64/45.
- Fraktteløp*, omsetningsavgift av —, 63/36.
- Fribillett*, ved Norges Statsbaner for kvinnelige funksjonærers familie, 64/52.
- Frihetsberøvedes*, rett til ukontrollert brevveksling med ombudsmannen, 63/20.
- Fri sakførsel*, i sak om gyldighet av oppsigelse, 64/18.
- Frister*, manglende kjennskap til —, 63/26.
- Fylkesmann*,
anmodning fra — om ny behandling av ansettelsessak i kommunestyre, 64/41.
prøving av barnevernsnemnds overtagelse av omsorg for barn, 63/54, jfr. 64/10.
- Førerkort*, se *Motorvogn*.
- Gjerdeplikt*, 63/26.
- Godkjenning*, inkompetanse ikke avhjulpet ved senere —, 64/29.
- Habilitet*, se *Saksbehandling*.
- Handelsbrev*, frigivelse av —, lov om handelsnæring § 32. 2; 63/19.
- Heftelse*, forholdet til rasjonaliseringstiltak etter jordloven, 63/70.
- Henleggelse*, påtalemyndighetens — av anmeldelse, 63/69.
- Husleie*, beskatning av tilbakebetalt —, 63/10.
- Husleiregulering*, pristakst for leilighet, 63/21.
- Håndverksbrev*,
oppbevaring av —, 63/37.
overføring til annen kommune, 63/37.
- Industridepartementet*, firmas rett til å se revisjonsrapport til — om sine regnskaper, 64/17.
- Inndragning*, til fordel for kjøper av ulovlig merpris, 63/63.
- Innsatte*, se *Fengselsforhold*.
- Invaliditet*, betydningen av — ved førerkort for offentlig personbefordring, 64/68.
- Juridisk bistand*, utgifter til — i forvaltnings-sak, 63/26.
- Justis- og politidepartementet*, fornærmedes klagerett til Kongen over avgjørelse av Riksadvokaten, 64/18.
- Kommunal tjenestemann*, når kommunestyre-vedtak om ansettelse er bindende for kommunen, 64/41.
- Kommunale tjenestepensjoner*, se *Pensjonsordninger*.
- Kommunestyre*, ny behandling av ansettelsessak, 64/41.
- Kommunevalg*, fremgangsmåten ved stemmegiving, 64/25.
- Kompetanse*,
manglende — ikke avhjulpet ved senere godkjenning av rett myndighet, 64/29.
se også *Ombudsmann*.
- Kondemneringstilskott*, for fiskefartøyer, 63/11, 63/49.
- Kongen*, klage til — etter regjeringsinstruksens § 5, nr. 2, 64/18.
- Kontorforhold*, underfogdkontors innføring av underholdsbidrag, 64/72.
- Kontorordning*, kontroll med ekspedisjon av saker, 64/75.
- Konsesjon*,
på jordbrukseiendom, 63/53.
på dyrket mark til hyttetomt, 64/25.
på heistrekning, 64/26.
- Kontrollkommisjoner*, se *Psykisk helsevern*.
- Kraftledning*, valg av trasé for —, 63/37.
- Krigsskole*, ansiennitet for befal utdannet ved —, 63/22, jfr. 64/10.
- Kunngjøring*, av embete, mangler ved —, 63/39.
- Kunstig tørket fisk*, eksportrett for tilvirker av —, 64/12.
- Legeundersøkelse*,
dekning av omkostninger ved — av sjømenn, 64/73.
pasients krav på opplysninger, 63/23, 63/33, 63/53.
pasients krav på tilbakelevering av egne optegnelser etter psykiatrisk observasjon, 63/53.
- Leilighet*, prisfastsettelse for —, 63/21.
- Leievognbevilling*, se *Samferdselssaker*.
- Lensmann*, se *Politi*.
- Ligning*, av enearving som overtar dødsbo udelte, 63/13.
- Los*, fartstidsberegning for kystlos, 63/35.
- Lovendring*, betydning av senere — ved avgjørelse om skattenedsettelse av billighetsgrunner, 63/13.

Lærere,

- faglærerutdanning i yrkesskolen, 64/21.
- lønnsansiennitet, ved overgang fra annen statsstilling, 63/66.
- under videreutdanning, 63/61, jfr. 64/11.
- lønnsberegning, skoledirektørs plikt til medvirkning, 64/23.
- under videreutdanning, 63/61, jfr. 64/11.
- lønnsendring, manglende underretning om —, 64/22.
- personlig lønnstillegg ved overgang til nytt lønnsregulativ, 63/73.
- stipend for videreutdanning, 63/71.
- tjenestefrihet for videreutdanning, 63/61, jfr. 64/11.

Motorvogner,

- avgiftsinnfordring og avskilting, 63/15.
- avskilting og borttauing av parkert bil, 63/65.
- førerkort, invalids — for offentlig personbefordring, 64/68.
- inndragning av —, 63/29.

Musikkklærere, gruppering av — i telefonkatalogen, 63/30.*Nedsettelse av skatt,* se *Skatt.**Norges Statsbaner,* fribillett for kvinnelige funksjonærers familie, 64/52.*Ombudsmann, Stortingets — for forvaltningen,*

- brevveksling med innsatte, 63/20.
- klage til — ikke oppsettende virkning, 63/48, 64/26.
- kompetanse, overfor Stortinget, 63/18, 63/21, 63/24, 63/39, 63/51, 64/11, 64/12, 64/28, 64/53.
- overfor domstolene, 64/26, 64/48.
- kritikk over klage til —, fra polititjenestemann over anmelders, 64/50.
- fra skoledirektør over lærers, 64/23.

Omkostninger, ved appell-leges undersøkelse, 64/73.*Omsetningsavgift,*

- av fraktbeløp, 63/36.
- refusjon av — for skolebygg, 63/51.
- refusjon av etterberegnet — for arbeid utført for vegvesenet, 63/77.

Oppsigelse, se *Tjenestemenn.**Ordensstraff,* se *Tjenestemenn.**Oslo Politikammer,* saksbehandling ved ansettelse av politilege, 64/20.*Overtidsgodtgjørelse,* se *Tjenestemenn.**Pasient,* se *Legeundersøkelse.**Pensjonsordninger,*

- karenstid, utgangspunkt for —, 64/57.
- Pensjonstrygd for sjømenn, beregning av fartstid for kystlos, 63/35.

etterbetaling ved endring av pensjonsgrunnlaget, 63/14.

Pensjonstrygd for skogsarbeidere, frist for krav om godskrivning av premieuker, 63/26.

Pensjonsordningen for statens arbeidere, forskjellsbehandling ved beregning av pensjonsgivende tjenestetid, 64/56.

mangelfulle opplysninger om pensjonsgivende tjenestetid, 64/57.

samordning,

av tjenestepensjoner, 63/20, 64/56.

av tjenestepensjon og alderstrygd, 63/20.

Plikttjeneste, for tannleger, innskott i Statens pensjonskasse, 63/11.

Politiet,

avskilting av motorvogn, 63/15, 63/65.

borttauing av feilparkert bil, 63/65.

delegasjon av myndighet fra politimester til politifullmektig, 63/29.

forvaring av verdisaker tilhørende arrestant, 63/24.

inndragning av førerkort, 63/29.

omgjøring av forelegg etter prisloven, tilbakebetaling av ulovlig merpris til kjøperen, 63/63.

se også *Påtalemyndighet.*

Politilege, ansettelse av —, 64/20.

Postverket, straffeporto for underfrankert tjenestepost, 64/74.

Prestegård, vegrett og gjerdeplikt for —, 63/26.

Pris, inndragning til fordel for kjøper av ulovlig merpris, 63/63.

Pristakst, for leilighet, 63/21.

Pristilskott, på råfisk, 63/51.

Prøveløstelse, avslag uten underretning, 64/50.

Psykisk helsevern,

kontrollkommisjons saksbehandling, 63/80.

pasienters krav på å få se innleggelsesdokumenter, 63/23.

pasienters krav om å bli kjent med dokumenter fra psykiatrisk observasjon, 63/53.

underretning til pasienter om klagerett til kontrollkommisjon, 63/79.

vilkår for å tvangsinnlegge og beholde pasient i psykiatrisk sykehus, 63/79, 63/80.

Påtalemyndighet,

fornærmedes klagerett til Kongen, 64/18.

henleggelse av anmeldelse, 64/50.

manglende underretning om at søknad om prøveutsettelse var avslått, 64/50.

manglende underretning til anmelder om henleggelse, 63/12, 63/69.

manglende svar på søknad om løslatelse fra varetektsfengsel, 64/49.

- varetekstfengsling etter strpl. § 239, femte ledd nr. 1, 64/48.
- Rasjonaliseringsiltak, etter jordloven*, ikke hindret av klausul i skjøte, 63/70.
- Reiseutgifter*, refusjon av — i Sivilforsvaret, 63/21.
- Rekvisisjon*, opprettholdelse av krigstidsrekvisisjon for kontorlokaler, 63/58.
- Rettspsykiatrisk observasjon*, pasients krav på å bli kjent med grunnlaget for psykiatrisk erklæring, 63/53.
- Revisjonsrapport*, firmas krav på å få se — til departement om sine regnskaper, 64/17.
- Riksadvokaten*, se *Påtalemyndighet*.
- Rikstrygdeverket*,
 oppsigelse av trygdekasserevisor for forhold utenfor tjeneste, 64/60.
 refusjon av utgifter til syketransport, 64/62.
 saksbehandling i kassenemnd, 64/61.
 tilstått erstatningsbeløp. forsømt utbetalt av lokalt organ, 64/65.
 trygdedes krav på å bli kjent med legeerklæring m. v. i skadesaker, 63/23.
 trygdeplikt for sjøfolk bosatt i Norge, men forhyrt på svenske skip, 64/59.
 se også *Pensjonsordninger* og *Trygdeordninger*.
- Saksbehandling*,
 behandlingsregler for ansettelse tilsidesatt i forberedende instans, 64/39.
 begrunnelse, 63/33.
 behandlingstid, 63/15, 63/44, 63/56, 63/68, 64/23, 64/24, 64/32, 64/61, 64/64, 64/72.
 forskjellsbehandling,
 ansiennitetsberegning, 63/66.
 gruppering av abonnenter i telefonkatalog, 63/30.
 konsesjonssak, 64/25.
 lærerstipend, 63/71.
 lønnsansiennitet ved overgang fra annen statsstilling, 63/11.
 pensjongivende tjenestetid, 64/56.
 permisjon til lærer for videreutdanning, 63/61, jfr. 64/11.
 sikkerhetstiltak i fengsel, 64/43.
 forutsatt behandlingsmåte fraveket, 63/45.
 fylkeslandbruksstyrets adgang til å uttale seg i jordkonsesjonssak, 64/25.
 habilitet
 i innstillingsråd, 64/37.
 virkningen av inhabilitet i ansettelsesråd, 63/32.
 henvendelser ubesvart, 63/44, 64/23, 64/24, 64/34, 64/46, 64/49, 64/50, 64/52, 64/69, 64/71.
 journalisering unnlatt, 64/75.
 kompetanse for samferdselskonsulent, 64/29.
 kontroll med ekspedisjon av saker, 64/75.
 kontrollkommisjon ved sykehus for sinnslidende, 63/79, 63/80.
- kunngjøring,
 stilling, 63/39, 64/20.
 stipend, 63/71.
- mangelfull kontakt mellom forvaltningsorganer, 64/17.
- motorvogn, uberettiget avskilting, 63/15.
- registrering av innsattes eiendeler, 64/46.
- sykehus for sinnslidende, 63/79, 63/80.
- underretning ikke gitt om,
 anke i ansettelsessak, 64/35.
 avgjørelser, 63/12, 63/69, 63/71, 64/22, 64/50.
 klagerett til kontrollkommisjon, 63/79.
- undersøkelsesplikt,
 drosjebevilling, 64/32.
 oppsigelse, 64/18.
 ordensstraff, 63/48, jfr. 64/11.
 stipend, 63/71.
- utbetaling av,
 fangeerstatning, 64/34.
 lærerlønn, 64/23.
 tilstått erstatningsbeløp, 64/65.
- utenforliggende hensyn ved avgjørelse, 64/51.
- virkning av saksbehandlingsfeil, 63/32.
- Samferdselssaker*,
 bilrute, forlengelse av —, 63/83.
 drosjebevilling, ansiennitetsberegning ved fravær fra yrket p. g. a. sykdom, 63/55.
 — dokumentasjon av ansienniteten, 64/32.
 leievognbevilling, 63/68.
 skolerute, 63/45, 64/29.
- Samferdselsnemnd*, behandling av ankesak, 63/68.
- Sakkyndige*, uttalelser fra — som grunnlag for avgjørelse, 63/37.
- Samordning*, av pensjoner og trygder, se *Pensjonsordninger*.
- Sinnssyke*, se *Psykisk helsevern*.
- Sikringsanstalt*, se *Fængselsforhold*.
- Sivilforsvaret*, refusjon av reiseutgifter, 63/21.
- Sjømannsskatt*, se *Skatt*.
- Sjømenn*,
 helseerklæring for —, 63/33.
 hjemsendelse av hyre for —, 63/34.
 omkostninger ved appell-leges undersøkelse av —, 64/73.
 pensjonstrygd for —, se *Pensjonsordninger*.
- Skatt*,
 beskatning av tilbakebetalt husleibeløp («husleiebonus»), 63/10.
 ettergivelse av skatt, 63/13, 63/25, 63/73.
 jordbrukseiendom med tomteverdi, vurderingsprinsippene ved ligningstakst, 63/62.
 sjømannsskatt, 64/74.
 skjønsmessig ligning når regnskap er godkjent for beregning av omsetningsavgift, 63/73.

- skog, skattefri avvirkning av —, 63/62.
utenlandsopphold, skatteplikt under, 63/25.
- Skjønn*, helhetsvurdering i —, betydning av feil ved enkeltposter, 63/21.
- Skogsarbeidere*, pensjonstrygd for —, se *Pensjonsordninger*.
- Skogvern*, skattefri avvirkning, 63/62.
- Skolestyre*, ankeordning ved nektelse av permisjon for lærere til videreutdanning, 63/61, jfr. 64/11.
- Skysregulativ*, se *Lovregister II*.
- Statens arbeidere*, pensjonstrygd for —, se *Pensjonsordninger*.
- Statens pensjonskasse*, se *Pensjonsordninger*.
- Statsadvokat*, se *Påtalemyndighet*.
- Statsråd*, parts krav om behandling i —, 64/18.
- Stortinget*, ombudsmannens kompetanse overfor —, se *Ombudsmann*.
- Straffeporto*, ved underfrankering med tjenestemerke, 64/74.
- Tannleger*, pensjonsinnskott under plikttjeneste, 63/11.
- Taresanking*, konderingstilskott for fartøy, 63/11.
- Taushetsplikt*, for fengselsfunksjonærer, 64/44.
- Telefonkatalog*, gruppering av abonnenter i yrkesliste, 63/30.
- Tilbakevirkende kraft*, samordningsloven, 63/20.
- Tiltalebeslutning*, sen forkynnelse av —, 64/49.
- Tjenestemenn*,
aldersgrense for ansettelse i høyere stilling, 63/13.
ansettelse,
endelig fra hvilket tidspunkt, 64/41,
etter fravikelse av kunngjorte krav, 64/28.
etter ny kunngjøring, 64/20.
etter vikartjeneste i stillingen, 63/56.
omgjort etter tiltredelsen, 64/35.
på grunnlag av innstilling fra uriktig sammensatt ansettelsesråd, 63/32.
ansettelsesråd, habilitetsspørsmål, 63/32, 64/37.
ansiennitet,
tillegg for militær utdanning, 63/22, jfr. 64/10.
tillegg for videreutdanning som lærer, 63/61, jfr. 64/11.
attest, ved søknad om ny stilling, 64/36.
behandlingsregler for ansettelse fraveket i forberedende instans, 64/39.
forhold i tjenesten, 63/48, 64/73.
fribillett ved NSB for kvinnelige funksjonærers familie, 64/52.
lønnsforhold,
akkordavsavn under sykefravær etter skade i tjenesten, 63/59.
lønn i oppsigelsestid, 64/22.
overgang til nytt lønnsregulativ, 63/73.
overtidsbetaling utover fastsatt grense, 63/36.
oppsigelse, gyldigheten av, 64/18, 64/60.
opptreden, tjenestemanns, 63/34.
ordensstraff, ansettelsesmyndighetens undersøkelsesplikt, 63/48, jfr. 64/10.
plikttjeneste, pensjonsforhold under tannlegers —, 63/11.
skyss- og kostgodtgjørelse, på grunnlag av tilsagn ved ansettelse, 63/50.
taushetsplikt, fengselsfunksjonærs —, 64/44.
tjenestebolig,
beskatning av husleiebonus, 63/10.
leie for garasje tilknyttet —, 63/19.
vikartjeneste,
nektet av utenforliggende hensyn, 64/51.
søkers fordel av — ved ansettelse, 63/56.
- Trygdeordninger*,
attføringspenger i ventetid, 64/64.
behandlingstid,
i kassenemnd, 64/61.
i fylkesnemnd, 64/64.
etterbetaling av ytelser til vanfør for tiden før søknaden, 63/60.
klasseføring i trygdekasse og refusjon av alders- og uføretrygdpremie, 63/64.
syketrygd for sjømenn bosatt i Norge, men forhyrt på svenske skip, 64/59.
trygdedes krav på å bli kjent med legeerklæringer i skadesaker, 63/23.
uføretrygd,
fra hvilken tid, 64/63.
grunnstønad og hjelpestønad, 63/64.
hjelpestønad under offentlig forpleining, 64/66.
medisinsk uførhet etter uføretrygdloven, 64/64.
- Uføretrygd*, se *Trygdeordninger*.
- Ulykkestrygd for sjømenn*, se *Trygdeordninger*.
- Underfogd*, manglende innfordring av bidrag, 64/72.
- Underfrankering*, av offentlig tjenestepost, 64/74.
- Underretning*, se *Saksbehandling*.
- Undersøkelsesplikt*, se *Saksbehandling*.
- Utenforliggende hensyn*, ved avgjørelse, 64/51.
- Utenlandsopphold*, skatteplikt under —, 63/25.
- Utenriksstasjon*, medvirkning ved hjemsendelse av hyre, 63/34.
- Vanføre*, øvelseskjøring for —, 64/67.
- Vanførehjelp*, etterbetaling av ytelser for tiden før søknaden, 63/60.
- Varetekstfengsel*,
etter at tiltalebeslutning var utferdiget, 64/49.
når saken er sendt forhørsretten til pådømmelse, 64/48.
- Øvelseskjøring*, vanføres ventetid, 64/67.

Lovregister.

I. Lover.

17.5.1814 Grunnloven		9.7.1948 nr. 3 prisrettergangsloven	
§ 97	64/56	§ 15	63/63
1.7.1887 nr. 5, straffeprosessloven		3.12.1948 nr. 7 om pensjonstrygd for	
§ 239.5	64/49, 64/48	sjømenn	
18.9.1909 om erverv av skog		§ 1	63/35
§ 21	64/26	28.7.1949 nr. 26 om Statens pensjons-	
18.8.1911 nr. 8, landsskatteloven		kasse	
§ 17	63/25	§ 24	63/11
§ 21	63/13	§ 27	64/57
§ 36	63/62	§ 33	64/57
§ 37 a	63/62	21.11.1952 nr. 2 skattebetalingsloven	
§ 42	63/10	§ 41	63/13, 63/25, 63/73
§ 70.2	64/35	§ 42	63/13, 63/25, 63/73
§ 85	63/73	12.12.1952 nr. 11, endr. til lands-	
18.8.1911 nr. 9, byskatteloven		skatteloven	63/62
§ 12	63/25	17.7.1953 nr. 25, sjømannsloven	
§ 16	63/13	§ 19.3	63/34
§ 36	63/10	26.6.1953 nr. 4 prisloven	
§ 78	63/73	§ 14	64/28
25.7.1913 nr. 11, håndverksloven	63/37	§ 56.4	63/63
13.8.1915 nr. 7, tvangsfullbyrdelses-		§ 59.1	63/63
loven		17.7.1953 nr. 14, barnevernsloven	
§ 148	64/26	§ 48	63/54
15.2.1918 nr. 1, tjenestemannsloven		3.12.1953 nr. 12 om skogsarbeider-	
§ 2.3	63/56	pensjon	
§ 21.2.c	63/48	§ 49	63/26
§ 23	63/48	12.11.1954 om styret i kommunene	
10.12.1920 nr. 3 om erverv av dyrket		§ 16	64/41
mark		§ 44	64/41
§ 11	64/25	§ 60	64/41
10.7.1925 nr. 6, om kommunevalg		18.3.1955 nr. 3, jordloven	
§ 27	64/25	§ 1	63/70
§ 41. nr. 3	64/25	§ 14	63/70
20.2.1926 nr. 2, motorvognloven		30.6.1955 fiskeeksportloven	
§ 10 a	63/65	§ 3	64/12
§ 15	64/68	§ 6	64/12
§ 18	63/29	2.3.1956 nr. 2, syketrygdloven	
§ 35 b	63/65	§ 1	64/59
24.6.1931 om ulykkestygd for		§ 2.c	64/59
sjømenn		§ 23	64/59
§ 11.2	64/65	§ 27.1	64/59
§ 24 nr. 2	64/65	§ 38	64/62
8.3.1935 om handelsnæring		§ 39	64/62
§ 32.2	63/19	§ 57.1	64/62
16.7.1936 om hjelp til blinde og		§ 82.1	64/59
vanføre		§ 111	64/59
§ 12	63/60	7.12.1956 arbeidervernloven	
24.6.1938 nr. 12 om innførsel av		§ 45	64/36
apotekvarer og gifter		28.6.1957 nr. 20 om husleieregulering	
§ 3	63/27, 64/10	§ 17	63/21
21.3.1947 nr. 2 om skattlegging av		6.7.1957 nr. 26, samordningsloven	
sjømenn		§ 7	63/20, 64/56
§ 1	64/74	§ 19	63/20
§ 2	64/74	§ 27.2	63/20
11.7.1947 om samferdsloven		18.7.1958 nr. 2, tjenestetvistloven	64/37
§ 3.3	64/29	12.12.1958 nr. 7 om fengselsvesen	
§ 5	64/29	§ 1	64/11
		§ 7	64/44

§ 12	64/44
§ 16	64/43
§ 26.4	63/57, 64/11
§ 26.5	63/57, 64/11
10.4.1959 om folkeskolen	
§ 32 nr. 3	64/23
23.10.1959 oreigningsloven	
§ 25	63/37
22.1.1960 nr. 1, uføretrygdloven	
§ 2	64/64
§ 3	63/64
§ 4	63/64
§ 6	64/63
4.2.1960 om borettslag	
§ 16.3	64/53
28.4.1961 nr. 2 om psykisk helsevern	
§ 3	63/79, 63/80
§ 5	63/80
22.6.1962 nr. 1 ombudsmannsloven	
§ 4	63/21, 63/39, 64/26, 64/48
§ 11	63/27
20.6.1964 om legemidler og gifter	
§ 2	64/10
§ 3	64/10
§ 7	64/10

II. Stortingsvedtak.

5.7.1951 om ansiennitet for befal	63/22, 64/10
22.6.1962 lønnsregulativ for lærere	
§ 2.2	63/73
§ 3	63/61, 63/66
§ 4	63/61
29.1.1962 (jfr. 15.6.1962) skyss- og kostregulativ for offentlige tjenestemenn	63/50
8.11.1962 instruks for Stortingets Ombudsmann for forvaltningen	
§ 3	63/21
§ 4	63/20
§ 5.3	64/11, 64/28, 64/53
§ 6	64/12, 64/26, 64/34
§ 11	63/11, 63/48, 63/64
7.12.1962 om omsetningsavgift	
§ 9.2 nr. 3	63/36
§ 12	63/51

III. Kgl. resolusjoner.

23.3.1909 regjeringsinstruksen	
§ 5 nr. 2	64/18
14.12.1934 påtaleinstruksen	
§ 24.1	63/69
26.5.1939 ansettelsesreglement for fengselsvesenet	
§ 6	63/32
16.6.1950 regler om samferdselsnemndenes organisasjon og virksomhet	
§ 3. pkt. 3	64/29
§ 5	64/29
16.6.1950 forskrifter for behandling av søknader om konsesjon m. v. etter lov om samferdsla	
§ 11.3	64/29
2.10.1953 forskrifter om legeundersøkelse av sjømenn	64/73
§ 9	63/33
3.2.1956 om eksport av fisk	64/12
5.10.1956 om skattlegging av sjømenn	64/74
20.11.1959 forskrifter etter husleiereguleringsloven	
§ 6	63/21
2.9.1960 om kondemneringstilskott for fiskefartøyer	63/11
§ 2	63/49
21.4.1961 om pensjonstrygd for skogsarbeidere	63/26
16.6.1961 om psykisk helsevern pkt. 3	63/80

IV. Andre reglementer og vedtekter.

12.12.1961 Reglement for fengselsvesenet (gitt av Fengselsstyret)	
§ 31.2, 3. ledd	63/39
§ 31.2, 4. ledd	63/39
§ 42.2	64/45
§ 43.4	64/46
§ 43.8	64/48
§ 53.2	64/43
§ 61.4	64/45
§ 61.7	64/47
§ 63.8	64/48

